

35
AUM

25
USPEE
CONSTANTIN STERE

ISSN 1811-0770
E-ISSN 2587-411X

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 2 (244), anul 22 (2021)

DOMENII DE CERCETARE:

- ◆ *Științe juridice*

CHIȘINĂU - 2021

**Agenția Națională de Asigurare
a Calității în Educație și Cercetare**

CERTIFICAT

de recunoaștere a revistei
în calitate de publicație științifică de profil

Seria RȘP Nr. 011

Revista Națională de Drept

ISSN 1811-0770

Fondatori: Uniunea Juriștilor din Moldova
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”
Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea Americană din Moldova

Tipul B

Profil: Științe juridice

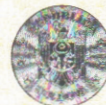
În baza Deciziei Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității
în Educație și Cercetare nr. 19 din 06 decembrie 2019, pentru o perioadă de 4 ani.

Președinte

Andrei CHICIUC

Eliberat la 15 iunie 2020

Chișinău

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 2 (244), anul 22 (2021)

Certificatul de înregistrare: nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Accreditată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educației și Cercetare prin Decizia nr. 19 din 06.12.2019

Tipul B

FONDATORI:

- ✓ Uniunea Juriștilor din Moldova
- ✓ Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
- ✓ Universitatea de Stat din Moldova
- ✓ Universitatea Americană din Moldova

REDACTOR-ŞEF: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

REDACTOR-ŞEF ADJUNCT: *Violeta COJOCARU*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Redactare în română și rusă: *Tudor SOROCEANU*; Redactare în engleză: *Lorina AVORNIC*; Redactare în franceză: *Anişoara DUBCOVEȚCHI*;
Asistență computerizată: *Maria BONDARI*

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Ion DEACONESCU, doctor, profesor universitar, academician, președinte, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, director, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

Spyridon FLOGAITIS, doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician, director, Organizația Europeană de Drept Public, Grecia

José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat, Universitatea Publică din Navarra, Spania

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Andrei TREBKOV, doctor în drept, președinte, Uniunea Internațională a Juriștilor, Rusia

COLEGIUL DE REDACȚIE

Elena ARAMĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Grigore ARDELEAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne, Republica Moldova

Victoria ARHILIUC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Flavius-Antoniu BAIAS, doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății de Drept, Universitatea din București, România

Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova

Cătălin BORDEIANU, doctor în drept, profesor universitar, academician, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Gheorghe CHIBAC, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Valentina COPTILET, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Ion CRAIOVAN, doctor în drept, profesor universitar, România

Andrian CREȚU, doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Bogdan CUZA, doctor în economie, doctorand în drept, Germania

Ion DEACONESCU, doctor, profesor universitar, academician, președinte, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Lucian DINDIRICA, doctor în istorie, conferențiar universitar, România

Marin DOMENTE, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova

Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, director, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

Spyridon FLOGAITIS, doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician, director, Organizația Europeană de Drept Public, Grecia

Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Ioan HUMĂ, doctor în drept, profesor universitar, România

José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat, Universitatea Publică din Navarra, Spania

Iurie MIHALACHE, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Victor MORARU, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru corespondent, Academia de Științe a Moldovei

Vytautas NEKROSIUS, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Lituania

Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Elena RAILEAN, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova

Alexandru ROȘCA, doctor habilitat, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Nicolae SADOVEI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Diana SCOBIALĂ (SÎRCU), doctor habilitat în drept, profesor universitar, director executiv, Institutul Național al Justiției, Republica Moldova

Tzvetan SIVKOV, doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria

Andrei SMOCHINĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Victor SPINELI, doctor în istorie, profesor universitar, academician, Academia Română

Florin STRETEANU, doctor în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România

Alexandru SURDU, doctor în filozofie, academician, director, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Academia Română

Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Andrei TREBKOV, doctor în drept, președinte, Uniunea Internațională a Juriștilor, Rusia

Lurii VOLOȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Relații Internaționale, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina

ADRESA REDACȚIEI: MD 2009, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Indexul PM 31536

Versiunea electronică: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrept@yahoo.com. Pagina web: www.rnd.revistestiintifice.md

Toate articolele sunt recenzate în sistem „double-blind peer review”

Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține, în exclusivitate, autorilor

NATIONAL LAW JOURNAL
Periodical scientific-practical publication

No. 2 (244), year 22 (2021)

Registration certificate: No. 1003600061124 of 27 September 2000

Accredited by the National Agency for Quality Assurance in Education and Research by Decision No. 19 of 06.12.2019

Type B

FOUNDERS:

- ✓ *Union of Lawyers of the Republic of Moldova*
- ✓ *University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova*
- ✓ *State University of Moldova*
- ✓ *American University of Moldova*

EDITOR-IN-CHIEF: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: *Violeta COJOCARU*, doctor habilitatus in law, university professor, Vice-rector, State University of Moldova

Romanian and Russian editing: *Tudor SOROCEANU*; English editing: *Lorina AVORNIC*; French editing: *Anisoara DUBCOVETCHI*;

Digital assistance: *Maria BONDARI*

SCIENTIFIC COMMITTEE

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitatus in law, university professor, Vice-rector, State University of Moldova

Ion DEACONESCU, PhD, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Mircea DUTU, PhD in law, university professor, Director, Romanian Academic Research Institute

Spyridon FLOGAITIS, PhD in history and law, university professor, academician, Director, European Public Law Organization, Greece

José Luis IRIARTE ÁNGEL, PhD, Professor in Private International Law, Public University of Navarra, Spain

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitatus in political science, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Tudorel TOADER, PhD in law, university professor, Rector, „Alexandru Ioan Cuza” University, Iasi, Romania

Andrei TREBKOV, PhD in law, President, International Union of Jurists, Russia

EDITORIAL BOARD

Elena ARAMA, doctor habilitatus in law, university professor, State University of Moldova

Grigore ARDELEAN, PhD in law, associate professor, Academy „Ștefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs, Republic of Moldova

Victoria ARHILIUC, doctor habilitatus in law, university professor, State University of Moldova

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Flavius-Antoni BAIAS, PhD in law, associate professor, Dean of the Faculty of Law, University of Bucharest, Romania

Oleg BALAN, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, Academy of Public Administration, Republic of Moldova

Catalin BORDEIANU, PhD in law, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Gheorghe CHIBAC, PhD in law, university professor, State University of Moldova

Valentina COPTILET, PhD in law, associate professor, Vice-rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Ion CRAIOVAN, PhD in law, university professor, Romania

Andrian CRETU, Doctor of Law, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Bogdan CUZA, PhD in economics, PhD candidate in law, Germany

Ion DEACONESCU, PhD, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Lucian DINDIRICA, PhD in history, associate professor, Romania

Marin DOMENTE, PhD in law, associate professor, American University of Moldova

Mircea DUTU, PhD in law, university professor, Director, Legal Research Institute, Romania a Academy

Spyridon FLOGAITIS, PhD in history and law, university professor, academician, Director, European Public Law Organization, Greece

Raisa GRECU, doctor habilitatus in law, associate professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Ion GUCEAC, doctor habilitatus in law, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Ioan HUMA, PhD in law, university professor, Romania

José Luis IRIARTE ÁNGEL, PhD, Professor in Private International Law, Public University of Navarra, Spain

Iurie MIHALACHE, PhD in law, associate professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Victor MORARU, doctor habilitatus in political science, university professor, correspondent member, Academy of Sciences of Moldova

Vytautas NEKROSIUS, doctor habilitatus in law, university professor, Lithuania

Mihai POALELUNGI, doctor habilitatus in law, associate professor, Free International University of Moldova

Elena RAILEAN, PhD in pedagogy, associate professor, American University of Moldova

Alexandru ROSCA, doctor habilitatus, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitatus in political science, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Nicolae SADOVEI, PhD in law, associate professor, State University of Moldova

Diana SCOBIOALA (SIRCU), doctor habilitatus in law, university professor, Executive Director, National Institute of Justice, Republic of Moldova

Tzvetan SIVKOV, PhD in law, university professor, Bulgaria

Andrei SMOCHINA, doctor habilitatus in law, university professor, Free International University of Moldova

Victor SPINEI, PhD, university professor, academician, Romanian Academy

Florin STRETEANU, PhD in law, university professor, Dean of the Faculty of Law, Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania

Alexandru SURDU, PhD in philosophy, academician, Director, Institute for Socio-Human Research, Romanian Academy

Tudorel TOADER, PhD in law, university professor, Rector, „Alexandru Ioan Cuza” University, Iasi, Romania

Andrei TREBKOV, PhD in law, President, International Union of Jurists, Russia

Alexandru TICLEA, PhD in law, university professor, Ecological University of Bucharest, Romania

Alexandru VOICU, PhD in law, university professor, Romania

Yuri VOLOSHIN, doctor habilitatus in law, university professor, Dean of the Faculty of International Relations, National Aviation University, Kiev, Ukraine

PUBLISHING HOUSE ADDRESS: MD 2009, Chisinau, blvd. Stefan cel Mare si Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Index PM 31536

Electronic version: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrepr@yahoo.com. Web: www.rnd.revistestiintifice.md

All articles are double-blind peer reviewed

The responsibility for the texts' content lies exclusively with the authors

© UJM, USPEE, USM, UAM, 2020

REVUE NATIONAL DE DROIT
Publication périodique scientifique et pratique

N° 2 (244), année 22 (2021)

Certificat d'inscription: N° 1003600061124 du 27 Septembre 2000

Accréditée par l'Agence nationale pour l'assurance de la qualité dans l'enseignement et la recherche par
la décision N° 19 du 06.12.2019

Type B

FONDATEURS:

- ✓ *Union des Juristes de la République de Moldova*
- ✓ *Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova*
- ✓ *Université d'État de Moldova*
- ✓ *Université Américaine de Moldova*

RÉDACTEUR EN CHEF: *Gheorghe AVORNIC*, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

RÉDACTEUR EN CHEF ADJOINT: *Violeta COJOCARU*, docteur habilité en droit, professeur, vice-recteur, Université d'État de Moldova

Rédaction en roumaine et russe: *Tudor SOROCEANU*; Rédaction en anglais: *Lorina AVORNIC*; Rédaction en français: *Anisoara DUBCOVETCHI*;
Assistance informatique: *Maria BONDARI*

COMITÉ SCIENTIFIQUE

Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Violeta COJOCARU, docteur habilité en droit, professeur, vice-recteur, Université d'État de Moldova

Ion DEACONESCU, docteur, professeur, académicien, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Mircea DUTU, docteur en droit, professeur, directeur, Institut de Recherche Universitaire, Roumanie

Spyridon FLOGAITIS, docteur en histoire et en droit, professeur, académicien, Directeur, Organisation Européenne de Droit Public, Grèce

José Luis IRIARTE ANGEL, PhD, professeur de droit international privé, Université Publique de Navarre, Espagne

Gheorghe RUSNAC, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie

Andrei TREBKOV, docteur en droit, professeur, président, Union Internationale des Juristes, Russie

COMITE DE REDACTION

Elena ARAMA, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Grigore ARDELEAN, docteur en droit, professeur agrégée, Académie „Stefan cel Mare” du Ministère des affaires internes, République de Moldova

Victoria ARHILIUC, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Flavius-Antoniut BALAS, docteur, professeur agrégée, doyen de la Faculté de droit, Université de Bucarest, Roumanie

Oleg BALAN, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Académie d'Administration Publique, République de Moldova

Catalin BORDEIANU, docteur en droit, professeur, membre correspondant, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Gheorghe CHIBAC, docteur en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Valentina COPTILET, docteur en droit, professeur agrégée, vice-recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Ion CRAIOVAN, docteur en droit, professeur, Roumanie

Andrian CRETU, docteur en droit, Université des Sciences Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Bogdan CUZA, docteur en droit, doctorat en économie, Allemagne

Ion DEACONESCU, docteur, professeur, académicien, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Lucian DINDIRICA, docteur, professeur agrégé, Roumanie

Marin DOMENTE, docteur en droit, professeur agrégé, Université Américaine de Moldova

Mircea DUTU, docteur en droit, professeur, directeur, Institut de Recherche Juridique de l'Académie Roumaine

Spyridon FLOGAITIS, docteur en histoire et en droit, professeur, académicien, directeur, Organisation Européenne de Droit Public, Grèce

Raisa GRECU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Ion GUCEAC, docteur habilité en droit, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Ioan HUMA, docteur en droit, professeur, Roumanie

José Luis IRIARTE ANGEL, PhD, professeur de droit international privé, Université Publique de Navarre, Espagne

Iurie MIHALACHE, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Victor MORARU, docteur habilité, professeur, membre correspondant, Académie des Sciences de Moldova

Vytautas NEKROSIUS, docteur habilité en droit, professeur, Lituanie

Mihai POALELUNGI, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université Internationale Libre de Moldova

Elena RAILEAN, docteur en pédagogie, professeur agrégé, Université Américaine de Moldova

Alexandru ROSCA, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Gheorghe RUSNAC, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Nicolae SADOVEI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Moldova

Diana SCOBIOALA (SIRCU), docteur habilité en droit, professeur, directeur exécutif, Institut National pour la Justice, République de Moldova

Tsvetan SIVKOV, docteur en droit, professeur, Bulgarie

Andrei SMOCHINA, docteur habilité en droit, professeur, Université Internationale Libre de Moldova

Victor SPINEL, docteur, professeur, académicien, Académie Roumaine

Florin STRETEANU, docteur en droit, professeur, doyen de la Faculté de droit, Université Babes-Bolyai de Cluj-Napoca, Roumanie

Alexandru SURDU, docteur en philosophie, académicien, Académie Roumaine

Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie

Andrei TREBKOV, docteur en droit, professeur, président, Union Internationale des Juristes, Russie

Alexandru TICLEA, docteur en droit, Université Ecologique de Bucarest, Roumanie

Alexandru VOICU, docteur en droit, professeur, Roumanie

Yuri VOLOSHIN, docteur habilité, professeur, doyen de la faculté des relations internationales, Université Nationale de l'Aviation, Kiev, Ukraine

ADRESSE DE LA MAISON D'ÉDITION: MD 2009, Chisinau, blvd. Stefan cel Mare si Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Index PM 31536.

Version électronique: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrept@yahoo.com. Web: www.rnd.revistestiintifice.md

Tous les articles sont évalués en système „double-blind peer review”

La responsabilité du contenu des textes incombe uniquement aux auteurs

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ ПРАВА
Научно-практическое периодическое издание

№ 2 (244), год 22 (2021)

Регистрационное свидетельство: № 1003600061124 от 27 сентября 2000 г.

Аккредитовано Национальным агентством по обеспечению качества в образовании и исследованиях
по решению № 19 от 06.12.2019

Тип Б

УЧРЕДИТЕЛИ:

- ✓ *Союз юристов Молдовы*
- ✓ *Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова*
- ✓ *Молдавский Государственный Университет*
- ✓ *Американский Университет Молдовы*

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР: *Георге АВОРНИК*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: *Виолета КОЖОКАРУ*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, проректор, Молдавский Государственный Университет

Редактирование на румынском и русском языках: *Тудор СОРОЧАНУ*; Редактирование на английском языке: *Лорина АВОРНИК*; Редактирование на французском языке: *Анишоара ДУБКОВЕЦКИ*; Компьютерная техподдержка: *Мария БОНДАРЬ*

НАУЧНЫЙ СОВЕТ

Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Виолета КОЖОКАРУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, проректор, Молдавский Государственный Университет

Ион ДЕАКОНЕСКУ, доктор наук, профессор, академик, президент, Международная Академия «Михай Еминеску», Румыния

Мирча ДУЦУ, доктор юридических наук, профессор, директор, Институт правовых исследований, Румынская академия

Спиридон ФЛОГАНТИС, доктор исторических и юридических наук, профессор, академик, директор, Европейская Организация Публичного Права, Греция
Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права, Государственный университет Наварры, Испания

Георге РУСНАК, доктор хабилитат политических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Тудорел ТОАДЕР, доктор юридических наук, профессор, ректор, Университет «Александру Иоан Куза», Яссы, Румыния

Андрей ТРЕБКОВ, доктор юридических наук, президент, Международный Союз Юристов, Россия

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Елена АРАМЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Grigore ARDELEAN, доктор юридических наук, доцент, Академия «Штефан чел Маре» Министерства внутренних дел, Республика Молдова

Виктория АРХИЛЮК, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Флавиус-Антониу БАНАС, доктор юридических наук, доцент, декан юридического факультета, Бухарестский Университет, Румыния

Олег БАЛАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Академия публичного управления, Республика Молдова

Кэтлин БОРДЕЯНУ, доктор юридических наук, профессор, академик, Международная Академия «Михай Еминеску», Румыния

Георге КИБАК, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Валентина КОПТИЛЕЦ, доктор юридических наук, доцент, проректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Ион КРАЙОВАН, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Андрюан КРЕЦУ, доктор права, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Бордан КУЗА, доктор экономических наук, аспирант юридических наук, Германия
Ион ДЕАКОНЕСКУ, доктор наук, профессор, академик, президент, Международная академия «Михай Еминеску», Румыния

Лучиан ДИНДРИКА, доктор исторических наук, доцент, Румыния

Марин ДОМЕНТЕ, доктор юридических наук, доцент, Американский Университет Молдовы

Мирча ДУЦУ, доктор юридических наук, профессор, директор, Институт правовых исследований, Румынская академия

Спиридон ФЛОГАНТИС, доктор исторических и юридических наук, профессор, академик, директор, Европейская Организация Публичного Права, Греция

Раиса ГРЕКУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Ион ГУЧАК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Иоан ХУМЭ, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права, Государственный университет Наварры, Испания

Юрие МИХЛАКЕ, доктор юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Виктор МОРАРУ, доктор хабилитат политических наук, профессор, член-корреспондент, Академия наук Молдовы

Витатус НЕКРОСИУС, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Литва
Михай ПОАЛЕЛУНДЖЬ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Международный Свободный Университет Молдовы

Елена РАЙЛЯН, доктор педагогических наук, доцент, Американский Университет Молдовы

Александру РОШКА, доктор хабилитат, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Георге РУСНАК, доктор хабилитат политических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Никалае САДОВЕЙ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Молдавский Государственный Университет

Диана СКОБИОАЛЭ (СЫРКУ), доктор хабилитат юридических наук, профессор, исполнительный директор, Национальный институт юстиции, Республика Молдова

Цветан СИВКОВ, доктор юридических наук, профессор, Болгария

Андрей СМОКИНЭ, доктор юридических наук, профессор, Международный Свободный Университет Молдовы

Виктор СПИНЕЙ, доктор исторических наук, профессор, академик, Румынская академия

Флорин СТРЕТЯНУ, доктор юридических наук, профессор, декан юридического факультета, Университет Бабеш-Болияй, Клуж-Напока, Румыния

Александру СУРДУ, доктор философских наук, академик, директор, Институт социально-гуманитарных исследований, Румынская академия

Тудорел ТОАДЕР, доктор юридических наук, профессор, ректор, Университет «Александру Иоан Куза», Яссы, Румыния

Андрей ТРЕБКОВ, доктор юридических наук, президент, Международный Союз Юристов, Россия

Александру ЦИКЛЕА, доктор юридических наук, профессор, Бухарестский экологический университет, Румыния

Александру ВОЙКУ, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Юрий ВОЛОШИН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, декан факультета международных отношений, Национальный авиационный университет, Киев, Украина

АДРЕС РЕДАКЦИИ: MD 2009, Кишинев, бул. Штефан чел Маре 200, 2-й этаж, офис 202. Тел./факс. (022) 241207. Индекс РМ 31536.

Электронная версия: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadreprt@yahoo.com. Сайт: www.rnd.revistestiintifice.md

Все статьи рецензируются по системе „double-blind peer review”

Ответственность за содержание текстов несут исключительно авторы

CUPRINS

<i>Dinu OSTAVCIUC, Tudor OSOIANU</i> Disponerea internării persoanei în instituția medicală pentru efectuarea expertizelor judiciare în procesul penal	
<i>Marcela ȘOMICU (BANU)</i> Limitele interne ale responsabilității și iresponsabilității penale și persoanele aflate în stare de afect	10
<i>Andrei CAZACICOV, Inga DARII</i> Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de creare a unei organizații criminale cu caracter terorist	18
<i>Gheorghe SULT</i> Acordul de recunoaștere a vinovăției în legislația Republicii Moldova și a țărilor străine	26
<i>Ion COJOCARI</i> Infracțiunea de organizare a migrației ilegale: latura subiectivă a infracțiunii în raport cu consimțământul victimei	35
<i>Olesea CEBOTARI</i> Criminalitatea juvenilă: cauze și consecințe	45
<i>Georgeta MELNIC</i> Particularități juridice ale evidenței depozitelor în bănci	53
<i>Constantin MIHALESCU</i> Conflictul și istoricul medierii conflictului	61
<i>Ana SACARA</i> Natura juridică a prestațiilor de asistență socială furnizate persoanelor aflate în situație de risc	71
<i>Vladimir COJOCARU</i> Profilarea instituțiilor de dețentie pentru punerea în executare a măsurilor și pedepselor privative de libertate	84
<i>Vitalie IONAȘCU, Albert ANTOCI</i> Carențe tehnico-legislative privind răspunderea contravențională pentru conducerea vehiculului în stare de ebrietate	93
<i>Andrei CAZACICOV</i> Latura subiectivă a infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale	105
<i>Lilia PÎSLARU</i> Protecția juridică a genomului uman față de influența produselor modificate genetic	118
<i>Ion COJOCARI</i> Infracțiunea de organizare a migrației ilegale: subiectul infracțiunii	128
<i>Marcel Foma BOȘCANEANU</i> Informația de mediu - preocupare semnificativă a autorităților cu competențe în domeniu	136
	144

SUMMARY

<i>Dinu OSTAVCIUC, Tudor OSOIANU</i> Disposal of the person's hospitalization in the medical institution for conducting forensic examinations in the criminal proceedings	
<i>Marcela SOMICU (BANU)</i> Internal limitations of liability and criminal irresponsibility and persons in the state of affect	10
<i>Andrei CAZACICOV, Inga DARII</i> Elements of comparative criminal law regarding the crime of creating a criminal organization with a terrorist character	18
<i>Gheorghe SULT</i> Agreement on the recognition of guilt in the legislation of the Republic of Moldova and of foreign countries	26
<i>Ion COJOCARI</i> Offense of organizing illegal migration: subjective side of the offense in relation to the victim's consent	35
<i>Olesea CEBOTARI</i> Juvenile crime: causes and consequences	45
<i>Georgeta MELNIC</i> The legal particularities of the bank deposits' accounting	53
<i>Constantin MIHALESCU</i> Conflict and the history of conflict mediation	61
<i>Ana SACARA</i> Legal nature of social assistance benefits provided to persons at risk	71
<i>Vladimir COJOCARU</i> Profile of detention institutions for the implementation of measures and custodial sentences	84
<i>Vitalie IONASCU, Albert ANTOCI</i> Technical and legislative deficiencies regarding the contravention liability for drunk driving	93
<i>Andrei CAZACICOV</i> Subjective side of the crime of creating or leading a criminal organization	105
<i>Lilia PISLARU</i> Legal protection of the human genome against the influence of genetically modified products	118
<i>Ion COJOCARI</i> Offense of organizing illegal migration: subject of the offense	128
<i>Marcel Foma BOSCANEANU</i> Environmental information - significant concern for authorities with competencies in the field	136
	144

TABLE DES MATIÈRES

Dinu OSTAVCIUC, Tudor OSOIANU
Prise de décision d'hospitalisation de la personne dans l'établissement médical pour effectuer une expertise judiciaire dans le processus pénal
Marcela SOMICU (BANU)
Limites internes de la responsabilité et l'irresponsabilité pénale et les personnes en état d'affect
Andrei CAZACICOV, Inga DARII
Éléments du droit pénal comparé concernant le crime de création d'une organisation criminelle de nature terroriste
Gheorghe SULT
Accord de reconnaissance de la culpabilité dans la législation de la République de Moldova et des pays étrangers
Ion COJOCARI
Crime d'organisation de la migration illégale: la côté subjectif du crime par rapport au consentement de la victime
Olesea CEBOTARI
Criminalité juvénile: causes et conséquences
Georgeta MELNIC
Les particularités juridiques de la comptabilité des dépôts bancaires
Constantin MIHALESCU
Conflit et histoire de la médiation du conflit
Ana SACARA
Nature juridique des prestations d'aide sociale fournies aux personnes qui se trouvent en situation de risque
Vladimir COJOCARU
Profilage des établissements de détention pour l'application des mesures et des peines privatives de liberté
Vitalie IONASCU, Albert ANTOCI
Lacunes techniques et législatives concernant la responsabilité contraventive pour la conduite de véhicule en état d'ébriété
Andrei CAZACICOV
Côté subjectif du crime de créer ou de diriger une organisation criminelle
Lilia PISLARU
Protection juridique du génome humain contre l'influence des produits génétiquement modifiés
Ion COJOCARI
Crime d'organisation de la migration illégale: sujet du crime
Marcel Foma BOSCANEANU
Information environnementale - préoccupation importante pour les autorités compétentes dans le domaine

ОГЛАВЛЕНИЕ

Дину ОСТАВЧУК, Тудор ОСОЯНУ
Решение о помещении лица в медицинское учреждение для проведения судебной экспертизы в уголовном производстве
Марчела ШОМИКУ (БАНУ)
Внутренние ограничения уголовной вменяемости и невменяемости и лица в состоянии аффекта
Андрей КАЗАЧКОВ, Инга ДАРИЙ
Сравнительный анализ уголовного законодательства относительно создания криминальной организации террористического характера
Георгий СУЛТ
Соглашение о признании вины в законодательстве Республики Молдова и зарубежных стран
Ион КОЖОКАРЬ
Организация незаконной миграции: субъективная сторона правонарушения в соотношении с согласием жертвы
Олеся ЧЕБОТАРЬ
53 Подростковая преступность: причины и последствия
Жеоржета МЕЛНИК
Правовые особенности учета банковских депозитов
Константин МИХАЛЕСКУ
Конфликт и история медиации при урегулировании конфликтов
Ана САКАРА
Правовая природа социальной помощи, предоставляемой лицам из группы риска
Владимир КОЖОКАРУ
Профилирование пенитенциарных учреждений с целью осуществления исполнения наказаний в виде лишения свободы
Виталие Ионашкю, Алберт АНТОЧ
Технические и законодательные недостатки, касающиеся административной ответственности за управление автомобилем в нетрезвом виде
Андрей КАЗАЧКОВ
105 Субъективная сторона преступления создания или руководства преступной организацией
Лилия ПЫСЛАРУ
118 Правовая защита генома человека от влияния генетически модифицированных продуктов
Ион КОЖОКАРЬ
128 Организация незаконной миграции: субъект преступления
Марчел Фома БОШКАНЯНУ
136 Экологическая информация – важная забота компетентных в данной области органов
144

DISPUNEREA INTERNĂRII PERSOANEI ÎN INSTITUȚIA MEDICALĂ PENTRU EFECTUAREA EXPERTIZELOR JUDICIARE ÎN PROCESUL PENAL

Dinu OSTAVCIUC

Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia ”Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: ostavciuc@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0001-5317-3296>

Tudor OSOIANU

Doctor în drept, profesor universitar, Academia ”Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: osoianu@list.ru
<https://orcid.org/0000-0003-1506-4501>

Libertatea individuală este una dintre valorile fundamentale protejate de Convenția europeană a drepturilor omului, impunând, din cauza importanței sale, un control riguros din partea Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la oricare măsură care ar putea afecta aceste valori. Totodată, acest drept fundamental este protejat și de Constituția Republicii Moldova și Codul de procedură penală, grație căreia libertatea individuală este inviolabilă, iar constrângerea acesteia se permite numai în cazurile și cu procedura strict reglementată de lege. Internarea persoanei în instituția medicală este o formă de privare de libertate și, respectiv, aceasta urmează a avea loc doar în baza unei autorizații judecătorești. În același timp, internarea persoanei în instituția medicală poate afecta și dreptul la viață privată. De aceea, este strict necesar ca întreaga procedură să fie respectată în mod imperativ și fără excepții. Dispunerea internării forțate a persoanei într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizelor judiciare în procesul penal este de competența judecătorului de instrucție. Prin urmare, articolul respectiv este dedicat procedurii cu privire la internarea persoanei în instituția medicală, în baza căror temeuri și motive poate avea loc internarea, atribuția organului de urmărire penală și a procurorului în cazurile când există necesitatea internării, precum și procedura de examinare a demersului privind internarea forțată a persoanei în instituția medicală.

Cuvinte-cheie: instituție medicală, internare, autorizare, dispunere, expertiză judiciară, organ de urmărire penală, proces penal.

DISPOSAL OF THE PERSON'S HOSPITALIZATION IN THE MEDICAL INSTITUTION FOR CONDUCTING FORENSIC EXAMINATIONS IN THE CRIMINAL PROCEEDINGS

Individual freedom is one of the fundamental values protected by the European Convention on Human Rights, due to its importance, requiring a rigorous review by the European Court of Human Rights of any measure that could infringe this value. At the same time, this fundamental right is protected by the Constitution of the Republic of Moldova and the Code of Criminal Procedure, due to which individual freedom is inviolable, and its coercion is allowed only in cases and with the procedure strictly regulated by law. The hospitalization of the person in the medical institution is a form of de-

privation of liberty and, respectively, it is going to take place only on the basis of a court authorization. At the same time, the person's hospitalization can affect the right to privacy. It is therefore strictly necessary that the whole procedure be followed imperatively and without exception. The disposition of the forced internment of the person in a medical institution for the performance of judicial expertise in the criminal process is within the competence of the investigating judge. Therefore, this article is dedicated to the procedure regarding the hospitalization of the person in the medical institution, on the basis of grounds and reasons on which the hospitalization can take place, the attribution of the criminal investigation body and the prosecutor in cases when there is a need to hospitalize the person.

Keywords: medical institution, internment, authorization, arrangement, forensic examination, criminal investigation body, criminal proceedings.

PRISE DE DÉCISION D'HOSPITALISATION DE LA PERSONNE DANS L'ÉTABLISSEMENT MÉDICAL POUR EFFECTUER UNE EXPERTISE JUDICIAIRE DANS LE PROCESSUS PÉNAL

La liberté individuelle est l'une des valeurs fondamentales protégées par la Convention européenne des droits de l'homme, exigeant, en raison de son importance, un examen rigoureux par la Cour européenne des droits de l'homme de toute mesure qui pourrait affecter cette valeur. Dans le même temps, ce droit fondamental est protégé par la Constitution de la République de Moldova et le Code de procédure pénale, grâce auxquels la liberté individuelle est inviolable, et sa coercition n'est autorisée que dans les cas et selon la procédure strictement réglementés par la loi. L'hospitalisation de la personne dans l'établissement médical est une forme de privation de liberté et, respectivement, elle ne doit avoir lieu que sur la base d'une autorisation judiciaire. Dans le même temps, l'hospitalisation de la personne dans l'établissement médical peut également affecter le droit à la vie privée. Il est donc strictement nécessaire que toute la procédure soit suivie impérativement et sans exception. La disposition de l'internement forcé de la personne dans un établissement médical pour la réalisation d'expertises judiciaires dans le cadre de la procédure pénale relève de la compétence du juge d'instruction. Par conséquent, cet article est consacré à la procédure concernant l'hospitalisation de la personne dans l'établissement médical, sur la base des motifs et des raisons pour lesquelles l'hospitalisation peut avoir lieu, l'attribution de l'organe de police judiciaire et du procureur dans les cas où il y a une nécessité d'hospitaliser la personne ainsi que la procédure d'examen de la démarche concernant l'hospitalisation forcée de la personne dans l'établissement médical.

Mots-clés: établissement médical, hospitalisation, autorisation, disposition, expertise judiciaire, organe d'instruction criminelle, procès pénal.

РЕШЕНИЕ О ПОМЕЩЕНИИ ЛИЦА В МЕДИЦИНСКОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Свобода личности является одной из фундаментальных ценностей, защищаемых Европейской конвенцией по правам человека, и в силу своей важности требует строгого контроля со стороны Европейского суда по правам человека за любыми мерами, которые могут нарушить эту ценность. В то же время, это фундаментальное право защищено также Конституцией Республики Молдова и Уголовно-процессуальным кодексом, благодаря которым свобода личности неприкосновенна, а ее принуждение допускается только в случаях и в порядке, строго регламентированных законом. Содержание человека в медицинском учреждении является формой лишения свободы и осуществляется только на основании решения суда. Наряду с этим, содержание человека в медицинском учреждении также затрагивает право на неприкосновенность личности. Именно по этой причине необходимо строго соблюдать всю процедуру без исключения. Судья обязан вынести постановление о принудительной госпитализации лица в медицинское учреждение для проведения судебно-медицинской экспертизы в уголовном процессе. Таким образом, данная статья посвящена основаниям и причинам помещения лица в медицинское учреж-

дение для производства судебно-медицинской экспертизы, а также порядку рассмотрения соответствующего ходатайства следственным судьей.

Ключевые слова: медицинское учреждение, госпитализация, разрешение, постановление, судебно-медицинская экспертиза, орган уголовного преследования, уголовный процесс.

Introducere

Internarea persoanei în instituția medicală este un alt subiect sensibil de procedură, care poate afecta dreptul la viață privată și la libertate în virtutea art. 5 și 8 CEDO.

Încă o cauză regretabilă pe acest segment pentru Republica Moldova este cauza *David c. Moldovei* din 27.11.2007 [6], Curtea reiterează faptul că dacă o persoană a fost inițial de acord cu internarea sa într-o instituție psihiatrică pentru efectuarea expertizei, nimic nu o împiedică ulterior să refuze și să plece din instituția respectivă, astfel că detenția continuă a reclamantului din momentul în care el și-a exprimat intenția de a părăsi spitalul constituie o “privare de libertate”, deci ingerință adusă dreptului la libertate. Persoana manifestând acordul este din start absolută de o internare forțată, având dreptul de a părăsi instituția medicală oricând și nimeni nu este în drept să împiedice această voință atât timp cât în privința sa nu a fost emisă o încheiere privind internarea forțată.

Potrivit art. 11 alin. (3) CPP *Privarea de libertate, arestarea, internarea forțată a persoanei într-o instituție medicală sau trimiterea ei într-o instituție educațională specială, precum și prelungirea acestor măsuri, se permit numai în baza unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești motivate.* Prin urmare, atunci când există temeiurile și motivele legale pentru internarea forțată a persoanei într-o instituție medicală este necesară o hotărâre judecătorească.

În cadrul urmăririi penale hotărârea judecătorească este emisă de către judecătorul de instrucție, care este abilitat prin lege să dispună internarea forțată.

Acest deziderat este reglementat în art. 41 pct. 4) CPP - Judecătorul de instrucție asigură controlul judecătorec în cursul urmăririi penale prin dispunerea internării persoanei în instituția medicală.

Totodată, în conformitate cu prevederile art. 301 alin. (3) CPP, ..., *internarea persoanei într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei judiciare, ... se face cu autorizarea judecătorului de instrucție.*

Analizând prevederile expuse constatăm că atunci când pe parcursul urmăririi penale este necesitatea de efectuare a unei expertize judiciare, iar bănuitul (învinuitul) refuză să fie internat în vederea evaluării și examinării lui, judecătorul de instrucție emite o hotărâre motivată pentru internarea forțată în sopul enunțat.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestei publicații a fost folosit materialul teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, a doctrinei precum și a jurisprudenței privind modul de dispunere a internării persoanei în instituția medicală pentru efectuarea expertizelor judiciare în procesul penal.

Rezultate obținute și discuții

Conform dispozițiilor art. 152 alin. (1) CPP, *Dacă pentru efectuarea expertizei medico-legale sau psihiatrice apare necesitatea unei supravegheri îndelungate, bănuitul, învinuitul, inculpatul poate fi*

internat într-o instituție medicală. Despre aceasta se consemnează în ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus expertiza judiciară. Prin urmare, la faza urmăririi penale, în cazul în care pentru efectuarea expertizei judiciare (medico-legală sau psihiatrică) medicii legiști sau cei psihiatrici au nevoie de mai mult timp pentru supravegherea bănuیتului sau a învinuitului, ca într-un final să de-a concluzii obiective asupra obiectului expertizei, organul de urmărire penală este obligat să indice acest fapt în ordonanța de dispunere a expertizei.

Cu alte cuvinte, legea dictează faptul că atunci când organul de urmărire penală va dispune expertiza medico-legală sau cea psihiatrică, acesta se va expune, în aceeași ordonanță, și asupra internării forțate a persoanei în instituția medicală.

Considerăm că aspectele enunțate nu corespund principiului inviolabilității persoanei, deoarece la etapa emiterii ordonanței de dispunere a expertizei organul de urmărire penală nu poate cunoaște de cât timp are nevoie un medic-expert să efectueze o expertiză sau alta. Respectiv, determinarea timpului de efectuare a expertizelor medico-legale sau psihiatrice o decide medicul-expert și nu organul de urmărire penală. Astfel, dispunerea expertizelor ce nu necesită spitalizare (ambulatoriu) sau care necesită această spitalizare (staționar) este dictată de aprecierea medicală și nu juridică.

Reieșind din cele expuse, suntem de opinia că atunci când organul de urmărire penală constată temeiurile prevăzute în art. 142 alin. (1) CPP, acesta va emite ordonanța de dispunere a expertizei judiciare. În cazul în care pentru efectuarea expertizelor medico-legale sau psihiatrice este necesară supravegherea îndelungată a bănuیتului sau a învinuitului, organul de urmărire penală va emite o altă ordonanță prin care va dispune internarea forțată în instituția medicală.

Această ordonanță va fi emisă în conformitate cu prevederile art. 255 CPP. Pe lângă condițiile

menționate în art. 255 CPP, ordonanța de internare forțată a bănuیتului sau a învinuitului trebuie să cuprindă, în mod obligatoriu, motivele internării, comportamentul persoanei în timpul acțiunilor procesuale (de exemplu în timpul audierii), analiza documentelor medicale ale bănuیتului sau învinuitului (de exemplu cartela medicală în care este menționat faptul tratării unei boli psihiatrice), mențiunea despre aflarea bănuیتului sau învinuitului la evidența medicului narcolog sau psihiatru, analiza declarațiilor altor participanți la proces (de exemplu, declarațiile victimei sau a martorilor din care reiese comportamentul inadecvat a făptuitorului) și alte aspecte legate de caz.

În aceeași ordine de idei, toate aspectele menționate trebuie analizate în raport cu circumstanțele comiterii faptei ilegale. Este foarte important ca organul de urmărire penală să solicite de la instituția de expertiză informația cu privire la necesitatea unei supravegheri îndelungate a bănuیتului sau învinuitului. În cazul în care organul de urmărire penală nu va cere informația respectivă, cel puțin acesta va fi obligat să audieze medicul-expert pentru a determina oportunitatea internării. Or, până la urmă această decizie are tentă medicală și, respectiv, doar medicii pot comunica despre durata investigațiilor medicale. Această informație trebuie să fie reflectată în ordonanța de dispunere a internării forțate și analizată de comun cu celelalte probe. Doar în așa mod organul de urmărire penală poate să-și motiveze ordonanța sa și să dispună temeinic internarea forțată a bănuیتului sau învinuitului.

Cauza *Filip c. României* din 14.12.2006 [7], prin care reclamantul a fost internat într-o instituție psihiatrică pentru o perioadă de 88 de zile. În această speță Curtea reiterează faptul că unul din elementele necesare „legalității” detenției în sensul articolului 5 CEDO este lipsa arbitrarului. Privarea de libertate este o măsură atât de gravă încât nu se justifică decât atunci când măsurile, mai puțin severe, au fost anali-

zate și considerate insuficiente pentru a proteja interesul personal sau public care impune detenția, în cazul nostru transpusă prin internare. Reclamantul fiind internat pe o perioadă nedeterminată în baza deciziei parchetului luată fără ca avizul unui medic expert să fi fost obținut în prealabil. Parchetul a ordonat o expertiză abia la o lună de la internare, după ce a primit plângerea reclamantului care critica legalitatea măsurii de siguranță pe motiv că o asemenea expertiză nu fusese ordonată nici în prealabil nici după internarea sa care data deja de 80 de zile. Curtea estimează că evaluarea prealabilă din partea unui psihiatru era indispensabilă, ținând cont în special de faptul că reclamantul nu avea antecedente de tulburări psihice. În orice caz, nu era vorba de o internare de urgență, plus lipsa acea cerere a medicului privind necesitatea prelungirii perioadei de internare astfel limitând dreptul reclamantului fără un temei legal, internarea acestuia fiind arbitrară și ilegală (§ 59-60).

Pentru obținerea rezultatelor scontate este necesar de a lua în considerație toate circumstanțele cauzei, motivele și scopul infracțiunii, date cu privire la maladiile pe care le-a suferit persoana, comportarea anterioară dar și comportamentul persoanei în timpul procesului [9, p. 1024] toate acestea în ansamblu vor elucida tabloul integru al personalității bănuیتului/învinuitului pentru luarea deciziei corecte privind necesitatea internării.

În susținerea ideii menționate vine analiza sintagmei „*apare necesitatea unei supravegheri*” stipulate în art. 152 alin. (1) CPP. Astfel, apare întrebarea - când apare această necesitate și cine de fapt ia decizia în această privință? Este firesc, după cum am menționat, că necesitatea supravegherii o decide doar medicii și nicidecum organele de urmărire penală. Anume din momentul când medicii vor comunica organului de urmărire penală despre necesitatea internării, doar atunci va fi constatată prezența temeiului faptic pentru internarea forțată a persoanei în instituția medicală.

Pentru a nu lăsa loc de interpretări ambigue, considerăm că este necesar ca art. 152 alin. (1) CPP să fie modificat și completat astfel încât să prevadă emiterea ordonanței motivate de internare forțată a persoanei în instituția medicală, alta decât cea de dispunere a expertizelor judiciare.

După ce a fost emisă ordonanța cu privire la internarea forțată în instituția medicală a bănuیتului sau învinuitului, procurorul va înainta judecătorului de instrucție un demers motivat, solicitând autorizarea internării forțate. Acest imperativ legal rezultă din art. 52 alin. (1) pct. 16) CPP - *În cadrul urmăririi penale, procurorul, în limita competenței sale materiale și teritoriale adresează în instanța de judecată demersuri pentru obținerea autorizării ... internării persoanei în instituție medicală pentru efectuarea expertizei judiciare.*

Din textul art. 152 alin. (2) CPP, rezultă că demersul procurorului constituie actul de sesizare a instanței abilitate să dispună internarea bănuیتului, învinuitului în instituția medicală pentru efectuarea expertizelor judiciare

Demersul procurorului de solicitare a internării într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei judiciare trebuie să cuprindă, după caz, mențiuni cu privire la:

- a) fapta pentru care se efectuează urmărirea penală, încadrarea juridică a faptei;
- b) faptele și împrejurările din care rezultă îndoiiala asupra stării de responsabilitate a bănuیتului, învinuitului sau inculpatului;
- c) motivarea necesității de luare a măsurii de internare;
- d) motivarea proporționalității acesteia cu scopul urmărit.

Potrivit art. 152 alin. (3/1) CPP, indicarea acestor aspecte în demersul procurorului este obligatorie.

Deci în conformitate cu prevederile art. 305 CPP, demersul procurorului privind internarea forțată a persoanei în instituția medicală se examinează de

către judecătorul de instrucție în ședință închisă, cu participarea procurorului. Totodată, în cazul în care persoana care este deja internată într-o instituție medicală și starea de sănătate a acesteia îi permite să participe în cadrul ședinței de judecată, va participa la această ședință și persoana respectivă. La fel, în cadrul acestei ședințe va participa și apărătorul, reprezentanții legali și reprezentanții persoanelor menționate, în condițiile CPP, întocmindu-se un proces-verbal în acest sens.

Judecătorul de instrucție deschide ședința și comunică participanților despre demersul înaintat de procuror, după care va verifica împuternicirile participanților la proces. Mai apoi, judecătorul de instrucție va da posibilitatea expunerii părților privitor la demersul înaintat. Primul cuvânt îl are procurorul, care își va argumenta demersul, iar mai apoi celelalte părți. După explicațiile participanților la ședință, judecătorul de instrucție, efectuând controlul temeiniciei demersului înaintat, va autoriza internarea forțată a persoanei în instituția medicală, fie va respinge demersul ca fiind unul neîntemeiat [4].

În cazul bănuțului internarea acesteia în vederea efectuării expertizei judiciare se va dispune pentru o durată de până la 10 zile (art. 152 alin. (4) CPP). Atunci când persoana este pusă sub învinuire, internarea ei într-o instituție medicală, pentru efectuarea expertizei judiciare în condiții de staționar, se dispune pentru o durată de până la 30 de zile, cu posibilitatea prelungirii acestui termen de până la 6 luni. Termenul se prelungește de judecătorul de instrucție, la demersul motivat al procurorului, în temeiul cererii motivate în scris a medicului care se confruntă cu dificultăți la efectuarea expertizei judiciare și are nevoie de timp suplimentar pentru aceasta (art. 152 alin. (5), (6) CPP). „În cazul internării în instituția psihiatrică a persoanelor care nu se află în stare de arest li se va asigura, în mod obligatoriu, toate garanțiile prevăzute în art. 501 alin. (1) CPP (art. 490 alin. (2) CPP).” [4, p. 434-435].

Încheierea judecătorului privind autorizarea sau respingerea internării forțate a persoanei în instituția medicală poate fi contestată în termen de 3 zile de la data adoptării cu recurs în instanța ierarhic superioară - curtea de apel [3]. Aceste prevederi sunt direct indicate în art. 152 alin. (2) CPP și art. 305 alin. (8) CPP

Aceste prevederi dau posibilitate părților la un recurs efectiv, prezentând argumentele și probele în instanța ierarhic superioară pentru a cere respingerea demersului procurorului.

Este de menționat faptul că art. 311 alin. (1) CPP nu prevede în mod expres dreptul de a contesta cu recurs încheierea judecătorului de instrucție privind internarea forțată în instituția medicală. Deși bănuțul poate fi internat forțat în instituția medicală pe o perioadă de cel mult 10 zile, acesta este lipsit de acest drept. Din aceste considerente optăm pentru modificarea și completarea art. 311 alin. (1) CPP, astfel încât dispozițiile respective să indice și dreptul bănuțului la contestare.

Cum procedăm în situația în care învinuțitul este arestat preventiv? Răspuns la această întrebare ne oferă prevederile art. 152 alin. (8) CPP, care stipulează că „În cazul în care bănuțul, învinuțitul este arestat preventiv, transferul acestuia pentru efectuarea expertizei judiciare medicale în condiții de staționar, se dispune la demersul procurorului cu autorizația judecătorului de instrucție”. Analizând normele date, constatăm că atunci când învinuțitul este arestat și există necesitatea unei supravegheri îndelungate în vederea efectuării expertizei judiciare, acesta poate fi transferat în instituția medicală unde se efectuează această expertiză. În cazul în care se decide transferul învinuțitului în privința căruia este aplicată măsura preventivă arestul (sau arestul la domiciliu) ce se întâmplă cu măsura preventivă?

Art. 152 CPP nu oferă un răspuns, însă soluția o găsim în art. 490 alin. (1) CPP, - *La constatarea faptului de îmbolnăvire a persoanei în privința că-*

reia se efectuează urmărire penală și care se află în stare de arest, judecătorul de instrucție dispune, în temeiul demersului procurorului, internarea ei în instituția psihiatrică, adaptată pentru deținerea persoanelor arestate, dispunând, totodată, revocarea arestului preventiv. Despre ameliorarea ulterioară a stării sănătății persoanei internate în instituția psihiatrică, administrația instituției înștiințează imediat procurorul care conduce urmărirea penală în cauza respectivă.

Curtea a subliniat în cauza *H.L. c. Marii Britanii* [9] inexistența unor reguli de procedură în ceea ce privește deținerea persoanei incapabile, în contrast cu multitudinea de garanții ce se aplică în cazuri obișnuite. Ca rezultat al lipsei regulilor de procedură, personalul medical și-a asumat controlul deplin asupra libertății și tratamentului unui individ vulnerabil numai pe baza presupunerilor clinice și, deși Curtea nu a pus la îndoială buna lor credință sau faptul că nu a fi acționat în favoarea reclamantului, scopul existenței unor garanții este chiar protejarea indivizilor împotriva erorilor și lipsurilor profesionale. Absența acestor reguli de procedură a condus, în opinia Curții, la luarea măsurii în mod arbitrar, și deci la încălcarea art. 5.

De asemenea, tulburarea trebuie să aibă un asemenea caracter sau amploare, care să justifice internarea, care însă nu poate fi prelungită dincolo de prezența acestor tulburări [8].

Un aspect important este în cazul soluționării internării forțate în instituția medicală a minorilor bănuți sau învinuți de comiterea unei infracțiuni. Este de menționat faptul că în situația dată organul de urmărire penală va ține cont și de prevederile art. 474-481/1 CPP.

Totodată este de reținut faptul că în momentul examinării demersului cu privire la internarea forțată în instituția medicală a minorului, în mod obligatoriu, va participa avocatul reprezentanții legali, pedagogul, psihologul. După noi, în această ședință de ju-

decată trebuie să participe și un medic, în dependență de obiectul expertizei judiciare.

Dacă în cazurile privind minorii participarea apărătorului este obligatorie din momentul constatării vârstei persoanei și primei interacțiuni cu organul de urmărire penală, în procedura de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical, participarea apărătorului este obligatorie din momentul adoptării ordonanței prin care s-a dispus efectuarea expertizei judiciare în staționarul instituției psihiatrice în privința persoanei referitor la care se desfășoară procedura, dacă apărătorul nu a fost admis mai înainte în acest proces [3]. În conformitate cu prevederile art. 494 alin. (2) CPP, *Din momentul intrării apărătorului în proces, el are dreptul la întrevederi cu persoana interesele căreia le apără, fără a se limita numărul și durata lor, dacă starea sănătății acesteia nu împiedică întrevederile. Apărătorul dispune și de celelalte drepturi prevăzute în art. 68, care se aplică în mod corespunzător.* Bineînțeles că nimeni nu este în drept să limiteze întrevederile avocatului cu clientul său, însă în cazurile respective se impune firească a ține cont de starea sănătății. Considerăm că atunci când avocatul are nevoie de aceste întrevederi el va consulta preventiv medicul clientului său, după care va decide dacă este sau nu cazul să discute cu acesta, pentru a nu înrăutăți starea de sănătate a persoanei.

Concluzii

Din analiza cadrului normativ existent în raport cu discuțiile și argumentele aduce prin cercetarea respectivă, ajungem la concluzia că normele de procedură penală nu cuprind și nu clarifică toate situațiile ce pot apărea cu privire la internarea forțată a persoanei în instituția medicală pentru efectuarea expertizelor judiciare. Astfel, considerăm că ordonanța cu privire la internare este un act de dispunere separat de ordonanța de dispunere a expertizelor, din care motiv este necesar a fi completat și modificat art. 152 alin. (1) CPP. Este nece-

sar de a fi completat și modificat art. 311 alin. (1) CPP, întrucât să acorde dreptul bănuितului la un recurs efectiv. În cazul în care învinuitul este arestat, iar în privința lui se va autoriza internarea forțată în instituția medicală, măsura preventivă respectivă urmează a fi revocată.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova.
2. Convenția europeană a drepturilor omului.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
4. OSOIANU, T. OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală*. Ed. Cartea Militară. Chișinău. 2021.
5. POALELUNGI, M. și alții. *Manualul judecătorelui pentru cauze penale*. ÎSFEP „Tipografia Centrală”, Chișinău 2013.
6. Cauza David c. Moldovei, hotărâre din 27.11.2007, în baza de date HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127751>.
7. Cauza Filip c. României, hotărâre din 14.12.2006, în baza de date HUDOC <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123269>.
8. Cauza Luberti c. Italiei. Hot. CtEDO din 23.02.1984, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94318> (accesat la 24.11.2020).
9. Hotărârea CtEDO H.L. c. Marii Britanii din 05.01.2005, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-185580> (accesat 24.10.2020).

LIMITELE INTERNE ALE RESPONSABILITĂȚII ȘI IRESPONSABILITĂȚII PENALE ȘI PERSOANELE AFLATE ÎN STARE DE AFECT

Marcela ȘOMICU (BANU)

Doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,

or. Chișinău, Republica Moldova

e-mail: marcela.banu@energie.gov.ro

<https://orcid.org/0000-0002-9675-8953>

Dicționarul Explicativ al Limbii Române oferă următoarea definiție a noțiunii de afect: reacție emoțională cu o desfășurare puternică și relativ de scurtă durată. Noțiunea de afect provine de la latinescul affectus, care are sensul de emoție sufletească, grozăvie. Deși legiuitorul nu indică tipurile afectului, în același timp în psihologie se consideră că el se manifestă sub câteva tipuri. Cele mai răspândite sunt furia, ura, groaza, frica (și forma ei mai intensificată - coșmarul, disprețul). Apariția unui sau altui tip de afect este într-o interdependență de mecanismele fiziologice, de caracterul persoanei, precum și de complexul altor factori interni și externi. Astfel, pentru aprecierea corectă a acțiunilor săvârșite în stare de afect, este necesară stabilirea în mod minuțios a tipului de afect, motivul, cauzele lui, forma de vinovăție etc. La diferențierea diagnosticului afectelor (patologic și fiziologic) este necesar de avut în vedere, că acestea sunt niște stări diferite, cu toate că au un cumul de trăsături caracteristice comune. La elementele comune ale afectelor fiziologic și patologic se atribuie scurtă durată; apariția subită; reacția emoțională; decurgerea explozivă; debutul brusc; descărcarea emoțională puternică; extenuarea psihică și fizică; amnezia parțială.

Cuvinte-cheie: psihologie, psihofiziologie, pedagogie, afect, reacție emoțională, persoană iresponsabilă.

INTERNAL LIMITATIONS OF LIABILITY AND CRIMINAL IRRESPONSIBILITY AND PERSONS IN THE STATE OF AFFECT

The explanatory dictionary of the Romanian Language offers the following definition of the notion of affect: emotional reaction with a strong and relatively short development. The notion of affect comes from the Latin affectionus, which has the meaning of emotional emotion, horror. Although the legislator does not indicate the types of affect, at the same time in psychology it is considered that it manifests itself under several types. The most common are anger, hatred, horror, fear (and its most intensified form - nightmare, contempt). The appearance of one or another type of affect is in an interdependence on the physiological mechanisms, on the character of the person, as well as on the complex of other internal and external factors. Thus, for the correct appreciation of the actions committed in a state of affect, it is necessary to establish in detail the type of affect, the reason, its causes, the form of guilt, etc. When differentiating the diagnosis of pathological and physiological affections, it is necessary to keep in mind that these are different conditions, although they have an accumulation of common characteristic traits. The common elements of the physiological and pathological affections are attributed to a short duration; sudden onset; emotional reaction; explosive flow; sudden onset; strong emotional discharge; mental and physical exhaustion; partial amnesia.

Keywords: psychology, psychophysiology, pedagogy, affect, emotional reaction, irresponsible person.

LIMITES INTERNES DE LA RESPONSABILITÉ ET L'IRRESPONSABILITÉ PÉNALE ET LES PERSONNES EN ÉTAT D'AFFECT

Le dictionnaire explicatif de la langue roumaine propose la définition suivante de la notion d'affect : réaction émotionnelle avec un développement fort et relativement court. La notion d'affect vient du latin affectionus, qui a le sens d'émotion émotionnelle, d'horreur. Bien que le législateur n'indique pas les types d'affect, en même temps en psychologie on considère qu'il se manifeste sous plusieurs types. Les plus courants sont la colère, la haine, l'horreur, la peur (et sa forme la plus intense - le cauchemar, le mépris). L'apparition de l'un ou l'autre type d'affect réside dans une interdépendance des mécanismes physiologiques, du caractère de la personne, ainsi que du complexe d'autres facteurs internes et externes. Ainsi, pour la juste appréciation des actions commises en état d'affect, il est nécessaire d'établir en détail le type d'affect, la raison, ses causes, la forme de la culpabilité, etc. Lors de la différenciation du diagnostic des affections pathologiques et physiologiques, il est nécessaire de garder à l'esprit qu'il s'agit de conditions différentes, bien qu'elles aient une accumulation de traits caractéristiques communs. Les éléments communs des affections physiologiques et pathologiques sont attribués à une courte durée; apparition soudaine; réaction émotionnelle; flux explosif; apparition soudaine; forte décharge émotionnelle; épuisement mental et physique; amnésie partielle.

Mots-clés: psychologie, psychophysiologie, pédagogie, affect, réaction émotionnelle, personne irresponsable.

ВНУТРЕННИЕ ОГРАНИЧЕНИЯ УГОЛОВНОЙ ВМЕНЯЕМОСТИ И НЕВМЕНЯЕМОСТИ И ЛИЦА В СОСТОЯНИИ АФФЕКТА

Толковый словарь румынского языка предлагает следующее определение понятия аффект: эмоциональная реакция с сильным и относительно коротким развитием. Понятие «аффект» происходит от латинского affectus, что означает «душевная эмоция», «ужас». Несмотря на то, что законодатель не указывает виды аффекта, в психологии определено, что он проявляется по нескольким типам. Наиболее распространены гнев, ненависть, ужас, страх (и наиболее обостренные его формы - кошмар, презрение). Возникновение того или иного типа аффекта находится во взаимозависимости от физиологических механизмов, от характера человека, а также от комплекса других внутренних и внешних факторов. Таким образом, для правильной оценки действий, совершенных в состоянии аффекта, необходимо детально установить тип аффекта, его причины, форму вины и т.д. При дифференцировании диагностики патологических и физиологических поражений необходимо иметь в виду, что это разные состояния, хотя они имеют совокупность общих характерных черт. Общие элементы физиологических и патологических поражений относятся к кратковременной продолжительности; внезапное начало; эмоциональная реакция; взрывной поток; внезапное начало; сильная эмоциональная разрядка; умственное и физическое истощение; частичная амнезия.

Ключевые слова: психология, психофизиология, педагогика, аффект, эмоциональная реакция, безответственный человек.

Introducere

Noțiunea de afect provine de la latinescul *affectus*, care are sensul de emoție suflatească, grozăvie, iar Dicționarul explicativ al Limbii Române oferă următoarea definiție a noțiunii de afect: *reacție emoțională cu o desfășurare puternică și relativ de scurtă durată.*

Legiuitorul nu indică tipurile afectului, în același timp în psihologie se consideră că el se manifestă

sub câteva tipuri. Cele mai răspândite sunt furia, ura, groaza, frica (și forma ei mai intensificată - coșmarul, disprețul).

Totodată, în psihiatrie este propusă o altă divizare:

– *afecte stenice* (furia, bucuria);

– *afecte astenice* (frica, tristețea, neliniștea, agitația, confuzia).

Materiale utilizate și metode aplicate. La ela-

borarea prezentei lucrări au fost studiat și utilizat cadrul normativ internațional, regional și național ce asigură protecția juridică a persoanelor care au comis infracțiuni cu starea de responsabilitate și iresponsabilității penală, precum și iresponsabilitatea persoanei aflate în stare de afect. Au fost folosite metodele: logică, comparativă, a analizei și sintezei, sistemică.

Rezultate obținute și discuții

Problema afectului este una dintre cele mai complicate nu doar în teoria dreptului penal, dar și în psihologie, psihofiziologie, pedagogie etc. Este imposibil a întemeia răspunderea penală, a determina limitele unei astfel de răspunderi, dacă ea nu este anticipată de argumentarea psihologică, menționează C. Barbacar¹.

Apariția noțiunii de afect fiziologic se datorează nu dreptului, și nu psihologiei, ci psihiatriei judiciare. El apare astfel ca alternativă a noțiunii de afect patologic, care reprezintă, după cum subliniază autorul F. Safunov, *o dereglare temporară a activității psihice și care se caracterizează prin prezența nu doar a mecanismelor fiziologice, dar și a celor psihologice, biochimice*².

Particularitățile de bază ale afectului sunt:

- acțiunile în stare de afect au loc la nivelul conștientului și poartă un caracter volițional, tinzând spre a deveni violente;
- sfera conștientului se îngustează și este micșorat controlul conștient - volițional;
- în starea de afect perceperea realității obiective este diminuată, reacția afectivă neavând un caracter adecvat;
- reacția la factorii externi provocatori are un caracter personal (această caracteristică, numită și

¹ Barbacar C., *Responsabilitatea persoanei aflate în stare de afect fiziologic*. În: RND, 2004, nr. 9, p. 53.

² Сафуанов Ф.О. *Проблема аффективных состояний*. În: Советская юстиция, 1991, № 21-22, p. 4.

„afecționare”, este determinată de nivelul și caracterul schimbării sentimentelor și dispoziției sub influența excitanților externi; gradul de afectivitate corespunde temperamentului și caracterului persoanei).

Afectul fiziologic trebuie să fie deosebit de așa numitul afect patologic, care se caracterizează printr-o dereglare psihică temporară. În cazul afectului patologic are loc obnubilarea intensă și persoana pierde capacitatea să-și dea seama de acțiunile sale și să le dirijeze. Persoana în cazul dat este considerată iresponsabilă³.

Deci, afectul patologic este o stare bolnăvicioasă de origine psihogenă, care apare la persoane practic sănătoase. Afectul patologic este înțeles de psihiatri ca fiind o reacție emoțională drept răspuns la acțiunea psihotraumatică. În context, are loc tulburarea conștiinței după tipul unei stări de afect crepusculară⁴.

În psihiatria judiciară, conchid autorii M. Corchina, N. Lacosina, afectul mai puțin intensiv este considerat a fi afectul fiziologic, iar afectul excesiv de intensiv – afectul patologic, în care se tulbură luciditatea conștiinței (o stare crepusculară); persoana pierde capacitatea de discernământ și de apreciere critică a faptelor sale și a consecințelor acestora⁵. Afectul patologic semnifică starea morbidă a psihicului, în care persoana pierde aptitudinea de a-l controla, de a-și conștientiza acțiunile. Spre deosebire de afectul fiziologic, afectul patologic este o trăire emoțională foarte intensivă, care atinge nivelul stării psihice; apare o întunecare completă a conștiinței și paralizarea voinței, manifestându-se printr-o excitație furtunoasă motrice cu acțiuni automate și lipsite de sens. Afectul patologic vizează trei faze:

³ Сафуанов Ф.О, op.cit., p. 4.

⁴ *Судебная психиатрия*. Под ред. А.С.Дмитреева, Т.В. Клименко. Москва: Юрист, 1998.

⁵ *Психиатрия*. Учебник. Под ред. Коркина М., Лакосина Н.Д. Москва: Медицина, 1995. 326 p.

- faza de pregătire (preparatorie);
- faza izbucnirii (faza principală);
- faza finală (faza efectului);

În prima fază, sub influența emoțiilor puternice traumatice, se încalcă perceperea celor ce-l înconjoară pe bolnav: aptitudinea de a urmări cele ce se petrec și de a înțelege propria stare. Orizontul închipuirilor se îngustează și se limitează la trăirile traumatice ale bolnavului. Celelalte închipuiri ca și cum încetează de a mai exista pentru el.

Faza izbucnirii începe cu descărcarea afectivă care trece în manifestare furtunoasă a excitației motrice; se încalcă adânc conștiința, cu o dereglare totală a orientării.

În a treia fază se observă o bruscă slăbire a puterilor fizice și psihice care provoacă un somn adânc, o relaxare generală, bolnavul fiind indiferent față de lumea înconjurătoare și față de cele comise⁶. Autorul polonez, psihiatrul A. Luncvischi, referindu-se la deosebirile existente între aceste două stări menționează faptul că dacă în cazul afectului fiziologic atitudinea față de motivele care l-au provocat este adecvată, atunci starea afectului patologic decurge în felul următor:

- reacțiile emoționale sunt mai intensive, iar tulburarea conștiinței este mai mult pronunțată;
- acțiunile întreprinse sunt alogice (iraționale, negândite) fără vreun scop, spontane, deosebiri îngrozitoare prin cruzimea lor;
- de regulă apar lacune în memorie, care lipsesc la afectul fiziologic.

Autorul rus I. Pavlov, considerând afectul ca pe un fenomen clinic sănătos al comportamentului uman, adresează o întrebare: *Oare nu observăm cum persoana, permanent, sub influența afectului, vorbește și își face ceea ce ea nu și-ar permite într-o stare obișnuită și regretă mult cele întâmplate?* În opinia lui V. Lunevski, în unele cazuri, și atunci

⁶ *Психология*. Учебник. Под ред. Костюка Г.С. Киев: 1968. 425 p.

când este vorba de afect fiziologic, subiectul poate fi total lipsit de posibilitatea de a dirija acțiunile sale, dar, deoarece aceasta nu este un factor patologic și, respectiv, sursa imposibilității de a-și controla comportarea se află în afara limitelor condițiilor psihiatrice despre care mărturisește elementul biologic al formulării iresponsabilității, instanța nu poate recunoaște că infracțiunea a fost săvârșită în stare de iresponsabilitate. În starea de afect patologic, în care unele elemente sociale într-adevăr își pierd importanța, se încalcă în mare măsură continuitatea celor întâmplate (care constă dintr-o „îngrămădire” a unor elemente care nu se află în corelație). În această stare, acțiunile nu sunt în concordanță cu împrejurarea.

Autorul G. Langhe, pe baza cazuisticii proprii, concluzionează că în situația afectului patologic, accesul, criza se depistează la persoanele care sunt predispuse spre acestea, persoanele raționale aducându-le într-o stare de paroxism sălbatic, cu tendință rabică, spre distrugere, violență. Pacientul brusc se aruncă la cei din jur, împinge cu picioarele, poate să ștrânguleze pe oricine, aruncă cu ce-i nimerește, strigă. Fața este roșie, obraji fierbinți, ochii ieșiți din orbite, ritmul bătăii inimii este mărit, pulsul – 100-120 de bătăi pe minut. Criza durează un timp oarecare și se termină brusc, după care survine somnul (12 – 18 ore) și, când se trezește, bolnavul nu ține minte nimic. Observăm, astfel, că în cazul afectului fiziologic nu poate fi vorba de iresponsabilitate care ar exclude răspunderea penală (cum este în cazul afectului patologic). A recunoaște responsabilă persoana care a comis omor în stare de afect, responsabilitatea servind ca temei al posibilității de răspundere penală, ar însemna a demonstra că la momentul comiterii faptei comportamentul ei nu era lipsit de control conștient.

Comportamentul infracțional în stare de afect nu se atribuie la categoria de acțiuni care complet sunt rupte de la conștient. Contrapunând acțiunile conștiente și acțiunile impulsive, autorul B. Teplov

constată că față de primele, cele din urmă se impun printr-o diferență nu prea mare a aptitudinii de a conștientiza. Vinovăția poate fi întemeiată ca o categorie morală și legală, când rezultă din aptitudinea persoanei de a conștientiza acțiunile sale, de a le dirija (chiar și atunci când aptitudinea are un grad mai redus, cum este în cazul afectului). Dacă aceste acțiuni se califică drept infracțiune, atunci trebuie să avem convingerea că persoana este pasibilă de răspundere penală, deci, că ea le conștientizează, le dirijează, în caz contrar ele nici nu ar trebui examinate ca obiect al dreptului penal. Cum s-a menționat anterior, spre deosebire de afectul patologic, la care se manifestă o tulburare completă a conștiinței, afectului fiziologic îi este caracteristic doar îngustarea conștiinței. Din aceste considerente, psihiatrii afirmă că afectul fiziologic este o manifestare zilnică sănătoasă și nu-l atribuie la categoria stărilor psihice inconștiente. Așadar, devine evident faptul că acțiunea săvârșită în stare de afect fiziologic nu numai că nu este lipsită de caracter rațional, ea pur și simplu este imposibilă fără implicarea rațiunii în determinarea scopului, mijloacelor. Însă, menționează M. Corchina și N. Lacosina, pe lângă faptul că în stare de afect fiziologic persoana nu-și pierde aptitudinea de a conștientiza caracterul comportamentului, este important a menționa că în asemenea stare ea nu își pierde nici capacitatea de a potoli impulsivitatea acțiunilor sale și de a subordona autocontrolului⁷.

Autorii V. Stașis și M. Bajanov menționează că pentru a stabili dacă acțiunea este săvârșită în stare de afect patologic sau fiziologic este necesară efectuarea unei expertize judiciaro-psihiatrice.

Mulți practicieni și oameni de știință consideră că această stare de emoții sufletești puternice urmează să o stabilească judecătorul în fiecare caz concret la intima sa convingere, în așa mod afectul fiind atribu-

⁷ *Психиатрия*. Учебник. Под ред. Коркина М., Лакосина Н.Д. Москва: Медицина, 1995. 326 р.

it la categorie apreciativă. Acest fapt acordă judecătorilor o prea mare libertate în examinarea judiciară. Instanțele apreciază diferit starea emoțională a făptuitorului, iar ca efect apar unele erori judiciare. De cele mai multe ori instanța califică acțiunile de omor ca fiind săvârșite în stare de afect, pe când persoana, săvârșind infracțiunea, nu se afla în stare de afect. Alt caz ar fi cauzarea morții victimei, care se califică ca fiind săvârșită în stare de afect, pe când persoana respectivă a depășit limitele legitimei apărări. La aprecierea stării emoționale, instanța utilizează ca puncte de reper două împrejurări, și anume:

1) *caracterul provocării (actelor provocatorii) ilegale din partea victimei.*

2) *timpul reacției de răspuns din partea făptuitorului.*

Cu toate acestea, provocarea ilegală din partea victimei și reacția imediată a făptuitorului nu constituie dovada trăirii stării de afect, deoarece provocarea nu întotdeauna condiționează starea emoțională, iar reacția imediată este caracteristică și altor infracțiuni.

Până la apariția afectului, persoana nu se gândește la infracțiune și în conștient nu ar admite că ar putea să o comită. De aceea, multe persoane, săvârșind infracțiuni în stare de afect, ulterior regretă, se căiesc, și trăiesc (trec cu) greu (peste) cele întâmplare, remușcări, muștrări de conștiință. Totodată, trebuie de accentuat faptul că unele dintre aceste calități psihofizice oglindite parțial sunt caracteristice și afectului patologic. Această împrejurare, precum și faptul că psihicul uman este individual și irepetabil, vin să argumenteze că pentru aprecierea corectă a stării de afect sunt necesare cunoștințe speciale atât în domeniul psihologiei, cât și în domeniul psihiatriei, astfel justificându-se necesitatea efectuării unei expertize complexe, conchide V. Cudreavțev⁸.

⁸ Кудрявцев И.А. *Ограниченная вменяемость*. În: Государство и право, 1995, № 5, р. 21-27.

Caracterul apariției stării de afect, în opinia autorului S. Borodin, nu poate fi determinat de expertul psiholog, aceasta fiind o categorie apreciativă. Judecătoria Supremă a RSFSR a calificat faptele infracționale în baza art. 104 CP RSFSR, subliniind că la stabilirea modului de apariție a afectului (a survenit ea în mod subit sau nu, reacția de răspuns din partea făptuitorului la provocările victimei a fost și la fel imediată în acel moment) instanța trebuie să ia în considerație toate împrejurările concrete ale cazului. Totuși, după cum am menționat anterior, pentru constatarea prezenței afectului fiziologic trebuie să fie exclusă prezența afectului patologic, în care scop este necesară efectuarea expertizei judiciare psihologico-psihiatrice complexe. Însă, atât expertul psiholog, cât și expertul psihiatru, au anumite limite ale competenței. Corespunzător, obligația expertului psihiatru constă în:

- excluderea afectului patologic și a altor stări psihice tranzitorii;
- aprecierea influenței asupra dezvoltării și fenomenologiei afectului, a patologiei biologice (psihopatii anomalice, stări patologice tranzitorii, boli somatice);
- aprecierea proceselor compensației psihice și mecanismelor încălcării lor la etapa premergătoare afectului, stabilirea dinamicii fondului psihologic și biologic⁹.

Competența expertului psiholog se reduce la:

- aprecierea situației, personalității și a fenomenologiei exploziei afective;
- stabilirea mecanismelor psihologice care stau la baza dezvoltării stării de afect și determinarea particularităților manifestărilor exterioare ale afectului;
- delimitarea afectului fiziologic de alte stări emoționale (stres, frustrare), de reacțiile emoționale care nu au atins profunzimea afectului¹⁰.

⁹ Фрейров О.Е. *О пределах компетенции эксперта – психиатра в уголовном процессе*. În: Советское Государство и право, 1964, №.8, p. 114.

¹⁰ Кудрявцев М.А. *Судебно – психологическая экспертиза аффекта*. Москва: 1983.

Pentru a determina faptul dacă făptuitorul a fost în stare de afect patologic, expertul psihiatru va apela la actele medicale, la probele materiale stabilite de către ofițerul de urmărire penală, va lua cunoștință de trăsăturile psihofiziologice ale făptuitorului. Însă, deoarece obiectul psihologiei îl constituie psihicul sănătos al omului, psihologii nu sunt competenți în delimitarea diagnosticului. În competența lor este de a stabili starea de afect fiziologic. Drept surse materiale, în acest scop, vor servi calitățile deosebite ale personalității făptuitorului, nivelul lui de dezvoltare, experiența de viață, trăirile emoționale, temperamentul, unele particularități psihofiziologice, factorii care au influențat nemijlocit asupra făptuitorului până la comiterea infracțiunii.

În concluzie menționăm că, pentru a stabili starea de afect fiziologic, sunt necesare cunoștințe în diferite ramuri ale științelor care studiază legitățile activității psihice ale omului și nu este suficient numai domeniul dreptului. Doar un psiholog care activează ani în șir în domeniul respectiv, având o experiență bogată, este apt de a stabili existența stării de afect sau lipsa ei. Or, acesta cunoaște particularitățile apariției stării de afect fiziologic și evoluția acestuia în diferite situații concrete, are posibilitatea de a studia temperamentul persoanei, modul ei de acțiune și gândire în diferite situații, comportamentul în cazul convorbirilor cu psihologul și modul de a explica sau încercarea de a induce în eroare. Cu alte cuvinte, afectul fiziologic urmează a fi stabilit în baza unei expertize judiciare psihologico-psihiatrice complexe, cu toate că în practică ea este rareori aplicată.

Concluzii

Criteriul de bază al deosebirii dintre afectele fiziologic și patologic servește constatarea simptomului psihogen al stării crepusculare la afectul patologic, dar nu a stării psihotice a conștiinței la afectul fiziologic. Aprecierea psihiatrică a afectelor patologic și fiziologic este diferită. La comiterea infracțiunii în

stare de afect, iresponsabilitatea se constată numai în cazul existenței semnelor afectului patologic în momentul comiterii faptei socialmente periculoase. Starea respectivă cade sub incidența dereglării psihice temporare a criteriului medical al iresponsabilității, fapt care exclude posibilitatea acestei persoane în timpul comiterii infracțiunii de a-și da seama de caracterul socialmente periculos al faptei.

Emoțiile sunt și ele niște trăiri subiective, care reflectă atitudinea față de obiectele lumii înconjurătoare și fenomenele realității, față de sine. Stările afective reflectă raporturile dintre persoană și mediul înconjurător. De aceea, afectivitatea este procesul cel mai strâns legat de personalitate. Trăirile emoționale variază în funcție de satisfacerea necesităților subiectului.

Afectul fiziologic este o emoție intensă, apărută subit, care durează puțin timp și cuprinde întreaga personalitate în timpul trăirilor, dirijând comportamentul ei și, caracterizându-se prin acțiuni expresive (se deosebește de afectul patologic). Mărimea intensității emoțiilor sufletești puternice, condiționate de conflictul tendințelor adverse, având aspect de schimbare cantitativă, poate să cauzeze și o schimbare calitativă (fiind caracteristică pentru starea de afect).

În baza datelor experimentale s-a ajuns la concluzia că conflictul provoacă o bruscă stare de afect, cu cât mai aproape de sfera motorie el se dezlănțuie (dereglându-se automatismele superioare). Pe măsură ce conflictul se deplasează în sfera intelectuală, influența lui slăbește, și afectul mai ușor poate fi depășit. De regulă, afectul apare la persoanele irascibile. Însă, omul, ființă dotată cu rațiune, poate să se abțină de la anumite acțiuni. Stare de afect face dificil autocontrolul, dar nu exclude posibilitatea de abținere de la dorințele condiționate de această stare. Nu ar fi corectă nici afirmarea, menționează B. Teplov, precum că în stare de afect nu se poate autocontrola și de aceea nu ar trebui să poartă răspundere pentru acțiunile care le-a săvârșit, aflându-se în așa stare.

Desigur, dând „frâu liber” furiei, este foarte dificil de a te autocontrola. Dar dificil, nu înseamnă imposibil. Mai există și puterea de voință. Respectiv, pentru a împiedica izbucnirea afectivă, nu trebuie de admis ca ea să înceapă. Afectul este o manifestare obișnuită a emoțiilor, cunoscută multor persoane. *Dar oare fiecare om care se află în așa stare săvârșește infracțiunea?* Incontestabil, nu. Aflați în stare de afect unii insultă victima, alții o plăsmuiesc, ceilalți rup haina de pe sine sau strică vesela. În literatura de specialitate dificultatea stabilirii stării de afect a identificat diverse discuții în acest sens, generând păreri controversate. Respectiv, unii autori propun efectuarea în acest scop a unei expertize psihologico-judiciare, alți autori – a unei expertize psihologico-psihiatrice complexe.

În același timp, provocarea, exteriorizată sub forma violenței, insultei grave sau a altor acțiuni ilegale, fixată în semnificația judiciară a stării de afect, se deosebește de semnificația lui psihologică. Concretizarea locală a stării de afect este prerogativa ofițerului de urmărire penală și a instanței. Psihologul și psihiatrul nu sunt competenți de a determina aceste noțiuni juridice. În calitatea lor de experți, ei sunt obligați să se limiteze la o apreciere pur profesională. Corespunzător, starea de afect, natura ei fiziologică și acțiunea asupra conștiinței nu pot fi apreciate în baza experienței de viață, fiind necesare studii și cunoștințe speciale. Nemijlocit, afectul fiziologic se exprimă ca manifestare bruscă a reacțiilor primitive. Fiind astfel puternic iritate, ele au o influență de frânare, acționând asupra scoarței cerebrale, în urma căreia conștiința se îngustează și se reduce capacitatea volitivă. Starea de afect generează schimbări esențiale în sfera psihicului. La om dispare atenția la tot ce nu are legătură cu obiectul care a provocat afectul. El uită gândurile inițiale, acțiunile, mișcările devenite obișnuite, la el se dereglează motorica, în alt mod își reglează acțiunile, reacțiile verbale la fel diferă. Deoarece dinamica

prevalează asupra conținutului logic al acțiunilor, victimei, în majoritatea cazurilor, i se provoacă lovituri, răni în diferite părți ale corpului.

Importanță au nu doar concluziile expertului, dar și evidențierea faptelor în baza cărora au fost făcute concluziile. De aceea, scopul terților este de a stabili legătura causală nemijlocită dintre actele provocatoare ilegale și afect.

Pentru a stabili această legătură causală trebuie de constatat, în primul rând, că acțiunile incriminate au fost săvârșite în limitele stării de afect fiziologic și, în al doilea rând, cauzele care au provocat afectul, pentru a exclude afectul patologic.

Dificultăți apar atunci când cauza nemijlocită a afectului are un caracter provocator, ea fiind însă determinată de situația psihologică conflictuală care durează în timp. Acțiunea ilegală, în cazul afectului, cumulativ având rolul „ultimei picături” - se prezintă în sfera psihologică a făptuitorului ca moment culminant al dezvoltării situației conflictuale, care obiectivează toate insultele anterioare, reflectându-se în conștientul subiectului ca moment „integrat” în situație. Astfel, de competența exper-

ților este de a reflecta doar trăsăturile psihologice, ca premise ale unor elemente juridice importante, cum sunt caracterul subit, nemijlocit, imediat și real al cauzelor exploziei afective.

Referințe bibliografice

1. BARBACAR, C. *Responsabilitatea persoanei aflate în stare de afect fiziologic*. În: RND, 2004, nr. 9, p. 53.
2. *Судебная психиатрия*. Под ред. А.С. Дмитриева, Т.В. Клименко. Москва: Юристъ, 1998.
3. ФРЕЙРОВ, О. Е. *О пределах компетенции эксперта-психиатра в уголовном процессе*. În: Советское Государство и право, 1964, №.8, p. 114.
4. КУДРЯВЦЕВ, И. А. *Ограниченная вменяемость*. În: Государство и право, 1995, № 5, p. 21-27.
5. КУДРЯВЦЕВ, М. А. *Судебно – психологическая экспертиза аффекта*. Москва: 1983.
6. *Психиатрия*. Под ред. Коркина М., Лакосина Н.Д., Учебник. Москва: Медицина, 1995. 326 p.
7. *Психология*. Учебник. Под ред. Костюка Г. С., Киев: 1968. 425 p.
8. САФУАНОВ, Ф. О. *Проблеме аффективных состояний*. În: Советская юстиция, 1991, № 21-22, p. 4.

ELEMENTE DE DREPT PENAL COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE CREARE A UNEI ORGANIZAȚII CRIMINALE CU CARACTER TERORIST

Andrei CAZACICOV

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: andreiczacicov@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1117-1684>

Inga DARII

Master în drept, asistent judiciar în cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: ingadarii10@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2780-4290>

În ultima perioadă de timp, comunitatea internațională se confruntă cu amenințări grave la adresa securității și ordinii mondiale, ce se exprimă prin noi forme de manifestare a criminalității, mai ales sub aspectul său organizat și terorist. Conform legislației penale a Republicii Moldova, scopul comiterii uneia sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist determină agravarea răspunderii penale pentru crearea sau conducerea unei organizații criminale, fapt ce contrastează pe fundalul prevederilor legislative ale altor state. În cadrul studiului a fost folosită, în mod prioritar, metoda comparativă de examinare a legislațiilor penale ale altor state. Totodată, a fost aplicată pe scară largă, pe lângă metoda analizei logice și studiului de caz, și metoda prospectivă de studiere a dreptului cu referință la tendințele actuale de evoluție a unor norme juridico-penale. Studiul este orientat spre analiza comparativă a normei stipulate la art. 284, alin. (2) Cod penal, prin prisma legislațiilor penale ale statelor vecine (Federația Rusă, Ucraina, România), fapt ce permite evidențierea lacunelor existente, tendințelor generale de incriminare și posibilităților de perfectare a cadrului normativ național. În plus, perfectarea cadrului normativ național, armonizat cu cel al statelor învecinate, oferă largi posibilități în materia cooperării juridice internaționale în materie penală, ceea ce determină repercusiuni asupra tuturor domeniilor vieții sociale în stat.

Cuvinte-cheie: terorism, grup terorist, organizație teroristă, infracțiune cu caracter terorist, grup criminal organizat, organizație criminală.

ELEMENTS OF COMPARATIVE CRIMINAL LAW REGARDING THE CRIME OF CREATING A CRIMINAL ORGANIZATION WITH A TERRORIST CHARACTER

Lately, the international community is facing serious threats to security and world order, which is expressed through new forms of crime, especially in its organized and terrorist aspect. According to the criminal legislation of the Republic of Moldova, the purpose of committing one or more terrorist offenses determines the aggravation of criminal liability for the creation or management of a criminal organization, which contrasts against the background of the legislative provisions of other states. In the study, the comparative method of examining the criminal laws of other states was used

as a priority. At the same time, in addition to the method of logical analysis and case study, the prospective method of studying law with reference to current trends in the evolution of legal and criminal norms has been widely applied. The study is oriented towards the comparative analysis of the norm stipulated in article 284, para. (2) Penal Code, in the light of the criminal laws of the neighboring states (Russian Federation, Ukraine, Romania), which allows highlighting the existing gaps, general tendencies of incrimination and the possibilities of perfecting the national normative framework. In addition, the improvement of the national normative framework, harmonized with that of the neighboring states, offers wide possibilities in the field of international legal cooperation in criminal matters, which determines repercussions on all areas of social life in the state.

Keywords: terrorism, terrorist group, terrorist organization, terrorist crime, organized criminal group, criminal organization.

ÉLÉMENTS DU DROIT PÉNAL COMPARÉ CONCERNANT LE CRIME DE CRÉATION D'UNE ORGANISATION CRIMINELLE DE NATURE TERRORISTE

Ces derniers temps, la communauté internationale a été confrontée à de graves menaces pour la sécurité et l'ordre mondial, qui se traduisent par de nouvelles formes de criminalité, en particulier sous son aspect organisé et terroriste. Selon la législation pénale de la République de Moldova, l'objectif de commettre un ou plusieurs crimes de nature terroriste entraîne une aggravation de la responsabilité pénale, pour la création ou la direction d'une organisation criminelle, ce qui contraste avec le contexte des dispositions des lois d'autres pays. Dans le cadre de l'étude, la méthode comparative d'examen des lois pénales d'autres États a été utilisée en priorité. Dans le même temps, il a été largement appliqué, en plus de la méthode d'analyse logique et d'étude de cas, et de la méthode prospective d'étude du droit en référence aux tendances actuelles de l'évolution des normes pénalo-juridiques. L'étude est orientée vers l'analyse comparative de la norme stipulée à l'art. 284, par. 2) Code pénal à travers les lois pénales des États voisins (Fédération de Russie, République d'Ukraine, Roumanie), ce qui permet de mettre en évidence les lacunes existantes, les tendances générales de la criminalisation et les possibilités de perfectionner le cadre normatif national. En outre, l'amélioration du cadre réglementaire national, harmonisé avec celui des États voisins, offre de larges possibilités en matière de coopération juridique internationale en matière pénale, ce qui a des répercussions sur tous les domaines de la vie sociale de l'État.

Mots-clés: terrorisme, groupe terroriste, organisation terroriste, crime terroriste, groupe criminel organisé, organisation criminelle.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОТНОСИТЕЛЬНО СОЗДАНИЯ КРИМИНАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОГО ХАРАКТЕРА

В последнее время международное сообщество сталкивается с серьезными угрозами безопасности и мировому порядку, которые выражаются в новых формах преступности, особенно в ее организованном характере и террористическом аспекте. Согласно уголовному законодательству Республики Молдова, цель совершения одного или нескольких террористических преступлений определяет ужесточение уголовной ответственности за создание преступной организации или руководство ею, что противоречит положениям законодательства других государств. В исследовании в качестве приоритетного использовался сравнительный метод изучения уголовного законодательства других государств. Наряду с этим, помимо метода логического анализа и тематического исследования, широко применяется перспективный метод изучения права с учетом современных тенденций развития правовых и уголовных норм. Исследование ориентировано на сравнительный анализ нормы, предусмотренной ст. 284, п. 2 Уголовного кодекса сквозь призму уголовного законодательства соседних государств (Российская Федерация, Украина, Румыния), что позволяет выявить существующие пробелы, общие тенденции инкриминирования и возможности совершенствования национальной нормативной базы. Помимо

этого, совершенствование национальной нормативной базы, приведенной в соответствие с нормативной базой соседних государств, открывает широкие возможности в области международного правового сотрудничества по уголовным делам, что определяет последствия для всех сфер общественной жизни в государстве.

Ключевые слова: терроризм, террористическая группа, террористическая организация, террористическое преступление, организованная преступная группа, преступная организация.

Introducere

În ultima perioadă de timp, comunitatea internațională se confruntă cu amenințări grave la adresa securității și ordinii mondiale, ce se exprimă prin noi forme de manifestare a criminalității, mai ales sub aspectul său organizat [5] și terorist.

Activitatea teroristă instituie regula¹ conform căreia succesul este garantat de planificarea, cooperarea și organizarea prealabilă a grupului de persoane, indiferent de forma preluată: grup criminal organizat, organizație (asociație) criminală, organizație teroristă etc. Mai mult decât atât, activitatea teroristă poate consta doar din constituirea unei formațiuni armate ilegale, a unei comunități (organizații) criminale, a unei grupe organizate în scopul săvârșirii unui act terorist [10], fără atacuri, explozii, incendii, amenințări sau alte manifestări ale acestei activități.

Legătura strânsă dintre infracțiunile cu caracter terorist și formele complexe de organizare a activităților criminale se accentuează într-un mod indubitabil.

Răspunderea penală pentru orișice gen de organizație criminală cu orientare teroristă este prevăzută sub o formă sau alta în legislațiile penale ale tuturor statelor lumii, iar discrepanțele existente între aceste forme stârnesc multiple întrebări, răspunsul la care ar spori eficient gradul de protecție antiteroristă.

Metode și materiale aplicate

În cadrul studiului a fost folosită, în mod prioritar, metoda comparatistă de examinare a legislațiilor

¹ Notă: desigur, de la această regulă se pot desprinde și excepții precum a fost atacul terorist din Norvegia din 22.11.2011, care a fost planificat, organizat și realizat de către o singură persoană, și anume de Anders B. Breivik [6].

penale ale altor state. Totodată, a fost aplicată pe scară largă, pe lângă metoda analizei logice și studiului de caz, și metoda prospectivă de studiere a dreptului cu referință la tendințele actuale de evoluție a unor norme juridico-penale.

Idei principale ale cercetării

Republica Moldova, asumându-și o serie de responsabilități prin aderarea la actele normative internaționale [8; 9], și-a orientat o parte substanțială din forțe în direcția prevenirii și combaterii fenomenului criminalității organizate, folosind în acest sens toate mijloacele posibile, inclusiv instrumentele de drept penal.

În acord cu legislația penală în vigoare, crearea sau conducerea unei organizații criminale este o faptă infracțională cu un grad de pericol social sporit, fapt pentru care răspunderea pentru comiterea acesteia este prevăzută la art. 284 Cod penal. Orientarea teroristă a organizației criminale sau a grupului criminal organizat condiționează agravarea răspunderii penale conform art. 284, alin. (2) Cod penal [2].

Doar scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist atribuie norma de la art. 284, alin. (2) Cod penal la infracțiunile cu caracter terorist, lista exhaustivă a cărora este prevăzută de art. 134¹¹ Cod penal. Tot scopul circumstanțiază existența unei infracțiuni consumate în cazul creării sau conducerii unui grup criminal organizat. În celelalte cazuri, spre deosebire de organizația criminală a cărei creare și conducere se pedepsește indiferent de scop, existența grupului criminal organizat este susceptibilă de sancționare, la constatarea unor semne suplimentare, doar conform pregătirii de infracțiune pentru realizarea căreia s-au reunit persoanele.

Altă situație se atestă în cazul în care scopul infracțiunii își găsește o realizare efectivă, adică mai întâi se creează grupul criminal organizat sau organizația criminală, iar ulterior se pregătește, se atentează sau se comite o altă infracțiune. În cazul dat ne aflăm în prezența unui concurs real de infracțiuni. În speță, *cet. L. C. a creat o organizație criminală și în cadrul căreia, împreună cu cet. V. M., l-au amenințat pe cet. A. B. cu răfuială fizică întru comiterea omorului cet. N. S. Ulterior, A. B. a refuzat să ducă până la capăt realizarea planului criminal al condamnaților V. M. și L. C., fapt pentru care, la data de 05.11.2010, a fost maltratată de către ultimul. Acțiunile inculpatului L. C. au fost încadrate conform prevederilor art. 284 alin. (1) și art. 26, 42 alin. (4), 145 alin. (2) lit. i, p) Cod penal [4].*

Întru justificarea reunirii acestor două norme atât de diverse în cadrul unui singur articol, găsim rezonabil de a efectua, aleatoriu, analiza comparativă cu legislațiile penale ale altor state, preferențial cu cele vecine.

Astfel, conform Cod penal al Federației Ruse [13], răspunderea penală pentru organizarea unei comunități (organizații) criminale sau participarea la ea este cuprinsă de prevederile art. 210, în cadrul căruia nu se face nici o referință la scopul specific de comitere a unei sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist și nici nu există vreo diferență în regimul sancționator în raport cu acest scop.

În cazul legislației penale a Federației Ruse, răspunderea penală pentru organizarea comunității teroriste și participarea la ea se instituie printr-o normă prohibitivă statuată la art. 205.4 Cod penal. Conținutul acestui articol include:

„1. Crearea comunității teroriste, adică a unui grup stabil de persoane, care s-au reunit în prealabil în scopul desfășurării activității teroriste sau pentru pregătirea sau comiterea uneia sau mai multor infracțiuni prevăzute la articolele 205.1, 205.2, 206, 208, 211, 220, 221, 277, 278, 279, 360 și 361

din prezentul cod, sau a altor infracțiuni în scop de propagandă, justificare și sprijinire a terorismului, precum și conducerea unei astfel de comunități teroriste, a unei părți a acesteia sau a unităților structurale ce intră într-o astfel de comunitate – se pedepsește cu închisoare pe nu termen de la 15 la 20 de ani, cu (sau fără) amendă de până la un milion de ruble (aproximativ 12,5 mii EURO), sau în mărimea salariului ori altor venituri pentru o perioadă de până la 5 ani și cu o limitare a libertății pentru o perioadă de la 1 la 2 ani sau detenție pe viață.

2. *Participarea la comunitatea teroristă – se pedepsește cu închisoare pe nu termen de la 5 la 10 de ani, cu (sau fără) amendă de până la 500 000 de ruble sau în mărimea salariului ori altor venituri ale condamnatului pentru o perioadă de până la 3 ani.*

Notă. 1. Persoana care a încetat benevol participarea la comunitatea teroristă și care a informat despre existența acesteia se liberează de răspundere penală, dacă acțiunile acesteia nu conțin semnele unei alte componente de infracțiune. Nu poate fi considerată încetare benevolă a participării la comunitatea teroristă dacă este făcută în momentul reținerii sau în momentul de după reținere a persoanei ori după începerea urmăririi penale în privința acesteia sau în cazul desfășurării acțiunilor de urmărire penală sau a celor speciale de investigație dacă persoana cunoștea acest fapt.

3. *Prin sprijinirea terorismului [...] se înțelege prestarea de servicii, de ajutor material, financiar sau de altă natură care facilitează activitatea teroristă [13]”.*

Analiza minuțioasă a normei de la art. 205.4 Cod penal al Federației Ruse permite de a face următoarele constatări cu valență juridică, raportate la prevederile legislative din Cod penal al Republicii Moldova:

a) pentru organizațiile/ asociațiile/ comunitățile criminale orientate spre comiterea infracțiunilor te-

roriste se apelează la o nouă formă de participare penală – organizația teroristă. Conform art. 24 al Legii federale nr. 35-FZ din 06.03.2006 cu privire la combaterea terorismului [15], organizația este recunoscută ca teroristă și urmează a fi supusă lichidării în cazul în care în numele sau în interesul acesteia se realizează organizarea, pregătirea și comiterea infracțiunilor prevăzute la art. 205-206, 208, 211, 220, 221, 277-280, 282.1-282.3, 360 și 361 din Codul penal al Federației Ruse, precum și în cazul în care aceste acțiuni sunt efectuate de către persoana care realizează controlul drepturilor și obligațiilor organizației. În legislația Republicii Moldova termenul de „organizație teroristă” i se atribuie înțelesul de organizație creată în scopul desfășurării activității teroriste sau organizație care admite recurgerea la terorism în activitatea sa. Organizația se consideră teroristă dacă măcar una din subdiviziunile sale structurale desfășoară activitate teroristă [10];

b) norma ce incriminează organizarea unei comunități teroriste este distinctă de ceea ce instituie răspundere penală pentru organizarea unei comunități (organizații) criminale, acestea din urmă fiind prevăzute la articole diferite din Cod penal;

c) este supusă răspunderii și pedepsei penale atât organizarea comunității (organizației) criminale sau comunității teroriste, cât și participarea la o asemenea formă de organizare a activității infracționale. Conform legislației penale a Republicii Moldova, nu se prevede răspundere penală pentru simplul fapt de participare la organizația criminală;

d) participantul la o comunitate (organizație) criminală sau la o organizație teroristă este liberat de răspundere penală doar dacă acțiunile sale nu conțin semnele unei alte componente de infracțiune. Reamintim, în conformitate cu art. 47, alin. (6) Cod penal al Republicii Moldova: „*Membrul organizației criminale poate fi liberat de răspundere penală în cazul în care a declarat benevol despre existența organizației criminale și a ajutat la descoperirea in-*

fracțiunilor săvârșite de ea ori a contribuit la demascarea organizatorilor, a conducătorilor sau a membrilor organizației respective” [2], respectiv, nu este nici o referință la imposibilitatea liberării depline de răspundere penală în cazul constatării în acțiunile membrului organizației criminale a semnelor altor componente de infracțiune;

e) dacă, pentru legislația penală a Republicii Moldova, lista infracțiunilor cu caracter terorist este una exhaustivă și scopul de comitere a unei infracțiuni cu caracter terorist implică o limitare vădită la un număr concret de infracțiuni, atunci construcția legislativă a art. 205.4 Cod penal al Federației Ruse nu presupune o limită în ceea ce privește infracțiunile pentru care se constituie comunitatea teroristă. Scopul creării comunității teroriste înglobează nu doar comiterea infracțiunilor cu caracter terorist, ci și a celor de propagandă, justificare și sprijinire a terorismului. Or, conform art. 63, alin. (1), lit. r) Cod penal al Federației Ruse, comiterea infracțiunii în scop de propagandă, justificare și sprijinire a terorismului este prevăzută drept circumstanță agravantă legală. Respectiv, spre exemplu, crearea unui grup criminal organizat pentru realizarea unui furt în scop de contribuire la activitatea teroristă, conform legislației în vigoare a Republicii Moldova, urmează a fi calificat strict în conformitate cu art. 26, 186, alin. (3), lit. b) Cod penal, fără antrenarea răspunderii penale conform art. 284, alin. (2) Cod penal. Aceeași situație se va atesta și în cazul altor infracțiuni neincluse în lista de la art. 134¹¹ Cod penal, chiar dacă sunt conexe terorismului (spre exemplu, infracțiunii de finanțare a terorismului nu i se atribuie un caracter terorist).

Este remarcabil și faptul că pentru organizarea activității unei organizații teroriste și participarea la activitatea unei asemenea organizații legiutorul rus a prevăzut răspundere penală separată conform art. 205.5 Cod penal al Federației Ruse. Reiese în mod logic că organizarea comunității teroriste nu absoar-

be și organizarea activității unei organizații teroriste. Dacă distincția dintre termenii de comunitate (teroristă) și organizație (teroristă) este de natură sintactică², atunci diferența dintre organizare și organizare a activității este vădită, fapt demonstrat și de regimul sancționator mai sever în cazul participării la activitatea organizației teroriste comparativ cu simpla participare la organizația teroristă.

Codul penal al Ucrainei [14] diferențiază răspunderea penală dintre *Crearea unei organizații criminale* (art. 255 Cod penal) și *Crearea unui grup terorist sau a unei organizații teroriste* (art. 258-3 Cod penal).

Cu toate că scopul creării unei organizații criminale nu se intersectează cu cel al comiterii infracțiunilor cu caracter terorist, totuși, la art. 255 Cod penal al Ucrainei scopul este scos în evidență prin specificitatea sa: răspunderea penală pentru crearea organizației criminale survine doar în cazul prezenței scopului de comitere a unei infracțiuni grave sau deosebit de grave. Merită de atenționat și prezența posibilității tragerii la răspundere penală și pentru activitatea de participare la organizația criminală sau la infracțiunile comise de o astfel de organizație, fapt ce nu este caracteristic legislației penale autohtone.

Conform art. 258-3 Cod penal al Ucrainei:

„1. *Crearea grupului terorist sau a organizației teroriste, conducerea respectivului grup sau a respectivei organizații ori participarea la ele, precum și sprijinul organizațional sau de altă natură în vederea creării sau funcționării grupului terorist sau organizației teroriste* – se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 8 la 15 ani cu (sau fără) confiscarea averii.

2. *Se liberează de răspundere penală, pentru faptele prevăzute de alin. (1) a respectivului articol, persoana, cu excepția organizatorului și conducătorului grupului terorist și organizației teroriste, care*

² Notă: Nici Codul penal al Federației Ruse [13], nici alte legi de referință [15] și nici Plenul Curții Supreme [12] nu delimitează acești doi termeni.

a informat benevol organul de drept despre activitatea teroristă corespunzătoare, a contribuit la încetarea acestei activități sau descoperirii infracțiunilor, comise în legătură cu crearea sau funcționarea unui asemenea grup sau organizații, dacă în acțiunile acestuia nu sunt semnele altei componente de infracțiune” [14].

Suprapunerea art. 284, alin. (2) Cod penal al Republicii Moldova cu art. 258-3 Cod penal al Ucrainei denotă următoarele particularități:

a) legiuitorul din Ucraina operează cu sintagmele „grup terorist” și „organizație teroristă”, pe când în cazul Republicii Moldova – „organizație criminală” și „grup criminal organizat”. Acest fapt evidențiază o dată în plus caracteristicile organizației teroriste în raport cu organizația criminală, care, datorită specificului său, comportă o semantică mai restrânsă;

b) legislația penală a Ucrainei incriminează fapta de participare la grupul terorist sau organizația teroristă, fapt nereglementat și de legislația penală națională;

c) liberarea de răspundere penală a participanților la grupul terorist și la organizația teroristă, fiind prevăzută nemijlocit în cadrul normei incriminatoare, prevede și cazurile de excepție, când în acțiunile participanților se întrunesc semnele altei/ altor componente de infracțiune.

Legislația României, inclusiv cea penală, este novatorie în domeniul incriminării infracțiunilor și contravențiilor ce abordează fenomenul terorismului. Astfel, spre deosebire de legislațiile penale anterior cercetate (Republica Moldova, Federația Rusă, Republica Ucraina), Cod penal al României nu prevede nici o infracțiune cu caracter terorist.

În același context, art. 367 Cod penal al României [3] instituie răspundere penală pentru comiterea infracțiunii de *Constituire a unui grup infracțional organizat*, fără ca să facă referință la scopul de comitere a infracțiunilor cu caracter terorist. Scopul este evidențiat doar la definirea propriu-zisă a grupului

infracțional organizat, prin care, conform art. 367, alin. (6) Cod penal al României „se înțelege grupul structurat, format din trei sau mai multe persoane, constituit pentru o anumită perioadă de timp și pentru a acționa în mod coordonat în scopul comiterii unei sau mai multor infracțiuni” (sublinierea ne aparține – n.a.) [3].

În cazul României, cadrul legal de prevenire și combatere a terorismului își găsește reflectare într-o lege specială – Legea privind prevenirea și combaterea terorismului nr. 535 din 25.11.2004 [11], care în Capitolul IV, intitulat „Infracțiuni și contravenții”, incriminează un șir de fapte cu orientare teroristă, prevăzând totodată și sancțiunea pentru comiterea acestora.

Conform art. 35 al Legii sus-îndicate:

„(1) *Fapta de a se asocia sau de a iniția constituirea unei asocieri în scopul săvârșirii de acte de terorism ori aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unei astfel de asocieri* – se pedepsește cu închisoare de la 5 la 12 ani și cu interzicerea unor drepturi, fără a se putea depăși maximul pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea ce intră în scopul asocierii.

(2) *Fapta de a conduce o entitate teroristă* – se pedepsește cu închisoare de la 7 la 15 ani și interzicerea unor drepturi” [11].

Prin „entitate teroristă”, conform art. 4 al aceleiași legi, se are în vedere: „persoana, gruparea, grupul structurat sau organizația care: a) comite sau participă la acte teroriste; b) se pregătește să comită acte teroriste; c) promovează sau încurajează terorismul; d) sprijină, sub orice formă, terorismul.

Binevenite sunt și explicațiile definițiilor de grup structurat, grupare teroristă, organizație teroristă:

„*Grup structurat* – un grup care nu este format aleatoriu pentru săvârșirea imediată a unui act terorist, nu presupune un număr constant de membri și nu necesită stabilirea, în prealabil, a rolului acestora sau a unei structuri ierarhice” [11];

„*Grupare teroristă* – grup structurat mai mare de două persoane, înființat pe o anumită perioadă de timp și care acționează concertat pentru comiterea de acte teroriste” [11];

„*Organizație teroristă* – structură constituită ierarhic, cu ideologie proprie de organizare și acțiune, având reprezentare atât la nivel național, cât și internațional și care, pentru realizarea scopurilor specifice, folosește modalități violente și/sau distructive” [11].

Compararea art. 284 Cod penal al Republicii Moldova cu art. 35 al Legii nr. 535/2004 a României, scoate în evidență următoarele subtilități:

a) crearea sau conducerea entității criminale, prezentând un grad diferențiat de pericol social, sunt sancționate în mod diferit. Acest fapt nu se atestă în nici una din legislațiile penale examinate în prezentul studiu;

b) se supune răspunderii penale și fapta de aderență sau sprijinire a unei asocieri cu scop de comitere a actelor de terorism. O dată în plus se conturează regula de incriminare și sancționare inclusiv a acțiunilor participanților la asocierea teroristă, fapt exceptat de legea penală actuală a Republicii Moldova³;

c) entitatea teroristă presupune și forme de grupare nestructurate și neorganizate. Prin aceasta se extinde considerabil cercul persoanelor ce pot fi supuse răspunderii penale pentru participarea la orice fel de asociere în scopul comiterii actelor de terorism.

Concluzii și recomandări

Particularitățile distinctive ale cadrului incriminator al fiecărei țări în parte, raportat la infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale

³ Notă: Conform art. 74², alin. (2) Cod penal al Republicii Moldova din 1961 [1], era supusă răspunderii penale apartenența la organizația criminală sau participarea la activitatea acestei organizații. În conformitate cu legislația penală actuală [2], nu se supune răspunderii penale nici apartenența și nici participarea la grupul criminal organizat, organizația criminală, chiar dacă acestea sunt constituite în scop terorist.

cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist, permit evidențierea tendințelor actuale de evoluție a respectivei norme de drept, dispoziția căreia în cazul Republicii Moldova nu a suportat nici o modificare încă din anul 2008 când a fost introdusă în Cod penal [7].

Protecția juridico-penală reușită contra faptei de creare sau conducere a unei organizații criminale sau a unui grup criminal organizat cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist, impune luarea în seamă a următoarelor legități:

1. consolidarea unui nou concept de organizație/grup terorist, fapt ce îndepărtează de formele tipice de grup criminal organizat și organizație criminală;
2. incriminarea distinctă a infracțiunii de creare sau conducere a grupului criminal organizat/ organizației criminale și a celei de creare sau conducere a grupului/ organizației teroriste;
3. la răspundere penală se supune nu doar crearea sau conducerea unui astfel de tip de organizații/ grupuri, ci și participarea la ele sau la activitatea lor;
4. esența grupului/ organizației teroriste diferă de cea a grupului criminal organizat/ organizației criminale constituite în scop de comitere a uneia sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist chiar prin însuși aspectul limitativ al infracțiunilor recunoscute ca având caracter terorist.

Situația actuală în lume, tendințele de prevenire și combatere a fenomenului terorismului prin instrumente de drept, precum și întregă politică penală a statului dictează o necesitate vădită de perfectare și unificare a cadrului legislativ național, fapt pentru care intervenim cu propunerea *de lege ferenda* de a modifica și transpune prevederea de la art. 284, alin. (2) Cod penal la un articol nou, după cum urmează:

„**Articolul 284¹** Crearea sau conducerea unui grup terorist sau a unei organizații teroriste

(1) *Crearea sau conducerea unui grup terorist sau a unei organizații teroriste prin modalitățile stipula-*

te la art. 284, alin. (1) – se pedepsește cu închisoare de la 15 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

(2) *Aderarea la un grup terorist sau la o organizație teroristă ori participarea la activitatea unui astfel de grup sau organizație – se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani.*

(3) *Membrul grupului terorist sau organizației teroriste poate fi liberat de răspundere penală în cazul în care a declarat benevol despre existența grupului terorist sau organizației teroriste și a ajutat la descoperirea infracțiunilor săvârșite de acestea ori a contribuit la demascarea organizatorilor, a conducătorilor sau a membrilor grupului sau organizației respective, dacă acțiunile sale nu conțin semnele altei infracțiuni”.*

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961. În: *Veștile*, 24.04.1961, nr. 10.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.04.2009, nr. 72-74.
3. Codul penal al României nr. 286 din 2009, în vigoare din 01.02.2014. În: *Monitorul Oficial al României, Partea I* nr. 510 din 24.07.2009.
4. Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07.04.2015. Dosarul nr. 4-1re-74/2015 [citată 01.12.2019]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=711
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 480 din 30.06.2011 pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a crimei organizate pe anii 2011-2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 08.07.2011, nr. 110-112.
6. Norway police say 85 killed in island youth camp attack [citată 08.05.2021]. Disponibil: <http://www.bbc.com/news/world-europe-14259356>
7. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 136 din 19.06.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 08.08.2008, nr. 145-151.

8. Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate nr. 15 din 17.02.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.03.2005, nr. 36-38.

9. Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea terorismului nr. 51 din 07.03.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.03.2008, nr. 63-65 etc.

10. Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului nr. 539 din 12.10.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova 06.12.2001, nr. 147-149.

11. Legea României privind prevenirea și combaterea terorismului nr. 535 din 25.11.2004 [citat 01.05.2021]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/57494>

12. Постановление Пленума Верховного Суда Рос-

сийской Федерации „О некоторых вопросах судебной практики по уголовным делам о преступлениях террористической направленности” № 1 от 9 февраля 2012 г.

13. Уголовный кодекс Российской Федерации № 63-ФЗ от 13.06.1996. В: „Собрание законодательства Российской Федерации”, 17.06.1996, № 25.

14. Уголовный кодекс Украины № 2341-III от 05.04.2001. В: «Відомості Верховної Ради України», № 25-26, 2001.

15. Федеральный закон Российской Федерации от 06.03.2006 № 35-ФЗ (ред. от 06.07.2016) „О противодействии терроризму” [citat 30.05.2021]. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_58840/f3a150581ab0bd8135bd5a08ceed1406dc1e4a07/#dst27

ACORDUL DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA ȘI A ȚĂRILOR STRĂINE

Gheorghe SULT

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat,

or. Comrat, Republica Moldova

e-mail: sultgg@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-3636-2359>

Scopul prezentei lucrări este contribuirea la interpretarea și aplicarea corectă a prevederilor de către organele de aplicare a normelor de drept a esenței instituției acordului de recunoaștere a vinovăției, cât și a efectelor acestuia pentru justiție, și pentru infractor. În studiul efectuat au fost sintetizate cele mai recente opinii și concepții expuse în doctrina instituției acordului de recunoaștere a vinovăției. În articol s-a încercat să se dea răspuns la unele din problemele ce ar putea apărea la aplicarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției, precum și la aplicarea pedepsei în cadrul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției. Valoarea aplicativă a lucrării, la rândul său, constă în explicarea tuturor aspectelor esențiale aferente subiectului în cauză, interpretarea normelor legale corespunzătoare, analiza științei dreptului, fapt care urmează să stabilească soluțiile și să contribuie la interpretarea și aplicarea normei analizate într-un mod corect, fără a genera erori judiciare în aplicarea normelor date.

Cuvinte-cheie: *infracțiune, instanța de judecată, procuror, proces penal, acord de recunoaștere a vinovăției.*

AGREEMENT ON THE RECOGNITION OF GUILT IN THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND OF FOREIGN COUNTRIES

The purpose of this paper is to contribute to the correct interpretation and application of the provisions by the enforcement bodies of the essence of the institution of the plea agreement, as well as its effects on justice and the offender. The scientific novelty of the work is determined in particular by the novelty and importance of the institution of the plea agreement. This paper attempts to answer some of the problems that might arise in the application of the institution of plea agreement, as well as the application of the punishment in case of the conclusion of the plea agreement. The applicative value of the paper is, in turn, to explain all the important aspects of the subject in the analysis, the interpretation of the appropriate legal norms, the analysis of law which is to identify the solutions and to contribute to the interpretation and application of the analyzed norm in a correct way, without causing legal errors in the application of those rules.

Keywords: *offense, court, criminal trial, prosecutor, court, plea agreement.*

ACCORD DE RECONNAISSANCE DE LA CULPABILITÉ DANS LA LÉGISLATION DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA ET DES PAYS ÉTRANGERS

Le but de ce document est de contribuer à l'interprétation et à l'application correctes des dispositions par les organes répressifs de l'essence de l'institution de l'accord pour la reconnaissance de la culpabilité, ainsi que de ses effets pour la justice et pour le délinquant. Dans l'étude, les opinions et conceptions les plus récentes présentées dans la doctrine de l'institution de l'accord de reconnaissance de culpabilité ont été synthétisées. L'article a tenté de répondre à certains des

problèmes qui pourraient survenir dans l'application de l'institution de l'accord de reconnaissance de culpabilité, ainsi que dans l'application de la peine dans le cadre de la conclusion de l'accord de reconnaissance de culpabilité. La valeur applicative du travail consiste à son tour à expliquer tous les aspects essentiels liés au sujet en question, à interpréter les normes juridiques correspondantes, à analyser la science du droit, qui consiste à établir les solutions et à contribuer à l'interprétation et à l'application de la norme analysée de manière correcte, sans générer d'erreurs judiciaires dans l'application des données données.

Mots-clés: crime, cour, procureur, procès pénal, accord de la reconnaissance de la culpabilité.

СОГЛАШЕНИЕ О ПРИЗНАНИИ ВИНЫ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА И ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Цель данной статьи - способствовать правильному толкованию и применению правоохранительными органами положений сущности института соглашения о признании вины, а также его последствий для правосудия и правонарушителя. В исследовании обобщены последние мнения и концепции, изложенные в доктрине соглашения о признании вины. Автор попытался ответить на некоторые вопросы, которые могут возникнуть при применении института соглашения о признании вины, а также применения санкций при заключении такого соглашения. Прикладное значение статьи, в свою очередь, заключается в объяснении всех существенных аспектов, связанных с исследуемым предметом, толковании соответствующих правовых норм, анализе юридической науки, который обозначит решения и будет способствовать толкованию и правильному применению анализируемой нормы без возникновения судебных ошибок при применении данных норм.

Ключевые слова: преступление, суд, обвинитель, уголовный процесс, соглашение о признании вины.

Introducere

Schimbarea rapidă a orientărilor valorice ale populației începând cu perioada anilor '90 al secolului trecut a cutremurat echilibrul existent în societate.

În contextul politicii penale promovate de Republica Moldova, democrația se înfăptuiește, în primul rând, prin asigurarea intereselor persoanelor, astfel încât aceasta din urmă să poată opta pentru diferite opțiuni ale comportamentului său.

Sporirea cotei șomajului, scăderea nivelului de trai, sărăcirea populației, micșorarea ajutorului social acordat cetățenilor, criza economică mondială, instabilitatea politică și vacuumul spiritual au generat creșterea numărului persoanelor care încearcă tot mai des să-și satisfacă necesitățile vitale prin orice metode, inclusiv ilegale.

Toate fenomenele enumerate s-au dovedit consecința dezechilibrului într-un plan material al conduitei infracționale, chiar și sub aspect moral.

Privită din această perspectivă, instituția pedepsei penale aplicate infractorului ocupă un loc aparte în ceea ce determină analizarea gradelor și condițiilor de reeducare a subiecților infracțiunilor, ca și element nemijlocit în lupta contra criminalității. În acest context este importantă relevarea circumstanțelor atenuante și agravante, a motivelor ce au stat la baza infracțiunii, analiza personalității infractorului, evaluarea gradului prejudiciabil al faptei infracționale săvârșite.

Protejarea intereselor persoanelor fără a înțelege existența unui cadru penală internațională de reglementare care vizează evaluarea juridică a faptelor criminale, în ținând seama de noile tendințe dictate de politica și de experiența combaterii criminalității în țările dezvoltate, este imposibil să se construiască un stat de drept în Republica Moldova.

Prin urmare, este necesar ca dispozițiile normative ale legislației penale actuale ale Republicii Moldova

cu privire la individualizarea răspunderii și pedepsei penale pe baza elementelor obiective să fie ajustate la acte normative internaționale și europene, în special la acordului instituției de recunoaștere a vinovăției

Metodologia de cercetare abordată. La atingerea scopului și a obiectivelor propuse, la elaborarea lucrării vom recurge la metoda cercetării subiectului lucrării prin intermediul legislației Republicii Moldova, precum și la analiza opiniilor științifice oferite publicului larg, prin publicare pe pagini web sau pe suporturi de hârtie sub formă de manuale, articole, note explicative.

Importanța practică a lucrării constă în analiza amplă a aplicării pedepsei în cadrul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției și indicarea locului acestuia în cadrul instituției individualizării pedepsei în legea penală națională și în acte normative internaționale și europene.

Pentru aceasta, este recomandabil de a studia experiența unor țări străine, unde institutul pentru recunoaștere a vinovăției este dezvoltat la un nivel înalt.

Idei principale ale cercetării

Cu toate că acordul de recunoaștere a vinovăției a apărut în SUA, această instituție și-a făcut loc, mai ales în ultimul timp, și în legislația și practica a altor țări.

După cum am relatat în subiectul precedent, apariția și consolidarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției a fost un proces de durată care a cunoscut desfășurare pe teritoriul a mai multor state ale lumii, iar prezența instituției de pledare vinovat sau nevinovat a fost un factor ce a favorizat, sau chiar a fost o condiție *sine qua non* pentru apariția instituției acordului de recunoaștere a vinovăției.

Astfel, în forma identică, analogică sau foarte apropiată acesteia acordul de recunoaștere a vinovăției există în țările sistemului *Common Law* sau cu tradiții preluate din acesta, adică în țările unde există instituția pledării vinovat.

Astfel, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției este practică în prezent în SUA, Filipine, Israel, Canada, Germania, Marea Britanie și în alte foste colonii ale acesteia.

În Marea Britanie, problema existenței acordului de recunoaștere a vinovăției a început să fie discutată mai târziu decât în SUA. Savanții nu erau unici în părerea cât de răspândit este acest fenomen. Astfel, profesorul Thomas a spus, în 1969, că «nu este nici o îndoială că acordul de recunoaștere a vinovăției are un rol destul de mare în administrarea de zi cu zi a justiției penale în Marea Britanie». Într-o lucrare editată în 1978 de Baldwin și Bottomley, autorii declară inversul, afirmând că, cu toate că numărul pedoariilor vinovat este tot atât de mare ca în SUA, acestea nu au loc ca urmare a negocierilor, așa cum în SUA; încheierea unor acorduri între acuzare și apărare este un fenomen doar episodic [1].

S-a argumentat că dat fiind specificul sistemului englez (lipsa procurorilor publici, o structură mult mai flexibilă de stabilire a pedepselor etc), este foarte dificil ca negocierile să aibă loc. În loc de a se baza pe negocieri pentru a produce un procentaj înalt al pledării vinovat, procurorii englezi se bazează mai mult pe ceea ce poate fi denumit «înfrângerea învinutului», adică învinutul cade de acord să pledeze vinovat prin presarea acestuia cu riscurile, neplăcerile și consecințele de ordin negativ pe care le comportă pentru dânsul un proces penal.

În contextul lucrării menționate, savanții Baldwin și McConville au intervievat 121 de inculpați care au pledat vinovat. Din aceste interviuri, a devenit clar că negocierea pledoariei era un lucru obișnuit în acele timpuri. Ei au conchis că, contrar credinței populare, justiția penală engleză obținea un număr impunător de declarații de recunoaștere a vinovăției prin intermediul negocierilor camuflate.

În prezent, nu se mai pune la îndoială că acordul de recunoaștere a vinovăției este perfect legal în

Marea Britanie și a devenit o realitate a procedurii penale a acestei țări.

Codul canadian nu conține prevederi ce ar reglementa explicit negocierea pledoariei între procuror și învinuit sau reprezentanții lui. De aceea, s-a afirmat că în Canada, precum și în Marea Britanie, legitimitatea acordului de recunoaștere a vinovăției rămâne incertă.

În orice caz o prevedere care este în special relevantă acestei instituții, se conține în secțiunea 606 (4) a Codului de procedură penală, care, aparent, prevede un mecanism pentru negocierea pledoariei: “în pofida oricărei prevederi din acest Act, atunci când un inculpat nu recunoaște vina în privința învinuirii ce i se aduce, dar recunoaște vina în privința unei infracțiuni ce se include în infracțiunea de care este învinuit sau în privința altei infracțiuni, instanța poate, la discreția ei, cu acordul procurorului, să accepte o asemenea pledoarie și dacă acceptă, trebuie să recunoască inculpatul nevinovat în privința infracțiunii care i-a fost incriminată” [1].

În pofida lipsei unor reglementări explicite ale acestei instituții, au fost elaborate unele reguli neformale în privința acordului. Spre exemplu, în anul 1972, procurorul general din Ontario, Dalton Bales, a remis un memorandum procurorilor în privința modului de organizare a discuțiilor de negociere a vinovăției. În acest memorandum sunt enumerate anumite principii aplicabile acestor discuții. Similar, în 1974 în Codul de conduită profesională al Asociației Barourilor Canadiene a fost introdusă o regulă care stabilea circumstanțele în care se consideră potrivit ca avocatul să sfătuiască clientul său să pledeze vinovat și avertismentul de a nu recurge la aceasta când motivele sunt cele de procesare mai rapidă a cazului.

Totuși, în pofida lipsei unor prevederi explicite, se consideră că acordul de recunoaștere a vinovăției este o realitate a sistemului judiciar canadian.

În legea penală a Republicii Sud-Africane, până nu demult, acordul de recunoaștere a vinovăției, ca

proces ce implică acordul judecătorului să aplice o anumită pedeapsă în urma pledării vinovat, nu era permis. În practică însă, procurorul și apărătorul, fără a implica instanța, ajungeau la o înțelegere că procurorul va renunța la anumite învinuiri, iar învinuitul va pleda vinovat pentru cele rămase. Volumul în creștere al cazurilor penale cu care se confrunta sistemul judiciar, a determinat legiuitorul din această țară să modifice, în decembrie 2001, Codul de procedură penală în vederea instituirii instituției acordului de recunoaștere a vinovăției.

În legea Irlandei învinuitul poate oferi să pledeze vinovat în privința anumitor învinuiri în schimbul retragerii altor învinuiri, mai serioase. Acest lucru este posibil cu autorizarea directorului acuzării publice (funcție analogică celei de procuror general) care poate accepta propunerea fără a acorda asigurări în privința pedepsei pentru învinuirile rămase. Se consideră impropriu pentru acuzator de a avea inițiativa în aceste propuneri. Învinuitul nu trebuie să fie presat să accepte acordul. Și judecătorul trebuie să fie circumspect în privința acordării anumitor indicații în avans despre părerea lui asupra unei sentințe potrivite în cazul în care învinuitul pledează vinovat [2].

În Israel, ca de altfel și în SUA, acuzatul, în majoritatea cauzelor, pledează vinovat cu sau fără negocierea pledoariei. Acordul de recunoaștere a vinovăției este reglementat de Legea cu privire la acordul de recunoaștere a vinovăției (amendamentul nr. 19), adoptată în 1995.

Încheierea acordurilor de recunoaștere a vinovăției este pe larg folosită în cazurile penale în privința infracțiunilor. Foarte rar se întâmplă ca instanța, deși nu este obligată să accepte acordul la care a ajuns acuzarea cu apărarea, să se depărteze de la condițiile acordului.

În legea penală filipineză acordul de recunoaștere a vinovăției se aplică de mai mult timp. Astfel, Legea cu privire la organizarea oficiului ombudsmanu-

lui, nr.6770 din 1989, prevede, în paragraful 4 pct. B, ca împuternicire a procurorului dreptul special de a negocia acorduri de recunoaștere a vinovăției sub controlul și autoritatea ombudsmanului. Prin Legea nr.8493 din 1998 care are drept scop asigurarea procesării mai rapide a cauzelor penale, a fost stabilită obligativitatea desfășurării ședințelor judiciare după înaintarea învinuirii, aceasta pentru a fi examinate mai multe chestiuni, una din ele fiind posibilitatea negocierii unui acord de recunoaștere a vinovăției [1].

Tradițional, în Europa continentală recunoașterea vinovăției nu servea ca temei pentru un proces redus. În efortul transnațional de a face față supraîncărcării sistemului judiciar, una din problemele care au apărut a fost întrebarea dacă interzicerea pledării vinovat și a acordurilor de negociere a vinovăției ar trebui anulată. Răspunsurile la această întrebare sunt diferite.

Într-un set de recomandări adresate de Comunitatea Europeană Letoniei, s-a declarat că «discuțiile în Europa au indicat asupra faptului că conceptul american privind acordul de recunoaștere a vinovăției nu se potrivește cu principiile fundamentale ale procedurii penale europene». Această recomandare a fost făcută în urma participării unor oficiali din această țară, în 1997, la un seminar organizat de specialiști americani în care Letoniei i s-a recomandat să adopte acordul ca mijloc de eficientizare a procedurii penale.

În mod surprinzător, acordul de recunoaștere a vinovăției a prins rădăcini în Europa în țări cu un sistem legal continental. Susținătorii acordului menționează că utilitatea acestei instituții este dovedită și prin faptul că ea a fost adoptată și în legislația altor țări. Astfel, odată interzisă în cea mai mare parte a Europei și tehnic aflată în afara legii în Japonia, instituția acordului de recunoaștere a vinovăției s-a strecurat în sistemele judiciare ale multor țări pe parcursul ultimelor decenii.

La etapa actuală mai multe țări europene au adoptat în legislația lor proceduri care sunt similare sau asemănătoare cu instituția acordului de recunoaștere a vinovăției.

În Germania, unde conceptul acuzării obligatorii a câștigat odată supremația, acum este recunoscut conceptul libertății de acțiune a procurorului și sunt făcute eforturi de a reglementa exercițiul acestei libertăți, acordul de recunoaștere a vinovăției câștigând o aplicare limitată.

Neluând în considerație că în Codul de procedură penală german nu este prezentă o instituție asemănătoare cu acordul de recunoaștere a vinovăției, acesta a devenit un fenomen obișnuit în Germania. În această privință mai mulți autori au menționat că în Germania au loc negocieri neformale.

Astfel, dacă inculpatul oferă instanței o descriere credibilă și detaliată despre comiterea infracțiunii și nici acuzarea, nici apărarea nu prezintă probe suplimentare, instanța, de obicei, consideră declarația inculpatului ca fiind suficientă pentru soluționarea cazului și se abține de la citarea unor martori suplimentari. De la această posibilitate - de a limita rezonabil efortul de a stabili adevărul, a apărut echivalentul german al acordului de recunoaștere a vinovăției. În cazurile complexe, apărarea sugerează uneori instanței că inculpatul este gata de a face o declarație și de a se abține de la cererea examinării unor alte probe, dacă ar putea fi sigur că pedeapsa nu ar excede un anumit maxim. Instanța, după ce ascultă opinia procurorului, indică la pedeapsa aproximativă stabilită în cazul cooperării inculpatului. Dacă toate părțile cad de acord, inculpatul face o mărturisire în cadrul unei ședințe publice, este condamnat în baza acesteia, aplicându-i-se pedeapsa la care s-a convenit.

Oficial, despre tehnicile de negociere utilizate în Germania s-a aflat la sfârșitul anilor 70, din materiale publicate la acest subiect. Curtea Supremă a Germaniei a trebuit să decidă atunci, dacă această

formă a negocierilor era legală. Răspunsul fiind că, în general, aceasta era legală. În scurt timp, după mai multe dezbateri controversate în societate, Curtea a adoptat un fel de decizie finală care a stabilit principiile cele mai importate pentru conducerea negocierilor, cu toate că până în prezent nu există lege care ar reglementa acest subiect [3].

Cu toate acestea, legislația germană prevede o instituție asemănătoare cu negocierea pledoariei.

În SUA, renunțarea inculpatului la dreptul lui constituțional de a fi judecat de Curtea cu jurați este un aspect important al procesului de pledare vinovat și respectiv, de încheiere a unui acord.

Deoarece legislația germană nu prevede procedura pledoariilor formale, renunțarea la proces în general nu este posibilă, cu excepția procedurii ordonanței penale.

Ordonanța penală este o ordonanță a instanței pregătită de procuror și semnată de judecător. Aceasta descrie comportamentul ilegal al inculpatului și probele strânse de acuzare cu indicarea prevederilor aplicabile ale Codului penal. Ea specifică, de asemenea, pedeapsa ce urmează a fi aplicată inculpatului. Conform acestei proceduri, judecătorul poate soluționa cazul fără a cita sau a asculta inculpatul. El nu trebuie să fie convins de vinovăția inculpatului. Pentru a-l condamna, judecătorul trebuie să dispună de suspiciuni rezonabile că inculpatul a săvârșit fapta incriminată acestuia. În cazul condamnării inculpatul primește o înștiințare despre aceasta. Dacă inculpatul nu obiectează în scris sau personal în termen de o săptămână, ordonanța intră în vigoare și are aceeași forță ca și condamnarea în urma unui proces. Dacă inculpatul obiectează, ordonanța este considerată nulă și cazul este pus pe rol.

Această procedură este aplicată în privința infracțiunilor mai puțin grave (atunci când pedeapsa aplicată poate fi numai amendă, retragerea permisului de conducere pe o perioadă de până la doi ani și aplicarea privațiunii de libertate de până la un an

cu suspendarea acesteia). Printre acestea se numără însă așa infracțiuni ca escrocheria, furtul automobilelor, în anii 60 mai multe cazuri fiind dispuse prin intermediul ordonanțelor penale decât prin intermediul judecării [2].

În legea Franceză nu există procedura de pledare și, respectiv, nu există nici negocierea învinuirilor aduse sau a pedepsei ce urmează a fi aplicată. Cu toate acestea, există anumite practici și proceduri, mai ales în curțile corecționale și de poliție, care, ca și acordul de recunoaștere a vinovăției, sunt menite de a economisi timpul și a descuraja litigarea inutilă. Unele dintre acestea sunt foarte asemănătoare cu acordul de recunoaștere a vinovăției.

Astfel, legea permite încheierea acordurilor (*tranzaction*) în privința anumitor infracțiuni. Drept exemplu, în privința infracțiunilor fiscale, un acord poate fi propus înainte de intentarea procedurii legale sau, în anumite condiții, înainte de soluționarea finală a cazului. Autoritatea administrativă competentă poate propune învinuitului să accepte faptele și să plătească o anumită sumă de bani în schimbul încetării cazului contra lui. O diferență fundamentală dintre *tranzaction* și acordul de recunoaștere a vinovăției este că în cazul primei prezența învinuitului în instanță este (sau poate fi) eliminată, în timp ce aceasta nu e posibil în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției.

Un alt mijloc folosit este practica când procurorul și judecătorul de instrucție, având consimțământul învinuitului și al părții vătămate (după caz și al părții civile), reîncadrează infracțiunea în una mai puțin gravă, aceasta pentru a redirecționa cazul de la Curtea cu jurați în instanțele corecționale. Aceasta se face în cazul în care procurorul consideră că procedura solemnă a Curții cu jurați și pedepsele aplicate în cadrul acesteia sunt excesive pentru acest caz [3].

În sistemul de drept Belgian nu există procedura de a pleda vinovat și nici conceptul de acord de recunoaștere a vinovăției nu este cunoscut. În

poftida acestui fapt, pe larg este aplicată instituția tranzacțiilor. O tranzacție (*tranzaction*) este o propunere unilaterală făcută învinuitului din partea procurorului, prin care primul propune învinuitului ca el să plătească o anumită sumă de bani într-un anumit termen. Dacă învinuitul acceptă, dosarul este închis (art.21 bis CPP).

Astfel, până la începutul anilor 80 acordurile erau posibile numai în privința infracțiunilor neînsemnate. De atunci însă tranzacțiile pot fi propuse în privința tuturor infracțiunilor pentru care se prevede o pedeapsă nu mai mare de cinci ani de privațiune de libertate.

Tranzacțiile pot fi propuse numai dacă sunt întrunite anumite condiții. Acestea sunt: dauna civilă trebuie restituită; pedeapsa stabilită de lege pentru infracțiunea săvârșită nu trebuie să depășească cinci ani; trebuie să existe circumstanțe atenuante, grație cărora procurorul în cazul în care merge mai departe cu învinuirea, poate să recomande o pedeapsă mai blândă, cum ar fi amendă sau confiscarea, și nu una privativă de libertate. Odată ce învinuitul acceptă, cazul se consideră în mod formal clasat și nu poate fi redeschis mai târziu. Odată ce nu există condamnare, învinuitul se consideră neavând antecedente penale, ceea ce constituie un stimulent important pentru învinuit de a accepta tranzacția.

În legislația Luxembourg-ului nu este permis nici acordul de recunoaștere a vinovăției, nici tranzacțiile, așa cum ele sunt cunoscute în Belgia. În schimb, legiuitorul a optat pentru aplicarea așa-numitelor ordonanțe penale, care sunt aplicabile aceluiași infracțiuni și practic în aceleași condiții ca și tranzacțiile în Belgia. Regulile ce guvernează ordonanțele penale sunt stabilite în art.216-1-art.216-10 CPP. Astfel, procedura este următoarea: în cazurile când procurorul nu dorește să ceară o altă pedeapsă decât amendă, el poate adresa o cerere scrisă judecătorului în care acesta este rugat să aplice o amendă. Procedura este condusă în scris fără a

avea loc anumite audieri sau dezbateri. Dacă învinuitul este găsit vinovat, judecătorul aplică amendă printr-o ordonanță penală care este comunicată învinuitului. Dacă învinuitul nu este de acord, el poate ataca ordonanța și în acest caz va fi urmată procedura obișnuită.

În sistemul de drept Italian, unde pledarea vinovat nu a existat niciodată, iar acordul de recunoaștere a vinovăției a fost o anatemă, s-a introdus instituția pledării vinovat și acordarea explicită a reducerilor în pedeapsă pentru asemenea pledoarii.

În 1989 a fost adoptat un nou Cod de procedură penală, care a schimbat dramatic procesul - din unul tradițional inchizitorial spre un sistem infuzat cu elemente de adversarialitate.

Secțiunea a șasea a Codului stabilește cinci proceduri speciale menite să ofere alternative pentru procesul tradițional. Două din aceste proceduri permit soluționarea cazurilor fără a recurge la o judecată: aplicarea pedepsei în urma cererii părților (*applicazione della pena su richiesta delle parti*) și judecata sumară (*giudizio abbreviato*).

Applicazione della pena su richiesta delle parti a fost denumită „negocierea pedepsei” (*patteggiamento sul la pena*), indicând în așa fel că aceasta își are originea în sistemul american de negociere a pledoariei. Acest mecanism este aplicabil numai infracțiunilor mai puțin periculoase. În art.444 se prevede că inculpatul și procurorul pot cere aplicarea unei sancțiuni înlocuitoare/substituente celei prevăzute de lege, cum ar fi liberarea supravegheată, amendă, o pedeapsă privativă de libertate redusă cu o treime sau o combinație a sancțiunii substituente și privațiunea de libertate, cu condiția că după ce s-au luat în considerație toate circumstanțele cazului și a fost făcută reducerea pedepsei privative, pedeapsa stabilită nu excede limita de doi ani.

În cadrul acestei proceduri, învinuitul poate cere judecătorului să aplice o pedeapsă particulară fără a avea acordul procurorului. Însă, refuzul ulterior al

procurorului de a consimți va împiedica aplicarea acestei proceduri, desfășurându-se un proces judiciar tradițional. Cu toate acestea, dacă instanța după procesul de judecată găsește că refuzul procurorului a fost nejustificat și cererea inculpatului este rezonabilă, ea poate aplica pedeapsa care a fost inițial propusă de inculpat.

O particularitate a acestei proceduri constă în faptul că nu este obligatoriu ca inculpatul să admită că este vinovat.[3]

Giudizio abbreviate este mecanismul care a fost botezat/numit ca negociere în privința procedurii de examinare a cazului, deși nici un proces de negociere nu are loc. În conformitate cu această procedură, inculpatul poate cere o judecată sumară sau abreviată, consimțământul procurorului fiind obligatoriu pentru acceptarea acestei cereri. De obicei, inculpatul face această cerere înainte sau după începerea audierilor preliminare. După înaintarea unei asemenea cereri instanța trebuie să determine dacă este posibil să decidă cazul în baza probelor acumulate de procuror pe parcursul anchetei preliminare. Înainte de a hotărî dacă e posibil de a decide cazul, judecătorul va examina dosarul, va asculta argumentele din partea procurorului și apărătorului și, posibil, a inculpatului și, dacă răspunsul este afirmativ, va decide și va pronunța sentința. Dacă judecătorul acceptă cererea și găsește inculpatul vinovat, pedeapsa care ar fi fost aplicată în cadrul procesului tradițional este redusă cu o treime. Spre deosebire de *applicazione della pena su richiesta delle parti*, *giudizio abbreviate* poate fi aplicat pentru toate infracțiunile, excepție făcând cele ce sunt pedepsite cu detențiune pe viață. În contrast cu procesul ordinar în acest caz judecătorul decide vinovăția sau inocența bazându-se pe probele din dosar și probabil, pe declarația făcută de inculpat.

Atunci când se aplică prima procedură (*applicazione della pena su richiesta delle parti*), partea vătămată care a înaintat o acțiune civilă este eliminată din proces, iar în cadrul celei de-a doua proceduri

(*giudizio abbreviate*), aceasta, dacă dorește, poate să rămână în continuare în proces. Hotărârile luate de judecător în urma acestor proceduri pot fi atacate în instanțele superioare.

Procedura acordului de recunoaștere a vinovăției a fost acceptată sau este pe cale de a fi acceptată și de unele țări din fostul lagăr socialist. Astfel, această instituție a fost introdusă în Ungaria, Cehia, Federația Rusa.

În Rusia, de exemplu, conform art.314 alin.1 CPP, învinuitul este în drept, cu acordul acuzatorului și al părții vătămate, să recunoască învinuirea ce-i este adusă și să ceară pronunțarea sentinței fără a avea loc ședința judiciară, dacă pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea de care este învinuit nu excede 5 ani. Conform art.316 CPP dacă judecătorul cade de acord cu cererea învinuitului, trebuie să aplice o pedeapsă ce nu depășește două treimi din maximumul prevăzut de lege.

Mai mult ca atât, în știința rusă s-a enunțat opinia că pentru examinarea cauzei în procedura acordului e suficient chiar numai faptul ca învinuitul/inculpatul să fie de acord cu învinuirea adusă de procuror, fără ca aceasta să fie recunoscută [4].

În același timp, savanții din Belarus susțin necesitatea stringentă în modificarea cadrului legislativ în sensul asigurării posibilității demarării procedurii speciale de examinare a acordului doar în cazul, când vinovăția este recunoscută expres și integral [5].

În Japonia, după întocmirea rechizitoriului, învinuitul trebuie să facă o alegere între procedura sumară (*ryakushlki tetsuznki*) și procesul obișnuit. Dacă învinuitul a recunoscut vinovăția și este de acord cu recomandarea pe care procurorul o va face judecătorului în privința pedepsei, cazul este supus, cu acordul învinuitului, unei proceduri sumare. În acest caz., procurorul trimite judecătorului dosarul cu probele acumulate, acordul învinuitului și recomandarea sa pentru pedeapsa care ar trebui să fie aplicată. Prezența învinuitului la proces nu este necesară. În

mod obișnuit, instanța poate aplica în aceste cazuri numai amenda, iar în cazuri excepționale poate aplica privațiunea de libertate cu un maximum de trei ani. În 1986, 93% din toate dosarele au fost soluționate prin intermediul procedurii sumare. Avantajul acestei proceduri, atât pentru procuror, cât și pentru învinuit, este în termenele reduse de soluționare a cazului [1].

Judecătorul în asemenea cazuri examinează numai probele scrise și documentate înaintate de către procuror. Rolul principal al judecătorului în astfel de cazuri este de a proteja drepturile acuzatului prin examinarea tuturor probelor prezentate (uneori și prin cererea unor probe suplimentare) și prin stabilirea unei pedepse potrivite.

Așadar, a fost argumentat că folosirea acordului de recunoaștere a vinovăției în asemenea tribunale poate avea chiar un efect mai mare dat fiind specificul lui (martorii și victimele sunt de multe ori în țări diferite, ceea ce ridică cu mult costul procesului, posibilitatea de a ”impune” persoanele să colaboreze pentru a dovedi vinovăția făptuitorului și pentru a-i pedepsi etc).

Din cele elucidate mai sus, conchidem că instituția recunoașterii vinovăției este prezentă în majoritatea statelor, însă cu trăsături specifice fiecărui sistem de drept național în parte.

Concluzii

Tendențele legislației întotdeauna au fost în corespundere cu regimul de dezvoltare al societății în ansamblu, încât noile elemente apărând în societate conduc la formarea de noi forme și metode de acțiune ale oamenilor îndreptate spre apărarea drepturilor și libertăților omului.

În contextul reformei judiciare și de drept, legislația procesual penală a cunoscut transformări substanțiale, impuse de către realitățile sociale și economice, precum și de tendința de ajustare a legislației unor standarde general recunoscute.

Analizând cele cercetate în lucrarea dată, se poate de menționat cu certitudine că instituția de recunoaștere a vinovăției este un subiect foarte complex și controversat atât în sistemul de drept național, cât și în alte sisteme de drept. Soluționarea cauzelor penale prin prisma acordului de recunoaștere a vinovăției este un proces cu mult mai complex decât pare la prima vedere.

În cadrul cercetării efectuate am constatat, că prin introducerea acestei instituții procesual penale, legiuitorul a urmărit rezolvarea următoarelor probleme esențiale: economia de resurse umane și materiale a organelor justiției la cercetarea, examinarea și soluționarea cauzelor penale ușoare, mai puțin grave și grave; de a convinge învinuitul/inculpatul să colaboreze cu organele de urmărire și cu ajutorul lui să demascheze alți participanți la infracțiune; descoperirea infracțiunii cu cheltuieli minime; stabilirea tuturor circumstanțelor cauzei penale; de a micșora perioada de timp de la momentul comiterii infracțiunii până la luarea unei decizii definitive pe cauza dată; raționalizarea procesului penal, de a face procesul cât mai rapid și eficient.

Împreună cu toate acestea, procesului de soluționare a cauzelor penale prin intermediul acordului de recunoaștere a vinovăției îi sunt înaintate aceleași cerințe ca și procesului tradițional de judecată. Aceleași preocupări de bază, cum ar fi: verificarea probelor, veridicitatea și echitatea procedurii trebuie să fie prezente și în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției.

Deși acordul de recunoaștere a vinovăției este o procedură simplificată de soluționare a cauzelor penale, procedura în cauză trebuie reglementată astfel, încât să se asigure respectarea valorilor fundamentale pentru o societate democratică. Din acest motiv, este foarte important ca încheierea unui acord să fie însoțită de respectarea unor standarde și de o reglementare minuțioasă.

Printre beneficiile apărute în urma implementării acordului de recunoaștere a vinovăției, putem men-

ționa: capacitatea acestuia de a reduce costul total al urmării penale și de spori eficiența administrativă a instanțelor judecătorești. În rezultatul analizei efectuate, s-a concluzionat că acordul de recunoaștere a vinovăției prezintă nu numai avantaje, dar și dezavantaje.

Acordul de recunoaștere a vinovăției constituie un oarecare pericol, deoarece în cazul când nu este bine controlat, amenință serios în acest fel garanțiile constituționale ale persoanelor învinuite.

Există pericol evident, că prin cedările persoanelor învinuite în scopul obținerii unei declarații de recunoaștere a vinovăției, acordul de recunoaștere a vinovăției încurajează nu numai persoanele vinovate, însă și cele nevinovate de a pleda vinovat. Condamnarea unor persoane nevinovate poate avea loc dacă acestea pot fi determinate de natura acestei instituții de a se declara vinovate, dar și din cauza că majoritatea drepturilor procedurale nu mai sunt aplicate în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției și nu pot preîntâmpina aceste lucruri. Cu toate acestea, unele experimente psihologice au sugerat că persoanele nevinovate sunt șovăitoare de a pleda vinovat. În plus, a fost argumentat de asemenea că procesele judiciare nu garantează totdeauna sentințe ce corespund realității. Avantajele oferite de acord stabilesc ca acesta să fie un mijloc potrivit și efici-

ent de dispunerea cauzelor penale fără a recurge la judecată.

Pedeapsa penală prevăzută în cazurile aplicării art.80 Cod Penal al Republicii Moldova, este deseori influențată și de alte cazuri de reducere a pedepsei la individualizarea acesteia, prin aplicarea concomitentă cu norma menționată a art.79 Cod Penal al Republicii Moldova și altor norme cu efecte analogice.

Noutatea științifică a lucrării date este determinată în special de importanța instituției acordului de recunoaștere a vinovăției.

Referințe bibliografice

1. ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției*. Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău. 2004.
2. ROTAM, V. *Aplicarea prevederilor legale privind acordul de recunoaștere a vinovăției: Îndrumar pentru avocați*. Chișinău. 2013.
3. PASCU, M., MANEA, T. *Acordul de recunoaștere a vinovăției*. București. Universul Juridic, 2015.
4. ДУБОВИК, Н. «Сделка о признании вины» и «особый порядок»: сравнительный анализ. В: Российская юстиция, 2004. № 4.
5. ЗАЙЦЕВА, Л., ЖИГУЛИЧ, В. *Признание вины как основание для проведения судебного следствия в сокращенном порядке*. В: Судовывестник. 2008. № 3.

INFRAȚIUNEA DE ORGANIZARE A MIGRAȚIEI ILEGALE: LATURA SUBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII ÎN RAPORT CU CONȘIȚĂMÂNTUL VICTIMEI

Ion COJOCARI

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: ioncojocarimihail@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5107-614X>

Atragerea la răspundere penală a persoanei care a săvârșit o faptă prejudiciabilă este o prioritate a statului de a proteja un interes public, sau de a apăra un drept fundamental pentru care statul are angajamente să-l respecte. În prezentul articol se identifică atitudinea psihică a subiectului infracțiunii față de fapta prejudiciabilă de organizare a migrației ilegale. Articolul, de asemenea, elucidează în ce măsură migrantul, care este victimă a infracțiunii, este dirijat de către făptuitor. La fel, se atrage atenție asupra scopului și motivului infracțiunii. În același context, se analizează ce impact are conșimțământul victimei la săvârșirea infracțiunii. În opinia autorului, analiza organizării migrației ilegale prin prisma elementelor sale distincte joacă un rol fundamental pentru legislația Republicii Moldova. Se concluzionează că legiuitorul moldav trebuie să introducă în Codul penal al Republicii Moldova sintagma "traficul de migranți", în schimbul celei actuale de "organizarea migrației ilegale". Această concluzie are la bază cerința socială de a proteja drepturile și interesele migranților. Astfel, autoritățile moldovenești vor putea identifica scopul autentic urmărit de făptuitor atunci când atentează la valorile și libertățile umane (autoritățile vor face o distincție clară dintre traficul de ființe umane și traficul de migranți).

Cuvinte-cheie: emigrant, imigrant, motiv, conșimțământ, vulnerabilitate, constrângere, latura subiectivă a infracțiunii de organizare a migrației ilegale.

OFFENSE OF ORGANIZING ILLEGAL MIGRATION: SUBJECTIVE SIDE OF THE OFFENSE IN RELATION TO THE VICTIM'S CONSENT

The prosecution of a person who has committed a prejudicial act is a priority of the state to protect a public interest, or to defend a fundamental right for which the state has commitments to respect. This article identifies the mental attitude of the subject of the crime towards the prejudicial act of organizing illegal migration. The article also elucidates the extent to which the migrant, who is the victim of the crime, is directed by the perpetrator. Also, attention is drawn to the purpose and motive of the crime. In the same context, it is analyzed what impact the victim's consent has on the commission of the crime. In the author's opinion, the analysis of the organization of illegal migration through the prism of its distinct elements plays a fundamental role for the legislation of the Republic of Moldova. It is concluded that the Moldovan legislator must introduce in the Criminal Code of the Republic of Moldova the phrase "migrants' trafficking", in exchange for the current one of "organizing illegal migration". This conclusion is based on the social requirement to protect the rights and interests of migrants. Thus, the Moldovan authorities will be able to identify the authentic purpose pursued by the perpetrator when violating human values and freedoms (the authorities will make a clear distinction between trafficking of human beings and trafficking of migrants).

Keywords: emigrant, immigrant, motive, consent, vulnerability, coercion, the subjective part of the offense of organizing illegal migration.

CRIME D'ORGANISATION DE LA MIGRATION ILLÉGALE: LA CÔTÉ SUBJECTIF DU CRIME PAR RAPPORT AU CONSENTEMENT DE LA VICTIME

La responsabilité pénale de la personne qui a commis un acte préjudiciable est une priorité de l'État pour protéger un intérêt public ou pour défendre un droit fondamental pour lequel l'État s'engage à le respecter. Cet article identifie l'attitude mentale du sujet du crime à l'acte préjudiciable d'organiser la migration illégale. L'article explique également dans quelle mesure le migrant, victime du crime, est dirigé par l'auteur. De même, l'attention est attirée sur le but et le motif de l'infraction. Dans le même contexte, l'impact du consentement de la victime à la commission du crime est analysé. Selon l'auteur, l'analyse de l'organisation de la migration illégale à travers le prisme de ses éléments distincts joue un rôle fondamental pour la législation de la République de Moldova. Il est conclu que le législateur moldave devrait introduire dans le Code Pénal de la République de Moldova l'expression "trafic de migrants", en échange de l'actuelle "organisation de la migration illégale". Cette conclusion est fondée sur l'exigence sociale de protéger les droits et les intérêts des migrants. Ainsi, les autorités moldaves seront en mesure d'identifier le but authentique poursuivi par l'auteur de l'attaque contre les valeurs et les libertés humaines (les autorités établiront une distinction claire entre la traite des êtres humains et la traite des migrants).

Mots-clés: émigrant, immigrant, motif, consentement, vulnérabilité, constrictio, côté subjectif du crime d'organisation de la migration illégale.

ОРГАНИЗАЦИЯ НЕЗАКОННОЙ МИГРАЦИИ: СУБЪЕКТИВНАЯ СТОРОНА ПРАВОНАРУШЕНИЯ В СООТНОШЕНИИ С СОГЛАСИЕМ ЖЕРТВЫ

Судебное преследование лица, совершившего наносящий ущерб акт, является приоритетом государства для защиты общественных интересов или защиты основных прав, которые государство обязано уважать. В данной статье определяется психологическое отношение субъекта преступления к деянию, наносящему ущерб организацией нелегальной миграции. В статье также разъясняется, в какой степени преступник направляет мигранта, ставшего жертвой преступления. Внимание обращается на цель и мотив преступления. В этом же контексте, анализируется влияние согласия жертвы на совершение преступления. По мнению автора, анализ организации нелегальной миграции сквозь призму отдельных ее элементов играет фундаментальную роль для законодательства Республики Молдова. Автор пришел к выводу о том, что молдавский законодатель должен внести в Уголовный кодекс Республики Молдова фразу «торговля мигрантами» взамен нынешней формулировки - «организация нелегальной миграции». Вывод основан на социальном требовании защиты прав и интересов мигрантов. Таким образом, молдавские власти смогут установить подлинную цель, которую преследовал преступник, нарушая человеческие ценности и свободы (власти будут проводить четкое различие между торговлей людьми и торговлей мигрантами).

Ключевые слова: эмигрант, иммигрант, мотив, согласие, уязвимость, принуждение, субъективная сторона преступления по организации нелегальной миграции.

Introducere

Atragerea la răspundere penală a persoanei care a săvârșit o faptă prejudiciabilă este o prioritate a statului de a proteja un interes public, sau de a apăra

un drept fundamental pentru care statul are angajamente să-l respecte. Odată cu semnarea Convenției Europene pentru Drepturile Omului (în continuare: CEDO sau Convenție), Republica Moldova și-a asumat angajamentele pozitive de a ocroti valorile

fundamentale prevăzute în practica judecătorească a art.17 din Convenție. Prin armonizarea normelor penale naționale la cele internaționale, statul asigură respectarea angajamentelor asumate prin faptul că valorile fundamentale nominalizate vor fi protejate eficient [7]. În cele din urmă, norma penală reprezintă acel scut care apără valorile fundamentale a drepturilor de omului de viciile care vin în contradicție cu principiile statului de drept (violență, sclavie, discriminare, corupție etc.)

Crima organizată, traficul de ființe umane, de copii sau traficul migranților sunt vicii fundamentale care se contrapun valorilor fundamentale, și destabilizează armonia socială. În acest context, protecția drepturilor și libertăților omului joacă un rol esențial în lupta cu sclavia sau condițiile similare ei. Statele își unesc eforturile întru stabilirea consensului internațional asupra căutării definiției ce înseamnă viciul fundamental în sensul Protocolului Adițional privind Traficul de Migranți sau de Ființe Umane pentru a combate crima transnațională organizată, traficul de ființe umane, de copii și de migranți [10].

Definiția de trafic de migranți, este prevăzută la Protocolul împotriva traficului de migranți [9]. Astfel, definiția este stabilită prin consensul statelor, în măsură să fie previzibilă pentru relațiile sociale, și pentru respectarea obligațiilor pozitive a statului de a adopta o astfel de normă la nivel național; pentru a apăra un scop legitim prevăzut în CEDO (exemplu, art. 8 alin. 2), atunci când statul va limita un drept fundamental protejat de Convenție (exemplu, art.8 alin.1) [7]. Respectiv, obligația pozitivă a statului constă în mai multe responsabilități, una dintre care ar identifica persoana vinovată și de al atrage la răspundere penală pe cel vinovat [1]. Totodată, statul are mai mică marjă de apreciere a definiției traficului de migranți (deoarece ea este prescrisă de Protocolul împotriva traficului de migranți). Deci, statul are obligația de a stabili clar elementele obiective și subiective ale infracțiunii de organizația migrației

ilegale, care se asimilează cu noțiunea de trafic de migranți! Cert este că, elementele subiective și obiective a infracțiunii, trebuie să corespundă obligațiilor negative și pozitive a statului în corespundere cu principiul statului de drept și securității juridice pentru a putea reflecta trecerea de la legalitatea națională (standardul calității: previzibilă, accesibilă, clară) la echitatea internațională, conform scopului legal urmărit în baza standardelor internaționale de protecție a drepturilor și libertăților omului [7]. Astfel, identificarea făptuitorului, a faptei săvârșite cu vinovăție este prioritatea statului prevăzută prin prisma art.2 și art. 362¹ Cod penal al Republicii Moldova, și obiectul nostru de cercetare în acest articol.

Rezultate obținute și discuții

În Codul penal al Republicii Moldova nu se regăsește noțiunea de "latura subiectivă a infracțiunii". Însă, noi putem identifica principalele semne ale infracțiunii în baza articolului 14 din Codul penal al Republicii Moldova care stipulează că, fapta prejudiciabilă trebuie să fie săvârșită cu vinovăție, pentru ca persoana să fie pasibilă de pasibilă de pedeapsa penală [6].

Chestiunile privind identificarea semnelor laturii subiective a componenței de infracțiune nu este o novelă în literatura de specialitate. Pe marginea semnelor identificabili există un consens că latura subiectivă cuprinde următoarele semne: Vinovăția, care este compusă din intenție(directă, indirectă), imprudența (încrederea exagerată, neglijența), fapta săvârșită cu dubla formă de vinovăție sau fără vinovăție. Iar în calitate de semne facultative: "scopul" și "motivul" săvârșirii infracțiunii [2, p. 199]. Totodată, analiza organizării migrației ilegale prin prisma elementelor sale distincte joacă un rol fundamental pentru legislația Republicii Moldova. Astfel, rolul autorităților constă în stabilirea balanței dintre norma penală aplicată care apără un interes public și dreptul îngrețuit fundamental care apără interesele

făptuitorului. În acest context, atunci când autoritățile îngrădesc un drept fundamental ele trebuie să urmărească un scop legal urmărit de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Iar în caz de neclaritate a acesteia, consecințele trebuie să fie clar identificabile și definite în practica judiciară al Republicii Moldova.

Literatura de specialitate specifică că, latura subiectivă are o importanță deosebită, ea care se manifestă în următoarele: ”delimitarea comportamentului criminal de cel noncriminal; determinarea temeiului răspunderii penale; calificarea infracțiunilor; delimitarea componentelor infracțiunilor omogene (adiacente); aprecierea caracterului prejudiciabil al faptei și infractorului; aplicarea răspunderii și pedepsei penale echitabile” [2, p. 200]. Aceste deosebiri, ne ajută nouă să identificăm problemele apărute și să propunem soluții pe chestiunile aparente în literatura de specialitate.

Astfel, din punct de vedere al comportamentului infracțional, spre deosebire de cel neinfracțional, organizarea migrației ilegale presupune clarificări a statutului de migrant (emigrant, imigrant) și/sau a persoane care organizează fapta infracțională. Această delimitare este importantă pentru a stabili dacă fapta prejudiciabilă, care în cazul nostru este una formală, cade în categoria celor neadmisibile de lege. De la început ținem să notăm, că Codul penal admite anumite reguli care exonerează victima cu statut de ”migrant” de răspundere penală pentru fapta prejudiciabilă de organizare a migrației ilegale. În acest context, ajungem la concluzia că altă persoană, în afară de migrant, poate fi atrasă la răspundere penală pentru intrare, ieșire, ședere, tranzitare ilegală a teritoriului Republicii Moldova, precum și pentru faptele de deținere și folosire a documentelor false în scopul organizării migrației sale ilegale [6]. Cum explicăm acest lucru? S. Brînza și V. Stati elucidează că migranții sunt de fapt persoanele manipulate de către făptuitori [3, p. 1156]. Astfel, în aceasta și constă diferența dintre ”organizarea migrației ilegale” și

prevederile art. 361 Cod penal. Pentru concretizare, nu toți migranții sunt victime. De aceea, pentru faptele care cuprind săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane, rolul principal îl va juca cuprinderea intenției (adică prin joncțiunea săvârșirii faptei, care se manifestă în tragerea de foloase).

În viziunea noastră, infracțiunea de organizare a migrației ilegale, se săvârșește prin intenție directă, în dorința de a produce consecințele survenite. Iar, consecințele survenite se caracterizează prin scopul tragerii de foloase, având motivul interesul obținerii, direct sau indirect, a unui folos financiar sau material [6]. În lipsa acestui semn, fapta nu va fi încadrată conform art.362¹ Cod penal al Republicii Moldova, cum sa specificat mai sus în literatura de specialitate [3, p. 1154]. O altă opinie, în susținerea celor menționate, constă în faptul că migrantul este vulnerabil, care poate fi dependent de situația sa critică de viață [14, p. 110-113]. Astfel, suntem în situația când autorul admite că migrantul înțelege fapta prejudiciabilă și o săvârșește ținând cont de starea precară a acesteia. Ținem să menționăm poziția lui A.Morin care elucidează că nu are importanță în acest caz dacă victima a organizat sau nu infracțiunea, ci dacă victima este vulnerabilă.

În opinia noastră, accepțiunea lui A. Morin, nu este pe deplin elucidată. Or, starea de vulnerabilitate a persoanei presupune o situație de servitute, adică dintre dominant și aservit conform regulilor civile. Legea penală al Republicii Moldova clar stabilește răspundere penală pentru ”trafic de ființe umane” și ”trafic de copii”. Astfel, literatura de specialitate are consens la acest subiect, care delimitează prin consimțământul victimei infracțiunea traficului de ființe umane de organizarea migrației ilegale. Astfel, în cazul organizării migrației ilegale, victima infracțiunii nu se află în condiții de constrângere [3, p. 1155]. Iar, norma penală examinată, în viziunea noastră, este destul de previzibilă, deoarece face o distincție clară dintre două componente

de infracțiune. A. Morin a încercat să relateze circumstanțele stabilite conform principiului bune credințe a societății, precum că nu putem pe oameni săi asimilăm cu marfă. Noi considerăm, că aceste accepțiuni pot fi luate în considerație la aprecierea dacă consimțământul victimei era vicios sau persoana era pusă în condiții vulnerabile ținând cont de starea materială a acesteia.

O poziție notabilă pe care o menționăm, se referă la diferența scopului urmărit al făptuitorului în cazul "organizarea migrației ilegale" față de "traficul de ființe umane" sau "traficul de copii", care este diferit. Astfel în cazul organizației migrației ilegale, scopul infracțiunii se manifestă în dorința migrantului de ași schimba reședința sa permanentă sau temporară în alt stat, iar în cazul traficului de ființe umane acest lucru nu are importanță deoarece victima transportată în scopul exploatarei acesteia (ex: *prelevarea organelor*) [3, p. 1155]. Deci, rezultă că organizarea migrației ilegale presupune o înțelegere dintre făptuitor și victimă, unde există un consimțământ din partea ultimei și îmbracă o formă a unui interes material. În această ordine de idei, asta și consideră un imbold al făptuitorului care-l motivează să săvârșească fapta prejudiciabilă. Scopul infracțiunii constă în obținerea, directă sau indirectă, a unui folos financiar sau material.

Codul penal nu definește noțiunea de "folos material sau financiar". De regulă aceste noțiuni le putem identifica la infracțiunile economice. Totodată, similare noțiunilor nominalizate, Codul civil identifică actele cu titlu oneros care produc un folos patrimonial [5], având la baza natura juridică a relațiilor civile. Astfel, în viziunea noastră sintagmele "folos material și/sau financiar", sunt mai puțin interpretabile. Ele sunt raportate la standardele internaționale expuse mai sus, cu referire la crimele internaționale organizate. În aceeași ordine de idei, cele menționate conțin o gamă mai largă a înțelegerii materiei, care ar exclude ființa umană din rândul obiectelor materiale

a relațiilor civile. În acest context, diferența dintre "organizarea migrației ilegale" și "traficul de persoane" va consta în modalitatea de tragere de foloase, care va cuprinde acordul sau dezacordul victimei de a fi traficate.

Conform poziției lui A. Tănase, în cazul "traficului de ființe umane" consimțământul victimei nu poate fi luat în considerație, deoarece el este viciat și "reduc la zero" prin acțiunile de transportare, transferare, adoptare sau primire a unei persoane [11]. În cazul organizației ilegale sunt aplicabile aceleași condiții? Există oare un grad de vulnerabilitate a victimei? Unii autori cred că vulnerabilitatea apare în dependență de anumiți factori ca, vârsta sau dependența materială a persoanei [4, p. 201-221].

Un studiu realizat de Organizația Internațională a Migrației (în continuare - OIM), a relatat că vulnerabilitatea victimelor ține condițiile de servitute în care aceasta se află. Astfel, studiu elucidează legăturile vulnerabilității cu consimțământul victimei prin prisma datoriei și a împrumuturilor victimei, izolarea victimei prin retragerea documentelor, izolarea de limbă și societate, utilizarea violenței și a fricii, utilizarea și amenințarea represaliilor împotriva familiilor victimelor sau dezorientarea victimei [8, p. 12]. Astfel studiul reflectă că consimțământul victimei apare în urma anumitor factori, după cum urmează:

- a) drepturi: demnitate, respect, nediscriminare, egalitate și echitate, participare, non-violență, confidențialitate;
- b) reședință: casă, apartament, cameră;
- c) planuri de viitor: carieră, copii, școlarizare, căsătorie, călătorii;
- d) securitate financiară: loc de muncă sau loc de muncă, sold bancar, economii, investiții;
- e) cei dragi: soț, copil, părinte, frate, cel mai bun prieten, partener;
- f) libertate: capacitatea de a vă deplasa după cum doriți";

g) activitate preferată: dans, sport, arcade video, artă, muzică, animal de companie;

h) interdependență: sprijin și acceptare a comunității, vecini, legături de familie, prietenii, poziție socială; i) viața socială: relație cu iubiții, prietenii, vecinii, colegii de muncă, familia” [8, p. 76].

Concluzii

Poziția vulnerabilă a victimei traficului de migranți, poate cuprinde un spectru larg de relații sociale ale acesteia cu cei din jur. Aceste relații sociale sunt în strânsă legătură cu ”demnitatea umană” cuprinsă în art.8 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului care oferă posibilitate ca oricine să le poată dezvolta, într-o măsură să fie liber, în conștiința sa, viziunile sale sociale, să nu fie pus în condiții de sclavie sau similare acesteia, în măsură să poată liber circula etc. Astfel, consimțământul victimei va apărea în raport cu una din interesele sale expuse mai sus, care de fapt și constituie o prioritate fundamentală.

În viziunea noastră, nu există o formulă unică care ar putea identifica statutul victimei fără ca inițial să nu existe o anumită prezumție. Dacă vom compara victimele ”traficului de ființe umane” sau ”organizației migrației ilegale”, nu va exista o diferență a intereselor fundamentale ale acestora reflectate în rapoartele Organizației Internaționale a Migrației (în continuare: OIM). Totodată, în aceleași ordine de idei, CtEDO, va apăra drepturile migranților prin prisma art.2 sau 8 (dreptul la respectarea vieții private). Însă nivelul de protecție este diferit deoarece obligația pozitivă a statului trebuie să apere de fiecare viciu fundamental stipulat la art.17 în CEDO, conform normei care va asigura protecția unui interes public [7]. În acest context, joacă oare consimțământul victimei un rol important? Considerăm că da, deoarece este necesar de luat în considerație poziția OIM, care reflectă următoarele: *”În cazurile care implică adulți, dacă consimțământul a fost obținut*

prin orice mijloace necorespunzătoare - de exemplu, prin fraudă sau constrângere - consimțământul devine irelevant și nu poate fi folosit pentru a absolvi o persoană de responsabilitățile penale. Prin urmare, o persoană poate consimți să fie introdusă în trafic într-o țară, dar să nu fie exploatată la sosire” [12, p. 6]. Din conținutul raportului menționat, reiese că consimțământul victimei, va depinde de doi factori: consimțământul este obținut într-un mod necorespunzător sau viciat (de exemplu: prin fraudă sau constrângere), și victima fi sau nu exploatată la sosire. În virtutea prezumției, toate persoanele a căror consimțământ este viciat, se prezumă că sunt traficate. În această accepțiune și distingem diferența dintre ”trafic de persoane” și ”trafic de migranți”, precum că, în urma traficului de persoane, persoanele ulterior sunt exploatate, iar în cazul migranților acestea sunt libere de exploatare [13, p. 32]. În altă ordine de idei, victimele ”organizației migrației ilegale” pot împărtăși aceleași circumstanțe sau va depinde de circumstanțele în care va fi realizată fapta infracțională ulterior. Totodată, dacă persoana se prezumă a fi traficată, dar diferența de exploatare diferă, atunci poate oare aceasta fi asimilată cu organizația migrației ilegale? În viziunea noastră nu, deoarece infracțiunea de organizarea migrațiune ilegală, este o infracțiune formală, având ca reglementarea relațiilor aparente la frontiera de stat în legătură cu tranzitarea, intrarea, ieșirea sau șederea pe teritoriul Republicii Moldova. Astfel, acest lucru presupune o faptă de organizare, care este ilegală din punct de vedere a legii.

În accepțiunea noastră, relațiile sociale care sunt apărute prin prisma normei ”traficului de migranți” diferă de ”organizarea migrației ilegale”. În primul rând, prin obiectul material, care în cazul traficului de persoane îl constituie corpul uman, ca și în cazul traficului de migranți. În cazul organizației migrației ilegale, obiectul este imaterial. Însă are oare acest lucru importanță, atunci când făptuitorul realizează latura

obiectivă a componenței de infracțiune de recrutare, transportare, transferare, primirea sau adoptarea persoanei? Noi considerăm că da, și suntem de părerea că condițiile expuse în infracțiune atentează la demnitatea umană, și apare atunci de când un drept fundamental începe să protejeze o valoare fundamentală (adică norma de sclavie apără valoarea fundamentală că toate persoanele sunt egale și libere). În această ordine de idei, suntem de acord cu A.Tănase, precum că consimțământul inițial viciat este redus la zero și nu are importanță [11, p. 42-55].

Dispozițiile Codului penal al Republicii Moldova sunt destul de clare la condițiile când fapta infracțională de trafic de ființe umane se consideră a fi consumată. În această ordine de idei, dacă acțiunea prejudiciabilă principală, ea va fi în coroborare cu cea adiacentă, de violență sau constrângere fizică sau psihică, atunci fapta făptuitorului va fi încadrată conform infracțiunii traficului de ființe umane (art.165 Cod penal) sau trafic de copii (art.206) [5]. Așadar, există oare necesitatea ca Codul penal al Republicii Moldova să prevadă pentru o faptă similară de a încadra fapta traficului de migranți, de cel al traficului de persoane? Considerăm că o astfel de norma penală va avea un impact mai mare asupra pedepsei echitabile, deoarece scopul nu este același. În cazul traficului de migranți este interesul material cauzat pe seama atentării la demnitatea umană. Iar în cazul, traficului de ființe umane, această demnitate umană este înjosită prin aplicarea violenței. Astfel, protecția acestora se va realiza prin prisma art. 4 CEDO (interzicerea sclaviei) [7]. În cazul traficului de migranți, acest lucru se va manifesta nu prin ”constrângere” ci prin obținerea ”înșelătoare” a consimțământului migrantului. În susținerea acestei poziții, în cazul organizării migrației ilegale, victima infracțiunii dorește să părăsească țara, ceea ce nu are importanță în cazul traficului de ființe umane și/sau de copii, deoarece consimțământul este viciat prin constrângerea fizică sau psihică.

O concluzie este reflectată și în literatura de specialitate precum că obținerea documentelor false depășește limitele art.165 (*traficul de ființe umane*) și/sau art. 206 (*traficul de copii*), deoarece se aplică în coroborare cu art.361 Cod penal (Confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor false) [3, p. 1155]. Totodată, acest lucru nu se aplică în cazul organizării migrației ilegale, deoarece ele sunt folosite pentru ai determina consimțământul victimei(vis-a-vis de traficul de ființe umane).

În încheiere, menționăm că legiuitorul moldav trebuie să introducă în Codul penal al Republicii Moldova sintagma ”traficul de migranți”, în schimbul celei actuale de ”organizarea migrației ilegale”. Această concluzie are la bază nevoia socială de a proteja drepturile și interesele migranților. Totodată, autoritățile moldovenești vor putea identifica scopul autentic urmărit de făptuitor atunci când atentează la valorile și libertățile umane (autoritățile vor face o distincție clară traficul de ființe umane și traficul de migranți). Schimbarea sintagmei din ”organizarea migrației ilegale” în ”traficul de migranți”, va schimba obiectul juridic special al infracțiunii, unde se vor reflecta și aspectele de protecție a drepturilor și libertăților omului în conformitate cu standardele internaționale de protecție a drepturilor și libertăților migranților.

Referințe bibliografice

1. AKANJI-KOMBE. *Positive obligations under the European Convention on Human Rights*. A guide to the implementation of the European Convention on Human Rights/Human rights handbooks, No. 7. Strasbourg 2007. Disponibil: <https://rm.coe.int/168007ff4d>

2. BOTNARU, S. et al. *Drept penal, partea generală*. Ediția a II-a, septembrie 2005, Ch.: Cartier, 2005 (ISBN 9975-79-329-0 CZU 343.2(075.8) D 82 ISBN 9975-79-329-0, p. 200. Disponibil:<http://drept.usm.md/public/files/Dreptpenalgeneral3acfb.pdf>

3. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de Drept Penal, partea specială*. Volumul II, Tipografia Centrală, Chișinău, 2015.

4. BROWN, K. J. & GORDON, F. (2019). *Older victims of crime: Vulnerability, resilience and access to procedural justice*. International Review of Victimology, 25(2), 201-221. Disponibil: https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/158996140/Older_Victims_of_Crime.pdf

5. Codul civil al Republicii Moldova. Publicat la 22-06-2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661. Modificat prin LP205 din 26.11.20, MO360-371/25.12.20 art.295; în vigoare 25.12.20. Articolul 310. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125043&lang=ro#

6. Codul penal al Republicii Moldova. Publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72 74 art. 195. Modificat prin LP116 din 09.07.20, MO193/27.07.20, art.372; în vigoare 27.07.20. Articolul 362¹ alin.4. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122429&lang=ro#

7. European Convention on Human Rights, F-67075 Strasbourg cedex, 4 November 1950 and came into force in 1953. Article 8. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

8. Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centered Approach: A Trainer's Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua and Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago, International Organization for Migration (IOM), Mission in Jamaica 6th Floor, The Towers, 25 Dominca Drive Kingston 5, Jamaica, 2018, pag.12. Disponibil: https://publications.iom.int/system/files/pdf/investigating_human_trafficking.pdf

9. Protocolul împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, a aerului și pe mare, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=38602

10. Rezoluție adoptată de Adunarea Generală [fără referire la o comisie principală (A / 55/383)] 55/25. Convenția Națiunilor Unite împotriva transnaționalului Crima organizată. Disponibil: https://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf

11. TĂNASE, A. *Infraacțiunea de trafic de ființe umane (art.165 Cod penal al RM): obiectul juridic, obiectul material, victima*. Revista Națională de Drept. Nr.9-10, 2010, p. 42-55. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ru/vizualizare_articol/18520

12. Trafficking in Persons: Victim Identification and Assistance, International Organization for Migration, 11 Haile Selassie Street Asokoro, Abuja, Nigeria PUB2019/054/EL, p.6. Disponibil: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/trafficking-in-persons-training-guide.pdf>

13. UNODC, Global Study on Smuggling of Migrants 2018 (United Nations publication, Sales No. E.18.IV.9), p.32. Disponibil: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glosom/GLOSOM_2018_web_small.pdf

14. МОРИН, А. В. *Влияние миграционных процессов на криминальную ситуацию в России: на материалах Приволжского федерального округа*. Диссертация кандидата юридических наук. Н. Новгород, 2008 г. С. 110–113. Disponibilă: <https://www.dissersovna.com/content/vliyanie-migratsionnykh-protsessov-na-kriminalnuyu-situatsiyu-v-rossii-na-materialakh-privo-0>

CRIMINALITATEA JUVENILĂ: CAUZE ȘI CONSECINȚE

Olesea CEBOTARI

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: olesea.cebotari@justice.md

<https://orcid.org/0000-0003-2604-7870>

Criminalitatea printre rândurile minorilor a trezit totdeauna un interes sporit în societate. Aceasta se explică prin faptul că tânăra generație este rezerva umanității, de ea depinde prelungirea dezvoltării întregii societăți. Însă infracțiunile săvârșite de minori dau dovadă că acestea se caracterizează printr-o socializare negativă, printr-o educație nesatisfăcătoare și deci integrarea acestora în viața societății ridică o mulțime de probleme. Mai mult ca atât, criminalitatea minorilor este un indicator a degradării unei societăți. Studiarea problemelor delincvenței juvenile, precum și criminalitatea generală, necesită luarea în considerare a situației concrete - politică și socio-economică, pe fondul căreia se formează și se dezvoltă procese criminogene. Din păcate, trebuie să recunoaștem că actualul fundal politic și socio-economic, în mod clar, influențează negativ mediul tineretului, inclusiv cel adolescent. O tendință constantă spre înrăutățirea condițiilor economice de viață a majorității populației țării, inclusiv cu copii minori, duce la o creștere a nivelului de supraîncărcare psiho-emoțională și intensificarea crizei în relațiile de familie. La rândul lor, aceste circumstanțe contribuie la apariția neglijării copilului ca fenomen social.

Cuvinte-cheie: delincvență juvenilă, răspundere penală, prevenirea criminalității minorilor, vulnerabilitate, individualizarea răspunderii penale.

JUVENILE CRIME: CAUSES AND CONSEQUENCES

Juvenile criminality has always been of a great interest as a phenomenon. This fact can be explained as like the young people are the reserves of humanity, On it depends the continuity of development of the entire society. But the crimes made by juveniles prove that they are characterized by the negative socialization, unsatisfactory education and because of this their integration In the social life increase a lot of problems. More than that, Juvenile criminality is an index of the degradation of the society. Studying the problems of juvenile delinquency, as well as general crime, requires consideration of the concrete situation - political and socio-economic, on the background of which criminogenic processes are formed and developed. Unfortunately, we must recognize that the current political and socio-economic background clearly negatively influences the youth environment, including adolescents. A constant trend towards the worsening economic living conditions of most of the country's population, including minor children, leads to an increase in the level of psycho-emotional overload and the intensification of the crisis in family relationships. In turn, these circumstances contribute to the emergence of child neglect as a social phenomenon.

Keywords: juvenile criminality, criminal liability, prevention of juvenile criminality, vulnerability, Individualization of the criminal liability.

CRIMINALITÉ JUVÉNILE: CAUSES ET CONSÉQUENCES

La délinquance juvénile a toujours suscité un intérêt croissant pour ce phénomène de société. Ceci s'explique par le fait que la jeune génération est la réserve de l'humanité, d'elle dépend le prolongement du développement de toute la société. Mais les délits commis par des mineurs montrent qu'ils se caractérisent par une socialisation négative, par une éducation insatisfaisante et donc leur intégration dans la vie de la société pose beaucoup de problèmes. De plus, la délinquance juvénile est un indicateur de la dégradation d'une société. L'étude des problèmes de la délinquance juvénile, ainsi que de la criminalité en général, nécessite de prendre en considération la situation concrète - politique et socio-économique, sur le fond de laquelle se forment et se développent les processus criminogènes. Malheureusement, nous devons reconnaître que le contexte politique et socio-économique actuel influence clairement négativement l'environnement des jeunes, y compris les adolescents. Une tendance constante à la détérioration des conditions de vie économiques de la plupart de la population du pays, y compris les enfants mineurs, conduit à une augmentation du niveau de surcharge psycho-émotionnelle et à l'intensification de la crise des relations familiales. À leur tour, ces circonstances contribuent à l'émergence de la négligence envers les enfants en tant que phénomène social.

Mots-clés: délinquance juvénile, responsabilité pénale, prévention de la criminalité des mineurs, vulnérabilité, individualisation de la responsabilité pénale.

ПОДРОСТКОВАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ: ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ

Преступность в среде несовершеннолетних всегда вызывала большой интерес в обществе. Объясняется это тем, что молодое поколение - резерв человечества, от которого зависит продолжение развития всего общества. Но преступления, совершенные несовершеннолетними, показывают, что для них характерна негативная социализация, неудовлетворительное образование, и поэтому их интеграция в жизнь общества создает множество проблем. Более того, преступность среди несовершеннолетних - показатель деградации общества. Изучение проблем подростковой преступности, равно как и всей преступности, требует учёта той конкретной ситуации - политической и социально-экономической, на фоне которой формируются и развиваются криминогенные процессы. К сожалению, приходится констатировать, что в настоящее время политический и социально-экономический фон оказывает негативное воздействие на молодёжную, в том числе и подростковую среду. Устойчивая тенденция к ухудшению экономических условий жизни основной массы населения страны, в том числе в семьях с несовершеннолетними детьми, приводит к росту психоэмоциональных перегрузок и усилению кризиса в семейных отношениях. В свою очередь, указанные обстоятельства способствуют росту детской безнадзорности как социального явления.

Ключевые слова: преступность несовершеннолетних, уголовная ответственность, предупреждение преступности несовершеннолетних, уязвимость, индивидуализация уголовной ответственности.

Introducere

Termenul de *delincvență juvenilă* este o creație a doctrinei penale și a teoriilor criminologice sau sociologice în încercările lor de a grupa infracțiunile în funcție de criteriul de vârstă a infractorului. Sistemul nostru juridic diferențiază în cadrul categoriei largi de minori câteva subcategorii. Astfel, minorii până la vârsta de 14 ani nu răspund penal, chiar dacă ei comit

infracțiuni (pentru aceștia se iau măsuri cu caracter de ocrotire prin încredințarea familiilor ori altor persoane pentru supraveghere deosebită sau de internare în școli speciale de reeducare). Cei care au vârsta între 14 și 16 ani răspund juridic limitat numai dacă se stabilește existența discernământului la expertiza medico-legală psihiatrică, iar minorii cu vârsta între 16 și 18 ani, având discernământ răspund în fața legii.

Definirea delincvenței juvenile a preocupat un număr mare de cercetători, pornind de la evidențierea caracteristicilor specifice personalității delincventului minor. Astfel, s-a ajuns la conturarea unui “profil psihologic” al acestuia (Popescu-Neveanu, 1978): înclinația către agresivitate, fie latentă, fie manifestată, ce este bazată pe un fond de ostilitate, de negare a valorilor socialmente acceptate (munca, de exemplu); instabilitatea emoțională generată de curențe educaționale și, în ultimă instanță, de fragilitatea eului; inadaptarea socială, provenită din exacerbaria sentimentului de insecuritate, pe care minorul caută să-l suprimă prin schimbarea frecventă a domiciliului, vagabondaj ori prin evitarea formelor organizate de viață și muncă; duplicitatea conduitei, manifestată în discordanța dintre două planuri: unul, cel al comportamentului tainic, intim în care se pregătește infracțiunea și celălalt, nivelul comportamental de relație cu societatea, prin care își trădează de cele mai multe ori infracțiunea; dezechilibrul existențial, exprimat prin patimi, vicii, perversiuni etc. [4, p. 2].

Alte cercetări susțin ca în definirea delincvenței să se pornească de la conceptul de maturizare socială (Preda, 1981). Din această perspectivă, delincventul apare ca un individ cu o insuficientă maturizare socială și cu dificultăți de integrare în societate, care intră în conflict cu cerințele unui anumit sistem valorico-normativ, inclusiv cu normele juridice. Delincventul prezintă un deficit de socializare, determinat de perturbarea sau insuficiența proceselor de asimilare a cerințelor și normelor mediului socio-cultural și a proceselor de acomodare la acesta prin acte de conduită acceptabile din punct de vedere social-juridic. Majoritatea delincvenților se manifestă în diverse moduri, un caracter disonant al maturizării sociale și implicit, al dezvoltării personalității. Astfel întâlnim decalaje între nivelul maturizării intelectuale, pe de o parte, și nivelul dezvoltării afectiv-motivaționale și caracterial-acționale, pe de altă parte, decalaje între dezvoltarea intelectuală și dezvoltarea judecăților

și sentimentelor morale sau atât o perturbare intelectuală cât și o perturbare afectiv-motivațională și caracterială.

Abilitățile intelectuale scăzute predispun copiii la dificultăți de adaptare școlară și fiecare dintre acestea este asociată cu un comportament delincvent. Abilitățile intelectuale scăzute sunt asociate cu dificultăți psihosociale, delincvența crescută reprezentând o manifestare a acestor dificultăți (Rutter & Giler, 1984).

Ce este de fapt delincvența juvenilă? Termenul “*delincvență juvenilă*” nu este întâlnit nici în legislația penală din țara noastră, nici în dreptul pozitiv din alte țări, el fiind o creație a doctrinei penale și a teoriilor criminologice sau sociologice; termenul a fost introdus și generalizat cu intenția de a nu asocia conotațiile prea grave ale conceptului de “criminalitate” cu faptele comise de minori, cărora pentru o faptă similară cu cea comisă de un adult nu li se aplică aceleași pedepse și în nici un caz sancțiuni prevăzute pentru crime. În acest sens, facem referire la articolul 76 din Codul penal care prevede printre circumstanțele atenuante la stabilirea pedepsei săvârșirea infracțiunii de către un minor. Tot conform legislației Republicii Moldova, minorul delincvent este o persoană cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani, care a comis o crimă sau o acțiune pasibilă de pedeapsă [2, p. 31], sau *delincvența juvenilă cuprinde totalitatea faptelor prevăzute de legea penală comise de minori responsabili penal și a căror comitere antrenează răspunderea penală* [11, p. 69].

Sistemul juridic național diferențiază în cadrul categoriei largi de minori câteva subcategorii.

Astfel, minorii din prima categorie (sub 14 ani) nu răspund penal, adică nu pot fi recunoscuți responsabili, considerându-se că nu au capacitatea deplină de a discerne între bine și rău sau de a conștientiza gravitatea faptei comise. Acesta este motivul că copiii din această categorie sunt considerați copii în di-

ficultate iar măsurile care se aplică în cazul lor sunt exclusiv de natura asistenței sociale.

Minorii din categoria a 2-a (14-16 ani) răspund penal într-un mod diferențiat. Minorul care are vârsta între 14-16 ani poartă răspundere penală numai pentru săvârșirea infracțiunilor indicate expres în art. 21 alin. (2) Cod penal și anume: art. 145, art. 147, art. 151, art. 152 alin. (2), art. 164, art. 166 alin. (2) și (3), art. 171, art. 172, art. 175, art. 186-188, art. 189 alin. (2), (3) și (4), art. 190 alin. (2) și (3), art. 192 alin. (2), art. 195, art. 196 alin. (4), art. 197 alin. (2), art. 212 alin. (3), art. 217 alin. (4) lit. b), art. 217/1 alin. (3) și alin. (4) lit. b) și d), art. 217/3 alin. (3) lit. a) și b), art. 217/4, art. 217/6 alin. (2), art. 260, art. 268, art. 270, art. 271, art. 273 alin. (2) și (3), art. 275, art. 280, art. 281, art. 283-286, art. 287 alin. (2) și (3), art. 288 alin. (2), art. 290 alin. (2), art. 292 alin. (2), art. 305, art. 317 alin. (2), art. 342, art. 350 CP [1].

Minorii cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani răspund penal numai dacă, se dovedește că au fost în stare de responsabilitate în momentul săvârșirii faptei. În cazul când se constată că minorul suferă de debilitate mintală, care nu este legată de o boală psihică, trebuie să se stabilească, de asemenea, dacă el a fost pe deplin conștient de săvârșirea actului. Responsabilitatea constă în capacitatea autorului de a-și da seama de faptele sale și de consecințele pe care le produce săvârșirea lor.

În cazul săvârșirii unei infracțiuni, toți minorii care răspund penal cad sub incidența legii penale, adică sunt sancționați dar în mod diferit față de adulți. Minorilor care au comis fapte penale li se pot aplica măsuri educative și pedepse. Acestea din urmă se aplică numai în cazul în care se consideră că măsurile educative nu sunt suficiente pentru reeducarea minorului. Sancțiunile se stabilesc de către instanța de judecată, în principal după vârsta și gravitatea faptei la care, pentru individualizarea pedepsei, trebuie să se mai țină cont de o serie de factori: gradul de pericol social al faptei, starea fi-

zică și dezvoltarea intelectuală a minorului, dacă a mai săvârșit alte fapte, situația sa familială și orice alte date privind minorul și posibilitățile lui de îndreptare [5].

Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal. Față de minorul care răspunde penal se poate lua o măsură educativă ori i se poate aplica o pedeapsă. La alegerea sancțiunii se ține seama de gradul de pericol social al faptei, de starea fizică, de dezvoltarea intelectuală și morală, de comportarea lui, de condițiile în care a fost crescut și în care a trăit și de orice alte elemente de natură să caracterizeze persoana minorului. Pedeapsa se aplică numai dacă se apreciază că luarea unei măsuri educative nu este suficientă pentru îndreptarea minorului.

În conformitate cu prevederile art. 54 Cod Penal, persoana în vârstă de până la 18 ani care a săvârșit pentru prima dată o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală în conformitate cu prevederile procedurii penale dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale.

Liberarea de răspundere penală și aplicarea măsurilor de constrângere față de minori se promovează când se dovedește că:

- infracțiunea prezintă un pericol social redus;
- corijarea infractorului este posibilă prin aplicarea măsurilor educative;
- aplicarea măsurii educative asigură preîntâmpinarea săvârșirii noilor infracțiuni.

De aici devine evidentă legătura inseparabilă între aprecierea importanței material-juridice a circumstanțelor ce caracterizează infracțiunea și calificarea acesteia pentru individualizarea răspunderii penale.

La stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximumul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate.

Pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului.

Persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani execută pedeapsa cu închisoare în penitenciare pentru minori, ținându-se cont de personalitatea condamnatului, antecedentele penale și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite.

Factorii care declanșează infraționalitatea juvenilă

Determinarea cauzalității criminalității cuprinde studiul asupra tuturor caracteristicilor interne și externe care influențează comportamentul antisocial al minorului.

Este foarte important nu doar a enumera și identifica factorii care au dus la realizarea unei infracțiuni, ci și a analiza în detaliu etapele și circumstanțele care au precedat fenomenul respectiv [7, p. 358].

După cum spunea părintele criminologiei Cesare Lombroso "Fiecare crimă își are originea într-o multitudine de cauze".

În opinia mai multor autori, delicvența juvenilă este alimentată de un șir de factori: interni, individuali, externi și sociali.

Factorii externi sunt, în principal, familia, școala, mediile în care minorul nimereste, șomajul și sărăcia, mass-media, etc. [4, p. 4].

Familia este celula de bază a societății. În primul rând, familia are rolul de socializare, imprimând copilului un anumit standard valoric, precum și atitudini de aderare ori lipsă de cooperare față de anumite valori sociale. Familia este cea care asigură copilului o siguranță indispensabilă atingerii maturității intelectuale, sociale și culturale, precum și o identitate proprie, în baza căreia va fi acceptat ca partener social. Orice perturbare în interiorul structurii familiale are efecte importante asupra formării copilului,

atât la nivelul adaptării sale la societate, cât și asupra structurii sale de personalitate.

Familia generează în comportamentul minorului reflecții pe care acesta le vede, suferă, precum și deprinderi de la părinții săi. Spre exemplu, un copil mereu terorizat și agresat fizic și verbal în familie sa va tinde să aibă un comportament agresiv și față de colegii și prietenii săi în alte medii. Printre factorii care pot favoriza pozitiv sau negativ comportamentul minorului infractor se enumeră:

- Situația economică a familiei;
- Calitatea vieții membrilor familiei și a minorului;
- Stabilitatea familiei (schimbarea frecventă a locului de trai în zone diferite);
- Structura și numărul membrilor familiei minorului;
- Trăsăturile de comportament ale membrilor familiei;
- Obiceiurile și deprinderile familiale;
- Disciplina în cadrul familiei

În funcție de caracterul relațiilor intra conjugale și intrafamiliale distingem [9, p. 466].

- Familii conflictuale, în care conflictele intra conjugale și intrafamiliale capătă valențe dezorganizatorii. Copii din asemenea familii sunt apatici sau hiperactivi, ajungând până la manifestări agresive, sugestibili, nesinceri, atrași de stradă și grupul de semenii, nervoși, instabili din punct de vedere emoțional și comportamental. Ei fug frecvent de acasă, pot lesne adera la grupuri cu orientare antisocială, sunt imaturi social. Cazurile date se complică atunci când dezechilibrul familial mai este afectat alcoolismul unuia sau ambilor părinți.

- Familii dezorganizate, caracterizate prin conduite deviate, sau destrămate, incomplete. Este familia care își pierde integritatea sau în care părinții locuiesc împreună, realizând o intercomunicare minimă. În asemenea familii lipsește autoritatea părinților, care duce la tulburări afective și compor-

tamentale ale copiilor, brutalitate, agresivitate, înstrăinare, insuficiență afectivă.

- Familii cu comportament amoral, în care sunt afectate nu doar relațiile, ci întregul mod de viață, sunt negate și încălcate normele sociale și chiar de drept, părinții fie neimplicându-se total în viața copilului, fie tratându-l cu brutalitate, amoralitate, maltratându-l, silindu-l să cerșească, să fure, în unele cazuri agresându-l sexual, chiar recurgând incest.

Școala. Rolul școlii este important pentru educarea și socializarea copiilor, pentru depistarea celor inadaptați și punerea în aplicare a unor programe de prevenire generală. Prin urmare, școala poate oferi minorului atât o educație corectă și uneori incorectă.

Datorită anumitor divergențe, comportamente neprofesionale din partea profesorilor, cât și importanței de prea multe ori a procesului instructiv decât educative, elevii mai slabi în reușită școlară sunt neglijați în detrimentul celor care au o reușită școlară bună. Acest lucru creează în timp anumite piramide ierarhice, factori care condiționează apariția comportamentului infracțional la minori.

Sărăcia, este și ea unul dintre principalii factori care influențează criminalitatea juvenilă. În funcție de nevoi, aspirații și obligații, unii își vor considera nivelul de trai satisfăcător, alții de-a dreptul mizer. Cu toate acestea, condițiile grele pe care le suferă marea majoritate a familiilor din Republica Moldova, lipsa educației necesare, părinții plecați peste hotare, proasta alimentație și îngrijire materială a copilului, lipsa locuinței stabile, iar uneori chiar lipsa alimentației, medicamentelor, ect., împreună cu alții mii de factori de acest tip favorizează cu siguranță criminalitatea minorilor. Considerăm că oricât de moral nu ar fi copilul, aceste cauze slăbesc câte puțin din psihicul minorului, descurajându-l în discrepanță dintre posibilitățile pe care le are și dorințele sale interne [2, p. 30].

Șomajul explică un anumit procent de acțiuni infracționale. Influența sa se exercită nu numai prin

scăderea bruscă și excesivă a nivelului de trai, ci și prin instabilitatea emoțională pe care o ocazionaază. Șomajul atacă în mod serios echilibrul interior al individului. El atinge grav structura familială la baza sa. Autoritatea tatălui se diminuează considerabil, rolul său de susținător al familiei fiind alterat. Prin urmare, considerăm că în momentul inversării rolurilor familiale poate produce stări de confuzie, de dezechilibru interior, anxietate, alcoolism, dorința de revanșă împotriva societății [7, p. 464].

Anturajul în care minorul își petrece timpul liber este de o importanță foarte mare în primul rând pentru prevenirea criminalității minorilor, dar și pentru cauzele care duc la apariția fenomenului de criminalitate. În depistarea cauzelor criminalității juvenile, o atenție sporită se atrage față de relațiile între prieteni și cunoscuți, împrejurările în care minorii se pomenesc în timpul liber, activitățile cu care aceștia se ocupă sau se relaxează, modul în care comunică. În prezent putem menționa că mulți minori nu au nici o ocupație, părinții fiind în străinătate le oferă toate comoditățile și tot necesarul de care au nevoie, le rezolvă problemele cu care se confruntă de importanță scăzută fără a le da șansa să depună un oarecare efort pentru a obține de sine stătător unele lucruri. Astfel, minorii pierd chiar și interesul de a practica sportul, lectura și alte activități benefice, și încep a se aventura prin consumul de droguri, a băuturilor alcoolice, a fuma, etc., astfel fiind sub influența acestora, comit infracțiuni [2, p. 29-30].

Mass-media este un factor mai nou, și care a devenit în actualitate izvorul principalul care duce la declanșarea în masă a criminalității minorilor în ultima perioadă. Americanul Berkowitz menționa că actele de violență privite la televizor sau cinema, paginile *web*, pot crește rata agresivității unui minor, iar dacă acesta suferă de anumite tulburări psihice, atunci influențele sunt chiar și mai mari. La fel, asupra psihicului persoanei poate acționa și literatura necorespunzătoare, știrile vizionate, articolele din

ziare, etc. Astfel, considerăm că toate acestea per general nu fac alt ceva decât să reclame violența, violul, crimele ce se comit în societate, care la rândul lor, devin principala inspirație pentru minorii delincvenți.

Factorii interni sunt strâns legați de ereditate, de aspectul fiziologic și fizic, temperament, comportament și anumite tulburări mentale.

Factorii ereditari presupun transmiterea caracteristicilor fizice, biologice și psihice de la părinți, buneii, străbunicii sau descendenții lor la copii prin intermediul codului genetic (ADN). De fapt, prin intermediul eredității se transmite nu criminalitatea ca atare, ci doar anomaliile psihice care facilitează apariția ei. Dintre anomaliile psihice amintim aici coeficientul scăzut de inteligență, o conduită necontrolată, absența simțului moral [11, p. 68].

Factorii fizici unii criminologi susțin că infractorii minori ar fi inferiori celorlalți copii de aceeași vârstă din punct de vedere fizic: înălțime și greutate. Complexul de inferioritate i-ar determina pe acești copii să fie mai agresivi decât semenii lor [10, p. 28].

Factorii fiziologici influențează în deosebi conduita minorului. Este cunoscut faptul că glandele cu secreție internă au un rol important în exprimarea comportamentului, iar comportamentul poate fi factor de infracțiune (scandal, ceartă, bătăi) când este unul necontrolat agresiv. Procesele afective cum sunt frica, mânia, sunt influențate de adrenalină din glandele suprarenale [8, p. 7].

Temperamentul ca element născut al personalității, joacă un rol important în manifestarea unor infracțiuni și această vârstă. De exemplu, scandalul și bătaia sunt mai frecvent întâlnite la persoanele cu temperament coleric și extravertiți pe când în rândul melancolicilor și flegmaticilor acest tip de infracțiune este mai rar întâlnit [4, p. 5].

Conform datelor statistice extrase din Banca de statistice Moldova constatăm că pe parcursul anului 2020 minorii condamnați de prima instanță, au comis următoarele infracțiuni [6]:

- *Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei*, s-au comis 18, dintre care 6 omoruri și 12 fiind infracțiuni de viol;

- *Infracțiuni contra patrimoniului*, s-au comis 138, dintre care 119 sunt infracțiuni legate de furt, 13 infracțiuni ce țin de jaf și 6 infracțiuni de tâlhărie;

- *Infracțiuni contra securității publice și a ordinii publice* s-au comis 45, dintre care toate sunt infracțiuni de huliganism;

- *Infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale* s-au comis 9, dintre care toate sunt legate de infracțiunile de comercializare sau consum de droguri;

Analizând datele statistice, observăm că maximum de infracțiuni îl constituie infracțiunile comise împotriva patrimoniului aceste atângând nivelul maxim, ceea ce ne permite să spunem că toate aceste infracțiuni au fost comise din cauze economice, iar nivelul minim îl constituie infracțiunile comise *contra sănătății publice și conviețuirii sociale*, aici întâlnim practic factorii externi.

Concluzii

Societatea contemporană, spre regret, lasă o amprentă deloc benefică asupra dezvoltării mentalității minorului. Acum sunt în vogă gadgeturile de ultima generație și vestimentația de brand. Minorului îi este dificil să se afirme într-o societate atunci când provine dintr-o familie social vulnerabilă. Adolescenții din astfel de familii sunt mutilați fizic și psihic de semenii lor, aceste situații favorizează formarea comportamentului infracțional și comiterea infracțiunilor atât din imprudență cât și intenționat.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002// M.O. al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

2. PAȘCA, D. *Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate*. Tg. Mureș: Ardealul, 2005.
3. POSTICA, D. *Delincvența juvenilă*. În: „Revista Națională de Drept”, 2011, nr. 6-7.
4. GLADCHI, G., POPA, V. *Particularitățile determinării criminologice a criminalității minorilor*. În: „Revista Națională de Drept”, nr. 7.
5. http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii_minori/Studiu_cu_privire_la_copii_aflati_sub_varsta_raspunderii_penale-N_Besliu_Sv_Haraz-2011.12.08.2017.pdf. Situația cu privire la copii aflați în conflict cu legea sub vârsta răspunderii penale (accesat la 25.06.2021).
6. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__12%20JUS__JUS020/JUS020900.px/table/tableViewLayout1/?rxid=2345d98a-890b-4459-bb1f-9-b565f99b3b9 Biroul Național de statistică al Republicii Moldova (accesat la 07.05.2021).
7. BRÎGĂU, M. *Criminologie*. Chișinău, 2010.
8. POP, O., BUJOR, V. *Cauzalitatea în criminologie*. Editura Mirton Timișoara, 2002.
9. ROTARI, O. *Criminologie*. Ediție revăzută și adăugită. Chișinău, 2011.
10. OANCEA, Ion. *Probleme de criminologie*. Ed. ALL Educational S.A., București, a. 1994, 1998
11. BOGDAN, S. *Criminologia*. Editura Sfera Srl, 2005.

PARTICULARITĂȚI JURIDICE ALE EVIDENȚEI DEPOZITELOR ÎN BĂNCI

Georgeta MELNIC

Doctor în economie, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: melnicgeorgeta@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-3876-5394>

Articolul cuprinde descrierea caracteristicii depozitelor bancare și analiza particularităților juridice ale evidenței acestora. În prima parte a articolului, sunt descrise funcțiile băncii, în special cea de atragere a depozitelor. Astfel, rolul băncii, definitiv pentru aceasta, este de a asigura finanțarea economiei prin intermediere, prin colectarea monedei pasive în depozite, procesarea depozitelor și activizarea monedei prin credite, rol realizat în contextul unei diversități de activități eterogene, multe dintre acestea de natură non bancară. Deci, principala funcție a băncilor este constituirea și utilizarea depozitelor bancare, aceasta reprezentând principala formă de mobilizare a capitalurilor și economiilor temporar disponibile a persoanelor fizice și juridice. De asemenea, este prezentată analiza evoluției depozitelor în primul trimestru al anului 2021 în Republica Moldova. În a doua parte a articolului, sunt analizate particularitățile juridice ale evidenței depozitelor bancare. În final, în baza investigațiilor efectuate, sunt formulate unele concluzii și recomandări care ar contribui la îmbunătățirea evidenței depozitelor bancare.

Cuvinte-cheie: bancă comercială, sistem bancar, funcțiile băncii în economie, depozite, deponenți, dobândă.

THE LEGAL PARTICULARITIES OF THE BANK DEPOSITS' ACCOUNTING

The article encompasses the description of the bank deposits' characteristics and the analysis of the legal particularities of their accounting. In the first part of the article, the bank's functions are described, in particular, the bringing in of deposits. Thus, the bank's role, which defines it, is in ensuring the economic funding by practicing brokerage, by collecting the untouched funds placed as deposits, by processing deposits and by putting the funds to use with loans, this role is achieved in the context of a diversity of heterogeneous activities, many of them being of the non-banking sectors. Therefore, a bank's main function is the constitution and the usage of bank deposits, the last one representing the main form of mobilization of capital and savings available for the short-term, belonging to legal entities and to individuals. Furthermore, the deposits evolution's analysis of the first semester of 2021, in the Republic of Moldova, is presented. In the second part of the article, the legal particularities of the bank deposits' accounting is examined. At last, on the basis of the investigations that were carried out, certain conclusions and recommendations, which would contribute to the bettering of the bank deposits' accounting, are devised.

Keywords: commercial bank, banking system, bank functions in economy, deposits, depositors, interest rate.

LES PARTICULARITES JURIDIQUES DE LA COMPTABILITE DES DEPOTS BANCAIRES

L'article contient la description des caractéristiques des dépôts bancaires et l'analyse des particularités juridiques de leur comptabilité. Dans la première partie de l'article, les fonctions de la banque, plus précisément celui de l'attraction de dépôts bancaires, sont décrites. C'est pourquoi, le rôle de la banque, la définissant, est celui d'assurer le financement économique, en tant qu'intermédiaire, en collectant la monnaie inactive dans les dépôts bancaire, le traitement

des dépôts bancaires et l'activation de la monnaie par le biais des crédits bancaires, ce rôle est réalisé dans le contexte d'une diversité d'activité hétérogènes, beaucoup d'entre elles étant d'origine non-bancaire. Donc, la fonction principale des banques et la constitution et l'utilisation de dépôts bancaires, la dernière représentant la forme principale de la mobilisation de capitaux et de l'épargne à court terme, disponibles, appartenant aux personnes morales et physiques. De plus, l'analyse de l'évolution des dépôts bancaires pendant la période contenant le premier semestre de l'année 2021, en Moldavie, est présentée. Dans la deuxième partie de l'article, les particularités juridiques de la comptabilité de dépôts bancaires sont analysées. Finalement, se basant sur les investigations effectuées, certaines conclusions et recommandations, qui contribueraient à l'amélioration de la comptabilité des dépôts bancaires, sont formulées.

Mots-clés : banque commerciale, système bancaire, les fonctions de la banque dans l'économie, dépôt bancaire, déposants, taux d'intérêt.

ПРАВОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА БАНКОВСКИХ ДЕПОЗИТОВ

Статья включает описание и характеристики банковских вкладов, а также анализ юридических особенностей их учета. В первой части статьи описаны функции банка, в частности, по привлечению вкладов. Таким образом, роль банка заключается в обеспечении финансирования экономики путем накопления денежных средств на депозитных счетах, обработки депозитов и активации валюты посредством банковских займов - роль, достигаемая в контексте множества разнородных видов деятельности, многие из которых - небанковские. Таким образом, основная функция банков - создание и использование банковских вкладов, являющихся основной формой мобилизации временно доступного капитала и сбережений физических и юридических лиц. Также представлен анализ динамики депозитов в I-ом квартале 2021 года в Республике Молдова. Во второй части статьи анализируются правовые особенности учета банковских вкладов. На основе проведенных исследований сформулированы некоторые выводы и рекомендации, которые помогут улучшить учет банковских вкладов.

Ключевые слова: коммерческий банк, банковская система, функции банка в экономике, вклады, вкладчики, процентная ставка.

Introducere

O bancă este definită ca o instituție care are drept obiectiv primordial mobilizarea mijloacelor bănești disponibile, finanțarea și creditarea persoanelor fizice și juridice, organizarea și efectuarea decontărilor și plăților în cadrul economiei naționale, în scopul obținerii unui profit. Din cele menționate, se desprinde caracterul complex al rolului pe care-l are o instituție bancară în economie, atât din punctul de vedere al serviciilor pe care le prestează aceasta, cât și din cel al relațiilor în spațiul geografic.

Actualmente, se manifestă tendința de creștere a posibilităților băncilor de acces la fonduri odată cu dezvoltarea piețelor financiare și diversificarea instrumentelor financiare; astfel, băncile pătrund și pe piețele de capital, făcând concurență entităților de valori mobiliare, de asigurări, etc. Băncile au elabo-

rat și dezvoltat noi produse și servicii, au început să utilizeze instrumente și tehnici specifice noilor piețe pe care își desfășoară activitatea pentru a putea face față concurenței.

Metodologia de cercetare folosită. Pentru obținerea unui studiu relevant, autorul a utilizat un șir de metode de cercetare eficiente prin destinația lor, cum ar fi: metoda analizei, sintezei, metoda cognitivă, cea a deducției, metoda empirică, totodată, pe tot parcursul lucrării, fiind consultate opiniile unor autori notorii autohtoni din domeniu și prevederile actelor normative în vigoare.

Ideii principale ale cercetării

În principal, o bancă îndeplinește următoarele funcții [10]:

1. Funcția de depozit constă în:

– efectuarea de operațiuni de depozit la vedere și

la termen, în cont, cu numerar și cu titluri, constând în atragerea resurselor bănești de la persoane fizice și juridice, în vederea păstrării și fructificării lor;

– efectuarea de operațiuni de depozitare și trezorerie pentru obiecte de valoare aflate în proprietatea persoanelor fizice și juridice.

2. Funcția de investiții constă în:

– acordarea de credite în lei și în valută persoanelor fizice și juridice din țară și străinătate;

– participarea în calitate de acționar la înființarea unor instituții bancare sau nebankare în țară și străinătate;

– achiziționarea de active financiare în nume propriu.

3. Funcția comercială:

– realizarea de încasări și plăți, în valută și în lei, generate de activități de export, import, prestări de servicii și turism intern și internațional, operațiuni cu caracter financiar, necomercial și alte operațiuni legate de încasări și plăți între persoane fizice și juridice din țară și străinătate;

– cumpără și vinde, în țară și în străinătate, valută, efecte de comerț exprimate în lei și valută;

– efectuează operații de scontare și rescontare a efectelor de comerț;

– efectuează operații de schimb valutar și operații de arbitraj pe piețele monetare internaționale pe cont propriu sau în numele clienților;

– participă la tranzacții externe financiare de plăți și de credit, încheie cu bănci și instituții financiare străine angajamente și convenții de plăți;

– cumpără și vinde, în țară și străinătate, aur și metale prețioase, monede;

– emite efecte de comerț, bilete la ordin, cambia sau trate, cecuri în favoarea unor beneficiari din țară și străinătate;

– efectuează operațiuni de vânzare-cumpărare și alte operațiuni cu titluri emise de stat;

– prestează servicii bancare, expertiză tehnică, economică și financiară a diferitelor proiecte, acordă consultanță și asistență în probleme de gestiune financiară și evaluare;

– organizează lansarea de obligațiuni, asigură mobilizarea împrumuturilor prin emisiunea de obligațiuni, garantează emisiunea și plasează obligațiunile pe piața secundară.

Însă, principala funcție a băncilor a rămas constituirea și utilizarea depozitelor bancare, aceasta reprezentând principala formă de mobilizare a capitalurilor și economiilor temporar disponibile a persoanelor fizice și juridice.

Analizând evoluția depozitelor în primul trimestru al anului 2021, putem menționa că s-a înregistrat descreșterea soldului depozitelor. Astfel, conform rapoartelor prudențiale, acesta s-a micșorat cu 586,4 milioane lei sau 0,7%, constituind 79,1 miliarde lei (depozitele persoanelor fizice au constituit 65,8% din totalul depozitelor, depozitele persoanelor juridice – 34,1% și depozitele băncilor – 0,1%).

Un impact asupra diminuării soldului depozitelor l-a avut scăderea volumului depozitelor persoanelor juridice cu 1,8 miliarde lei (6,2%), până la 26,9 miliarde lei. Concomitent, volumul depozitelor persoanelor fizice a crescut cu 1,2 miliarde lei (2,4%), până la 52,0 miliarde lei. În totalul depozitelor, 58,6% au revenit depozitelor în lei, soldul acestora fiind practic la același nivel ca la sfârșitul anului precedent și a constituit 46,3 miliarde lei la 31.03.2021.

Depozitele în valută au constituit 41,4% din totalul depozitelor, soldul acestora s-a micșorat pe parcursul perioadei de referință cu 589,5 milioane lei (1,8%), alcătuiind 32,7 miliarde lei (retragerea depozitelor în valută - echivalentul a 1,0 miliarde lei, reevaluarea totală a depozitelor în valută + 417,3 milioane lei) [12].

Depozitele sectorului bancar, miliarde lei

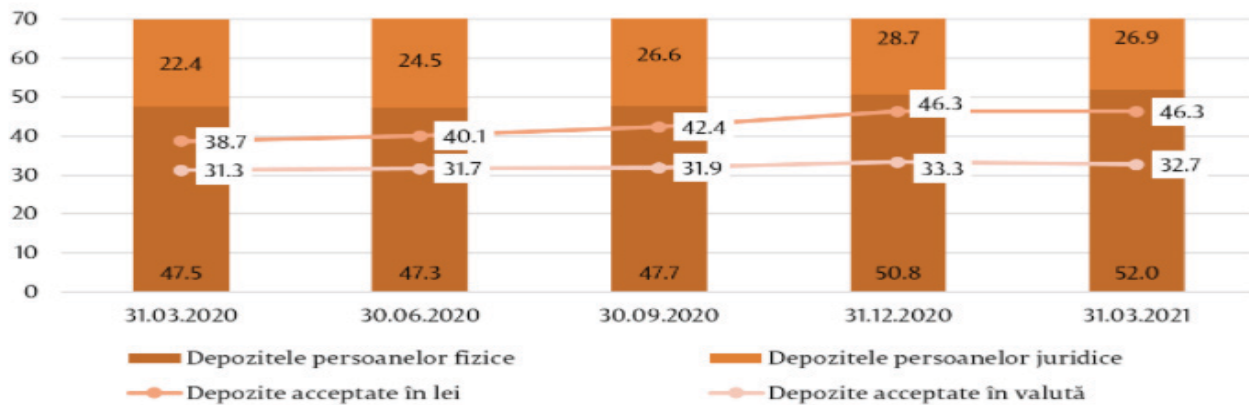

Figura 1. Depozitele sectorului bancar în trimestrul 1-2021

Sursa: [https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-pentru-trimestrul 1-2021](https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-pentru-trimestrul-1-2021) [12]

Prin depozit se înțelege „o sumă de bani încredințată băncii în următoarele condiții:

✓ să fie rambursată în totalitate, cu sau fără dobândă sau cu orice alte facilități, la cerere ori la termen, convenit de către deponent cu depozitarul,

✓ să nu se refere la transmiterea de proprietăți, la furnizarea de servicii sau acordarea de garanții”.

Conform prevederilor Legii nr.575-XV din 26.12.2003, privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar, depozitul este orice sold creditor care rezultă din fondurile existente în conturile persoanelor fizice sau persoanelor juridice sau din situații tranzitorii create prin operațiuni bancare, ce urmează a fi restituit de către bancă în condiții legale și contractuale aplicabile, precum și orice creanță a unei persoane fizice sau a unei persoane juridice, reprezentată printr-un titlu de creanță emis de această bancă. Nu sunt considerate depozite soldurile creditoare care servesc drept garanție operațiunilor efectuate de bancă în numele deponentului [5].

În funcție de criteriile specifice, există mai multe tipuri de depozite. În majoritatea țărilor, conturile de depozit se clasifică după următoarele criterii:

1. Perioada depozitării;
2. Categoria deponenților;
3. Categoria valutei în care se deschide contul de depozit;
4. Modul de calculare și de achitare a dobânzii.

Astfel, în funcție de perioada depozitării și scopul plasării, se deosebesc:

- depozite la vedere;
- depozite la termen.

Depozitele la vedere sunt constituite de către persoanele fizice sau juridice fără a specifica termenul de retragere a acestora. Aceste depozite au un grad înalt de lichiditate și de aceea banca stabilește dobânzi mici sau deloc.

Depozitele la termen sunt constituite de către persoanele fizice sau juridice pe o perioadă fixată în scopul economisirii. Perioada de depozitare reprezintă un termen fix, mai mare de o zi lucrătoare. Depunătorii au dreptul să-și retragă numerarul depus

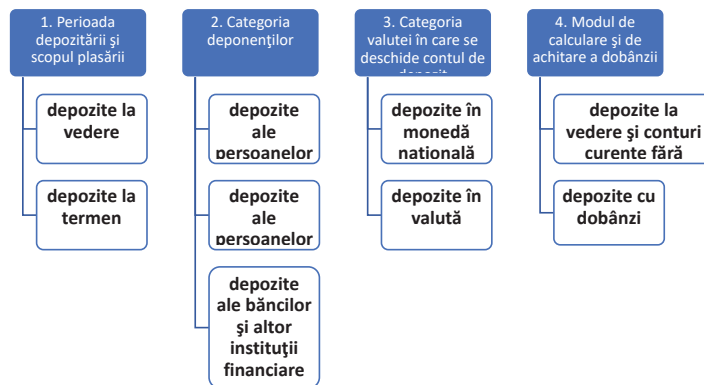

Figura 2. Clasificarea depozitelor bancare

Sursa: Elaborat de autor.

numai în termenul indicat în contract. Depozitele respective pot fi cu acumulate în cazul în care depunătorii au dreptul să-și alimenteze contul pe întreaga perioadă de acțiune a contractului de depozit.

Depozitele la termen se clasifică în următoarele categorii:

- depozit pe termen scurt (termenul de scadență până la un an);
- depozit pe termen mediu (termenul de scadență de la 1 până la 5 ani);
- depozite pe termen lung (termenul de scadență de la 5 ani și mai mult). Aceste depozite sunt primite de bancă la rata dobânzii de piață, dar spre deosebire de cele la vedere, rata este mai înaltă.

În funcție de categoria de depunători, se deosebesc:

- *depozite ale persoanelor fizice* care se mai numesc depozite personale. Persoanele fizice pot să păstreze numerarul în conturi de depozit în monedă națională și în valută străină;
- *depozite ale persoanelor juridice*. Ponderea cea mai mare a depozitelor agenților economici o reprezintă depozitele la vedere și disponibilitățile bănești aflate în conturile curente;
- *depozite ale băncilor și altor instituții financiare*.

re. De regulă, depozitele băncilor sunt numite plasamente bancare.

În funcție de categoria valutei în care se deschide contul de depozit se deosebesc:

- *depozite în monedă națională*;
- *depozite în valută*. În R.M. băncile practică atragerea resurselor depozitare în dolari americani și în Euro.

În funcție de modul de calculare și de achitare a dobânzii, sunt:

- *depozite la vedere și conturi curente fără dobânzi*;
- *depozite cu dobânzi*.

Sarcinile contabilității în instituțiile bancare sunt legate de specificul activității desfășurate de acestea, la nivel central, și în funcție de competențele delegate pe unități și subunități structurale. Reieșind din faptul că, principalele operații ale băncilor constau în atragerea și plasarea banilor existenți pe canalele de circulație, adică comerțul cu bani, sarcina contabilității bancare este cea de a reflecta sumele atrase, în conturile clienței prin operațiuni de încasări și constituiri de depozite, împrumuturi și pe alte căi, precum și a plăților din contul clienței, reflectarea plasamentelor de disponibilități sub forma creditelor, etc.

Strict legate de acestea apar datoriile și cheltuielile băncii provenind din dobânzi la disponibilități, depozite și împrumuturi precum și creanțe, respectiv venituri, din dobânzi la creditele acordate, comisioane și altele, toate acestea fiind reflectate pe clienți, pe surse de proveniență, pe destinații și alte detalii necesare în procesul informațional-decizional.

Contabilitatea operațiunilor de depozit conform Planului de conturi al evidenței contabile, în băncile licențiate din Republica Moldova, din 26.03.1997, este gestionată de clasa a II-a „Obligațiuni” a planului de conturi. Depozitele la vedere se țin la evidență la conturile din grupele 2220 „Depozite la vedere fără dobândă” și 2250 „Depozite la vedere cu dobândă” [6]. Sunt conturi de pasiv. În credit se înregistrează deschiderea și completarea depozitelor, în debit se reflectă achitarea parțială sau închiderea depozitelor. Soldul final este creditor și reflectă suma depozitului la sfârșitul perioadei de gestiune.

Pentru a face față unor dificultăți financiare temporare, precum și în vederea unor plasamente avantajoase, băncile practică atragerea disponibilităților altor bănci sub formă de depozite. Evidența acestora se ține la conturile grupei 2340 „Depozite pe termen ale băncilor”, în funcție de termenul de depunere.

Principalele conturi utilizate sunt conturile de depozite la vedere ale clienților. Pentru evidența depozite la vedere ale persoanelor juridice esențialele, conturile utilizate sunt:

➤ Contul 2224 „Conturi curente ale persoanelor juridice” – acest cont este destinat pentru

evidența mișcării mijloacelor bănești depuse sau transferate fără dobândă de către persoanele juridice care practică activitate de întreprinzător sau alt gen de activitate, inclusiv a celor pentru efectuarea operațiunilor cu carduri bancare. În acest cont se înregistrează operațiunile curente de plăți și încasări care pot fi retrase de către titularul contului, fără preaviz, în orice moment.

În creditul contului se reflectă depunerile în numerar, transferurile de mijloace bănești în favoarea clientului de la alte bănci; mijloacele bănești încasate de la vânzarea mărfurilor, prestarea serviciilor, executarea lucrărilor; mijloacele bănești încasate de la vânzarea valorilor mobiliare ale clientului din ordinul acestuia; mijloacele bănești transferate din conturile de card; alte operațiuni.

În debitul contului se reflectă eliberarea numerarului titularului de cont; transferarea mijloacelor bănești pentru alimentarea conturilor de card; cumpărarea valorilor mobiliare destinate comercializării; plata comisioanelor la prestarea serviciilor de creditare și pentru deservirea contului; achitarea la scadență a dobânzii calculate la credite și creanțe privind leasingul financiar; plata în buget a impozitelor, taxelor, defalcărilor în fondul social, asigurarea medicală, etc; rambursarea avansurilor primite anterior pentru mărfuri, prestarea serviciilor sau executarea lucrărilor; alte operațiuni.

Soldul contului este creditor și reprezintă mijloacele bănești neutilizate de către titularul de cont.

➤ Contul 2251 “Conturi curente ale persoanelor juridice” este destinat pentru evidența mișcării mijloacelor bănești depuse/transferate cu dobândă de către persoanele care practică activitatea de întreprinzător sau alt gen de activitate, inclusiv a celor pentru efectuarea operațiunilor cu carduri bancare. Sumele din acest cont sunt destinate operațiunilor curente de încasări și plăți care pot fi retrase, fără preaviz, de către titularul contului în orice moment.

În creditul contului se înregistrează: depunerile în numerar; mijloacele bănești încasate de la vânzarea mărfurilor, prestarea serviciilor, executarea lucrărilor; mijloacelor bănești de la vânzarea valorilor mobiliare ale clientului; creditele acordate; mijloacele bănești transferate din conturile de card; mijloacele bănești de la conturile de tranzit; alte operațiuni.

În debitul contului se înregistrează: eliberarea numerarului titularului de cont; transferarea mij-

loacelor bănești la contul de card în favoarea clientului; efectuarea decontărilor între clientela băncii; rambursarea creditelor primite; procurarea valorilor mobiliare; achitarea dobânzilor calculate la credite și creanțe privind leasingul financiar; plata la buget a impozitelor, taxelor; rambursarea avansurilor primite anterior pentru mărfuri, prestarea serviciilor sau executarea lucrărilor; plata comisioanelor pentru prestarea serviciilor de creditare, deservirea contului; alte operațiuni.

Soldul contului este creditor și reprezintă mijloacele bănești neutilizate de către titularul de cont.

Pentru evidența depozite la vedere ale persoanelor fizice esențialele conturi utilizate sunt:

➤ Contul 2225 „Conturi curente ale persoanelor fizice” este destinat pentru evidența mișcării mijloacelor bănești depuse/transferate fără dobândă de către persoanele fizice, inclusiv a celor pentru efectuarea operațiunilor cu carduri bancare. În acest cont se înregistrează operațiunile curente de plăți și încasări care pot fi retrase de către titularul contului, fără preaviz, în orice moment.

În creditul contului se înregistrează depunerile în numerar; mijloace bănești încasate de la vânzarea valorilor mobiliare ale clientului din ordinul acestuia; mijloacele bănești transferate din conturile de card; creditele acordate; alte operațiuni.

În debitul contului se înregistrează eliberarea numerarului titularului de cont; cumpărarea valorilor mobiliare destinate comercializării; rambursarea creditelor acordate; transferarea mijloacelor bănești pentru alimentarea conturilor de card; plata comisioanelor băncii pentru deservirea contului; plata comisioanelor la prestarea serviciilor de creditare; achitarea la scadență a dobânzii calculate la credite și creanțe privind leasingul financiar; plata în buget a impozitelor, taxelor, defalcărilor în fondul social, asigurarea medicală etc.; alte operațiuni.

Soldul contului este creditor și reflectă mijloacele bănești neutilizate de către titularul de cont.

➤ Contul 2252 “Conturi curente ale persoanelor fizice” este destinat pentru evidența mișcării mijloacelor bănești depuse/transferate cu dobândă de către persoanele fizice, inclusiv a celor pentru efectuarea operațiunilor cu carduri bancare. Sumele din acest cont sunt destinate operațiunilor curente de încasări și plăți care pot fi retrase, fără preaviz, de către titularul contului în orice moment.

În creditul contului se înregistrează: depunerile în numerar; alte operațiuni prin virament.

În debitul contului se înregistrează: eliberarea numerarului titularului de cont; achitarea dobânzilor calculate la creditele primite; rambursarea creditului primit; alte operațiuni.

Soldul contului este creditor și reprezintă mijloacele bănești neutilizate de către titularul de cont.

Depozitele de economii se țin la evidență la conturile din grupa 2310 „Depozite de economii”. Grupa este destinată pentru evidența depozitelor de economii ale persoanelor fizice, persoanelor fizice care practică activitate, persoanelor juridice, mediului financiar nebancar și a organizațiilor necomerciale.

Depozitele pe termen ale clienților se țin la evidență la conturile din grupele 2370 „Depozite pe termen ale clienților,„. Grupa este destinată pentru evidența depozitelor primite de la clienți (persoane fizice și juridice) pe un termen anumit și cu o rată a dobânzii determinată.

Contabilitatea dobânzii la conturile de depozit se ține în clasa a II-a „Obligațiuni” la grupul de conturi 2700 „Dobânda calculată ce urmează să fie plătită”. Aceste conturi sunt de pasiv, în credit se înregistrează calcularea dobânzii la depozitele deschise la bancă iar în debit se reflectă achitarea dobânzii.

La calculul dobânzii pentru depozite se respectă principiul sincronizării care constă în concordanța dintre clasele a II-a „Obligațiuni” cu a V-a „Cheltuieli” din planul de conturi contabile.

Conturile din grupul 2700 „Dobânda calculată ce urmează să fie plătită” sincronizează cu grupurile de

conturi din clasa a V-a „Cheltuieli” 5250 „Cheltuieli cu dobânzi la depozite la vedere ale clienților” – 5370 „Cheltuieli cu dobânzi la depozite pe termen ale clienților”

Grupa 2700 „Dobândă calculată ce urmează să fie plătită” este destinată pentru evidența dobânzilor calculate ce urmează să fie plătite de către bancă privind împrumuturile, depozitele, etc. În această grupă pot fi calculate comisioanele și cheltuielile care sunt neaferele dobânzilor.

În funcție de grupa de conturi la depozite, cheltuielile cu dobânzile se reflectă la clasa a V-a „Cheltuieli”, cu modificarea primelor două cifre din contul analitic, de exemplu, pentru contul 2311 „Depozite de economii ale persoanelor fizice” cheltuielile cu dobânzile vor fi reflectate la contul 5311 „Cheltuieli cu dobânzi la depozite de economii ale persoanelor fizice”.

Grupa 5250 “Cheltuieli cu dobânzi la depozite la vedere ale clienților” este destinată pentru evidența cheltuielilor cu dobânzi la depozite la vedere primite de la clienți. Conturile 5251 “Cheltuieli cu dobânzi la conturi curente ale persoanelor juridice” – 5262 “Cheltuielile cu dobânzi la alte depozite la vedere ale persoanelor fizice” sunt destinate pentru evidența cheltuielilor cu dobânzi la depozite la vedere primite de la persoane juridice și fizice.

În debitul conturilor se înregistrează cheltuielile cu dobânzi la depozite la vedere primite de la persoane juridice și fizice.

În creditul conturilor se reflectă trecerea cheltuielilor la finele perioadei de gestiune la contul rezultatului exercițiului curent.

Soldul conturilor este debitor și reprezintă plata cheltuielilor din dobânzi la depozitele la vedere primite de la persoane juridice și fizice.

Conform prevederilor Regulamentului privind organizarea contabilității în băncile din Republica Moldova, aprobat prin HCA al BNM nr.238 din 10.10.2002 [7] în activitatea sa, banca deschide, mo-

difică și închide conturi pentru clienți și pentru activitatea proprie.

Toate conturile bancare deschise conform art. 33-34 al Regulamentului privind organizarea contabilității în băncile din Republica Moldova, aprobat prin HCA al BNM nr.238 din 10.10.2002 [7, art. 33-34], urmează să fie înregistrate, în mod obligatoriu, în Registrul conturilor analitice deschise la bancă. Conturile analitice sunt deschise în baza conturilor sintetice conform Planului de conturi al BNM și Planului de conturi în băncile licențiate din RM, respectiv pentru BNM și băncile licențiate. Structura și parametrii contului analitic sunt de competența fiecărei bănci în funcție de criteriile generale și de necesitățile proprii. Deschiderea, modificarea și închiderea conturilor bancare pentru clienți este reglementată de actele normative elaborate de către Banca Națională a Moldovei, precum și de legislația în vigoare.

Conform art. 36 al Regulamentului privind organizarea contabilității în băncile din Republica Moldova, aprobat prin HCA al BNM nr.238 din 10.10.2002 [7, art.36], documentele privind deschiderea conturilor sunt verificate de către funcționarii băncii împuterniciți cu acest drept, după care se transmit conducătorului băncii sau altei persoane abilitate cu acest drept spre examinare și luare a deciziei. În baza avizului favorabil de pe cererea de deschidere a contului, persoana responsabilă a băncii deschide contul și, după caz, perfectează contractul sau alte documente, conform legislației în vigoare a Republicii Moldova, convenite între părți și înregistrează contul în Registrul conturilor analitice deschise la bancă. Funcționarii băncii împuterniciți cu dreptul de a modifica și închide conturi, efectuează aceste operațiuni conform actelor normative în vigoare.

Conform articolului 90 din Codul Fiscal, începând cu 01.01.2021, băncile, asociațiile de economii și împrumut, precum și emitenții de valori mobiliare

corporative rețin un impozit în mărime de 3% din dobânzile achitate în folosul persoanelor fizice rezidente [1 art. 90].

Pentru a asigura simplitate în procesul de administrare fiscală, persoanele fizice nu vor avea obligativitatea depunerii Declarației persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit, în considerație că impozitarea veniturilor nominalizate se va efectua prin reținerea finală.

Reprezentanții mai multor bănci susțin că din cauza acestei taxe, ”va fi multă gălăgie, dar efect – aproape zero. Băncile vor cheltui mai mult pentru întreținerea IT pentru administrarea impozitului. De asemenea, această modificare fiscală a speriat populația, demotivându-i să mai plaseze depozite și ar putea provoca chiar retragerea mijloacelor din bănci. Acest lucru va crește indirect volumul de numerar din economie” [11].

Pe de altă parte în România, de exemplu, impozitarea dobânzii de la depozitele bancare acționează încă din anul 2007. În prezent, mărimea acestuia este de 10%, iar până în anul 2018, rata impozitului a constituit 16% [11].

Sindicatul au propus să fie aplicată plafonarea sumei depozitului ale cărei dobânzi vor fi impozitate. Conform estimărilor lor, această sumă ar putea fi de 24 mii de lei – mărimea scutirii fiscale. Sindicatele consideră că impozitarea veniturilor dintr-o sumă mai mică ar putea afecta veniturile persoanelor în etate, care și așa sunt modeste [11].

O altă problemă de actualitate sporită este garantarea depozitelor. Conform prevederilor Legii nr.575-XV din 26.12.2003 privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar, Fondul de Garantare a Depozitelor în sistemul bancar a fost constituit la 1 iulie 2004 și la formarea mijloacelor Fondului sunt admise și obligate să participe toate băncile licențiate de Banca Națională a Moldovei (BNM). Prezenta lege are ca obiect garantarea depozitelor deținute în bănci.

Deci, începând cu 1 ianuarie 2020, Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar garantează și depozitele persoanelor juridice de drept privat, în trecut fiind garantate doar depozitele persoanelor fizice rezidente și nerezidente.

Din 1 ianuarie 2020, nivelul plafonului de garantare a depozitelor constituie 50 mii lei. În momentul de față suma maximă plătitibilă unui deponent este 20 mii lei, indiferent de numărul și mărimea depozitelor sau valuta în care s-au constituit la bancă.

Deci, în cazul în care depozitele unei bănci devin indisponibile, Fondul de Garantare a Depozitelor, conform art. 19, garantează onorarea acestora fiecărui deponent, indiferent de numărul și mărimea lor sau de moneda în care s-au constituit, plafonul de garantare fiind de 50000 de lei moldovenești” [5, art. 19].

De asemenea, Fondul garantează depozitele sub forma oricărui sold creditor care rezultă din fondurile existente în conturile persoanelor fizice sau juridice sau din situații tranzitorii create prin operațiuni bancare, ce urmează a fi restituit de către bancă în condiții legale și contractuale aplicabile, precum și orice creanță a unei persoane fizice sau juridice, reprezentată printr-un titlu de creanță emis de această bancă [5].

Alinierea legislației bancare a Republicii Moldova la standardele internaționale, prin perfecționarea mecanismelor cantitative și calitative de administrare a băncilor, contribuie la promovarea unui sector bancar sigur și stabil, la creșterea transparenței, încrederii și atractivității sectorului bancar autohton pentru potențialii investitori și creditorii ai băncilor, precum și pentru clienți, inclusiv deponenți, de asemenea, la dezvoltarea noilor produse și servicii financiare.

Concluzii

În baza investigațiilor efectuate referitor la caracteristica generală a sistemului bancar actual al Republicii Moldova, s-a ajuns la formularea următoarelor concluzii:

- Conform prevederilor Legii nr.575-XV din 26.12.2003, privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar, depozitul este orice sold creditor care rezultă din fondurile existente în conturile persoanelor fizice sau persoanelor juridice sau din situații tranzitorii create prin operațiuni bancare, ce urmează a fi restituit de către bancă în condiții legale și contractuale aplicabile, precum și orice creanță a unei persoane fizice sau a unei persoane juridice, reprezentată printr-un titlu de creanță emis de această bancă [5].

- Contabilitatea operațiunilor de depozit conform Planului de conturi al evidenței contabile în băncile licențiate din Republica Moldova, din 26.03.1997, este gestionată de clasa a II-a „Obligațiuni” a planului de conturi. Depozitele la vedere se țin la evidență la conturile din grupele 2220 „Depozite la vedere fără dobândă” și 2250 „Depozite la vedere cu dobândă” [6].

- Începând cu 1 ianuarie 2020, Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar garantează și depozitele persoanelor juridice de drept privat, în trecut fiind garantate doar depozitele persoanelor fizice rezidente și nerezidente.

- Din 1 ianuarie 2020, nivelul plafonului de garantare a depozitelor constituie 50 mii lei. În momentul de față suma maximă plătită unui deponent este 20 mii lei, indiferent de numărul și mărimea depozitelor sau valuta în care s-au constituit la bancă.

- Conform articolului 90 din Codul Fiscal, începând cu 01.01.2021 băncile, asociațiile de economii și împrumut, precum și emitenții de valori mobiliare corporative rețin un impozit în mărime de 3% din dobânzile achitate în folosul persoanelor fizice rezidente [1 art. 90].

- Pentru a asigura simplitate în procesul de administrare fiscală, persoanele fizice nu vor avea obligativitatea depunerii Declarației persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit, în considerație că impozitarea veniturilor nominalizate se va efectua prin reținerea finală.

Referințe bibliografice

1. Codul Fiscal al Republicii Moldova Nr. 1163 din 24.04.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2005 , ed.spec.

2. Legea contabilității și raportării financiare Nr. 287 din 15.12.2017. În :Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2018.

3. Legea privind activitatea băncilor nr. 202 din 06.10.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr.434- 439.

4. Legea instituțiilor financiare nr.550 din 21.07.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2011, nr.78-81.

5. Legea nr. 575 din 26.12.2003 privind garantarea depozitelor în sistemul bancar. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.30-34.

6. Planul de conturi al evidenței contabile în băncile licențiate din Republica Moldova aprobat prin HCA al BNM nr.15 din 26.03.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1997, nr.33-34/54.

7. Regulamentul privind organizarea contabilității în băncile din Republica Moldova, aprobat prin HCA al BNM nr.238 din 10.10.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2002, nr. 144-145/331.

8. Regulamentul cu privire la modul de calculare și plată de către bănci a vărsămintelor și contribuțiilor către Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar (Hotărârea Consiliului de Administrare al Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar din 20.08.2004). În:Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 156-162.

9. CHIRONACI, C. *Contabilitate bancară*. Disponibil: <https://ru.scribd.com/document/368088384/Cont-Bancara-Chironaci-C>

10. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Particularitatile%20aparitiei%20si%20dezvoltarii%20sistemului%20bancar%20in%20RM.pdf

11. <https://newsmaker.md/ro/in-moldova-ar-putea-fi-impozitate-dobanzile-de-la-depozitele-bancare-oamenii-se-vor-revolta-si-se-vor-obisnui/>

12. <https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiar-sectorului-bancar-pentru-trimestrul-1-2021>

CONFLICTUL ȘI ISTORICUL MEDIERII CONFLICTULUI

Constantin MIHALESCU

Doctorand, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Academiei de Științe a Moldovei,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: constantin_mihalescu@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-8762-0311>

Medierea a reprezentat și reprezintă o alternativă la justiția statală prin care se soluționează pe cale amiabilă un conflict între părți. Medierea a existat de timpuriu și în cele mai vechi civilizații, iar în forma pe care o cunoaștem astăzi a apărut în Europa în anii 90 pe filieră americană, pentru ca, prin Directiva CE/52/2008 a Parlamentului European, să fie practic obligate toate Statele Membre să facă demersuri în vederea includerii medierii în cauzele civile și comerciale unde apar cel mai frecvent aspecte legate de apartenența părților la sisteme de drept diferite, respectiv transfrontaliere. În prezent, în România, instituția medierii funcționează în baza Legii nr.196/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, iar în Republica Moldova, în prezent, prin Legea nr. 137/2015 cu privire la mediere. Considerăm că analizarea istoricului instituției medierii ar putea ajuta la consolidarea încrederii cetățenilor în această modalitate de soluționare benevolă și alternativă a litigiilor prin intermediul unui mediator.

Cuvinte-cheie: mediator, conflict, litigiu, mediere, legea medierii, mediere comercială.

CONFLICT AND THE HISTORY OF CONFLICT MEDIATION

Mediation has represented and represents an alternative for state justice that impartially solves a conflict between two parties. Mediation used to exist from the early times of the civilization, and in the form we see it nowadays appeared in Europe '90s through the American way, as through Directive CE / 52/2008 of the European Parliament, all the Member States needed to take steps in including the mediation in civil and commercial cases where issues appear most frequently related to the parties' affiliation to different and cross-border legal systems. In Romania, the mediation institution operates based on Law no. 196/2006 in regards to mediation and mediator profession, and in the Republic of Moldova based on Law no. 137/2015 in regards to mediation. We consider that analyzing the history of the mediation institution could help strengthen citizens' trust in this way of resolving voluntary and alternative disputes through a mediator.

Keywords: mediator, conflict, litigation, mediation, mediation law, commercial mediation.

CONFLIT ET HISTOIRE DE LA MÉDIATION DU CONFLIT

La médiation représente et représente une alternative à la justice d'État par laquelle un conflit entre les parties est résolu à l'amiable. La médiation existait dans les premières civilisations, et sous la forme que nous connaissons aujourd'hui, elle est apparue en Europe dans les années 90 sur la chaîne américaine, de sorte que, par la directive EC / 52 / 2008 du Parlement Européen, pratiquement tous les États Membres sont tenus de prendre des mesures pour inclure la médiation dans les affaires civiles et commerciales où les aspects de l'appartenance des parties à différents systèmes de droit, respectivement transfrontaliers, se produisent le plus fréquemment. Actuellement, en Roumanie, l'institution de médiation fonctionne en vertu de la loi no 196/2006 sur la médiation et l'organisation de la profession de médiateur, et en République de Moldova, actuellement, en vertu de la loi no 137/2015 sur la médiation. Nous considérons que l'analyse

de l'histoire de l'institution de médiation pourrait contribuer à renforcer la confiance des citoyens dans ce mode de règlement des différends bienveillant et alternatif par le biais d'un médiateur.

Mots-clés: médiateur, conflit, litige, médiation, loi sur la médiation, médiation commerciale.

КОНФЛИКТ И ИСТОРИЯ МЕДИАЦИИ ПРИ УРЕГУЛИРОВАНИИ КОНФЛИКТОВ

Медиація була і остається альтернативою державному правосуддю, посредством которой спор между сторонами разрешается мирным путем. Посредничество существовало с раннего возраста в древнейших цивилизациях, и в том виде, в каком мы знаем его сегодня, оно появилось в Европе в 90-х годах на американской основе, так что в соответствии с Директивой ЕС / 52/2008 Европейского парламента, практически все государства-члены обязаны предпринять шаги по включению медиации в гражданские и коммерческие дела, когда наиболее часто возникают вопросы, связанные с принадлежностью сторон к различным и трансграничным правовым системам. В настоящее время в Румынии институт медиации действует на основании Закона № 196/2006 о медиации и организации профессии медиатора, а в Республике Молдова в настоящее время действует Закон №. 137/2015 о посредничестве. По мнению автора, анализ истории института медиации может помочь укрепить доверие граждан к такому способу разрешения добровольных и альтернативных споров через посредника.

Ключевые слова: медиатор, конфликт, судебный процесс, медиация, право медиации коммерческое посредничество.

Introducere

De la apariția lor primordială și până astăzi, conflictele se înmulțesc și se înlănțuie, descind unele din altele, apar noi conflicte derivate din alte cauze care, la rândul lor se întretaie cu cele existente generând, în acest mod, o rețea conflictuală ce necesită, de cele mai multe ori, o abordare responsabilă din partea entităților implicate. Existența conflictelor este parte integrantă a vieții, care nu poate subzista fără ele.

Omul este o ființă socială iar, de-a lungul timpului, mulți autori au încercat să cerceteze natura sociabilă a omului conturându-se, astfel, două opinii. Unii autori consideră că omul este sociabil prin natura sa [2], în timp ce alți autori opinează că omul nu este sociabil de la natură, ci este în mod natural egoist, căutând doar binele propriu, fiind deci insensibil față de binele altora [19, p. 17].

Fiind atât de bogată cauzalitatea conflictelor, este firească și multitudinea teoriilor care încearcă să explice această cauzalitate. Dar, de la analiza conflictului ca relație socială va trebui să trecem

la analiza subiecților conflictului care se determină social și istoric. Unele teorii s-au construit pornind de la această analiză a subiecților conflictului care face ca același tip de conflict să îmbrace forme de manifestare diferite, de la o perioadă istorică la alta, sau de la o comunitate la alta. Cel mai la îndemână exemplu a fost și este conflictul permanent legat de acapararea, controlul și distribuția resurselor. Dacă astăzi acest conflict perpetuu dă impresia că este diferit și compoartă o conotație umană față de epocile precedente, în esență, păstrează aceeași schemă ideatică.

Conflictele există nu numai pe plan interpersonal sau de grup ci, nu de puține ori apar și în interiorul ființei noastre, afectându-ne în acest mod latura psihică și voința prin care ne decidem dacă să facem sau să nu facem ceva. Acest tip de conflict este definit ca fiind „o stare pe care o obține individul când este motivat să emită două sau mai multe răspunsuri incompatibile” [13, p. 709], dar mai este numit și „conflict dilemă”, care generează în interiorul ființei noastre laturi contradictorii, ne pun în situații extreme, de a alege una din două

soluții, egale ca valoare, care să ducă la soluționarea problemei, fără a regreta, în cazul unui eșec, că n-am aplicat cealaltă soluție. Uneori aceste conflicte sunt rareori exteriorizate deoarece se dispută în interiorul persoanei ca urmare a unui conflict dintre sufletul și mintea persoanei în cauză. Soluționarea unui astfel de conflict se află, de cele mai multe ori, în puterea persoanei în cauză, care poate nimeri soluția corectă, însă de multe ori, din cauza anvergurii și complexității conflictului este posibil ca persoana să nu nimerească soluția salvatoare, caz în care va avea nevoie de sfatul unei alte persoane care poate fi o rudă, un prieten, un duhovnic, un psiholog și, de ce nu, ajutorul poate veni de la un mediator autorizat sau de la o persoană dezinteresată, recunoscută ca bun îndrumător și în care, respectiva persoană, are deplină încredere.

Conflictul privit ca una dintre condițiile fundamentale ale existenței umane și ca fapt inevitabil și necesar al interacțiunilor sociale a fost și este, în mod paradoxal, în unele cazuri, o sursă importantă de progres și inovație cu condiția gestionării sale în mod adecvat. Lăsat nerezolvat sau tratat într-o manieră distructivă, conflictul poate provoca daune foarte mari părților implicate.

Asemenea conflicte cu rol constructiv, numite și conflicte pozitive, angajate permanent în așa zisa „*luptă a contrariilor*”, pot contribui la dezvoltarea, evoluția și progresul societății în general.

Soluționarea amiabilă a unor astfel de conflicte prin negociere sau mediere scoate cel mai bine în evidență trăsătura pozitivă a acestora. Starea conflictuală este o consecință a compunerii societății din indivizi și caracterizează comunitățile care formează respectiva societate.

Trebuie remarcat însă faptul că în cadrul unei comunități concrete, grupare sindicală, asociație militară, familie, club sportiv, stat, organizație internațională, asociație, elementele de înțelegere

coabitează cu cele generatoare de neînțelegere [24, p.32].

Ca un paradox, societatea este văzută nu ca element de unitate, ci de separare a indivizilor, „*în pofida a tot ceea ce ar putea să-i unească*” [1, p.58-65]”. În opinia lui Durkheim [9, p.357], două sunt elementele cheie pentru păstrarea unității comunităților și pentru întreținerea relațiilor interne și internaționale pe coordonatele normalității. Este vorba despre solidaritatea umană și alături de aceasta, despre existența unor reguli care să gestioneze relațiile interumane și cărora individul uman să li se supună, dacă nu de bunăvoie, atunci prin forța coercitivă a statului. În același timp, Durkheim atrage atenție și asupra faptului că regulile și conflictele se află într-o relație de interdependență, deoarece așa cum arată Thuderoz „*slăbiciunea unora poate fi resorbită de capacitatea altora de a genera o rezolvare sănătoasă*”. Pe de altă parte, „*binele*” sau „*mai binele*”, nu pare a fi în opoziție totală cu conflictul.

În înțelepciunea populară binele este incriminat ca utopie. „*Cel mai bun lucru de făcut*” sau analogia realizată prin sintagma bine cunoscută după care „*mai binele este dușmanul binelui*” demonstrează că și prin intenția de a face „*mai binele*” vom sfârși, în anumite împrejurări, să provocăm un conflict.

Conștiința morală și educația au, și ele, un rol bine determinat. Autorul Sorin-Tudor Maxim [16, p.181], în lucrarea „*Conștiința morală*”, cu privire la rolul conștiinței morale în societate, arată că „*Epoca actuală – o epocă dominată de altfel de relativism – se confruntă cu nenumărate probleme, infinit mai complexe decât cele cu care s-a confruntat omenirea în întreaga sa istorie trecută, a căror rezolvare nu are niciodată o singură cale sau soluție. În asemenea circumstanțe, crește enorm responsabilitatea conștiinței morale în a alege ca-*

lea de acțiune căci, în acțiune, ne confruntăm cel mai adesea cu răul, nu cu binele”. Răul, continuă același autor, „nu este numai un concept a cărui teoretizare este menită să pună în evidență binele. Răul aparține realității, chiar într-o mai mare măsură decât binele, pentru că, a trăi moral înseamnă a acționa, ori acțiunea – prin natura ei non-ideală – presupune eroare, eșec, greșeală. Într-un anume fel, răul este dimensiunea noastră cotidiană, a unor ființe mărginite cu aspirații nemărginite; a unor ființe deloc sfinte și care nici măcar nu aspiră spre sfințenie.”

Iată de ce, conceptele de „conflict” și de „bine” au între ele o graniță subtilă și perversă, lăsând pentru subiecți un culoar facil de trecere de la stare la alta. Pentru noi, în aceste condiții, devine extrem de dificil uneori să distingem binele în cadrul unui conflict. Uneori tindem să dorim binele absolut dar, în tendința de a înfăptui binele absolut, în practică, unele persoane generează manifestări de fanatism, de intoleranță, care conduc la consecințe antiumane. Spiritul de toleranță este cea mai elocventă manifestare a principiului „celui mai mic rău de făcut”, spirit care ar trebui să călăuzească comportamentul tuturor semenilor noștri, iar munca și conduita mediatorului, în particular, ar trebui să se călăuzească după acest principiu. Viitorul omenirii reclamă pentru prezent, spirit de toleranță, conciliere și compromisuri acceptabile. A face aceste lucruri este, în acest caz, o opțiune corectă și morală.

Nu este lipsită de importanță și educația individului pentru buna funcționare a societății și statului. Încă din antichitate, Platon [18, p.340] susținea că „dacă supunându-i unei învățături și unui tratament atât de serioase, vom educa tinerii bine proporționați și cu spiritul bine proporționat, atunci Dreptatea însăși nu ne va putea reproșa ceva și vom păstra neștirbite cetatea și rânduiala ei”, propovăduind și insistând, în acest fel, pe educarea,

mai ales, a celor care aveau să conducă destinele cetății în scopul cunoașterii și înțelegerii încă din fragedă pruncie a adevărului ca premisă a realizării Binelui. Iată de ce educația și medierea sunt șanse date viitorului.

Oamenii, de-a lungul vieții, cu sau fără voia lor, sunt angajați în conflicte continuu, se dușmănesc și se luptă între ei pentru existență sau pentru a se domina iar, câteodată, lupta devine atât de aprigă încât li se trezesc sentimente haine, animalice, născându-se astfel dictonul latin *Homo hominus lupus* (Omul este lup pentru om). O constantă a comportamentului multor indivizi ahtiați după controlul și stăpânirea altora este găsierea unei căi pentru introducerea invidiei și zăzaniei între membrii colectivității, după dictonul *Divide et impera* (Dezbină și stăpânește). Experiența istorică ne arată că singura cale umană de rezolvare a contradicțiilor dintre oameni este negocierea și medierea, susținute de cultura păcii în care valorile universale sunt apărate și susținute prin educație, instituții morale și juridice, toleranță, dialog, prosperitate, democrație etc.

Popoarele lumii, conștiente de importanța acestor valori universale, au statuat „cultura păcii” în rezoluția adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite [26], definind-o prin prisma valorilor, a atitudinilor și a comportamentelor care resping violența, previn conflictele prin soluționarea rădăcinilor acestora și soluționează problemele prin dialog și negociere.

Această „cultură a păcii” a fost apoi dezvoltată în cadrul Congresului Internațional UNESCO din 1989, Uniunea Europeană, în anul 2012, primind Premiul Nobel pentru Pace, pentru eforturile și demersurile pe care le-a făcut în această direcție.

Construcția unei culturi a păcii presupune două aspecte. Pe de o parte, este nevoie de construirea unui tablou spiritual pozitiv asupra acesteia [20, p.1], iar pe de altă parte trebuie privit tabloul creat

de realitate, adică predispoziția umană către violență, dar și capacitatea umană de a dezvolta medii pașnice [20, p.1].

Așadar, în viață vom fi martori în permanență la o panoplie de conflicte vizibile ori nu, în funcție de stadiul lor de dezvoltare, dinamica și intensitatea cu care se manifestă, fapt ce face ca nu de fiecare dată părțile implicate să poată realiza că sunt implicate într-un conflict real, în mod deosebit când acestea se află într-un stadiu incipient sau latent. Conflictele reprezintă o provocare la tot pasul, la orice vârstă și în orice domeniu al vieții sociale atât timp cât trăim într-o lume plină de conflicte.

Metodologia de cercetare folosită

Pornind de la o abordare retrospectivă, istorică a domeniului cercetat, articolul oferă posibilitatea conceptualizării conflictului și întrezăririi fundamentelor teoretice ale medierii ca și instituție juridică reglementată prin norme de drept, care are ca substitut aceleași metode de aplicare la cunoașterea și acțiunea juridică ca și oricare ramură de drept.

Astfel, au fost utilizate în analiza conceptului de conflict și în studiul instituției medierii aceleași metode utilizate în studiul dreptului.

Instituția medierii, ca și dreptul, prin natura și destinația sa este un fenomen cu multe și profunde conexiuni și interferențe sociale și umane. De aceea, cercetarea instituției medierii își va extinde în mod necesar sfera de cunoaștere și aprofundare și asupra unor zone de interferență în care un loc important îl ocupa practica medierii în toată complexitatea sa, scopul și finalitatea procesului de mediere.

Cercetarea fenomenului medierii, parte a cercetării fenomenului juridic, se realizează prin folosirea acelorași metode utilizate în studiul dreptului: metode generale și metode concrete, cum ar fi: metoda generalizării și abstractizării, metoda logică, meto-

da istorică, metoda comparației, metoda sociologică, metoda analizei sistemice și metoda prospectivă sau de prognozare.

Istoricul medierii

Într-o lume a controverselor de tot felul, generate de puncte de vedere diferite despre devenirea istorică, determinate de existența mecanismelor unor anumite ordini și de tendința explicării acestora, identificarea modalităților de dezvoltare permanentă a relațiilor sociale apare, în acest context, ca o necesitate. Odată cu această dezvoltare, în analiza sistemică a mediului social, a raportului între membrii societății sau dintre indivizi și societate, cu conotațiile cognitiv-axiologice respective, chestiunea conflictului perceput la nivel individual, aduce în discuție problematica medierii în viața socială. Medierea, mai mult ca alte abordări similare, are componenta „*ontologică și axiologică primordială, în raport cu care legitimează și conferă validitate oricărei forme de cunoaștere a unora dintre conflictele societății*”, a individului și a raportului societate și individ, la un moment dat [10, p.10].

Așadar, determinarea naturii sociologice a instituției medierii, presupune, în prealabil sesizarea procesului de apariție, urmată de dezvoltarea sa generică.

Cu excepția perioadei antice, unde domeniul medierii era ne semnificativ conturat în limitele libertății de voință într-o manifestare exclusivă a dreptului privat, evoluția societății a preluat această instituție și a aplicat-o și unor instituții ale dreptului public, cu o accentuată dezvoltare contemporană în sfera dreptului internațional, medierea fiind utilizată, cu valențele ei de comunicare și negociere începând cu secolul XVII, ca fiind una din funcțiile ambasadorului. Consacrarea internațională deplină însă, a fost obținută în Convenția de la Haga din 18 octombrie 1907, la Titlul 2, art.2, se precizează

că *”nu se va recurge la arme înainte de medierea conflictului”*.

Medierea, ca tip distinct de relație umană, în contextul diversității relațiilor umane, a făcut și face obiectul unei abordări pluridisciplinare, reținând atenția filosofiei, sociologiei, pedagogiei, dreptului și științelor politice *„încât a trebuit să opereze atât pe un plan analitic, deslușind mecanismele medierii în diverse domenii ale vieții oamenilor cât și pe plan sintetic, subsumând varietatea situațiilor în care intervine medierea unui model teoretic, unei viziuni de natură cuprinzătoare”*. [3, p.9]

Așadar, născută din domenii și practici pluridisciplinare diverse, medierea este o paradigmă [15], reprezentând, asemenea altor paradigme cum ar fi: timpul, spațiul, comunicarea, paradoxul, informația, globalizarea, etc., un amestec multivalent format din mai multe discipline, din care rezultă *„o înțelegere mai bogată și mai nuanțată a lumii și comportamentului uman”*.

Totodată, medierea este o practică foarte veche, dar care a dobândit o importanță socială abia în ultimii 30 de ani. Teoria cea mai răspândită afirmă că modelul american din anii 80 a fost împrumutat și aplicat și în Europa.

Modelul de mediere american a fost introdus pentru prima dată în Marea Britanie, prin intermediul Societății Prietenilor, iar membri ai acestei societăți care lucrau cu cazurile de delincvență juvenilă au constatat că procedurile instanței de judecată nu erau potrivite pentru multe astfel de cazuri.

Succesul obținut de Marea Britanie a captat atenția Uniunii Europene, care a devenit extrem de interesată de căile alternative de soluționare a litigiilor.

În Europa, medierea în formă structurată ca proces a fost utilizată abia după anul 1996, în timp ce aceasta era deja folosită pe scară largă începând din anii 80 în SUA, și ulterior în Canada.

Oficial, sub această formă structurată, medierea a fost marcată în Europa prin adoptarea în anul 1998 de către Consiliul Europei a Recomandării CE 1/1998 privind utilizarea medierii în cauze pe dreptul familiei, cu prioritate în situațiile în care sunt afectați minori. Acestui act de naștere oficial i-au succedat ulterior Recomandarea CE 19/1999 privind utilizarea medierii în cauze penale, apoi Recomandarea CE 10/2002 referitoare la utilizarea medierii în materie civilă, pentru ca, prin Directiva CE/52/2008 [26], să fie practic obligate toate Statele Membre să facă demersuri în vederea includerii medierii în cauzele civile și comerciale unde apar cel mai frecvent aspecte legate de apartenența părților la sisteme de drept diferite, respectiv transfrontaliere.

La nivelul UE, soluționarea litigiilor nu este suficient de dezvoltată, iar mulți justiciabili încă preferă instanțele de judecată, în pofida avantajelor pe care le oferă metodele alternative.

Soluționarea litigiilor prin metode extrajudiciare oferă o posibilitate de rezolvare mult mai rapidă, cu costuri mult mai mici, cu un grad mare de confidențialitate, iar calea de soluționare este generată chiar de către părți. Directiva se adresează în primul rând consumatorilor care au un litigiu privitor la achiziționarea de bunuri sau servicii de pe piața internă a Uniunii Europene.

Pe de altă parte, însă, nu trebuie să preluăm fără rezerve această teorie privind pionieratul american în implementarea medierii în Europa ci, trebuie avut în vedere și existența unor modele de mediere autohtone, deoarece *„în fiecare țară au apărut practici spontane, noi modalități de soluționare a conflictelor”* [12].

În Europa nu s-a structurat încă un model european de mediere unanim acceptat, asta deoarece fiecare țară și-a adaptat reglementările din domeniul medierii la specificul local.

Din capul locului nu trebuie să idealizăm conceptul de mediere promovată prin sistemul american în sistemul european. Trebuie avut în vedere și faptul că, de-a lungul istoriei sau, în prezent, pe alte meridiane ale lumii, există și alte modalități alternative de soluționare a conflictelor, cu rezultate cel puțin la fel de spectaculoase precum cele despre care am făcut referire anterior, cum ar fi cazul medierii instituționalizate.

De-a lungul istoriei au existat și alte modalități de rezolvare a conflictelor, la unele dintre ele făcând referire și autorii Jerome Barrett și Joseph Barrett [5, p.48-49]. Cei doi susțin faptul că medierea și arbitrajul au fost folosite cu aproximativ 4000 de ani în urmă (aproximativ 1800 î.e.n.) pe teritoriul de astăzi a Siriei, pentru rezolvarea conflictelor dintre regatele învecinate pe cale diplomatică.

Alte referiri la soluționarea alternativă a unor dispute prin mediere găsim și în Egiptul Antic, în jurul anului 1400 î.e.n., când disputele internaționale erau rezolvate pe cale diplomatică. Între anii 1200 și 900 î.e.n., fenicienii foloseau negocierea pentru rezolvarea disputelor de natură comercială. Primul arbitru cunoscut în istorie a fost marele rege Solomon care, în jurul anului 900 î.e.n., îndeplinea cu succes această funcție în diverse tipuri de dispute iscate între locuitorii regatului său. Cea mai cunoscută astfel de dispută este cea în care două mame își revendicau un copil. Chiar dacă modalitatea extremă de a rezolva această dispută, adică exploatarea la maxim a iubirii materne, acest fapt nu impiedică cu nimic geniul creator al înțeleptului rege. Aceiași autori mai arată că, în urmă cu 500 î.e.n., arbitrajul era folosit și în India, iar în jurul anului 400 î.e.n., grecii aveau arbitri publici ale căror decizii erau afișate pe coloanele templelor, demonstrând astfel cum mijloacele alternative de rezolvare a disputelor au dat rezultate foarte bune în trecut, dar și că pot fi folosite cu succes și astăzi [23].

Autorii Manley – Tannis și Richard Michael [23, p.379-384] au arătat că avantajul medierii față de procedura judiciară clasică de soluționare a conflictelor a fost evidențiat și de către Aristotel. În acea perioadă, la apogeul Greciei Antice, medierea și arbitrajul au fost dezvoltate în cadrul comunității din dorința de a rezolva conflictele apărute pe cale pașnică. În acest context, în care amenințarea internă și externă era regula cotidiană, grecii au dezvoltat arbitrajul ca o creație proprie a comunității, reprezentând un mecanism de supraviețuire și o cale de contracarare a acestor amenințări. Arbitrii au avut inițial rol dublu. În prima etapă, arbitrul încerca rezolvarea disputei prin mediere, iar dacă eșua medierea, atunci se recurgea la arbitraj. În cazul arbitrajului, un rol important revenea presiunii publice. Presiunea publică era accentuată și din cauza că arbitrajului i se atribuiau puternice accente religioase, fiind invocați zeii ca martori și protectori ai procesului.

Importanța rezolvării conflictului prin mediere și arbitraj, cu preponderență în disputele comerciale, în acea perioadă, era motivată, susțin autorii, *„de faptul că folosirea cu succes a acestor modalități pașnice de rezolvare a disputelor era semnul stabilității comunității.”*

Autorul Gary Born [6, p.22] remarcă că în Grecia Antică, deși arbitrajul era utilizat pentru rezolvarea disputelor dintre persoane private, se regăsea și lipsa unei frontiere clare între mecanismele guvernamentale de rezolvare a disputelor și arbitrajul privat sau consensual. Același autor mai remarcă și faptul că motivele pentru care se apela la arbitraj și mediere în Antichitate par a fi actuale, întrucât *„studiile arată că instanțele antice erau, ca cele de astăzi, supraaglomerate”*.

Roma Antică a preluat de la greci instituția medierii și arbitrajului comercial. Exemple de acest fel întâlnim în lucrările lui Horatius, Tacitus și Ovidius

[21, p.50]. Romanii introduc regula generală potrivit căreia nimeni nu își poate adjuca propria cauză (*nemo debet esse iudex in propria causa*), regula statornică prin Codul lui Justinian. Autorul Sam Luttrell remarcă că legea romană privind arbitrajul nu îmbrățișa o imparțialitate și o independență perfectă din partea arbitrilor, normele acesteia „*putând fi încălcate în situații care astăzi sunt încadrate în cazuri de arbitraj comercial*” [14, p.66-67].

În acea perioadă, medierea și arbitrajul nu erau folosite numai pentru soluționarea disputelor dintre persoane private, ci și în rezolvarea disputelor dintre state. Edificator este soluționarea prin arbitraj, în perioada în care a trăit Homer, a unui incident dintre Sparta și Messenia secolului al XVIII –lea î.e.n.

Asemenea practici s-au intensificat între anii 500 – 323 î.e.n. și, ulterior, între anii 323 – 30 î.e.n. [2, p.152].

Tot în acea perioadă, medierea era folosită și în China ca efect al implementării principiilor confucianiste în mentalul colectiv, drept pentru care în jurul anului 100 î.e.n., mediatorul se regăsea în cadrul organigramei administrative și guvernamentale, situație perpetuată până în prezent, medierea fiind considerată de chinezi „*un simbol tradițional de rezolvare a disputelor în China*”.

În perioada de început a stărilor romane, cunetele primitive prezervau, ca formă imediată și singulară de reglare a raporturilor conflictuale dintre membrii unei comunități, răzburarea privată sau legea talionului. Uneori, chiar și obligațiile civile își aveau un corespondent în planul sancțiunilor în pedepsele corporale asemănătoare, până la identificare, cu sancțiunile proprii delictelor [8, p.43].

Această justiție privată era în epoca străveche, eficientă și imediată, chiar dacă nu a avut menirea de a stinge definitiv un raport conflictual.

Un avantaj în planul reglării raporturilor sociale pe care îl poartă cu sine cutuma este tocmai capa-

itatea adaptativă, flexibilitatea în raport cu nevoile părților. Dezavantajele se vedeau mai cu seamă în raporturile litigioase, când norma cutumiară, în flexibilitatea sa, favoriza neexecutarea corespunzătoare a convențiilor, potrivit voinței contractuale a părților sau abuzurile judecătorilor.

Odată cu punerea bazelor stărilor romane și implementarea reformelor serviene de către Servius Tullius, în sec. VI Î.Cr., a fost implementat și sistemul organelor judiciare, specializate în distribuirea justiției, atât în cadrul proceselor publice (*judicia publica*), dar și în cadrul proceselor între indivizi (*ordo judiciorum privatorum* sau *judicia privata*). Acest sistem juridic va deveni și mai riguros grație reglementărilor cuprinse în *Lex duodecim Tabularum* (Legea celor XII table), votată la mijlocul secolului V Î.Cr. (450 Î. Cr.) [8, p.43].

Anterior, fapt curios la romani, știința dreptului a constituit izvor de drept încă de la începuturile activității pontifilor. Consultațiile juridice ale acestora (*responsa*), inseparabile de cele religioase, constituiau adevărate taine, și doar pătura privilegiată a patricienilor putea beneficia de aceste favoruri [8, p.43].

Acest monopol al pontifilor asupra științei dreptului a dispărut odată cu laicizarea dreptului, proces ce a debutat odată cu elaborarea Legii celor XII table și publicarea, de către Cnaciul Flavius, în jurul anului 304 Î.Cr., a calendarului judiciar și formulelor de acțiuni, publicație cunoscută în istoria dreptului sub denumirea de *Jus Flavianum* [8, p.43].

Trebuie menționat faptul că și după instaurarea puterii judecătorești etatice ca principal instrument de distribuire a justiției, unele vestigii ale justiției private au dăinuit sau au fost asimilate. Principiul soluționării cauzelor publice sau private de către un terț, fie el *iudex*, *magistrat*, *bonus vir*, pe tradiția justiției private, *arbiter* sau consul, guvernator etc. a cunoscut în aplicațiunea sa, multe forme concre-

te și sinuozități. Astfel, sistemul justiției private a cunoscut unele limitări prin faptul că răzbunarea privată trebuia să fie autorizată de către judecători aleși sau de arbitri în limite impuse de către aceștia.

Într-un text din *Pandectae*, atribuit lui Paulus (*Digesta*, L.17.176), acest jurist roman dezavua vechiul sistem juridic în baza următoarelor considerente: în primul rând, conflictele dintre familii nu erau niciodată definitiv soluționate, spirala răzburărilor private menținându-se constantă, ceea ce era de natură a periclita ordinea socială și, în al doilea rând, acest sistem îi avantaja pe cei puternici, în defavoarea celor slabi. Ca atare, Paulus [8, p.44] conchide că *nu trebuie autorizate persoanele particulare să se subroge prerogativelor magistrărilor*, ceea ce noi, astăzi, acceptăm sub principiul suprem de organizare socială, după care *nimeni nu are dreptul de a-și face singur dreptate*.

Primul restaurator și renovator al dreptului roman, împăratul Justinian, face un prim pas spre a reda viață imperiului ce de mult timp intrase în istorie. Astfel, Justinian se înscrie în panteonul marilor legiuitori ai lumii, urmându-i lui Hammurapi și precedându-l pe Napoleon. Codificarea justiniană, fără a fi o operă perfectă, se remarcă prin vastitate, prin încercarea de readaptare a instituțiilor juridice consacrate la condițiile Imperiului Roman de Răsărit și ale popoarelor orientale din perimetrul acestui imperiu. Opera sa are o structură cuadrupartită: Codul (*Codex*), Digestele (*Digesto sive Pandectae*), Institutele (*Institutiones*) și Novelele (*Novellae*).

Ulterior, evoluția comună și de esență în cadrul sistemului de drept romano-germanic a scos în evidență și a cristalizat câteva principii ce se regăsesc în majoritatea legislațiilor continental-europene, membre ale acestei familii de drept.

Putința de apreciere a judecătorului roman în procesele de bună-credință (*fide - bona*) era ex-

tinsă în funcție de natura raportului juridic litigios [8, p.131]. Astfel, în cadrul soluționării delictelor, judecătorul aprecia fapta autorului sub raportul existenței ei, al naturii acesteia, al raportului de cauzalitate dintre ea și prejudiciu, al întinderii prejudiciului, al valorii acestuia și, apoi, obligă la plată, la despăgubiri.

Dacă în soluționarea litigiilor contractuale izvorâte din contractele de împrumut, din contractele verbale ori din contractele literale, constând în mențiuni scrise, făcute de creditor ori debitor pe registrele de comerț ale creditorilor, în cadrul acțiunilor *certae creditae pecuniae* libertatea de apreciere a *judex*-lui putea lipsi chiar cu desăvârșire, în cadrul contractelor de bună-credință, care-și aveau originea în vechile arbitrării. Aceste litigii – *lites* erau supuse, la alegerea părților, examinării de către bărbații înțelepți – *bonus viri* – ai comunității, ca persoane particulare și dezinteresate [8, p.132], la fel ca în prezent, când, după aceleași principii, funcționează și corpul mediatorilor acreditați.

Asupra acestor litigii, judecătorul nu putea decât să cerceteze și să aprecieze asupra intenției și buneii credințe a părților, ca elemente esențiale ale acestuia, asupra onestității executării dispozițiilor contractuale, asupra consimțământului fiecărei părți, pentru a degaja viciile precum: dolul, eroarea și violența. Angajamentul părților avea valoare de lege, deoarece *”încrederea este element structural al acestui angajament”* (*dictorum conventorumque constantia*, după cum spunea Cicero).

Istoricul medierii în spațiul carpato-danubiano-pontic

În legislația statului geto-dac, pe lângă dreptul nescris, exprimat în forma obiceiurilor, s-a eliberat și un sistem de legi. Atât Strabon, cât și Iordanes afirmă că legile geto-dacilor au fost adoptate pe vremea lui Burebista, care pretinde că i-au fost

inspirate de zei. Ele au fost transmise din generație în generație, în formă scrisă și s-au păstrat până în vremea lui Iordanes (sec.VI e.n.).

Prin aceste legi nu s-a făcut o simplă codificare a obiceiurilor, ci s-au introdus norme de drept noi deoarece ele cuprindeau porunci ale regelui [7, p.15].

În mod deliberat, regele a recurs la autoritatea religiei spre a se face ascultat de popor.

Întrucât regele, ca și marele preot, reprezenta interesele aristocrației, legile erau întărite atât cu autoritatea de stat, cât și cu autoritatea religiei. Unele texte atestă folosirea duelului judiciar care aducea după sine arbitrajul ca mijloc de tranșare a litigiilor.

În acest context, fără a lua în calcul regulile dreptului nescris, mi se pare exclus ca sistemul de legi eliberat de statul geto-dac, să cuprindă referiri la un sistem de drept extrajudiciar paralel compatibil cu medierea, așa cum exista în sistemul de drept roman, menționat anterior.

Odată cu instaurarea stăpânirii romane în Dacia, alături de dreptul local, nescris, s-a introdus și dreptul roman scris. Potrivit concepției romane, cutuma locală putea fi aplicată în măsura în care nu venea în contradicție cu principiile generale ale dreptului roman. Ulterior, în cadrul unui proces de întrepătrundere și de influențare reciprocă, a luat naștere un sistem de drept nou, daco-roman, în cadrul căruia conceptele și instituțiile juridice au dobândit noi funcții și noi finalități. Astfel, judecata avea un caracter public, etatizat, iar soluționarea conflictelor se făcea de către organele statului. Cauzele cetățenilor romani erau soluționate de judecător, iar în calea de atac de guvernator sau de reprezentantul său. Pe toată durata procesului peregrinii primeau calitatea de cetățeni romani, „*cu toate consecințele aferente acestei calități.*” [25, p.57-58]

Medierea, ca procedură extrajudiciară de soluționare pe cale amiabilă a conflictelor, ar fi putut

avea șanse mai mari de a fi practică, întrucât, valorile sistemului de drept roman puteau fi mai ușor implementate.

În evul mediu, popoarele geto-dacice din spațiul carpato-danubiano-pontic, au păstrat multe dintre instituțiile juridice moștenite din timpul stăpânirii romane.

Instanțele de judecată erau aceleași pentru cauzele civile sau penale. Ele erau *judele* păstrat cu acest nume din practica romană și *a oamenilor buni și bătrâni*, care aveau competența de a cerceta și a da hotărâri, până la alungarea din obște a celor vinovați de fapte grave. Prin delegație de la bătrânii înțelepți, în satul arhaic existau și cetele de vârstă, cetele de sex și cetele de afinități de muncă, întrucât pe lângă cetele de oameni maturi, cetele de feciori și cetele de copii existau dublate cetele corespunzătoare feminine. Conflictelor erau rezolvate în cadrul comunității, pe baza solidarității rudelor, a legii talionului și a răscumpărării infracțiunii stabilite prin consensul părților [25, p.81].

Unele probe fundamentale păstrate timp de secole în practica juridică românească sunt semnalate în sec.IV-IX. Astfel, pentru rezolvarea diferendelor privitoare la hotare sunt *jurământul cu brazda și conjurătorii*, care depuneau mărturii pentru stabilirea faptelor și uneori dădeau și hotărâri.

În acest context, se poate întrezări că în evul mediu, geto-dacii au păstrat și adaptat din sistemul de drept roman, prin procedura de judecată *a oamenilor buni și bătrâni și/sau a conjuratotelor*, proceduri asemănătoare medierii în soluționarea unor litigii în afara sistemului judiciar, litigii asemănătoare litigiilor din dreptul roman – *lites* - supuse, la alegerea părților, supuse examinării de către bărbații înțelepți – *bonus viri* – ai comunității, persoane particulare și dezinteresate.

Perioada feudalismului timpuriu, sec. IX-XIV, se caracterizează prin afirmarea poporului român

ca personalitate distinctă din punct de vedere etnic, cu organizare politică și cu norme juridice proprii. Legea scrisă a început să fie numită lege, odată cu apariția pravilelor- coduri de legi scrise – apărute în se. XVII lea, când românii au trebuit să deosebească dreptul scris de cel nescris, care s-a numit cu precădere obicei.

Românii au păstrat instituția *oamenii buni și bătrâni* [11, p.67], întrucât aveau aceeași concepție cu privire la binele social, iar *oamenii buni și bătrâni* erau tocmai aceia care prin comportamentul lor întruneau calitățile corespunzătoare (asemănătoare calităților cerute în prezent mediatorilor) și, de aceea, erau chemați să aprecieze conduita semenilor lor.

În concepția românească, dreptatea este și echitate (*acquitas*), adică este conformă principiilor etice acceptate în perioada țărilor feudalismului timpuriu. Conștiința juridică a timpului cuprindea pe lângă moștenirea daco-romană și unele principii datorate influenței bizantine și moralei creștine [17, p.174].

Legea Țării este denumirea care s-a generalizat încă din perioada feudalismului timpuriu pentru ansamblul normelor juridice în cadrul uniunilor de obști a „*țărilor*” românilor, fără vreun determinativ teritorial-geografic sau etnic, ceea ce denotă caracterul unitar al acestor norme. O altă denumire des uzitată alături de „*Legea Țării*” este aceea de „*Obiceiul Țării*”, cuvântul obicei fiind de origine slavă.

Apariția „*Legii Țării*” s-a remarcat în perioada feudalismului propriu-zis prin caracterul unitar al normelor juridice în toate cele trei Țări Românești. La sate s-au păstrat totuși instanțele formate din *oameni buni și bătrâni*, iar la târguri și orașe șoltuzii (*juzii*) cu cei 12 pângari (asemănători juraților din sistemul de drept anglo-saxon și american), peste care s-au suprapus organele de stat, dregătorii:

vornici, pârcălabi, bani din conducerea județelor și ținuturilor, judecători în circumscriptiile lor administrative, marii vornici și marele ban cu competență în părțile de țară aflate sub cărmuirea lor [7, p.124].

Se poate astfel constata că procedura soluționării conflictelor prin mediere s-a restrâns îndeosebi la mediul rural sărac, predispus nativ a accepta necondiționat valorile morale și creștine, fapt constatat și în zilele noastre.

Codificările realizate până la 1821 privesc, în mod special, organizarea instanțelor, procedura de judecată și dreptul civil. Atenția specială acordată procedurii de judecată se explică prin unele implicații ale tratatului Kuciuk-Kainardji. Conform acestuia, țările române puteau stabili o serie de relații cu cele europene, dar exista temerea că cetățenii altor state vor pretinde să fie judecați după legile lor pe motiv că procedura de judecată este înapoiată, așa cum procedau și în Turcia. Efortul de a crea o procedură de judecată modernă avea o dublă semnificație: pe de o parte se evita aplicarea regimului capitulațiilor în țările române, pe de altă parte, prin această particularitate a regimului străinilor se submina încă o dată ideea că țările române nu fac parte integrantă din Imperiul Otoman. Noile legiuiri au fost desemnate prin termenul de condică, codică, sau cod, potrivit tradiției romane și practicilor din Europa acelei vremi. Astfel, în Țara Românească, probabil sub îndrumarea lui Enăchiță Văcărescu, în anul 1780, a intrat în vigoare *Pravilniceasca condică*, aplicată până la adoptarea, în 1818, a *Codului Caragea* [7, p.124], dar abrogată abia în 1865 când a intrat în vigoare *Codul civil român*.

Codul Calimach a intrat în vigoare în Moldova în anul 1817 și a fost aplicat ca și *Codul Caragea* până în anul 1865 [7, p.124].

Elementele noi intervenite în organizarea procesului își găsește expresia în regulile privind pro-

cedurile speciale cum sunt: vânzarea la mezat, falimentul sau judecarea comercianților de către arbitri sau mediatori.

Ca urmare a modernizării procedurilor de judecată, o serie de instituții tradiționale ca ordaliile, zaveasca, jurătorii, etc. dispar din practică sau trec pe un plan secundar. Este și cazul instanțelor formate din *oameni buni și bătrâni*.

Concluzii

Astfel, de-a lungul timpului medierea conflictelor dintre persoane sau colectivități au fost rezolvate pe diverse căi, prin implicarea comunității, a bisericii, a statului, a unor persoane sau chiar prin participarea exclusivă a persoanelor implicate în conflict, situație specifică secolelor XI –lea și al XX – lea, când, astfel de conflicte erau rezolvate prin duel.

Rezolvarea conflictelor prin mediere constituie în zilele noastre un subiect de real interes, toți actorii implicați fiind convinși că această alternativă pașnică la conflict aduce economii însemnate de energie, costuri, de inteligență și resurse materiale, aduce o valoare adăugată relațiilor sociale din comunitate și îi asigură funcționalitatea în opoziție cu un conflict deschis care risipește atât bunurile părților, cât și pe ale comunității.

Viața a dovedit și dovedește că acele societăți care au știut să-și gestioneze sursele de tensiune și conflict au cunoscut de timpuriu prosperitatea economică și socială. Succesul SUA și al Europei Unite, unde dialogul, negocierea și medierea conflictelor au permis actuala prosperitate, demonstrează că această forță vine din practicile unei democrații autentice ce pune în valoare forța solidarității și comunicării.

Referințe bibliografice

1. C.-TOTEFF, Adair, TONNIES, Ferdinand. *Utopian Visionar*. În: *Sociological Theory*, vol. 13, 1996.

2. AGER SHEILA, I. *Arbitration*. În: Vol. The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome: Ed. Michael Gagarin, Oxford Univ. Press, Oxford, 2010.

3. ANCHEȘ, Diana-Ionela. *Medierea în viața social-politică*. Cuvânt înainte - de prof.univ.dr. Liviu-Petru Zăpârțan. Ed. Universitară. București, 2010, 386 p.

4. ARISTOTEL. *Politica*. Ed. Antet. București, 1996.

5. BARRETT, Jerome T., BARRETT, Joseph P. *A history of Alternative dispute resolution: The story of a political, cultural and social movement*. Jossey-Bass, San Francisco, 2004, 336 p.

6. BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. Vol.I. Walters Kluwer Law International, The Netherlands, 2009.

7. CERNEA, Emil, MOLCUȚ, Emil. *Istoria statului și dreptului românesc*. Ed. Press Mihaela SRL, București, 1999, 278 p.

8. CIUCĂ, Valerius M. *Lecții de drept roman*. Vol. I. Ed. Polirom, Iași, 1998, 320 p.

9. DURKHEIM, E. *De la division du travail social*. P.U.F., Coll. "Quadriage", Paris, 1983.

10. FLORESCU, Dumitru A.P., BORDEA, Adrian. *Medierea*. Ed. Universul Juridic. București, 2010, 228 p.

11. GONȚA, Al. I. *Satul în Moldova medievală*. Ed. Panfilius Iași, 2011, p.432.

12. GUILLAUME-HOFNUNG, Michele. <https://mediere.blogspot.com/2008/08/>

13. JONES, E. E., GERARD, H.B. *Fundation of social psychology*. Wiley, New York, 1967.

14. LUTTRELL, Sam. *Bias Challenges in International Commercial Arbitration: The Need for a „Real Danger” Test*. Wolters Kluwers Law and Business, The Netherlands, 2009.

15. MARCUS, Solomon. *Paradigme universale*. Ed. Paralela 45, 2005, Pitesti. https://kupdf.net/download/solomon-marcus-paradigme-universale_59a807d2dc0d604344568edb_pdf

16. MAXIM, S. T. *Conștiința morală*. Ed. Junimea, Iași, 1999, 212 p.

17. NOICA, C. *Rostirea filizofică românească*. Ed. Știință și Enciclopedie. București, 1970.

18. PLATON. *Republica*. Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

19. POPA, N., DOGARU, I., DĂNIȘOR, Gh., DĂNIȘOR, D.C. *Filosofia dreptului. Marile curente*. Ed. All-Beck. București, 2002, 598 p.

20. RIVERA, Josep. *Introduction*. În: Vol. Handbook on Building Cultures of Peace, Springer, New York, 2008.

21. ROEBUCK, Derek, Loynes de Fumichon, Bruno. *Roman arbitration*. Holo Books, Oxford, 2004. Arbitration, Disputeresolve.co.uk; apud Zeno Șustac, Claudiu Ignat, 2008, *Modalități alternative de soluționare a conflictelor (ADR)*. Ed. Universitară, 2008.

22. ȘUȘTAC, Zeno Daniel. *Filosofia medierii*. Ed. Universul Juridic. București, 2013, 303 p.

23. TANNIS-MANLEY, Richard Michael. *Greek ar-*

bitration: Homer to classical Athens. An investigation into the role of the Community in Private and Public Arbitration. M. A. Thesis of Queens University, Kingston, Ontario, 1998; Werner Riess, *Performing interpersonal violence. Court, curse and comedy in fourth-century BCE Athens*, Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2012.

24. THUDEROZ, Ch. *Conflictualitatea este inerentă, cosumstanțială oricărei societăți în aceeași măsură ca și violența sau bunăvoința*. J. Freund. Sociologie du conflit. P.U.F., Paris, 1983.

25. VASIU, Ioana. *Istoria vechiului drept românesc*. Ed. Albastră, Cluj Napoca, 2009, 146 p.

26. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>

NATURA JURIDICĂ A PRESTAȚIILOR DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ FURNIZATE PERSOANELOR AFLATE ÎN SITUAȚIE DE RISC

Ana SACARA

Doctorandă, Lector universitar, Universitatea de Stat din Comrat,

or. Comrat, Republica Moldova

e-mail: anisoara91@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-9458-0805>

Asistența socială reprezintă o verigă importantă a sistemului național de protecție socială, prin intermediul căreia statul își i-a angajamentul de a proteja și a susține persoanele și familiile care se află în situații de risc sau vulnerabilitate. Natura vulnerabilității ține de: starea materială precară, starea fizică și de sănătate, statutul familial (familii monoparentale, orfani), expunere la situații de violență etc. În vederea prevenirii și anihilării riscurilor sociale, instituțiile de stat cu funcții sociale, acordă cetățenilor nevoiași o gamă de prestații sociale în scopul atenuării inegalităților existente, integrării normale în societate și recăpătarea propriei autonomii. În cadrul prezentului articol, vom identifica problemele sistemului de prestații sociale, care fac ca scopul și obiectivele acordării acestor suporturi monetare să rămână pur ideologice, deoarece acestea nu asigură o îmbunătățire vizibilă a condițiilor de trai. În opinia autorului, politica socială a statului trebuie să fie îndreptată spre combaterea din timp a cauzelor ce duc la apariția riscului de sărăcie, și să nu se implice postfactum, când o bună parte din cetățenii noștri se află în situație de sărăcie absolută. În acest context, se constată că toate reformele, politicile și deciziile bugetare, indiferent de domeniul pe care îl reglementează (educație, agricultură, economie, construcție), influențează negativ sau pozitiv asupra bunăstării familiei, trebuie să fie îndreptate spre dezvoltarea sănătoasă a oricărei familii în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: asistență socială, servicii sociale, prestații sociale, sprijin monetar, persoane în situații de risc.

LEGAL NATURE OF SOCIAL ASSISTANCE BENEFITS PROVIDED TO PERSONS AT RISK

Social assistance is an important link in the national social protection system, through which the state is committed to protecting and supporting people and families who are at risk or vulnerable. The nature of the vulnerability depends on poor material condition, physical and health status, family status (single-parent families, orphans), exposure to situations of violence, etc. To prevent and annihilate social risks, state institutions with social functions provide citizens in need with a range of social benefits to alleviate existing inequalities, normal integration into society and regain their autonomy. In this article, we will identify the problems of the social benefits system, which make the purpose and objectives of providing these monetary supports remain purely ideological, because they do not ensure a visible improvement in living conditions. In the author's opinion, the state's social policy must be aimed at combating in time the causes that lead to the risk of poverty, and not get involved post factum, when a large part of our citizens are in a situation of absolute poverty. In this context, it is found that all reforms, policies, and budgetary decisions, regardless of the field they regulate (education, agriculture, economy, construction), negatively or positively influence the well-being of the family, and must be directed towards the healthy development of families in the Republic of Moldova.

Keywords: social assistance, social services, social benefits, monetary support, persons at risk.

NATURE JURIDIQUE DES PRESTATIONS D'AIDE SOCIALE FOURNI AUX PERSONNES QUI SE TROUVENT EN SITUATION DE RISQUE

L'assistance sociale est un maillon important du système national de protection sociale, par lequel l'État s'engage à protéger et à soutenir les personnes et les familles qui se trouvent en situation de risque ou de vulnérabilité. La nature de la vulnérabilité concerne: le mauvais état matériel, l'état physique et de santé, la situation familiale (familles monoparentales, orphelins), l'exposition à des situations de violence, etc. Afin de prévenir et d'annihiler les risques sociaux, les institutions étatiques dotées de fonctions sociales accordent aux citoyens dans le besoin une gamme de prestations sociales afin de réduire les inégalités existantes, une intégration normale dans la société et de retrouver leur autonomie. Dans le cadre de l'article donné, nous identifierons les problèmes du système de prestations sociales, qui font que le but et les objectifs de l'octroi de ces soutiens monétaires restent purement idéologiques, car ils n'assurent pas une amélioration notable des conditions de vie. Selon l'auteur, la politique sociale de l'État doit être orientée vers la lutte contre les causes qui conduisent à l'émergence du risque de pauvreté, et ne pas impliquer le post factum, lorsqu'une bonne partie de nos citoyens sont en situation de pauvreté absolue. Dans ce contexte, il est constaté que toutes les réformes, politiques et décisions budgétaires, quel que soit le domaine qu'elles réglementent (éducation, agriculture, économie, construction), influencent négativement ou positivement le bien-être familial, doivent être orientées vers le développement sain de toute famille en République de Moldova.

Mots-clés : aide sociale, services sociaux, prestations sociales, soutien monétaire, personnes en situation de risque.

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ, ПРЕДОСТАВЛЯЕМОЙ ЛИЦАМ ИЗ ГРУППЫ РИСКА

Социальная помощь является важным звеном в национальной системе социальной защиты, через которую государство берет на себя обязательство защищать и поддерживать людей и семьи, которые находятся в группе риска. Характер уязвимости зависит от множества факторов: плохого материального положения, физического состояния и состояния здоровья, семейного положения (неполные семьи, сироты), подверженности ситуациям насилия и т. д. В целях предотвращения и устранения социальных рисков, государственные институты с социальными функциями предоставляют нуждающимся гражданам ряд социальных льгот с целью уменьшения существующего неравенства, нормальной интеграции в общество и восстановления их автономии. В данной статье мы пытаемся обозначить проблемы системы социальных льгот, из-за которых цель и задачи предоставления денежной поддержки остаются чисто идеологическими, поскольку они не обеспечивают видимого улучшения условий жизни. По мнению автора, социальная политика государства должна быть направлена на своевременную борьбу с причинами, приводящими к бедности, а не вмешиваться постфактум, когда значительная часть наших граждан находится в ситуации абсолютной бедности. В этом контексте, все реформы, политика и бюджетные решения, независимо от области, которую они регулируют (образование, сельское хозяйство, экономика, строительство), отрицательно или положительно влияют ли они на благосостояние семьи, должны быть направлены на обеспечение здорового образа жизни и развитие любой семьи в Республике Молдова.

Ключевые слова: социальная помощь, социальные услуги, социальные выплаты, денежная поддержка, лица из группы риска.

Introducere

Asistența socială reprezintă o verigă importantă a sistemului național de protecție socială, prin intermediul căreia statul își i-a angajamentul de a proteja și a susține persoanele și familiile care se

afă în situații de risc sau vulnerabilitate. Natura vulnerabilității ține de: starea materială precară, starea fizică și de sănătate, statutul familial (familii monoparentale, orfani), expunere la situații de violență etc.

Idei principale ale cercetării

Conform normelor legale, sistemul asistenței sociale este format din două componente de bază: *servicii sociale* și *prestații sociale* iar, instituția asistență socială reglementează cadrul legal de instituire, administrare, finanțare, monitorizare și evaluare a acestora. Măsurile de asistență socială sunt acordate cu scopul dezvoltării capacităților individuale sau colective pentru asigurarea nevoilor sociale, asigurarea un trai decent și promovarea principiilor de incluziune și coeziune socială. Dacă funcția de bază a asistenței de tip financiar este, de regulă, recuperatorie, cea a serviciilor sociale este atât de recuperare cât și de prevenție. Pentru eficiența unui sistem de asistență socială integrat, coerent, cele două componente sunt complementare, se presupune reciproc, dezvoltarea lor realizându-se numai împreună, simultan. Cele două elemente, asigură doar împreună, prin funcțiilor lor, refacerea graduală a celor marginalizați, dar și prevenția unor viitoare riscuri ce pot să apară [4, p. 132]. Autorii, Wilinon R. G., Pickett K, Chafer C., susțin necesitatea suportului statului pentru grupurile sociale dezavantajate sau pentru reducerea inegalității sociale, argumentul principal fiind unul pragmatic: lipsa intervenției determină creșterea problemelor sociale, fapt care înseamnă un cost semnificativ plătit de către societate pentru atenuarea acestora sau au determinat de efecte generate [3, p.8]. Noi susținem pe deplin opinia autorilor, deoarece, nesoluționarea problemelor sociale în timp, duce la o acutizare a acestora și în consecință la multiplicarea acestora, s-au chiar la intuirea blocajelor sociale, din aceste considerente, instituțiile statului trebuie să reacționeze prompt și eficient prin intermediul mecanismelor și instrumentelor disponibile în vederea soluționării și prevenirii acestora.

Scopul de bază a asistenței sociale este de a ajuta persoanele aflate în situații de vulnerabilitate prin intermediul acordării unui suport material, financiar, psihologic, apt să răspundă nevoilor persoane-

lor socialmente vulnerabile. În prezent, sistemul de asistență socială din RM, este unul complex, care prevede o gamă largă de prestații în formă monetară, majoritatea prestațiilor sociale sunt furnizate în baza principiului categorial, neavând scopul de a reduce sărăcia. Aceste prestații sunt acordate pentru merite deosebite față de stat, și din aceste considerente, nu are importanță nivelul de bunăstare a beneficiarilor și nici veniturile familiei, astfel, în opinia noastră acestea rămân ineficiente în reducerea sărăciei și combaterea situațiilor generatoare de riscuri sociale. Axarea pe categorii a majorității prestațiilor de asistență socială a dus la apariția unui sistem de protecție socială bazat pe drepturi, caracterizat prin cost-ineficiență și performanță slabă la capitolul echitate. Din cauza prevalenței transferurilor pe categorii, sistemul de asistență socială determină insuficiente prioritatea celor mai pauperizate segmente sociale [8, p.15]. Mai mult ca atât, în condițiile unei restrângerii bugetare, RM trebuie să dezvolte un sistem de prestații sociale direcționat în vederea sprijinirii persoanelor nevoiașe, deoarece avem o societate afectată pe larg de sărăcie care diminuează nivelul de bunăstare al cetățenilor, iar consecințele negative ale programelor sociale ineficiente vor fi resimțite și în viitor.

Contrar exigențelor Legii cu privire la asistență socială, până în anul 2008, politica de asistență socială se baza pe un sistem de acordare a prestațiilor sociale în temeiul principiilor categoriale, care a avut efecte limitate, deoarece ajutoarele n-au fost orientate în totalitate spre cele mai nevoiașe familii și grupuri sociale, ca urmare a faptului că la stabilirea acestora nu se ținea cont de nivelul bunăstării [6, art. 5]. Astfel, în anul 2008, sistemul prestațiilor sociale a fost supus modernizării și au fost introduse prestații sociale selective care ținesc persoanele supuse sărăciei, și este acordat în urma testării mijloacelor de trai ale familiei. Testarea mijloacelor este procesul de stabilire a tuturor veniturilor: individuale sau

familiale. Deci, în cazul testării mijloacelor de trai, asistenței sociale, prin intermediul anchetei sociale, *evaluatează veniturile* bănești, care pot proveni din asigurări sociale de stat, indemnizații, ajutoare cu caracter permanent și alte creanțe legale etc, precum și *evaluatează bunurile mobile și imobile* care se află în proprietatea ori în folosința solicitantului.

Conform doctrinei române, prestațiile sociale sunt definite ca forme de transfer, prin care se realizează alocarea de bunuri și servicii către indivizi sau familie prin respectarea unui set de reguli (afi lierea la un sistem de asigurări, existența unor criterii de acordare și pot fi acordate în bani (pensii, indemnizații de șomaj, alocații pentru copii, ajutor social etc) sau în natură (rechizite pentru școlarii din familiile cu veniturile mici etc.) [p.11-19]. Noi considerăm, că prestațiile sociale de asistență socială pot fi sume bănești necontributorii sau prestații în natură, finanțate din bugetul de stat, care se acordă persoanelor care se află în diverse situații de dificultate sau anumitor grupuri sociale care întrunesc condițiile de eligibilitate prevăzute de legislația în vigoare. Acestea sunt furnizate în scopul asigurării unui standard minim de trai, susținerii familiilor cu copii și garantarea exercitării de către persoanele cu dizabilități a drepturilor și libertăților prevăzute de legislația în vigoare. Furnizarea prestațiilor sociale este condiționată de aflarea solicitanților în starea de nevoie socială, ceea ce constituie un ansamblu de nevoi, a căror satisfacere contribuie la asigurarea unui nivel adecvat de bunăstare.

Prestațiile sociale sunt programe acordate tuturor, în conformitate cu principiul solidarității sociale fără obligația achitării vreoa unei contribuții sociale ca în cazul asigurării sociale. Sistemul prestațiilor sociale din RM cuprinde: compensații, alocații, indemnizații, ajutor social, material și de altă natură.

Prestațiile sociale la momentul de față reprezintă un instrument important de susținere financiară a grupurilor sociale care se confruntă cu diverse ris-

curi sociale cum ar fi: dizabilitate, deprivare materială etc. Însă cu regret putem constata, că avem un număr mare de prestații sociale, însă cuantumul foarte redus al acestor beneficii monetare, face ca scopul și obiectivele acordării acestor suporturi monetare să rămână pur ideologice, deoarece acestea nu asigură o îmbunătățire vizibilă a condițiilor de trai. *Beneficiile oferite de programul de asistență socială nu acoperă încă coșul minim de consum al unei familii, ceea ce limitează capacitatea sa de reducere a sărăciei. Valorile de asistență socială sunt prea reduse și reprezintă doar o mică parte din nevoia creată de un șoc* [10, p. 180]. Astfel, valoarea mizeră a prestațiilor sociale au o contribuție modestă la ridicarea veniturilor beneficiarilor și implicit la reducerea sărăciei, ceea ce în consecință duce la o creștere considerabilă a numărului de persoane care trăiesc sub pragul sărăciei. Conform datelor prezentate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, numărul de beneficiari de ajutoare sociale în ultimii ani este în creștere, ceea ce înseamnă că din an în an, populația RM trăiește din ce în ce mai rău. Conform unui studiu realizat, familiile ale căror sursa principală de venit sunt prestațiile sociale înregistrează un risc crescut de sărăcie. Ceea ce este un fapt alarmant, și cu regret, putem constata, că statul nostru nu-și îndeplinește funcția de bază *de a asigura un nivel de trai decent tuturor membrilor societății*.

Astfel, observăm că reducerea sărăciei este posibilă doar prin ridicarea cuantumului prestațiilor sociale și prin îndreptarea politicilor sociale în direcția managementului pe termen lung a factorilor generatori de risc social. Astfel, considerăm că în vederea perfecționării sistemului de prestații sociale în vederea sporirii eficienței și impactului asupra bunăstării populației, este necesar să adoptăm o Metodologie de Calcul al valorii prestațiilor sociale. Astfel, vom dispune de o bază normativă, care în conformitate anumiți indicatori, ca de exemplu, coșul minim de consum, salariul mediu pe economie, salariul minim

garantat etc, va stabili întemeiat, obiectiv și realist quantumul prestațiilor sociale, care vor asigura un nivel minim de trai.

O altă problemă care împiedică funcționarea normală a sistemului de prestații sociale identificată de specialiști este: *lipsa unui buget special care ar finanța formele asistenței sociale*. Astfel, în prezent, măsurile asistenței sociale nu au o bază clară de finanțare, serviciile sociale și unele prestații sociale sunt finanțate din bugetul de stat, iar alocațiile, compensațiile sunt finanțate din bugetul asigurărilor sociale de stat. Astfel, bugetul inseparabil al asigurărilor sociale și a asistenței sociale împiedică dezvoltarea ambelor sisteme, menite să îndeplinească funcții complet diferite. Lipsa unui buget aparte a sistemului de asistență socială împiedică: determinarea fundamentată a mărimii cerințelor și a resurselor bănești necesare; evidențierea contingentului de persoane, ce într-adevăr au nevoie de ajutor financiar, de crearea și ținerii unui registru corespunzător; raționalizarea tipurilor de beneficii și compensații, formele și termenelor de acordare a acestora; administrarea eficientă și transparentă a întregului proces de acordare a ajutorului financiar [5, p.9]. Noi împărtășim opinia experților, mai mult ca atât, considerăm prezența unui buget distinct al asistenței sociale ar oferi posibilitatea planificării eficiente al resurselor financiare în conformitate cu necesitățile beneficiarilor, iar lipsa acestuia impune o finanțare joasă, care nu permite să adaptăm quantumul prestațiilor sociale în conformitate cu cerințele și necesitățile beneficiarilor.

Așa cum se poate constata, legislația RM, prevede la momentul actual o gamă largă de prestații sociale în formă monetară, ce vin în sprijinul unor categorii sociale ce nu pot fi considerate unitare. În pofida faptului că sunt multe la număr, transferurile de asistență socială contribuie puțin la bunăstarea persoanelor nevoiașe. Aceasta subliniază suportul financiar insuficient oferit celor mai nevoiași be-

neficiari și eficiența administrativă precară reieșind din costurile administrative pentru achitarea multiplelor prestații de asistență socială mici [8, p. 97]. O bună parte din prestațiile sociale sunt acordate în baza apartenenței la o anumită categorie socială ca în cazul participanților la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobil, veterani de război etc., indiferent de venitul acestora și nivelul de trai, în acest context, remarcăm că deseori, familiile acestora nu sunt considerate printre cele mai sărace. Republica Moldova direcționează o parte considerabil de redusă din fondurile alocate în vederea finanțării prestațiilor sociale menite să combată sărăcia, potrivit experților Băncii Mondiale „sistemul de asistență socială din RM este dominat de prestațiile sociale categoriale, acestea acoperind 60% din bugetul asistenței sociale, din acest motiv eficiența sistemului este scăzută [2, p. 2]”. Noi susținem opinia experților, deoarece obiectivul primordial al asistenței sociale este atenuarea sărăciei și promovarea incluziunii sociale, din aceste considerente în prim plan trebuie să se fie satisfăcute și asigurate necesitățile persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate financiară. În prezent se alocă fonduri modeste în vederea finanțării asistenței sociale, de aceea, este necesar să utilizăm eficient aceste fonduri, focalizând eforturile bugetare pentru finanțarea prestațiilor sociale furnizate persoanelor care se confruntă cu riscul social sărăcia, iar prestațiile sociale de tip categorial să fie excluse de pe linia asistenței sociale. În acest sens, considerăm, că prestațiile categoriale acordate veteranilor de război, persoanelor care au participat la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobil etc. trebuie să fie finanțate din alte capitole ale bugetului de stat. Susținem opinia experților potrivit căreia, pentru a fi în stare să ofere suport mai semnificativ la venituri unui număr mai mare de persoane pauperizate, Guvernul trebuie să continue consolidarea multiplelor prestații oferite anumitor categorii de persoane, ce va permite re-

direcționarea resurselor la transferurile bazate pe evaluarea mijloacelor. Aceasta va spori eficiența alocațiilor din sistemul de asistență socială [8, p. 98]. Mai mult ca atât, oficialii europeni consideră că garantarea unui prag minim al demnității tuturor celor care pot beneficia de el prin fuzionarea celui mai mare număr de prestații sociale [11].

O altă problemă care îngreunează realizarea scopului acordării prestațiilor sociale este *lipsa unei baze de date la nivel național* care ar conține informații despre numărul total de beneficiari de prestații sociale. Astfel, în prezent, nici o instituție nu dispune de informații referitoare la numărul real al beneficiarilor, cât și numărul prestațiilor sociale de care aceștia beneficiază. În consecință, avem suprapunerea prestațiilor sociale, deoarece unui beneficiar i se poate furniza concomitent mai multe tipuri de prestații sociale categoriale, care sunt acordate nu întotdeauna celor care se află în nevoie. În opinia noastră, în condițiile mijloacelor financiare limitate și în scopul utilizării eficiente a mijloacelor financiare alocate este oportun de a adopta mecanisme de evidență a beneficiarilor de asistență și a tipurilor de prestații pentru a acorda asistență socială în conformitate cu principiul echității sociale și direcționarea asistenței sociale către acele grupuri sociale care se confruntă cu riscurile sociale existente în societatea contemporană. Unii specialiști consideră că introducerea evidenței personificate pe persoane ar permite: efectuarea monitorizării asistenței financiare, acordate diferitor beneficiari; obținerea de informații permanente pentru evaluarea influenței unuia sau altui tip de alocație asupra situației unor grupuri concrete de beneficiari; formarea și realizarea unor propuneri argumentate pentru reglementarea tipurilor, mărimii beneficiilor și condițiilor de acordare a lor [5, p. 34].

Fraudele și erorile în accesarea prestațiilor sociale. Cum am menționat anterior, ajutorul pentru perioada rece a anului și ajutorul social se acordă

în baza anchetei sociale, care este întocmită de asistentul social. Majoritatea solicitanților de asistență socială sunt onești, dar avem și persoane care prezintă informații eronate cu privire la veniturile și bunurile aflate în proprietate și posesie, și din motiv că specialiștii nu verifică de facto situația financiară a solicitantului, duce la încasarea veniturilor frauduloase, în unele cazuri, chiar beneficiarii se află peste hotarele RM, dar primesc ajutor social/ajutor pentru perioada rece a anului. Conform principiului *“responsabilitatea personală a beneficiarului de asistență socială”* pentru a beneficia de una dintre formele asistenței sociale, beneficiarul completează o cerere și o declarație pentru cererea depusă, unde se obligă să prezinte informații veridice, în caz contrar fiind nevoit să ramburseze suma primită incorrect. Legea cu privire la ajutorul material stipulează *“în cazul prezentării unor informații incomplete, greșite sau al neinformării despre schimbările ce au intervenit în structura și quantumul veniturilor sau în circumstanțele familiei, fapt ce a influențat quantumul ajutorului social și/sau acordarea dreptului la ajutor pentru perioada rece a anului, beneficiarul restituie întreaga sumă care i-a fost plătită nejustificat, în opinia noastră, această normă nu este suficientă pentru a responsabiliza beneficiarii de asistență socială care au încasat sume frauduloase, din aceste considerente, oportun ar fi să completăm legislația contravențională cu un articol care ar prevedea mecanisme de atragere la răspundere solicitanții de asistență socială care prezintă informații incomplete sau eronate.*

De asemenea practica arată că în procesul de evaluare a bunurilor și veniturilor sunt comise erori din partea specialiștilor, care din lipsă de profesionalism, din neatenție evaluează neintenționat/intenționat veniturile solicitantului, și stabilesc ajutor social sau ajutor pentru perioada rece a anului în lipsa actelor confirmative. Astfel, în cazul depistării încălcărilor din partea asistenților sociali, aceștia sunt atrași

la răspundere disciplinară în temeiul art. 206 Codul Muncii și sancționați sub formă de: avertizare, muștrare, muștrare aspră și concediere. Noi considerăm, oportun, atragerea la răspundere contravențională a solicitanților care oferă informații eronate și specialiștii care activează în cadrul secțiilor de asistență socială, deoarece, numai așa vor fi responsabilizați solicitanții de asistență socială, să prezinte informații veridice și să anunțe asistentul social despre modificarea statutului ocupațional iar, structurile de asistență socială vor fi mai precauți și vigilenți în vederea acordării și stabilirii dreptului la prestațiile sociale prevăzute de legislația socială. În aceste condiții vor fi combătute actele ilegale și încasarea sumelor frauduloase în domeniul asistenței sociale.

O altă problemă majoră este *lipsa de informare a populației despre măsurile de asistență socială*. Datorită faptului că nu există un document de bază care ar prevedea categoriile de beneficiari, condițiile de elegibilitate și forme de asistență socială populația nu este informată despre măsurile și acțiunile de asistență socială. Asistenții sociali comunitari datorită volumului mare de lucru, nu dispun de timp pentru a informa cetățenii despre prestațiile și serviciile de care aceștia pot beneficia. De aceea deseori, persoanele eligibile nu se adresează pentru a beneficia de prestațiile sociale, deoarece aceștia nu sunt informați despre drepturile fundamentale. În acest context, considerăm oportun, de a stabili printre domeniile prioritare a secțiilor de asistență socială, obligația de a informa populația accesibil și pe înțelesul fiecăruia despre drepturile sociale pe care legea le prevede. Astfel, va contribui la sporirea accesibilității formelor de asistență socială, încât, cei care se încadrează într-o categorie socială vulnerabilă, vor avea posibilitatea să-și realizeze dreptul la asistență socială fără nici un impediment. Totodată, considerăm că accesul neîngrădit la prestații și servicii sociale va contribui la consolidarea coeziunii sociale și va reduce semnificativ

excluderea socială. Mai mult ca atât, în prezent nu dispunem de un regulament care ar ghida asistenții sociali în identificarea persoanelor socialmente vulnerabile, din aceste considerente ar fi oportun, adoptarea unei Metodologii de identificare a persoanelor și familiilor marginalizate, care va asigura ca nici o persoană vulnerabilă să nu rămână în afara sistemului de asistență socială.

O altă provocare care stă în fața autorităților publice în procesul de acordare a prestațiilor sociale monetare este *neadmiterea creării unei dependențe a beneficiarilor de prestațiile sociale*. Unii experți consideră că sistemul de prestații este „o sabie cu două tăișuri” pentru mulți săraci. Pe de o parte, acesta nu le permite să ajungă în sărăcie extremă, pe de altă parte îi împiedică să adopte strategii care le-ar spori încrederea în sine pentru ca ei să poată ieși din sărăcie [12, p. 32]. Noi considerăm că prestațiile sociale trebuie construite în așa mod, în care să încurajeze angajarea în câmpul muncii. În RM nu avem o coeziune suficientă între asistența socială și politica de ocupare a forței de muncă, care ar fi o soluție realistă și oportună, care va contribui considerabil la redobândirea independenței financiare a beneficiarilor de prestații sociale. În acest context, considerăm oportun, instituirea unor facilități și stimulente pentru beneficiarii de ajutor social sau ajutor pentru perioada rece a anului care se încadrează în câmpul muncii sau încep o activitate pe cont propriu. Un exemplu elocvent prevede legislația României, astfel „în situația în care persoanele cărora li se acordă beneficii de asistență socială se încadrează/reîncadrează în muncă, își reiau activitatea profesională sau încep o activitate pe cont propriu, acestea pot beneficia, după caz, de: majorări ale beneficiului de asistență socială acordat; prelungirea perioadei de acordare a beneficiului de asistență socială cu maxim 3 luni, începând cu luna încadrării în muncă; stimulente pentru suplinirea unor servicii sociale și alte drepturi [1, p. 297]”.

Concluzii

În opinia noastră, legislația asistenței sociale trebuie completată măsuri de ajutorare active care ar încuraja persoanele de a depăși situația de vulnerabilitate și dependența de sistemul de asistență socială. Mai mult ca atât, considerăm că o colaborare strânsă a Direcțiilor de asistență socială teritoriale cu oficiile teritoriale de ocupare a forței de muncă, vor da rezultate notabile în vederea consultării și îndrumării spre angajare a beneficiarilor de prestații sociale în câmpul muncii. În aceste sens, se atestă cazuri, mai ales în zonele rurale, când persoanele doresc să obțină un loc de muncă, dar nu cunosc unde ar putea să se adreseze în vederea reinsertiei pe piața muncii. Astfel, pentru cei apti de muncă, obținerea unui loc de muncă reprezintă calea cea mai sigură de ieșire din sărăcie [11].

De asemenea, considerăm că combinarea măsurilor active de ajutorare cu cele pasive va contribui la direcționarea eficientă a resurselor financiare alocate, în așa mod, încât prestațiile sociale să ajungă la cei săraci care din motive obiective nu-și pot asigura un minim de existență. Autoritățile nu trebuie să creeze condiții care să încurajeze comoditatea persoanelor care trăiesc din prestațiile sociale astfel, persoanele leneșe care nu doresc să muncească trebuie să fie privați de dreptul de a accesa suportul financiar din partea statului.

În prezent, nivelul de trai al cetățenilor RM este foarte scăzut, iar conform datelor parvenite de la BNS, circa 40% din populație trăiește la un nivel de venituri inferior minimului de existență. Iar pentru multe familii, prestațiile sociale reprezintă unica sursă de venit, însă cu regret constatăm, că beneficiarii formelor de asistență socială rămân a fi persoane aflate în situație de dificultate financiară, iar sprijinul financiar acordat are un impact nesemnificativ și nu este suficient ca nevoile elementare să fie satisfăcute. În opinia noastră, este absolut necesar să fie adoptate

mai multe programe care ar avea drept scop eradicarea sărăciei și promovarea incluziunii sociale. La momentul actual Guvernul a aprobat Proiectul de lege cu privire la Strategia Națională de dezvoltare Moldova-2030. Unul dintre cele mai ambițioase obiective propuse este *atenuarea sărăciei și oportunități egale pentru grupurile vulnerabile ale societății*. Astfel, în vederea realizării obiectivul menționat se preconizează să se adopte politici sociale adecvate adresate persoanelor care se află în situație de dificultate financiară, și să nu se rezume doar la acordarea temporară a unor mijloace financiare, dar să-i abiliteze din punct de vedere social și economic. Totodată, strategia menționată prevede modernizarea asistenței sociale prin intermediul următoarelor măsuri: consolidarea funcției preventive a asistenței sociale cu scopul reducerii vulnerabilității și sărăciei; îmbunătățirea accesibilității și transparenței schemelor de asistență socială și consolidarea potențialului de protecție a schemelor de asistență socială, prin consolidarea monitorizării impactului protecției sociale asupra celor mai vulnerabile grupuri de populație [10]. În opinia noastră, pentru a fi realizate cu succes aceste măsuri legislative, este necesar a fi prevăzute și dezvoltate într-o Strategie Națională Integrată de dezvoltare a asistenței sociale. Numai așa vor putea fi prevăzute obiective comune și direcții prioritare de dezvoltare. Noi considerăm că politica socială a statului trebuie să fie îndreptată spre combaterea din timp a cauzelor ce duc la apariția riscului de sărăcie și să nu se implice post-factum, când o bună parte din cetățenii noștri se află în situație de sărăcie absolută. În acest context, constatăm că toate reformele, politicile și deciziile bugetare, indiferent de domeniul pe care îl reglementează (educație, agricultură, economie, construcție), influențează negativ sau pozitiv asupra bunăstării familiei. Din aceste considerente, politicile adoptate trebuie să fie îndreptate spre dezvoltarea sănătoasă a oricărei familii în Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. ȚICLEA, Al., GEORGESCU, L. *Dreptul securității sociale*. Curs universitar. Ediția a VIII- a actualizată. Editura Universul Juridic. București, 2019.

2. Actualizare economică - Moldova, toamna 2019 Notă tematică specială: Asistența socială. <http://pubdocs.worldbank.org/en/328051574937579038/Moldova-Special-Focus-Note-Social-Assistance-November-2019-RO.pdf>

3. DORLING, D. *Injustice: Why social inequality persists*. The policy Press. 2011.

4. ZAMFIR, E., STĂNESCU, S., ARPINTE, D. *Asistența socială în România după 25 ani: Răspuns la problemele tranziției*. Cluj-Napoca, 2015.

5. Evaluarea eficienței asistenței sociale acordat unor categorii de populație prin intermediul programului de compensații nominative. Chișinău, 2003, p. 9.

6. Hotărârea Curții de Conturi privind Raportul auditului performanței “Sunt administrate eficient fondurile Programelor de ajutor social și direcționate către păturile defavorizate ale populației?” Publicată: 07.02.2014 în Monitorul Oficial nr. 27-34 art. 5.

7. Legea cu privire la ajutorul social, nr. 133 din

13.06.2008. Publicată: 30.09.2008, în MO nr. 179 art. 625.

8. DAVOLAS, M. E., BROWN, Bethany. Raportul Băncii Mondiale, Abordarea securității economice a persoanelor vârstnice în Moldova prin prisma drepturilor omului. 2017 <http://documents1.worldbank.org/curated/es/657251493392758897/pdf/112339-ROMANIAN-137p-Moldova-Aging-PostDM-FINAL-translated.pdf>

9. POPESCU, L. REBELEANU, A. *Structura serviciilor sociale*. Program de formare în practica asistenței sociale. MMS și F P. 11-19.

10. Proiectul de Lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de dezvoltare “Moldova 2030” https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr40_12_0.pdf

11. Platforma europeană de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale: un cadru european pentru coeziune socială și teritorială. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0758:FIN:RO:PDF>

12. Reforma asistenței sociale în Moldova. Evaluarea beneficiarilor. Raport Final. Octombrie 2007, p. 32

13. Studiu asupra Sistemului de Protecție Socială și Incluziunea Socială în Republica Moldova http://www.viitorul.org/files/Moldova_sumar_executiv_SPSI_Moldova_MD.pdf

PROFILAREA INSTITUȚIILOR DE DEȚINȚIE PENTRU PUNEREA ÎN EXECUTARE A MĂSURILOR ȘI PEDEPSELOR PRIVATIVE DE LIBERTATE

Vladimir COJOCARU

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: vvcojocaruu81@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9838-7351>

Pedeapsa penală aplicată pentru restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, impune necesitatea organizării măsurilor de executare adaptate atât specificului pedepsei cât și particularităților individuale ale persoanei condamnate. Respectiv, cea mai complexă sarcină revine sistemului de executare a pedepselor privative de libertate, fiindcă prin natura sa impune cele mai multe îngrădiri și restricții. Astfel, în procesul realizării scopului acesteia persistă riscul ca această măsură de pedeapsă să cauzeze suferințe fizice și să înjosească demnitatea persoanei condamnate. În prezentul articol ne-am propus să analizăm situația actuală din sistemul administrației penitenciare în partea ce vizează nivelul de implementare a cadrului normativ în domeniul repartizării persoanelor private de libertate pe tipuri de penitenciar și regimuri de detenție pentru executarea pedepsei. Respectiv, să apreciem în ce măsură acest sistem poate asigura atingerea scopului pedepsei aplicate.

Cuvinte-cheie: pedeapsă, penitenciar, persoană privată de libertate, drepturi, obligații, condiții de detenție, reintegrare socială.

PROFILE OF DETENTION INSTITUTIONS FOR THE IMPLEMENTATION OF MEASURES AND CUSTODIAL SENTENCES

Given that penal punishment is applied for the purpose of restoring social equity, correction and resocialization of the convict, as well as deterrence of further crime, it becomes imperative that penal enforcement measures are tailored according to both the specific features of the punishment and the individual characteristics of the convict. Therefore, the system of prison sentence enforcement faces a complex task because deprivation of liberty, by its nature, imposes a range of restrictions and limitations. In the process of enforcing prison punishments, there is a risk that punishment measures might cause physical damage and even downgrade the dignity of the convicted person. This article aims to analyse the current situation in the prison administration system in areas that regard the implementation of the legal provisions on prisoners' placement according to types of prisons and regimes. Moreover, the paper identifies gaps in the legal frameworks and formulates proposals for addressing the pinpointed issues. The relevance of this topic lies in the fact that the purpose of punishment can be fulfilled only when the system of prison regimes is applied by taking into consideration the individual psychological and social needs of the persons deprived of liberty.

Keywords: punishment, prison, person deprived of liberty, rights, obligations, conditions of detention, social reintegration.

PROFILAGE DES ÉTABLISSEMENTS DE DÉTENTION POUR L'APPLICATION DES MESURES ET DES PEINES PRIVATIVES DE LIBERTÉ

La sanction pénale appliquée pour le rétablissement de l'équité sociale, la correction et la resocialisation du condamné, ainsi que la prévention de la commission de nouveaux crimes, impose la nécessité d'organiser des mesures d'exécution adaptées à la fois aux spécificités de la peine et aux particularités individuelles du condamné. Respectivement, la tâche la plus complexe réside dans le système d'exécution des peines privatives de liberté, car de par sa nature, il impose le plus de restrictions et de restrictions. Ainsi, dans le processus de réalisation de son objectif, il existe un risque que cette mesure de punition provoque des souffrances physiques et porte atteinte à la dignité du condamné. Dans cet article, nous avons l'intention d'analyser la situation actuelle dans le système d'administration pénitentiaire dans la partie qui concerne le niveau de mise en œuvre du cadre normatif dans le domaine de la répartition des personnes privées de liberté par types de pénitenciers et de régimes de détention pour l'exécution de la peine. En conséquence, évaluons dans quelle mesure ce système peut assurer la réalisation de l'objectif de la peine appliquée.

Mots-clés: peine, pénitencier, personne privée de liberté, droits, obligations, conditions de détention, réinsertion sociale.

ПРОФИЛИРОВАНИЕ ПЕНИТЕНЦИАРНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ С ЦЕЛЬЮ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ИСПОЛНЕНИЯ НАКАЗАНИЙ В ВИДЕ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ

Уголовное наказание, применяемое для восстановления социальной справедливости, исправления и ресоциализации осужденного, а также для предотвращения совершения новых преступлений, диктует необходимость организации мер принуждения, адаптированных к специфике приговора и индивидуальным особенностям осужденного. Соответственно, наиболее сложная задача принадлежит системе исполнения наказаний в виде лишения свободы, так как по своему характеру накладывает наибольшее количество ограничений и запретов. Таким образом, в процессе достижения своей цели существует риск того, что данная мера наказания причинит физические страдания и унизит достоинство осужденного. В данной статье мы намерены проанализировать текущую ситуацию в системе пенитенциарной администрации с точки зрения уровня реализации нормативно-правовой базы в сфере распределения лиц, лишенных свободы, по видам пенитенциарных учреждений и режимам содержания под стражей для исполнения наказания. Соответственно, оценим насколько эта система может обеспечить достижение цели примененного наказания.

Ключевые слова: наказание, пенитенциарное учреждение, лицо лишенное свободы, права, обязанности, условия содержания, социальная реинтеграция.

Introducere

Sistemul administrației penitenciare al Republicii Moldova a pășit pe calea reformelor începând cu etapa transferului responsabilității de administrare, de la Ministerul Afacerilor Interne către Ministerul Justiției. La aproximativ 24 de ani de activitate sub egida Ministerului Justiției, asemeni sistemelor penitenciare din Europa, sistemul autohton trebuie să gestioneze provocări similare: rată înaltă a recidivei, supraaglomerarea, nivel sporit al liderilor nefor-

mali asupra proceselor din penitenciare, pătrunderea obiectelor și substanțelor interzise în penitenciar, insuficiența personalului și, mai ales, insuficiența mijloacelor financiare.

Spre deosebire de alte sistemele penitenciare performante, ce au trecut deja la o abordare modernă a executării privării de libertate, sistemul administrației penitenciare al Republicii Moldova este nevoit să se adapteze progresiv și într-un ritm accelerat, la norme și standarde europene. Standarde

ce sunt conținute într-o listă complexă de principii, ce par a fi în puterea fiecărui stat a le implementa, indiferent de condițiile materiale.

Cu toate acestea, filosofia pedepselor privative de libertate, necesită a răspunde la două întrebări fundamentale: 1) De ce pedepsim? și 2) Ce fel de oameni ies din penitenciare? Conștienți fiind de faptul că pedeapsa nu este menită să provoace suferință, ci să reprezinte echivalentul pe plan sancționator al gradului de pericol social pe care îl prezintă fapta săvârșită și făptuitorul ei [1, p. 192].

Prin urmare preocuparea principală a sistemului de executare a măsurilor și pedepselor privative de libertate trebuie să o reprezinte respectarea drepturilor și libertăților persoanelor private de libertate, pentru a facilita procesul de reintegrare socială a acestora, prin complexul de activități și programe ce urmează a fi desfășurate cu participarea fiecărui deținut.

În prezent sistemul administrației penitenciare al Republicii Moldova este constituit din Administrația Națională a Penitenciarelor, 17 penitenciare, 2 instituții specializate (Centrul instructiv și Detașamentul cu destinație specială).

În sistemul administrației penitenciare, persoanele private de libertate se dețin în:

- penitenciare de tip închis (11 instituții, dintre care 4 cu statut de izolator de urmărire penală);
- penitenciare de tip semiînchis (3 instituții);
- un penitenciar pentru femei;
- un penitenciar pentru minori;
- un spital penitenciar.

În ce măsură sunt acestea suficiente pentru garantarea gestionării eficiente a tuturor persoanelor custodiate, pentru deținerea în siguranță și desfășurare corespunzătoare a activităților de reeducare și reintegrare socială. Aceasta reprezentând și problema abordată în cadrul prezentei lucrări.

Regimul penitenciar în sine constiuind, o problemă primordială a executării pedepsei privative de libertate, înrucât de felul regimului penitenciar depinde în cea mai mare măsură atingerea scopu-

lui executării pedepsei privative de libertate, acela al reeducării condamnatului și al abținerii lui de la comiterea de noi infracțiuni. În sens larg prin regim penitenciar se înțelege felul cum este organizată executarea pedepsei privative de libertate în penitenciar sau, altfel spus, felul cum este organizată viața și activitatea condamnatului în penitenciar pe durata executării pedepsei în scopul reeducării lui și prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni [2, p. 113].

Corespunzător naturii problemei cercetate, am considerat necesar a utiliza pentru cercetare metoda logică, prin prezentarea situației la moment a fenomenelor și proceselor juridice cercetate. Analiza datelor statistice cu privire la populația penitenciară; analiza cadrului normativ general și cel de specialitate relevant. Compararea datelor privind capacitățile tehnice actuale ale penitenciarelor pentru asigurarea punerii în aplicare a cadrului normativ general. Concomitent a fost analizată nivelul reglementărilor juridice la nivel general și la nivelul actelor subordonate legii. De asemenea, am considerat necesar a recurge la metoda istorică, pentru a prezenta cum au evoluat în timp evenimentele ce vizează problema abordată, de asemenea, s-au analizat și practicile internaționale în acest domeniu.

Conținutul de bază al cercetării

La pronunțarea sentinței, în conformitate cu prevederile pct. 9 alin. (1) Articolul 385 al Codului de procedură penală, instanța decide inclusiv în privința tipului penitenciarului în care urmează persoana condamnată la privațiune de libertate să execute pedeapsa. Corespunzător, în dependență de gravitatea infracțiunii instanța stabilește categoria penitenciarului, conform art. 72 Cod penal al Republicii Moldova. Condițiile și particularitățile fiecărui tip de penitenciar fiind reglementate în secțiunea a 6-a a Codului de executare al Republicii Moldova. Pentru o înțelegere mai eficientă a specificului condițiilor funcționării tipurilor de penitenciare și regimurilor din cadrul acestora ne-am propus prezentarea rezumativă a conținutului acestora conform tabelului nr.1.

Tabelul 1.

Tipurile de penitenciare și regimurile de detenție ale acestora (art.72 CP, Secțiunea a 6-a CE)

În penitenciare de tip închis	În penitenciare de tip semiînchis	În penitenciare de tip deschis
Execută pedeapsa persoanele condamnate pentru infracțiuni deosebit de grave, excepțional de grave.	Execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave, săvârșite cu intenție.	Execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni săvârșite din imprudență
Schimbarea categoriei penitenciarului se efectuează de către instanța de judecată în corespundere cu legislația.		
Particularitățile deținerii în regim inițial		
<p>Condamnații se dețin timp de până la șase luni din ziua intrării în penitenciar.</p> <p>Condamnații sânt repartizați în încăperi izolate cu cel mult 2 locuri;</p> <p>Condamnații sunt în drept a fi antrenați la munci care nu necesită ieșire din penitenciar.</p>	<p>Condamnații se dețin timp de până la trei luni din ziua intrării în penitenciar.</p> <p>Condamnații sânt repartizați în încăperi izolate cu cel mult 4 locuri;</p> <p>Condamnații sunt în drept a fi antrenați la munci care nu necesită ieșire din penitenciar.</p>	<p>Condamnații se dețin timp de până la o lună din ziua intrării în penitenciar.</p> <p>Condamnații sunt în drept a:</p> <p>a) se deplasa în intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, în limitele sectorului de detenție;</p> <p>b) de a avea asupra lor și de a utiliza obiecte de valoare și bani.</p>
Particularitățile deținerii în regim comun		
<p>Condamnații sânt repartizați în încăperi izolate cu cel mult 4 locuri;</p> <p>Suplimentar la drepturile oferite în regim inițial condamnații pot:</p> <p>a) să fie antrenați în munci în afara penitenciarului, cu supraveghere;</p> <p>b) se pot deplasa liber în zona locativă și în încăperile de uz comun ale secției cu regim comun în timpul zilei.</p>	<p>Suplimentar la drepturile oferite în regim inițial condamnații pot:</p> <p>a) în intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, să se deplaseze liber pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrația penitenciarului;</p> <p>b) să fie antrenați în munci în afara penitenciarului, cu condiția asigurării supravegherii permanente.</p>	<p>Suplimentar la drepturile oferite în regim inițial condamnații pot:</p> <p>a) fi antrenați la muncă în afara penitenciarului fără supraveghere;</p> <p>b) beneficia de o deplasare de scurtă durată de până la 5 zile în afara penitenciarului pentru vizitarea familiei.</p>

Particularitățile deținerii în regim de resocializare		
Suplimentar la drepturile oferite în regim inițial și comun condamnații pot beneficia de dreptul:	Suplimentar la drepturile oferite în regim inițial și comun condamnații pot beneficia de dreptul de a:	Suplimentar la drepturile oferite în regim inițial și comun condamnații pot beneficia de dreptul de a locui împreună cu familia într-un spațiu locativ din apropierea penitenciarului
a) să se deplaseze pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrație;	a) deține obiecte de valoare și bani;	
b) să fie antrenați în munci în afara penitenciarului cu condiția asigurării supravegherii permanente.	b) munci în afara penitenciarului fără supraveghere;	
	c) se deplasa pentru o durată de până la 5 zile în afara penitenciarului pentru vizitarea familiei.	
În regim comun și în regim de resocializare condamnații pot fi antrenați în munci în afara penitenciarului dacă dispun de dreptul de deplasare fără escortă.		
Programul zilei		
<ul style="list-style-type: none"> • În fiecare instituție penitenciară se stabilește un program zilnic al activităților, strict reglementat în funcție de specificul categoriei penitenciarului, regimului de detenție, antrenării deținuților la diverse munci sau lucrări, de anotimp, de amplasarea penitenciarului și de alte circumstanțe concrete. • Programul zilei cuprinde: deșteptarea, toaleta de dimineață, exerciții de înviorare, orele de masă, repartizarea pe sectoarele de muncă, orele de lucru și studii, orele destinate măsurilor educative și sportive etc. Totodată, sânt prevăzute 8 ore de somn. neîntrerupt și acordarea de timp liber deținuților. 		

Sursa: Elaborat de autor.

Analizând conținutul fiecărui tip de penitenciar și a regimurilor stabilite pentru fiecare dintre acestea, constatăm că, plasarea în detenție a persoanelor pentru executarea pedepsei privative de libertate este una rigidă în sensul individualizării executării pedepsei privative de libertate și fără careva condiții esențiale de diferențiere a condițiilor de executare a pedepselor privative de libertate. Astfel, identificăm că principalele diferențe între tipurile de penitenciare sunt:

1. Gravitatea infracțiunilor pentru care sunt condamnate persoanele.
2. Durata până când pot fi deținute persoanele private de libertate în cele trei regimuri.
3. Numărul maxim de persoane admis a fi deținute într-o celulă.
4. Posibilitatea de a munci și a se deplasa în afara penitenciarului, cu sau fără escortă.

Analizând, atât reglementările actuale cât și situația la zi conchidem că, în realitate nu identificăm diferențe relevante între condițiile de executare a pedepsei privative de libertate dintre penitenciarul de tip închis și penitenciarul de tip semiînchis. Astfel, la nivel de cadru normativ identificăm o reglementare insuficientă a particularităților tipurilor de penitenciare și a regimurilor de detenție ce necesită a fi instituite pentru gestionarea eficientă a persoanelor deținute, corespunzător a realiza calitativ lucrul de pregătire pentru eliberare și reintegrare socială.

Sarcina plasării în spațiile de detenție conform criteriilor enunțate este complicată, inclusiv din cauza sistemului actual de repartizare a persoanelor pentru executarea pedepselor conform tipului de penitenciar și regimurilor de detenție.

Astfel, sistemul penitenciar național este organizat diferit de practica europeană, unde nu există noțiunea „tip de penitenciar”, în aceste state penitenciarele dispun doar de regimuri de detenție. Astfel, în țările Uniunii Europene pot fi întâlnite regimuri de detenție: deschis, semideschis, închis și de maximă siguranță, sau stabilite sectoare cu diferite nivele de securitate numite convențional blocul de nivelul A, nivelul B, C sau D.

Analizând evoluția reglementărilor privind tipurile și regimurile instituțiilor de detenție constatăm că, în perioada 1940 – 1961, în Republica Moldova a lipsit legislația penală și execuțional-penală proprie, fiind impusă în acest domeniu legislația RSS Ucrainene. La 25 decembrie 1958 au fost adoptate Bazele legislației penale ale URSS și ale republicilor unionale, în temeiul cărora a fost adoptat și primul Cod penal al RSS Moldovenești din 24 martie 1961 și care a fost în vigoare, timp de aproximativ 30 de ani. Ulterior au apărut primele acte normative speciale care reglementau exclusiv punerea în executare a pedepselor penale, astfel, la 22 iunie 1993, a fost adoptat Codul de executare a sancțiunilor de drept penal, care a intrat în vigoare în ianuarie 1994, iar la 20 decembrie 1994, de către Guvern, a fost aprobat Statutul executării pedepsei de către condamnați, care a intrat în vigoare în martie 1997. La etapa respectivă, reglementările aprobate practic au preluat, cu mici schimbări, structura organizatorică, atribuțiile și procedurile în domeniul executării pedepselor penale existente anterior. Astfel, conform prevederilor art.62 al Codului de executare a sancțiunilor de drept penal adoptat în anul 1993, condamnații la privațiune de libertate executau pedeapsa în următoarele tipuri de penitenciare: a) coloniile de corecție (cu regim comun; regim sever; colonii-așezări, colonii speciale pentru deținere în condiții de izolare strictă a recidiviștilor deosebit de periculoși); b) coloniile de reeducare; c) închisorile; d) izolatoarele de anchetă penală și e) spitale penitenciare. În

coloniile de toate tipurile, puteau fi create sectoare pentru deținerea izolată a condamnaților de diferite categorii. Revizuirea tipurilor instituțiilor de detenție ale Republicii Moldova în formula actuală s-a realizat odată cu aprobarea în anul 2002 a Codului penal și a Codului de executare în anul 2005. Constatăm că acestea au fost organizate în următoarele tipuri de penitenciare: coloniile așezare în penitenciare de tip deschis, coloniile de corecție (cu regim comun și regim sever) în penitenciare de tip semiînchis și închisorile în penitenciare de tip închis [3, p. 17].

Pentru o gestionare eficientă a persoanelor private de libertate din perspectiva lucrului socio-educativ și ocupațional, fiecare penitenciar ar fi necesar să dispună de condiții pentru funcționarea tuturor regimurilor enunțate. Totuși, având în vedere faptul că penitenciarele ce funcționează astăzi în țările Consiliului Europei preponderent au fost construite în secolele XIX – XX, acestea pot corespunde condițiilor de instituire doar unor regimuri de detenție, din acest considerent derivă necesitatea profilării instituțiilor penitenciare. Profilare ce este determinată, reiterăm, de regimurile ce le poate asigura această instituție penitenciară.

În aceste condiții, constatăm că sistemul administrației penitenciare al Republicii Moldova și în particular instituțiile penitenciare se confruntă cu o problemă fundamentală în ceea ce vizează separarea sectoarelor de detenție, astfel ca persoanele private de libertate să fie deținute, conform tipului de penitenciar și regimului de detenție. Corespunzător, penitenciarele Republicii Moldova, cu excepția izolatoarelor de urmărire penală, Penitenciarul nr. 1 - Taraclia, Penitenciarul nr. 10 - Goian și Penitenciarul nr. 12 - Bender, în interiorul perimetrului păzit dispun doar de două sectoare izolate și anume: sectorul de deținere a persoanelor în condițiile regimului inițial și zona locativă unde majoritatea persoanelor deținute sunt amplasate în blocurile de detenție cu curți comune în care se deplasează pe parcursul zilei.

Sarcina separării efective a persoanelor deținute devine și mai dificilă în condițiile în care, punerea în executare a măsurilor și pedepselor privative de libertate necesită inclusiv amenajarea spațiilor de detenție, astfel ca să ofere administrației locului de detenție posibilități reale de separare a persoanelor conform criteriilor stabilite de legislația execuțional-penală, stabilite conform criteriilor Codului de executare al Republicii Moldova la art. 205 și art.304 și anume că în penitenciare trebuie să se dețină separat:

- a) femeile - de bărbați;
- b) minorii - de adulți;
- c) persoanele aflate sub arest preventiv - de condamnați;
- d) persoanele condamnate pentru prima dată - de persoanele condamnate care anterior au executat pedeapsa închisorii și care au antecedente penale nestinse;
- e) condamnații la pedeapsa detențiunii pe viață - de ceilalți condamnați;
- f) condamnații pentru săvârșirea infracțiunii cu participare - de ceilalți participanți la aceeași infracțiune;
- g) condamnații transferați în regim inițial de deținere în calitate de sancțiune disciplinară - de condamnații aflați în regim inițial pentru prima dată;
- h) condamnații care, în virtutea funcțiilor ocupate anterior, pot fi amenințați cu răzbunarea - de ceilalți condamnați;
- i) condamnații care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire - de ceilalți condamnați.

În scopul sporirii siguranței condamnaților sau creării condițiilor pentru tratamentul lor conform, alin. 2 al art. 205 Cod de executare, permite ca,

administrația penitenciarului să poată aplica și alte criterii de deținere separată a condamnaților decât cele prevăzute în alin. (1) al articolului enunțat. Iar, deținerea separată a condamnaților în penitenciar nu trebuie să aibă caracter discriminatoriu sau să lezeze demnitatea umană. Astfel, identificăm necesitatea reglementării la nivel de acte interne ale Administrației Naționale a penitenciarelor a criteriilor suplimentare ce necesită a fi stabilite pentru organizare executării măsurilor și pedepselor privative de libertate pentru:

- a) protecția anumitor categorii de deținuți;
- b) mame cu copii;
- c) deținuți cu tulburări psihice grave, inclusiv cele provocate de alcool sau alte substanțe psihoactive;
- d) arestații contravenționali;
- e) comunități terapeutice, etc.

Concomitent, alin. (5)-(6) al art.11 al Legii 300/2017, cu privire la sistemul administrației penitenciare prevede că într-o instituție penitenciară indiferent de tipul acesteia pot fi create sectoare distincte de detenție, ce vor corespunde unui alt tip de penitenciar decât cel atribuit instituției respective, cu respectarea particularităților prevăzute de Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24 decembrie 2004. Astfel, prin ordinul Ministrului Justiției nr. 339 din 15 mai 2018, s-au stabilit tipurile de penitenciare și sectoarele create în cadrul acestora. Analizând prevederile ordinului MJ menționat anterior și reprezentându-le schematic conform tabelului nr. 2, constatăm că în toate penitenciarele au fost create sectoare de detenție menite să dețină persoane în condițiile diferitor tipuri de penitenciare, cu excepția Penitenciarului nr. 15 - Cricova și spitalului penitenciar.

Tabelul 2

Condițiile de detenție în penitenciare în Republica Moldova

	Penitenciarul nr.1 (tip închis)	Penitenciarul nr.2 (tip semiînchis)	Penitenciarul nr.3 (tip închis)	Penitenciarul nr.4 (tip semiînchis)	Penitenciarul nr.5 (izol. de urm. pen.)	Penitenciarul nr.6 (tip închis)	Penitenciarul nr.7 (tip închis)	Penitenciarul nr.8 (tip închis)	Penitenciarul nr.9 (tip închis)	Penitenciarul nr.10 (pentru minori)	Penitenciarul nr.11 (izol. de urm. pen.)	Penitenciarul nr.12 (tip închis)	Penitenciarul nr.13 (izol. de urm. pen.)	Penitenciarul nr.15 (tip închis)	Penitenciarul nr.16 (spital penitenciar)	Penitenciarul nr.17 (izol. de urm. pen.)	Penitenciarul nr.18 (tip semiînchis)
Plafon de detenție (nr. locuri)	336	286	307	713	170	693	231	279	467	64	258	261	570	470	462	516	652
Numărul deținuților la 01.01.2021	345	352	362	748	143	724	289	117	513	32	314	110	773	512	159	243	693
Sector de detenție pentru penitenciar de tip închis	regim inițial	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	-
	regim comun	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	-
	regim resocializare	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓		-	-
Sector de detenție pentru penitenciar de tip semiînchis	regim inițial	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-		✓	✓
	regim comun	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-		-	✓
	regim resocializare	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-		-	✓
Sector de detenție pentru penitenciar de tip deschis	regim inițial	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-		-	✓
	regim comun	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-		-	✓
	regim resocializare	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-		-	✓
Sector de detenție pentru izolator de urmărire penală	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-		✓	-

Sursa: Elaborat de autor.

Astfel, identificăm situații în care majoritatea instituțiilor penitenciare în conformitate cu ordinul Ministerului Justiției nr. 339 din 15 mai 2018, cu privire la stabilirea tipului de penitenciar și sectoarelor din cadrul acestuia ar trebui să conțină cel puțin 12 sectoare distincte de detenție corespunzătoare fiecărui tip de penitenciar și regim de detenție (inițial, comun și de resocializare pentru fiecare tip de penitenciar).

Reorganizarea cadrului instituțional în care-și va executa pedeapsa persoana privată de libertate este necesară și pentru sporirea capacităților de supraveghere și organizare eficientă a lucrului socio-educativ, din motiv că un mediu penitenciar fără control este propice, inclusiv pentru a da naștere unor comportamente deviate pe care cei condamnați și le însușesc. De aceea, pentru ameliorarea situațiilor grave este esențial ca organizarea sectoarelor distincte de detenție să faciliteze fazele procesului educational, și anume: în prima fază a întemnițării, când apar fenomene de agitație psihică, anxietate, lipsă de apetit față de alimentația primită etc., toate acestea incluzându-se în simptomele psihologiei întemnițării; în faza a doua, când cel întemnițat începe să simtă profund impactul cu închisoarea, datorită limitării majore a spațiului de mișcare și organizare a timpului, ceea ce duce la o tendință de apărare a propriului teritoriu; în a treia fază, când persoana condamnată simte o frustrare din cauza organizării timpului impus de regulamentul de ordine interioară; în faza a patra, când prin renunțarea la anumite obiecte de uz personal, prevăzută de ordinea interioară, se accentuează sentimentul de frustrare și pentru faza a cincia, în cadrul contactului cu subcultura carcerală. Prin urmare, datorită mediului în care este nevoit să-și petreacă perioada de detenție, cel condamnat își formează o viziune nouă despre propria persoană și totodată este nevoit să-și alcătuiască o “strategie de supraviețuire”, ce-l va ajuta să facă față greutăților și tuturor situațiilor cu care nu s-a confruntat în libertate [4, p. 211].

Constatăm astfel o problemă de nivel conceptual în partea ce vizează aprecierea categoriilor de sectoare /secții ce necesită a fi prezente în instituția de detenție pentru gestionarea eficientă a persoanelor deținute. Aceasta deoarece, regimul de executare a pedepsei privative de libertate în penitenciar nu constă într-o simplă izolare, ci într-un regim cu un conținut bogat, format din diverse aspecte ale vieții și activității condamnatului în timpul executării pedepsei în penitenciar [5, p. 86].

În această privință penitenciarele trebuie să dispună de spații compartimentate pentru plasarea corespunzătoare pe secții a persoanelor private de libertate conform situației procesuale la care se află, nivelului de pericolozitate ce-l prezintă pentru sine și cei din jur, precum și rigorilor stabilite de planul individual de executare a pedepsei desigur tacticii de interacțiune și conduitei cu aceștia de către angajații penitenciarului. În special pentru gestionarea categoriilor dificile și periculoase, în aceste cazuri executarea pedepselor ridicând numeroase probleme de genul: regimului special – mai sever – de detenție, măsuri de pază și supraveghere stricte, regim de muncă, de ordine și disciplină aparte [6, p. 94].

Deci, în dependență de profilul persoanelor private de libertate, instituțiile de detenție trebuie să dispună de secții separate, care să permită mișcarea acestora între sectoare în dependență de nivelul de executare a obiectivelor stabilite în planul de executare al pedepsei, iar decizia trecerii dintr-un regim în altul trebuie să fie luată de către administrația locului de detenție.

Prin urmare, regimul penitenciar este o problemă importantă a executării pedepsei privative de libertate, fiindcă de felul regimului penitenciar depinde, în cea mai mare măsură, atingerea scopului executării pedepsei privative de libertate, acela al reeducării condamnatului și la abținerea lui de la comiterea de noi infracțiuni. Se poate spune astfel că prin regim penitenciar, în sens larg, se înțelege felul cum este

organizată executarea pedepsei privative de libertate în penitenciar sau felul cum este organizată viața și activitatea condamnatului în penitenciar pe durata executării pedepsei în scopul reeducării și al prevenirii comiterii de noi infracțiuni [7, p. 98].

La data de 01.07.2021, în penitenciarele Republicii Moldova 5367 de persoane își executau pedeapsa privativă de libertate. Conform evidenței statistice [8] prezentate semestrial de către Administrația națională a penitenciarelor, constatăm că doar 72 de persoane sunt condamnate pentru executarea pedepsei închisorii în condițiile penitenciarului de tip deschis, 2606 de persoane sunt condamnate pentru executarea pedepsei închisorii în condițiile penitenciarului de tip semiînchis și 2651 de persoane sunt condamnate pentru executarea pedepsei închisorii în condițiile penitenciarului de tip închis. În condițiile în care numărul persoanelor ce-și execută pedeapsa în condițiile penitenciarelor de tip închis și semiînchis este aproximativ același, ne-am propus să analizăm disponibilitatea de locuri conform datelor pașaportizării anuale a spațiilor de detenție din sistemul administrației penitenciare a Republicii Moldova. Am constatat că doar 8 penitenciare dispun de spații pentru deținerea persoanelor în condițiile penitenciarului de tip închis, conform tabelului nr. 3

Tabelul nr. 3

Nr.	Instituția Penitenciară	Total locuri deținere permanentă
1.	Penitenciarul nr. 1-Taraclia	300
2.	Penitenciarul nr. 3-Leova	138
3.	Penitenciarul nr. 5-Cahul	110
4.	Penitenciarul nr. 10-Goian	60
5.	Penitenciarul nr. 11-Bălți	267
6.	Penitenciarul nr. 12-Bender	165
7.	Penitenciarul nr. 13-Chișinău	505
8.	Penitenciarul nr. 17-Rezina	329
Total		1874

Totuși, cele 1874 de locuri de detenție permanentă în spații de tip celulă disponibile sunt calculate împreună cu cele aproximativ 1100 de locuri destinate pentru deținerea arestaților preventiv. Constatăm deci, că celor 2651 de persoane condamnate la executarea închisorii în condițiile penitenciarului de tip închis le revin doar 774 de locuri.

Totodată, pentru deținerea în condițiile penitenciarului de tip semiînchis instituțiile penitenciare dispun de 4116 de locuri de deținere în spații comune de tip baracă, conform tabelului nr. 4.

Tabelul nr. 4

Nr.	Instituția penitenciară	Nr. de locuri	Instituția penitenciară	Nr. de locuri
1.	Penitenciarul nr. 1-Taraclia	54	Penitenciarul nr. 9-Pruncul	428
2.	Penitenciarul nr. 2-Lipcani	315	Penitenciarul nr. 10-Goian	4
3.	Penitenciarul nr. 3-Leova	239	Penitenciarul nr. 12-Bender	25
4.	Penitenciarul nr. 5-Cahul	50	Penitenciarul nr. 13-Chișinău	31
5.	Penitenciarul nr. 4-Cricova	758	Penitenciarul nr. 15-Cricova	406
6.	Penitenciarul nr. 6-Soroca	716	Penitenciarul nr. 16-Pruncul	22
7.	Penitenciarul nr. 7-Rusca	214	Penitenciarul nr. 17-Rezina	12
8.	Penitenciarul nr. 8-Bender	206	Penitenciarul nr. 18-Brănești	636

Numărul locurilor de detenție permanentă specificate la Penitenciarul nr. 1 - Taraclia; Penitenciarul nr. 5 - Cahul; Penitenciarul nr. 10 - Goian; Penitenciarul nr. 12 - Bender; Penitenciarul nr. 13 - Chișinău; Penitenciarul nr. 16 - Pruncul; Penitenciarul nr. 17 - Rezina, sunt destinate pentru deținerea condamnaților din cadrul sectoarelor de deservire gospodărească; sectoarelor de detenție comună de

tip baracă; sectoarelor de tip deschis; sectoarelor de deținere a femeilor gravide și a mamelor care au copii mai mici de 3 ani.

Totodată, menționăm faptul că datele prezentate în tabele nr. 3 și nr. 4 reprezintă numărul de locuri disponibile pentru deținerea permanentă a persoanelor private de libertate.

Suplimentar condițiilor de infrastructură reiterăm și o altă problemă majoră ce determină rigiditatea sistemului de punere în executare a pedepsei privative și anume imposibilitatea modificării tipului de penitenciar stabilit de către instanța de judecată, în conformitate cu norma cuprinsă la al. 7 art. 72 Cod penal. În practică norma respectivă poate fi pusă în aplicare în cazul în care persoana condamnată în timpul executării pedepsei este din nou condamnată pentru o altă faptă mai gravă pentru comiterea căreia legislația prevede executarea pedepsei într-un penitenciar de o categorie (tip) mai aspră, deoarece în caz contrar condamnatul are deja o pedeapsă ce urmează a fi executată într-un penitenciar de o anumită categorie și stabilirea prin noua sentință a tipului mai blând de penitenciar nu poate anula sentința existentă. De asemenea, schimbarea tipului de penitenciar poate fi realmente realizat și în situații de modificare a legii penale ce îmbunătățește situația condamnatului, dosarele examinându-se de către instanța de judecată în modul prevăzut la art. 469 alin. (1) pct. 14), la art. 470–471¹ din Codul de procedură penală. Corespunzător, persistă necesitatea intervențiilor la nivel de reglementare pentru organizarea plasării persoanelor private în regimuri adecvate de executare a pedepsei.

Prin termenul regim adecvat trebuie să înțelegem acea formă concretă de aplicare a tratamentului penitenciar, cu mențiunea că trebuie să se țină cont de anumite criterii: separarea deținuților pe secții și camere de detenție, după categorii penale, după natura infracțiunilor săvârșite, după durata pedepselor, starea de recidivă, pericolozitatea socială și publică, după vârstă și sexe [9, p. 25].

În partea ce vizează stabilirea regimurilor de detenție pentru fiecare penitenciar în parte constatăm o situație favorabilă procesului de individualizare a executării pedepsei determinat de posibilitatea oferită de prevederile art. 219 alin. (4) ale Codului de executare, prin intermediul cărora transferarea condamnatului dintr-un regim de deținere într-un alt regim de deținere, în cadrul aceluiași penitenciar, se efectuează în temeiul hotărârii comisiei înființate în penitenciar. Iar, conform articolelor 249, 250 și 251 ale Codului de executare, persoanele private de libertate pot fi deținute în regimul initial chiar și o zi, dacă administrația penitenciarului consideră că aceasta poate fi deținută în condițiile regimului comun. Totuși, decizia administrației de transfer în regim comun este preponderent determinată de lipsa locurilor de detenție ce ar corespunde cerințelor regimului initial.

Concluzii și recomandări

În încheiere, constatăm o situație confuză în privința organizării sistemului de executare a pedepselor privative de libertate. Pe deoparte identificăm rigiditatea reglementărilor imperative ale legislației penale în partea ce vizează stabilirea tipurilor de penitenciar și flexibilitatea progresistă a reglementărilor execuțional penale. Totuși, considerăm că anume din acest motiv, inclusiv cel de inadaptare a condițiilor de infrastructură, determină astăzi o neconcordanță a situației juridice de stabilire a tipului de penitenciar și regimului de executare a pedepsei și condițiilor reale în care se dețin persoanele private de libertate. Această situație determină ca majoritatea instituțiilor de detenție să-și stabilească sectoare pentru toate tipurile de penitenciar și regimurilor de detenție, dar în realitate persoanele în detenție sunt deținute în comun. Izolarea pe sectoare, ce ar preveni contactul fizic cu deținuții de la regim comun, fiind realizată doar între sectoarele de detenție destinate pentru carantină, izolare disciplinară și deținuții plasați con-

form art.206 Cod de executare. Lipsa reglementărilor determină ca instituțiile de detenție să nu-și poată realiza sarcina de adaptare a spațiilor, inclusiv din motiv că bugetarea cheltuielilor capitale conform legislației trebuie să fie determinate de prevederile cadrului normativ, ce trebuie să expună clar condițiile de amenajare și cerințele de siguranță necesar a fi asigurate pentru asigurarea corespunzătoare a executării pedepsei privative de libertate.

Pentru realizarea intervențiilor necesare soluționării problemei abordate, considerăm necesar a realiza modificarea Codului penal, Codului de procedură penală și Codului de executare, pentru renunțarea la noțiunea de tip de penitenciar. Reglementarea clară a regimurilor de detenție și condițiilor tehnice necesar a fi întrunite de către instituția de detenție, inclusiv de persoana privată de libertate pentru a accede în regimuri mai detașate. Instituirea la nivelul sistemului administrației penitenciare a unui mecanism eficient de evaluare și repartizare a deținuților pentru executarea pedepsei privative de libertate în diferite regimuri de detenție astfel ca plasarea persoanelor în penitenciare să fie dispusă de către instanța de judecată, iar repartizarea în diferite regimuri de detenție. Aprobarea prin ordinul Directorului Administrației Naționale a Penitenciarelor a ordinului de stabilire a profilului penitenciarului reieșind din regimurile de detenție reale ce le poate asigura fiecare instituție penitenciară în parte. Compartimentarea spațiilor de detenție și curților de plimbare pentru conturarea diferențelor condițiilor

de detenție în diferite regimuri de detenție, pentru motivarea deținuților a avea comportament prosocial și a contribui la îndeplinirea planului individual de executare a pedepsei privative de libertate. Diversificarea gamei de activități ocupaționale la care să poată fi încadrate persoanele private de libertate, pentru obținerea de cunoștințe și abilități ce le vor fi utile pentru procesul de reintegrare socială.

Referințe bibliografice

1. RUSU, Marcel Ioan. *Drept Penal - partea generală*. Editura "Alma Mater" Sibiu, 2003.
2. NICOLAE, Nicolae-Anghel. *Dreptul executării sancțiunilor penale*. Editura Universității Titus Maiorescu, București 2002.
3. LAȘCU, Mihai, MĂNTĂLUȚĂ, Svetlana. *Drept execuțional penal*. Universitatea de Criminologie, Chișinău, 2003.
4. FLORIAN, Ivan. *Criminologie și știință penitenciară*. Ed. Presa Universitară Română, Timișoara, 2002.
5. OANCEA, Ion. *Drept execuțional penal*. Editura All Educational S.A., 1998.
6. BARBU, G. S., ȘTEFAN, A. *Drept execuțional penal*. Editura All Beck, București, 2005.
7. POP, Traian. *Drept penal comparat. Penologie și știință penitenciară*. Cluj 1924.
8. https://drive.google.com/file/d/1lf0XLQEa_8si1CQ0bvaOzj7ILOJuHgwn/view.
9. PETRACHE, Zidaru. *Sistemul penitenciar în România. Note de curs*. Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, București, 1992.

CARENȚE TEHNICO-LEGISLATIVE PRIVIND RĂSPUNDEREA CONTRAVENȚIONALĂ PENTRU CONDUCEREA VEHICULULUI ÎN STARE DE EBRIETATE

Vitalie IONAȘCU

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene”
Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: vitalie.ionascu9@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6976-615X>

Albert ANTOCI

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene”
Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: antoci22@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0001-6304-2046>

Starea gravă a lucrurilor în domeniul siguranței traficului rutier determină intervenția fermă a statului în vederea prevenirii și combaterii eficiente, în special, a faptelor de conducere în stare de ebrietate, care s-a adeverit a fi una dintre principalele cauze ale accidentelor rutiere. În acest context, statul a instituit răspunderea pentru acest tip de comportament deviant, încriminând faptele de conducere a vehiculului în stare de ebrietate cu grad minim, predarea conducerii vehiculului către o persoană care se află în stare de ebrietate, la art. 233 Cod contravențional al Republicii Moldova. O analiză profundă a structurii și a conținutului art. 233 din Codul contravențional ne-a permis să ne formăm opinia că autorul normei a fost prost inspirat, a admis mai multe erori și carențe tehnico-legislative, a neglijat cerințele de bază pe care trebuie să le întrunească actele normative, ceea ce a determinat o interpretare și aplicare defectuoasă a normei respective.

Cuvinte-cheie: alcool, accident rutier, ebrietate, vehicul, conducere, trafic rutier, securitate.

TECHNICAL AND LEGISLATIVE DEFICIENCIES REGARDING THE CONTRAVENTION LIABILITY FOR DRUNK DRIVING

The serious state of affairs in the field of road safety determines the firm intervention of the state in order to prevent and combat effectively, in particular, the acts of drunk driving, which has proven to be one of the main causes of road accidents. In this context, the state established liability for this type of deviant behavior, criminalizing in article 233 of the Contraventional Code of the Republic of Moldova the acts of driving a vehicle in a state of alcohol with a minimum degree or handing over the vehicle to a person who is in a state of drunkenness. An in-depth analysis of the structure and content of Article 233 of the Contravention Code allowed us to form the opinion that the author of the legal norm was poorly inspired, admitted several errors and technical-legislative deficiencies, neglected the basic requirements that must comply with the normative acts. This caused misinterpretation and misapplication of the law.

Keywords: alcohol, road accident, drunkenness, vehicle, driving, road traffic, security.

LACUNES TECHNIQUES ET LÉGISLATIVES CONCERNANT LA RESPONSABILITÉ CONTRAVENTIVE POUR LA CONDUITE DE VÉHICULE EN ÉTAT D'ÉBRIÉTÉ

La gravité de la situation dans le domaine de la sécurité routière conditionne la ferme intervention de l'État afin de prévenir et de combattre efficacement, en particulier, les actes de conduite en état d'ébriété, qui se sont révélés être l'une des principales causes des accidents de la route. Dans ce contexte, l'État a établi la responsabilité de ce type de comportement déviant, incriminant les actes de conduite du véhicule en état d'intoxication alcoolique avec un minimum de degré, en confiant sa conduite à une personne en état d'intoxication alcoolique, à l'art. 233 Code des contraventions de la République de Moldova. Une analyse approfondie de la structure et du contenu de l'art. 233 du Code des contraventions nous a permis de nous forger une opinion selon laquelle l'auteur de la norme était mal inspiré, a admis plusieurs erreurs et lacunes technico-législatives, a négligé les exigences de base qui doivent répondre aux actes normatifs, ce qui a déterminé une interprétation erronée et une mauvaise application de cette règle.

Mots-clés: alcool, accident de circulation, ivresse, véhicule, conduite, circulation routière, sécurité.

ТЕХНИЧЕСКИЕ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ НЕДОСТАТКИ, КАСАЮЩИЕСЯ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ АВТОМОБИЛЕМ В НЕТРЕЗВОМ ВИДЕ

Серьезное положение дел в области безопасности дорожного движения определяет решительное вмешательство государства в целях эффективного предотвращения и борьбы, в частности, с незаконным вождением в нетрезвом виде, которые оказались одной из основных причин дорожно-транспортных происшествий. В этом контексте, государство установило ответственность за этот вид девиантного поведения, криминализируя в статье 233 Кодекса о правонарушениях Республики Молдова действия по управлению транспортным средством в нетрезвом состоянии с минимальной степенью тяжести или передачу его лицу, находящемуся в состоянии алкогольного опьянения. Углубленный анализ структуры и содержания статьи 233 Кодекса о правонарушениях позволил сформировать мнение, что у автора не было вдохновения, он допустил ряд технико-законодательных ошибок, пренебрегая основными требованиями, которым должна соответствовать правовая норма. Такое положение дел привело к неверному толкованию и неправильному применению закона о правонарушениях.

Ключевые слова: алкоголь, дорожно-транспортное происшествие, пьянство, транспортное средство, вождение, дорожное движение, безопасность.

Introducere

Conducerea unui vehicul în stare de ebrietate este una dintre cauzele de bază ale multor accidente în urma cărora foarte multe persoane au avut de suferit sau chiar și-au pierdut viața. Astăzi asistăm la multe cazuri și situații în care conducătorii auto în stare de ebrietate își riscă viața, punând în pericol viața și sănătatea pasagerilor și a altor participanți la traficul rutier.

Zilnic vizualizăm știri cu titluri de genul „În acest weekend, polițiștii au depistat peste 1600 de încălcări rutiere. În 49 de cazuri, șoferii au fost surprinși în stare de ebrietate la volan, informează Inspecto-

ratul Național de Securitate Publică” [1] sau „Peste 60 de șoferi în stare de ebrietate documentați în acest week-end în Moldova. 50 dintre ei în stare de ebrietate avansată” [2].

Datele statistice oficiale ale poliției pentru anul 2020, pentru primele nouă luni ale anului, au relevat 4120 de cazuri de conducere a vehiculului în stare de ebrietate, care au crescut cu 666 de cazuri sau 19,3% comparativ cu primele 9 luni ale anului 2019. Raportul cauzelor contravenționale din totalul cazurilor confirmate de conducere a vehiculelor de către persoane aflate în stare de ebrietate alcoolică este de 19,68%, iar a cauzelor penale de 80,31% [2].

Starea gravă a lucrurilor de fapt determină necesitatea intervenției ferme a statului în vederea prevenirii și combaterii eficiente a acestor categorii de fapte ilicite.

Un instrument eficient în contextul prevenirii și combaterii conducerii vehiculelor în stare de ebrietate este legea contravențională, cea care are scopul de bază de a apăra drepturile și libertățile legitime ale persoanei, apăra proprietatea, ordinea publică, alte valori ocrotite de lege, în soluționarea cauzelor contravenționale, precum și în prevenirea săvârșirii de noi contravenții [7, art. 3].

În acest context statul a instituit răspunderea pentru acest tip de comportament deviant, încriminând faptele de conducere a vehiculului sub influența alcoolului ori în stare de ebrietate produsă de alcool ce depășește gradul maxim admisibil stabilit de lege, predarea conducerii lui către o persoană care se află sub influența alcoolului ori în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe, la art. 233 Cod contravențional al Republicii Moldova.

Metodologia cercetării. La baza elaborării cercetării au fost utilizate numeroase metode și principii. Au fost utilizate următoarele metode: metoda analizei, metoda documentară, metoda studiului comparat, metoda logică etc.

Analiza profundă a tuturor aspectelor și concepțelor a fost posibilă datorită aplicării următoarelor principii: principiul științific, principiul obiectivității precum și principiul dialectic.

Idei principale ale cercetării

După cum s-a menționat, în contextul prevenirii și contracarării faptelor ilegale de conducere a vehiculelor în stare de ebrietate, statul a instituit măsuri juridice speciale de ordin penal și contravențional.

Acest articol este dedicat elucidării înțelesurilor din conținutul dispoziției normei prevăzute de art. 233 CC al RM, care s-a adevărat a fi una ambiguă și contrară exigențelor prevăzute în Legea Republicii

Moldova cu privire la actele normative [11] conform căreia:

„a) conținutul proiectului se expune într-un limbaj simplu, clar și concis, pentru a se exclude orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale, de ortografie și de punctuație;

b) într-o frază este exprimată o singură idee;

c) terminologia utilizată este constantă, uniformă și corespunde celei utilizate în alte acte normative, în legislația Uniunii Europene și în alte instrumente internaționale la care Republica Moldova este parte, cu respectarea prevederilor prezentei legi;

d) noțiunea se redă prin termenul respectiv, evitându-se definiția acesteia sau utilizarea frazeologică, aceleași noțiuni se exprimă prin aceiași termeni;

e) se interzice folosirea neologismelor dacă există sinonime de largă răspândire. În cazul în care se impune folosirea unor termeni și expresii din alte limbi, se indică, după caz, corespondentul acestora în limba română;

f) se evită folosirea regionalismelor, a cuvintelor și expresiilor nefuncționale, idiomatice, care nu sunt utilizate sau cu sens ambiguu;

g) se evită tautologiile juridice;

h) se utilizează, pe cât este posibil, noțiuni monosemantice, în conformitate cu terminologia juridică. Dacă un termen este polisemantic, sensul în care este folosit trebuie să decurgă cu claritate din text;

i) exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea acestora în text, la prima folosire;

j) verbele se utilizează, de regulă, la timpul prezent” [11, art. 54].

În această ordine de idei, Codul contravențional al RM la fel ca și Codul penal al RM încriminează faptele de conducere a mijloacelor de transport în stare de ebrietate cu grad minim la art. 233. Acest articol este compus din trei componente de contravenție distincte, prevăzute la alin. (1), (2), (2¹), și trei forme agravante prevăzute la alin. (2²), (3) și (4) [7, art. 233].

Obiectul juridic nemijlocit al contravenției prevăzute la art. 233 CC al RM îl constituie relațiile sociale ce țin de securitatea circulației și a exploataării vehiculelor, ca parte componentă a securității și ordinii publice, condiționată de neadmiterea la circulația rutieră a persoanelor în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe, dacă aceste fapte nu constituie infracțiune.

Latura obiectivă a contravenției prevăzute la art. 233 alin. (1) CC al RM se manifestă prin acțiunea de conducere a vehiculului de către o persoană care se află sub influența alcoolului ori în stare de ebrietate produsă de alcool ce depășește gradul maxim admisibil stabilit de lege, dacă fapta nu constituie infracțiune [8].

Unul dintre elementele de bază ale laturii obiective este acțiunea de a conduce vehiculul. Analizând practica judiciară constatăm că unii judecători consideră că *„conducerea vehiculului reprezintă o acțiune continuă care începe din momentul punerii în mișcare a motorului și se sfârșește odată cu stoparea acestuia”* [12]. Nu putem susține această opinie deoarece prin punerea în mișcare a motorului nu se determină momentul apariției pericolului social al aceste-i contravenții, iar regulile de circulație nu sunt încălcate deoarece vehiculul nu participă la circulația propriu-zisă.

Considerăm că conducerea vehiculului este acea operație tehnică prin care o persoană pune în mișcare mijlocul de transport și îl dirijează potrivit scopurilor urmărite. Deci este deplasare a vehiculului aflarea acestuia în mișcare. Cât timp vehiculul nu a pornit din loc, nu se poate vorbi despre o conducere a acestuia. În același timp, distanța parcursă în timpul conducerii este irelevantă pentru existența contravenției prevăzute la alin.(1) art. 233 CC al RM. Trebuie să se rețină existența unei activități de conducere, atunci când conducătorul sau persoana a fost găsită în timp ce staționa cu mijlocul de transport, însă din probele administrate rezultă neîndoiește că înainte de a se fi oprit el a condus vehiculul în acele condiții. Consi-

tuie o activitate de conducere dirijarea și manevrarea unui vehicul împins cu mâna, în scopul de a porni motorul. La fel, în situația tractării, în scopul de a fi pornit motorul, cel aflat la volanul vehiculului remorcat efectuează o activitate de conducere propriu-zisă. Se consideră conducere și dirijarea unui vehicul ce se deplasează pe o șosea, în pantă, coborând, în virtutea inerției, nu prin acționarea dispozitivului mecanic de propulsie.

O altă noțiune de bază care necesită a fi elucidată în contextul dat este cea de *„vehicul”*.

Conform prevederilor RCR [9] și Legii privind siguranța traficului rutier [5] vehiculul este definit drept *„sistem mecanic, cu sau fără autopropulsie, destinat transportului de persoane și bunuri sau echipat cu mecanisme care pot executa anumite lucrări”*. În această ordine de idei, noțiunea de vehicul include bicicleta (tricycle), ciclomotorul, motocicletă, cvadriciclu, autovehiculul (inclusiv tractorul) destinat executării unor lucrări de construcții, agricole, silvice sau a altor activități.

Legea penală operează cu noțiuni mai vechi cum ar fi *„mijloc de transport”* pe care legiuitorul nu le definește în RCR și Legea privind siguranța traficului rutier. În sensul legii penale *„prin mijloace de transport se înțeleg toate tipurile de automobile, tractoare și alte tipuri de mașini autopropulsate, tramvaiele și troleibuzele, precum și motocicletele și alte mijloace de transport mecanice”* [3, art. 132].

Considerăm că această noțiune este una învechită, ba chiar o greșeală de stil a limbii române, fiind o calchieră din limba rusă *„транспортные средства”*. Prin urmare, optăm pentru unificarea utilizării noțiunii de vehicul atât în legea contravențională, cât și în cea penală.

În continuare, cerința esențială pentru întregirea faptei prejudiciabile prevăzute la alin. (1) art. 233 CC al RM este ca, în timpul conducerii vehiculului, făptuitorul să se afle în stare de ebrietate alcoolică cu grad minim

În genere, stare de ebrietate este cea survenită în urma consumului de alcool, droguri și/sau alte substanțe ce provoacă ebrietate și care are drept urmare dereglarea psihofuncțională a organismului [8, pct. 2].

Prin stare de ebrietate alcoolică ce depășește gradul maxim admis de Guvern, dacă fapte nu constituie infracțiune se înțelege starea persoanei care are în sânge concentrația de alcool de la 0,3 până la 0,5 g/l, și concentrația vaporilor de alcool în aerul expirat de la 0,15 până la 0,3 mg/l [8, pct. 3].

În conformitate cu prevederile RCR [9], punctual 14 lit.(b) conducătorului de vehicul îi este interzis să încredințeze conducerea autovehiculului unei persoane care nu posedă permis de conducere de categoria (subcategoria) respectivă (cu excepția cazurilor în care se efectuează instruirea în conducere, în conformitate cu punctul 108 RCR, sau care se află în stare de ebrietate, sub influența drogurilor ori altor substanțe contraindicate, sub influența preparatelor medicamentoase care provoacă reducerea reacției, este bolnavă, traumatizată sau într-o stare avansată de oboseală de natură să-i afecteze capacitatea de conducere. În același context, RCR, la pct. 126 alin. (1) obligă persoanele responsabile de exploatarea și starea tehnică a vehiculelor să nu admită la conducerea vehiculelor persoane care nu posedă permis de conducere de categoria (subcategoria) respectivă, nu au fost supuse testului psihofiziologic și medical, sunt în stare de ebrietate, sub influența drogurilor sau a altor substanțe contraindicate, sub influența preparatelor medicamentoase care provoacă reducerea reacției, sânt bolnave, traumatizate sau se află într-o stare avansată de oboseală de natură să le afecteze capacitatea de conducere [9, pct. 14].

Dorim să atragem atenția că unele prevederi din RCR, pct. 14, lit. (b) și pct. 126 alin.(1) sunt neclare, interpretabile și confuze, pentru neonorarea cărora legiuitorul nu prevede răspundere juridică (penală sau contravențională) cum ar fi „conducerea/

predarea unei persoane... sub influența drogurilor sau a altor substanțe contraindicate, sub influența preparatelor medicamentoase care provoacă reducerea reacției, sunt bolnave, traumatizate sau se află într-o stare avansată de oboseală de natură să le afecteze capacitatea de conducere”. Prin urmare, deși termenii utilizați la general sunt clari, devin neclari în raport cu procesul de conducere a unui vehicul, cum ar fi următoarele noțiuni: „sub influența...”, „substanțe contraindicate”, „bolnave”, „traumatizată”, „stare avansată de oboseală” etc. Din conținutul acestor prevederi nu identificăm anumite limite, definiții sau anumite elemente speciale de reper care ar oferi claritate sintagmelor utilizate. Autorul nu a stabilit clar care sunt limitele de intensitate a influenței substanțelor interzise, nu a specificat ce fel de substanțe contraindicate și nu a specificat pentru ce sunt contraindicate, nu a precizat despre care boli este vorba, în ce măsură și grad sunt traumatizate persoanele, utilizând arbitrar și noțiunea de „stare avansată de oboseala”, în situația în care nu sunt stabilite metodologii de stabilire a nivelurilor de oboseală a conducătorilor auto. Astfel, putem afirma că autorul a ignorat în mod absolut exigențe pe care trebuie să le întrunească un act normativ [8, pct. 3].

În aceeași ordine de idei, constatăm că autorul normei prevăzute de art. 233 alin. (1) CC al RM utilizează expresia cu elemente de ambiguitate „**sub influența alcoolului** ori în stare de ebrietate produsă de alcool ce depășește gradul maxim admisibil stabilit de lege, dacă fapta nu constituie infracțiune”. Imprecizia o determină anume sintagma „sub influența alcoolului”. Aceasta nu este definită în nici un act normativ al Republicii Moldova, mai mult ca atât, autorul normei nu prevede anumite precizări ale influenței alcoolului. Prin urmare, această formulare are un caracter interpretativ și nu permite efectuarea unei calificări juridice concrete în special în contextul normei analizate.

Presupunem că autorul normei s-a inspirat inoportun și necorespunzător din legea penală a României care incriminează la art. 336 fapta de „Conducerea unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe” [10, art. 336], prin urmare, se propune excluderea din conținutul art. 233 sintagma „sub influența alcoolului”.

Totodată, ne exprimăm dezacordul referitor la utilizarea sintagmei „starea de ebrietate produsă de alcool ce depășește gradul maxim admisibil de lege dacă fapta nu constituie infracțiune”. Aceasta poate fi înlocuită cu o expresie mai simplă „stare de ebrietate alcoolică cu grad minim”, conformă actelor normative în vigoare [8]. Astfel, optăm pentru această substituție în tot conținutul art. 233 CC al RM, ceea ce ar contribui la caracterul simplu, clar și concis al normei.

Latura subiectivă a contravenției prevăzute de art. 233 alin. (1) se caracterizează prin vinovăție sub formă de intenție sau imprudență în conformitate cu art. 14 CC al RM.

Caracterul intenționat este atunci când conducătorul de vehicul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale și dorește să conducă vehiculul și îl conduce aflându-se în stare de ebrietate alcoolică cu grad minim de ebrietate. Accentuăm, conducătorul dorește nu pur și simplu să conducă vehiculul dar dorește să-l conducă, dându-și seama că se află în starea descrisă în dispoziția alin. (1) al art. 233 CC al RM și îl conduce.

Forma imprudenței poate exista în ipoteza în care conducătorul de vehicul după o anumită perioadă de timp după ce a consumat băuturi alcoolice, consideră că este în stare trează și porcede la conducerea vehiculului, dar concentrația de alcool în sânge încă depășește gradul maxim admisibil stabilit de lege, fapt despre care conducătorul nu cunoaște deși putea și trebuia să se asigure că a trecut o perioadă suficientă pentru ca concentrația de alcool să se reducă sub limitele admisibile.

Subiectul contravenției prevăzute la art. 233 alin. (1) CC al RM este persoana fizică ce a atins vârsta de 16 ani, se află în stare de responsabilitate [7, art. 17¹] în momentul în care conduce vehiculul și dispune de dreptul special de a conduce vehiculul.

Latura obiectivă în cazul contravenției prevăzute de art. 233 alin. (2) se manifestă prin acțiunea de predare cu bună știință a conducerii vehiculului către o persoană care se află sub influența alcoolului ori în stare de ebrietate produsă de alcool ce depășește gradul maxim admisibil stabilit de lege sau în stare de ebrietate produsă de substanțe stupefiante și/sau de alte substanțe cu efecte similare, dacă fapta nu constituie infracțiune.

DEX-ul definește expresia „preda” drept acțiunea de „a da cuiva în primire un obiect, un bun care îi revine de drept sau de care trebuie să răspundă; a înmâna, a încredința, a remite, a transmite [14].

Predarea conducerii vehiculului presupune exprimarea acordului de către posesorul vehiculului pentru conducerea acestuia de către o altă persoană, care se află în stare de ebrietate. Acordul poate fi exprimat atât în mod expres, cât și tacit. Precizăm că pe lângă exprimarea acordului posesorului vehiculului este necesar să fie realizată și transmiterea în posesie propriu-zisă a vehiculului unei persoane aflate în stare de ebrietate.

Analizând dispoziția normei de la alin. (2), identificăm anumite sintagme pe care le considerăm eronate și irelevante pentru calificarea corectă a faptei și tragerea la răspundere a făptuitorului. Această normă prezintă mai multe acțiuni alternative de realizare a acestei contravenții, după cum urmează:

1. predare cu bună știință a conducerii vehiculului către o persoană care se află sub influența alcoolului, dacă fapta nu constituie infracțiune;
2. predare cu bună știință a conducerii vehiculului către o persoană care se află în stare de ebrietate produsă de alcool ce depășește gradul maxim admisibil stabilit de lege, dacă fapta nu constituie infracțiune;

3. predare cu bună știință a conducerii vehiculului către o persoană care se află în stare de ebrietate produsă de substanțe stupefiante și/sau de alte substanțe cu efecte similare, dacă fapta nu constituie infracțiune.

Accentuăm că prima variantă propusă de autorul normei „predare cu bună știință a conducerii vehiculului către o persoană care se află sub influența alcoolului, dacă fapta nu constituie infracțiune” are o formulare eronată deoarece este utilizată noțiunea „sub influența alcoolului” la care am făcut referire mai sus și precizarea „dacă fapta nu constituie infracțiune”. Considerăm important de a atrage atenția că la momentul realizării acestui studiu nu au existat infracțiuni în Codul penal al Republicii Moldova în dispoziția căreia să fie prezent aceste element sau sintagmă „sub influența alcoolului”.

Referitor la alternativa a doua și a treia, constatăm că nu există versiuni similare de săvârșire a unor infracțiuni. De exemplu, la art. 264¹ alin. (2) CP al RM este incriminată fapta de „predare cu bună știință a conducerii mijlocului de transport către o persoană care se află în stare de ebrietate, dacă această acțiune a provocat urmările indicate la art.264” și nu mai există alte versiuni de predare către o persoană care se află în stare de ebrietate produsă de substanțe stupefiante sau de alte substanțe.

Pornind de la definiția de „stare de ebrietate” propusă în regulamentul privind modul de testare alcoolică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, care presupune „stare survenită în urma consumului de alcool, droguri și/sau alte substanțe ce provoacă ebrietate și care are drept urmare dereglarea psihofuncțională a organismului” [8, pct. 2] se propune următoarea variantă a dispoziției pentru alin. (2) al art. 233 CC al RM, „Predarea cu bună știință a conducerii vehiculului către o persoană care se află în stare de ebrietate”. Această formulare s-ar sincroniza cu varianta infracțiunii prevăzute de art. 264¹ alin. (2) CP al RM

„predare cu bună știință a conducerii mijlocului de transport către o persoană care se află în stare de ebrietate, dacă această acțiune a provocat urmările indicate la art.264”.

În continuare, elucidând părțile componente ale laturii obiective ale contravenției prevăzute de art. 233, alin. (2) CC al RM, statuăm că nu este necesar ca persoana care predă conducerea să fie în stare de ebrietate.

Pentru calificarea faptei în baza art. 233 alin. (2) CC al RM este important de stabilit dacă posesorul vehiculului predă benevol conducerea acestuia altei persoane, știind cu certitudine că ultimul se află în stare de ebrietate.

Latura subiectivă a contravenției prevăzute la art. 233 lin. (2) se caracterizează prin vinovăție sub formă de intenție. În cazul în care, fapta dată s-ar fi realizat prin imprudență aceasta nu ar fi fost considerată o contravenție deoarece lipsește elementul de bază „predare **cu bună știință a conducerii**”. În astfel de situații, agenții constatatori vor fi nevoiți și obligați să probeze în mod pertinent intenția posesorului anume asupra faptului că își dă seama de caracterul prejudiciabil al predării conducerii vehiculului anume unei persoane în stare de ebrietate și admite în mod conștient survenirea acestui pericol. În caz contrar, nu vor putea trage la răspundere posesorul vehiculului pentru astfel de fapte.

Subiectul contravenției prevăzute la art. 233 alin. (2) CC al RM este persoana fizică, în stare de responsabilitate, care a atins vârsta de 16 ani în momentul săvârșirii contravenției, dispune de dreptul special de a conduce vehiculul și are calitate de posesor sau proprietar al vehiculului.

Latura obiectivă a contravenției prevăzute de art. 233 alin. (2)¹ CC al RM se manifestă prin acțiunea de consum de alcool, de substanțe stupefiante și/sau de alte substanțe cu efecte similare de către conducătorul de vehicul implicat în accident rutier, până la testarea alcoolică sau până la recoltarea pro-

belor biologice în cadrul examenului medical în vederea stabilirii stării de ebrietate și a naturii ei, cu excepția consumului de medicamente cu efecte similare substanțelor psihotrope, după producerea accidentului de circulație și până la sosirea poliției la fața locului, dacă acestea au fost administrate de personal medical autorizat și au fost impuse de starea de sănătate.

Se prezumă că prin această normă a fost introdusă răspunderea contravențională a conducătorului de vehicul pentru nerespectarea obligației „să nu consume băuturi alcoolice sau droguri, precum și să nu administreze medicamente preparate în baza acestora până nu va fi supus testării alcoolscoapice, sau, după caz, examinării medicale și recoltării probelor biologice” [9, pct. 12.1, lit. h)] în cazurile de implicare a acestuia în accident rutier.

Considerăm că norma prevăzută la alin. (2¹) al art. 233 CC al RM este afectată de mai multe carențe tehnico-legislative, ceea ce pune în dificultate aplicarea ei. În primul rând, este necesar de specificat că latura obiectivă a acestei contravenții poate fi realizată prin mai multe acțiuni alternative, după cum urmează:

1. **consum de alcool** de către conducătorul de vehicul implicat în accident rutier până la testarea alcoolscoapică sau până la recoltarea probelor biologice în cadrul examenului medical în vederea stabilirii stării de ebrietate și a naturii;

2. **consum de substanțe stupefiante** de către conducătorul de vehicul implicat în accident rutier până la testarea alcoolscoapică sau până la recoltarea probelor biologice în cadrul examenului medical în vederea stabilirii stării de ebrietate și a naturii;

3. **consum de substanțe stupefiante și de alte substanțe** cu efecte similare de către conducătorul de vehicul implicat în accident rutier;

4. **consum de alte substanțe cu efecte similare** de către conducătorul de vehicul implicat în accident rutier cu excepția consumului de medicamente cu efecte

similare substanțelor psihotrope, după producerea accidentului de circulație și până la sosirea poliției la fața locului, dacă acestea au fost administrate de personal medical autorizat și au fost impuse de starea de sănătate.

Analizând modalitățile de realizare a contravenției prevăzute la art. 233 alin. (2¹) CC al RM constatăm că obiectul nemijlocit al acestei componente de contravenții nu coincide cu obiectul nemijlocit al contravenției prevăzute de art. 233 CC al RM. În cazul componente de contravenție prevăzute la art. 233 CC al RM, drept obiect nemijlocit servesc relațiile sociale din domeniul siguranței traficului rutier condiționate de neadmiterea la circulația rutieră a persoanelor în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe, pe când în cazul contravenției prevăzute de art. 233, alin. (2¹) CC al RM obiectul nemijlocit al componente de contravenție îl constituie relațiile sociale care derivă din respectarea obligațiilor conducătorului de vehicul implicat în accident rutier și nu are nici o legătură cu admiterea/neadmiterea la circulație rutieră a persoanelor în stare de ebrietate.

Astfel, locul incriminării faptei prevăzute la alin. (2¹) din art. 233 CC al RM trebuie să fie la art. 242 alin. (3) CC al RM al cărui obiect nemijlocit îl constituie relațiile sociale care apar din momentul provocării accidentului în traficul rutier.

Analizând în continuare norma prevăzută la alin. (2¹) al art. 233 CC al RM, constatăm utilizarea neuniformă a diferitor termeni cum ar fi „substanțe stupefiante”, „substanțe psihotrope” și „alte substanțe cu efect similar” la descrierea modalităților de realizare a contravenției. Prin urmare se cere a utiliza un termen acceptat în legea penal cum ar fi „droguri, precursori, etnobotanice și analogii acestor” [3, art. 134¹].

În aceeași ordine de idei, ne exprimăm dezacordul față de formulările 3 și 4 ale modalităților de realizare a contravenției prevăzute de art. 233, alin. (2¹).

În cazul săvârșirii contravenției prin „consum **de substanțe stupefiante și de alte substanțe** cu efecte similare de către conducătorul de vehicul implicat în accident rutier” nu este clară argumentarea legiuitorului de a combina cumulativ elementele „**de substanțe stupefiante și de alte substanțe**” din moment ce prevede a patra modalitate „...consum de alte substanțe cu efecte similare...”.

Prin urmare, considerăm că această modalitate a treia trebuie exclusă.

Referitor la cea de a patra modalitate manifestată prin „consum de alte substanțe cu efecte similare de către conducătorul de vehicul implicat în accident rutier cu excepția consumului de medicamente cu efecte similare substanțelor psihotrope, după producerea accidentului de circulație și până la sosirea poliției la fața locului, dacă acestea au fost administrate de personal medical autorizat și au fost impuse de starea de sănătate”, avem la fel o apreciere critică deoarece sunt utilizați termeni și sensuri care determină ambiguități.

Respectiv, în aceeași normă legiuitorul utilizează termeni cum ar fi „accident rutier” și „accident de circulație”, ceea ce ar presupune același sens dar apare întrebarea de ce au fost folosiți termeni diferiți.

În acest context, RCR [9, pct. 7] și Legea cu privire la siguranța traficului rutier [5, art. 2] operează cu noțiunea de „accident în trafic rutier”. Prin urmare, ar fi necesar de unificat această terminologie pentru a exclude interpretările arbitrare și ambiguitățile care pot apărea în procesul de interpretare și aplicare a legii.

Totodată, analizând a patra modalitate de realizare a contravenției prevăzute de art. 233 alin. (2¹) CC al RM, identificăm o anumită excepție „cu excepția consumului de medicamente cu efecte similare substanțelor psihotrope, după producerea accidentului de circulație și până la sosirea poliției la fața locului, dacă acestea au fost administrate

de personal medical autorizat și au fost impuse de starea de sănătate”, care la fel, prezintă o serie de ambiguități, de exemplu „cu excepția consumului... până la sosirea poliției la fața locului...”. După cum observăm, una dintre excepții este ca conducătorul de vehicul să consume medicamente cu efecte similare substanțelor psihotrope, după producerea accidentului de circulație și până la sosirea poliției la fața locului etc. Este important să menționăm că există o serie de excepții sau circumstanțe în care poliția nu mai vine la fața locului în cazurile de accidente în trafic rutier, cum ar fi de exemplu în cazurile de constatare amiabilă a accidentelor rutiere [4, art. 2] care presupune „procedură simplificată și benevolă de documentare a accidentului de autovehicul soldat doar cu daune materiale nesemnificative, prin completarea și semnarea de către conducătorii de autovehicule implicați în accident a formularului „Constatare amiabilă de accident”, stabilit de autoritatea de supraveghere”. O astfel de circumstanță înlătură răspunderea contravențională a contravenientului [7, art. 31¹, alin. (4)] și respectiv exclude necesitatea intervenției poliției la fața locului.

În același context, excluderea necesității deplasării poliției la fața locului în cazurile de accidente rutiere mai este determinată de prevederile pct. 13 al RCR conform cărora „Conducătorii de vehicule implicați într-un accident în traficul rutier soldat numai cu pagube materiale imediat la telefon trebuie să anunțe poliția despre producerea accidentului și, în cazul în care au ajuns la o înțelegere reciprocă în aprecierea circumstanțelor acestui accident și dacă starea tehnică a vehiculelor permite garantarea securității traficului, sunt obligați să se deplaseze, în timp de cel mult 2 ore, la cel mai apropiat post de poliție pentru întocmirea actelor necesare, având completat formularul de constatare a accidentului aferent poliției de asigurare obligatorie de răspundere civilă a deținătorilor mijloacelor de transport

auto sau, după caz, schița accidentului făcută în prealabil, care trebuie să fie semnate de cei implicați în accident” [9, pct. 13].

Latura subiectivă în cazul contravențiilor săvârșite în conformitate cu prevederile de la art. 233 alin. (2¹) CC al RM se poate realiza atât prin intenție cât și prin imprudență, în ipoteza în care conducătorul auto nu-și cunoștea obligațiile stipulate în RCR deși trebuia și era obligat să le cunoască.

Subiectul contravenției prevăzute la art. 233 alin. (2¹) CC al RM este persoana fizică ce a atins vârsta de 16 ani, este în stare de responsabilitate în momentul săvârșirii contravenției și este conducător al vehiculului care a fost implicat într-un accident în traficul rutier.

Analizând agravanta specificată la alin. (2²) al aceluiași articol „acțiunile prevăzute la alineatele (1)–(2¹), săvârșite repetat în cursul aceluiași an calendaristic de către o persoană sancționată deja pentru această contravenție, dacă aceste acțiuni nu constituie infracțiune”, identificăm la fel anumite formulări confuze care afectează claritatea normei ceea ce determină diferite interpretări, iar într-un final aplicarea defectuoasă a acesteia.

Constatăm că autorul normei nu face deosebire între „acțiune”, „contravenție” și „infracțiune”, ba chiar le confundă în anumite contexte, cum ar fi „**acțiunile** prevăzute la alineatele (1)–(2¹), săvârșite repetat în cursul aceluiași an calendaristic de către o persoană sancționată deja pentru **această contravenție, dacă aceste acțiuni nu constituie infracțiune**”. Care această contravenție sau cum poate o acțiune să constituie ori nu infracțiune?

Pentru a descrie conținutul dispozițiilor de la alin. (2²), (3) și (4), autorul utilizează o sintagma distonantă „Acțiunile prevăzute la alineatele (1)–(2¹)...”. Considerăm că o simplă acțiune nu poate fi considerată contravenție sau o infracțiune. Analizând literatura juridică de specialitate [15], stabilim că elementul material al unei fapte contravenționale

sau mai bine zis acea manifestare exterioară a unei contravenții formează latura obiectivă a conținutului constitutiv. Prin urmare, latura obiectivă a unei componente de contravenții este formată din elemente principale (fapta ilegală, consecința prejudiciabilă și legătura de cauzalitate) și elemente facultative (locul, timpul, metoda și mijloacele). În acest context, observăm că unul dintre componentele principale ale acestui element constitutiv este **fapta ilegală** care poate fi realizată atât prin *acțiune*, cât și prin *inacțiune*. În contextul observațiilor noastre, constatăm că autorul utilizează noțiunea de *acțiune* având în vedere o faptă ilegală integrală (contravenție sau infracțiune), excluzând posibilitatea calificării în baza art. 233 alin. (2) CC al RM a unei fapte care poate fi realizată printr-o *inacțiune*, cum ar fi de exemplu, predarea cu bună știință a conducerii vehiculului către o persoană care se află sub influența alcoolului ori în stare de ebrietate produsă de alcool, atunci când această faptă se face în mod tacit, când nu este exprimată formal, dar care este subînțeleasă și admisă ca atare.

Din aceste raționamente, ajungem la concluzia că este necesar de înlocuit expresia „Acțiunile...” cu „Faptele...”, ceea ce ar permite o calificare a tuturor faptelor, realizate atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni, care cad sub incidența art. 233 CC al RM.

O altă formulare neadecvată din această normă este utilizarea repetată a sintagmei „dacă fapta nu constituie infracțiune” ce poartă un caracter de tautologie. Constatăm că la alin. (1) și (2) de la art. 233 CC al RM avem specificarea „...dacă fapta nu constituie infracțiune”. Ulterior, la agravantele de la alin. (2²) și (4) al aceluiași articol se face adăugător aceeași precizare „...dacă fapta nu constituie infracțiune”, totodată făcându-se trimitere la alin. (1)–(2¹) care conțin specificarea dată. Prin urmare, trebuie exclusă precizarea „dacă fapta nu constituie infracțiune” din conținutul agravantelor de la alin. (2²) și (4).

În conținutul normei de la alin. (2²), constatăm o altă eroare care denotă faptul că autorul nu a ținut cont de principiile dreptului contravențional, la formularea dispoziției, în special de principiul individualizării răspunderii contravenționale și sancțiunii contravenționale, conform căruia „*Nimeni nu poate fi supus de două ori răspunderii contravenționale pentru una și aceeași faptă*” [7, art. 9, alin. (2)]. Prin urmare, din conținutul dispoziției de la alin. (2²) se înțelege că făptuitorul urmează să fie tras la răspundere contravențională pentru care acesta deja a fost sancționat „*de către o persoană sancționată deja pentru această contravenție*”. Putem doar presupune că autorul a avut în vedere sintagma „*de către o persoană sancționată deja pentru o contravenție similară*”.

Cea mai mare ambiguitate o formează sintagma „*acțiunile prevăzute la alineatele (1)-(2¹), săvârșite repetat în cursul aceluiași an calendaristic de către o persoană sancționată deja pentru această contravenție*”.

În ipoteza în care autorul a avut în vedere săvârșirea repetată a unei fapte similare, lucru de care nu suntem siguri, în contextul contravențiilor prevăzute la alin. (1)-(2¹) art. 233 CC al RM, constatăm că acestea de fapt pot fi realizate în mod repetat dar nu pot fi calificate în mod analogic (repetat) în conformitate cu aceleași norme, deoarece după săvârșirea contravențiilor prevăzute de art. 233 alin. (1)-(2¹) CC al RM, făptuitorul este sancționat cu amendă sau cu muncă neremunerată în folosul comunității, în toate cazurile „*cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 6 luni la 1 an*”. Prin urmare, dacă făptuitorul săvârșește aceleași fapte în mod repetat în decursul unui an calendaristic, atunci acestea urmează a fi calificate conform alin. (4) al art. 233 CC al RM conform căruia „*Acțiunile prevăzute la alineatele (1)-(2¹), săvârșite de către o persoană care nu deține permis de conducere sau care este privată de dreptul de a conduce vehicu-*

le, dacă fapta nu constituie infracțiune”, prevedere care face practic imposibil calificarea repetată a contravențiilor prevăzute la alin. (1)-(2¹) și prin urmare imposibil aplicarea normei de la alin. (2²), cu excepția cazurilor când faptele de la alin. (1)-(2¹) au fost săvârșite în decursul de la 6 luni până la un an, în ani calendaristici diferiți.

Din aceste considerente, formularea normei de la alin. (2²) face ca aceasta să devină practic caducă.

Latura obiectivă a contravenției prevăzute la art. 233 alin. (3) CC al RM se manifestă prin acțiunile specificate la alineatele (1)-(2¹), în cazul în care admiterea la trafic a conducătorului de vehicul nu prevede obligația de a deține permis de conducere, cum ar fi, de exemplu, conducerea bicicletei, a tricicletei sau a unui alt vehicul destinat pentru anumite lucrări agricole.

Latura obiectivă a contravenției prevăzute la art. 233 alin. (4) CC al RM se manifestă prin acțiunile specificate la alin. (1) și (2¹) ale aceluiași articol, săvârșite de către o persoană care nu deține permis de conducere sau care este privată de dreptul de a conduce vehicule, dacă fapta nu constituie infracțiune. Reflecțiile realizate mai sus referitoare la dispozițiile normelor de la alin. (1) și (2¹) al art. 233 CC al RM sunt valabile și pentru alin. (4), cu excepția faptului că făptuitorul trebuie să întrunească anumite condiții.

În cazul dat, subiectul trebuie să fie o persoană care a împlinit vârsta de 16 ani care nu deține un permis de conducere în conformitate cu categoria sau subcategoria vehiculului pe care îl conduce [6].

Totodată subiect al răspunderii contravenționale în baza art. 233 alin. (4) CC al RM poate fi persoana responsabilă care a împlinit vârsta de 16 ani căreia i-a fost aplicată printr-o decizie irevocabilă și definitivă sancțiunea, contravențională [7, art. 36] sau penală [3, art. 65¹], „privarea de dreptul de a conduce vehiculul”.

Concluzii

În urma analizei și a reflecțiilor realizate în acest studiu, constatăm, cu regret, că autorul sau autorii care au contribuit la formularea și elaborarea prevederilor din conținutul art. 233 Cod contravențional al Republicii Moldova au fost prost inspirați, nu au ținut cont de noțiunile și termenii utilizați în diferite acte normative de resort, au neglijat acele exigențe legale cu referire la cerințele de bază față de structura și conținutul actelor normative, fapt prin care au provocat confuzii, ambiguități, interpretări arbitrare și respectiv o aplicare defectuoasă a normelor respective.

Prin urmare, se propune următoarea variantă a normei prevăzută de art. 233 CC al RM:

„Articolul 233. Conducerea vehiculului în stare de ebrietate alcoolică cu grad minim, predarea conducerii lui către o persoană care se află în stare de ebrietate

(1) Conducerea vehiculului de către o persoană care se află în stare de ebrietate alcoolică cu grad minim, se sancționează cu amendă de la 350 la 500 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității pe o durată de la 40 la 60 de ore, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 6 luni la 1 an.

(2) Predarea cu bună știință a conducerii vehiculului către o persoană care se află în stare de ebrietate se sancționează cu amendă de la 350 la 500 de unități convenționale cu aplicarea a 6 puncte de penalizare sau cu muncă neremunerată în folosul comunității pe o durată de la 40 la 60 de ore, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 6 luni la 1 an.

(3) Faptele prevăzute la alineatele (1)-(2), săvârșite repetat în cursul aceluiași an calendaristic de către o persoană sancționată deja pentru o contravenție similară, se sancționează cu amendă de

la 450 la 500 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității pe o durată de la 40 la 60 de ore, sau cu arest contravențional pe un termen de 15 zile, în toate cazurile cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 2 la 3 ani.

(4) Faptele prevăzute la alineatele (1)-(2¹), în cazul în care admiterea la trafic a conducătorului de vehicul nu prevede obligația de a deține permis de conducere, se sancționează cu amendă de la 350 la 500 de unități convenționale.

(5) Faptele prevăzute la alineatele (1)-(2¹), săvârșite de către o persoană care nu deține permis de conducere sau care este privată de dreptul de a conduce vehicule, se sancționează cu amendă de la 450 la 500 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității pe o durată de la 40 la 60 de ore, sau cu arest contravențional pe un termen de 15 zile”.

Referințe bibliografice

1. <https://newsmaker.md/ro/49-de-soferi-prinsi-in-stare-de-ebrietate-la-volan-in-acest-weekend-ce-incalcari-au-mai-depistat-politistii/> (accesat la data de 08.01.2021)
2. https://politia.md/sites/default/files/raport_9_luni_2020_.pdf (accesat la data de 08.01.2020).
3. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 18-04-2002. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123534&lang=ro#, accesat la data de 11.-1.2021).
4. Legea Republicii Moldova nr. 414 din 22.12.2006 cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35 din 26-02-2016. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122881&lang=ro#, accesat la data 07.03.2021).
5. Legea Republicii Moldova nr. 131 din 07.06.2007 privind siguranța traficului rutier. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 103-106 din 20-07-2007 (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112505&lang=ro#, accesat la data de 11.01.2021).

6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1452 din 24-12-2007 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 8-10 din 15-01-2008. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121794&lang=ro#, accesat la data de 06.03.2021).

7. Codul contravențional al Republicii Moldova 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 78-84 din 17-03-2017 (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124835&lang=ro, accesat la data de 11.01.2021).

8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 296 din 10.04.2009 privind aprobarea Regulamentului privind modul de testare alcoolică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 80-81 din 24-04-2009. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123200&lang=ro#, accesați la data de 11.01.2021).

9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 357 din 13.05.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere. În: Monitorul Oficial al Republicii

Moldova nr. 92-93 din 15-05-2009. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124130&lang=ro, accesat la data de 11.01.2021).

10. Codul penal al României din 17 iulie 2009. În: Monitorul Oficial al României nr. 510 din 24 iulie 2009. (http://legislatie.just.ro/Public_Detalii_Document_Afis/223635, accesat la data de 06.03.2021)

11. Legea Republicii Moldova nr. 100 din 22-12-2017 cu privire la actele normative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17 din 12.01.2018. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105607&lang=ro, accesat la data de 16.02.2021).

12. Hotărârea CSJ din 14.11.2018, Dosarul nr. 1re-121/2018 (http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12387, accesat la data de 11.01.2021).

13. <https://piataauto.md/Stiri/2019/10/VIDEO-Peste-60-soferi-in-stare-de-ebrietate-documentati-in-acest-week-end-in-Moldova-50-dintre-ei-in-stare-de-ebrietate-avansata/> (accesat la data de 08.01.2021).

14. <https://dexonline.ro/definitie/preda> (accesat la data de 06.03.2021).

15. GUȚULEAC, V. *Tratat de Drept Contravențional*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009.

LATURA SUBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE CREARE SAU CONDUCERE A UNEI ORGANIZAȚII CRIMINALE

Andrei CAZACICOV

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: andreicazacicov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1117-1684>

Aplicarea în practica judiciară autohtonă a normei penale statuate la art. 284 Cod penal întâmpină unele dificultăți care rezultă inclusiv din interpretarea deficitară asupra elementelor și semnelor componenței de infracțiune corespunzătoare. Prezentul articol și-a propus drept obiectiv explicarea detaliată și inteligibilă a conținutului laturii subiective a infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale, fapt util din dubla perspectivă: teoretică și aplicativă. Explicarea coerentă a conținutului laturii subiective a infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale acordă posibilități adiționale în procesul de calificare, fapt ce poate fi folosit contradictoriu de participanții procesului penal, atât de partea acuzării, cât și de cea a apărării.

Cuvinte-cheie: grup criminal organizat, organizație criminală, latura subiectivă, infracțiuni cu caracter terorist, terorism.

SUBJECTIVE SIDE OF THE CRIME OF CREATING OR LEADING A CRIMINAL ORGANIZATION

The application in the national judicial practice of the criminal norm established at art. 284 Penal code encounters some difficulties resulting from the misinterpretation of the corresponding elements and signs of crime composition. The present study aimed to explain in detail and intelligibly the content of the subjective side of the crime of creating or leading a criminal organization, what will be useful from both perspectives: theoretical and practical. The coherent explanation of the content of the subjective side of the crime of creating or leading a criminal organization provides additional possibilities in the qualification process, which can be used contradictory by both participants in the criminal trial: the prosecution and the defense.

Keywords: organized criminal group, criminal organization, subjective side, terrorist offenses, terrorism.

COTÉ SUBJECTIF DU CRIME DE CRÉER OU DE DIRIGER UNE ORGANISATION CRIMINELLE

L'application dans la pratique judiciaire de la République de Moldavie de la norme pénale établie à l'art. 284 du Code criminel rencontre certaines difficultés qui résultent de l'interprétation erronée des éléments et des signes de la composante criminelle. La présente étude visait à expliquer en détail et de manière intelligible le contenu du côté subjectif du crime de créer ou de diriger une organisation criminelle, un fait utile sous deux angles: théorique et pratiquement. L'explication cohérente du contenu du volet subjectif du délit de création ou de direction d'une organisation criminelle offre des possibilités supplémentaires dans le processus de qualification, qui peuvent être utilisées de manière contradictoire par les acteurs du processus pénal, tant du côté de l'accusation que de la défense.

Mots-clés: groupe criminel organisé, organisation criminelle, côté subjectif, infractions terroristes, terrorisme.

СУБЪЕКТИВНАЯ СТОРОНА ПРЕСТУПЛЕНИЯ СОЗДАНИЯ ИЛИ РУКОВОДСТВА ПРЕСТУПНОЙ ОРГАНИЗАЦИЕЙ

Применение в судебной практике Республики Молдова уголовной нормы, предусмотренной ст. 284 Уголовного кодекса, сталкивается с некоторыми трудностями возникающими из-за неправильного толкования элементов и признаков соответствующего состава преступления. Данное исследование направлено на то, чтобы подробно и доходчиво объяснить содержание субъективной стороны преступления «создание преступной организации или руководство ею», что является полезным с обеих точек зрения: теоретической и практической. Последовательное объяснение содержания субъективной стороны преступления «создание преступной организации или руководство ею» предоставляет дополнительные возможности в процессе квалификации, которые могут использоваться участниками уголовного процесса, как со стороны обвинения, так и со стороны защиты.

Ключевые слова: организованная преступная группа, преступная организация, субъективная сторона, террористические преступления, терроризм.

Introducere

Latura subiectivă a infracțiunii constituie unul din elementele esențiale în baza căruia se constată existența gradului prejudiciabil caracteristic anume unei fapte infracționale și, prin urmare, a prezenței/absenței componentei de infracțiune, fapt dedus expres din coroborarea prevederilor art. 15 și art. 113 Cod penal.

În prezent, infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale (art. 284 Cod penal), sub aspectul semnelor laturii subiective a infracțiunii, nu a fost cercetată într-un volum deplin, ceea ce condiționează unele interpretări greșite și, drept consecință, aplicarea eronată a normei de drept.

Metodologia de cercetare. În vederea cuprinderii multiaspectuale a cercetării efectuate au fost folosite metodele: logică, comparativă, sistemică și interpretării literare. Totodată, pentru atingerea scopului trasat a fost utilizat materialul normativ (hotărâri, legi, coduri etc.) și doctrinar (articole științifice, reviste, ghiduri, teze de doctorat, manuale, monografii, baze de date electronice etc.) vizând infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale.

Ideii principale ale cercetării

Latura subiectivă a infracțiunii constă într-o anumită atitudine psihică, alcătuită din elemente intelective, volitive și afective, care determină și însoțesc actul fizic de executare [3, p. 187].

Latura subiectivă a conținutului oricărei infracțiuni constă în totalitatea condițiilor cerute de lege cu privire la atitudinea psihică a făptuitorului – sub raportul conștiinței și voinței sale – față de materialitatea faptei săvârșite (acțiune sau inacțiune, rezultat, raport de cauzalitate) pentru ca acea faptă să constituie infracțiune [26, p. 128].

Semnele laturii subiective se subdivid în două categorii: obligatorii și facultative. Semnele facultative au importanță pentru calificarea infracțiunii, iar cele facultative sunt relevante doar individualizării răspunderii penale. În această ordine de idei, vinovăția este trecută la semnul obligatoriu al laturii subiective, celelalte semne – scopul, motivul (mobilul), emoțiile, sunt considerate facultative. Prin excepție, legiuitorul utilizează în textul infracțiunii concrete unele semne facultative ale laturii subiective, în acest caz considerându-le obligatorii pentru calificarea faptei.

În acord cu principiul incriminării subiective (caracterului personal al răspunderii penale) statuat la art. 6 Cod penal: „Persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție. Răspunderii penale și pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea penală” [9].

Acest din urmă principiu extrapolează într-un alt pilon primordial al justiției – principiul prezumției

de nevinovăție, consfințit în toate instrumentele juridice internaționale [24, 34], comunitare [18] și naționale [17, 10].

În doctrina penală se face deosebirea între vinovăția ca trăsătură esențială a infracțiunii (întipărită în noțiunea legiferată a infracțiunii de la art. 14 Cod penal) și vinovăția ca element al conținutului unei anumite infracțiuni [7, p. 128].

O asemenea deosebire se impune pentru că existența vinovăției ca trăsătură esențială nu presupune întotdeauna și existența vinovăției ca element al laturii subiective [3, p. 187] (săvârșirea faptei din imprudență, în cazul incriminării acesteia doar în forma intenționată, spre exemplu contaminarea din imprudență cu maladia SIDA), și viceversa (comiterea infracțiunii în una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei: legitima apărare, extrema necesitate etc.).

Așadar, vinovăția reprezintă atitudinea psihică (conștientă și volitivă) a persoanei față de fapta prejudiciabilă săvârșită și urmările prejudiciabile ale acesteia, ce se manifestă sub formă de intenție sau imprudență [28, 235].

Pentru tragerea la răspundere penală a unei persoane care a comis o infracțiune și pentru individualizarea strictă a pedepsei, nu este suficient a se stabili că persoana respectivă a comis fapta cu vinovăție, ci mai este necesar a se stabili și forma de vinovăție cu care aceasta a acționat.

În cazul infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale (art. 284, alin. (1) Cod penal), **latura subiectivă se exprimă prin vinovăție, care preia forma intenției directe.**

În conformitate cu art. 17 Cod penal: „Se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări” [9].

În contextul în care infracțiunea prevăzută la art. 284, alin. (1) Cod penal are o componentă formală, pentru calificarea faptei nu comportă careva importanță existența și natura urmărilor prejudiciabile. Cu toate acestea, ne alăturăm opiniei expuse de autorul Al. Borodac, precum că „fiecare infracțiune este materială, iar descrierea legislativă a componentelor formale nu exclude survenirea urmărilor sau a pericolului real de survenire a acestora” [33, p. 72].

Intenția directă în cadrul infracțiunilor cu componentă formală se exprimă prin aceea că făptuitorul își dădea seama de caracterul prejudiciabil al faptei sale, a prevăzut că prin săvârșirea acesteia atentează la relațiile sociale ocrotite de legea penală și a dorit săvârșirea faptei respective [37, p. 39].

Notăm în acest context că în literatura de specialitate se evită în mod cras referirea la momentul (factorul) intelectual al intenției sub formă de previziune, și anume că prin săvârșirea infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale se atentează la relațiile sociale ocrotite de legea penală. Așadar, fie se specifică că „făptuitorul înțelege că formează sau conduce o organizație criminală, și dorește săvârșirea unor asemenea acțiuni” [6, p. 550], fie „vinovatul conștientizează că creează organizația criminală, conduce cu aceasta și dorește acest fapt” [32, p. 314].

În cazul art. 284, alin. (1) Cod penal, deducem că **intenția directă a făptuitorului presupune următoarele: persoana care a săvârșit infracțiunea își dădea seama de caracterul prejudiciabil al faptei de creare sau conducere a unei organizații criminale, a prevăzut pericolul determinat de crearea sau conducerea unei organizații criminale proiectat asupra relațiilor sociale de protejare a securității publice, a voit realizarea unei asemenea fapte prejudiciabile.**

Privită în această optică, infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale este o infracțiune de pericol și nu una de rezultat.

Cu referință la scopul și motivul comiterii infracțiunii stipulate la art. 284, alin. (1) Cod penal,

iese în evidență că aceste semne facultative ale laturii subiective nu sunt absolut necesare constatării existenței componente de infracțiune.

Doctrina noastră de drept penal definește motivul infracțiunii ca fiind mobilul, impulsul interior care determină hotărârea infracțională și, deci, implicit comiterea infracțiunii [7, 69].

Mobilul nu poate lipsi de la nicio infracțiune intenționată, însă, de principiu, acesta nu face parte din conținutul infracțiunii, decât numai dacă nu este cerut expres de lege [3, 189].

În ceea ce ține de mobilul acestei infracțiuni, acesta poate consta în năzuința de a comite alte infracțiuni, interesul material [4, p. 518], economic, financiar sau politic, autoafirmarea etc.

Prin scopul infracțiunii se înțelege obiectivul propus și reprezentat de făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale, adică finalitatea urmărită prin săvârșirea faptei penale [7, p. 193].

Astfel, spre deosebire de legislația penală a unor state în care scopul este un semn obligatoriu pentru constatarea existenței laturii subiective a infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale (spre exemplu, art. 210, alin. (1) Cod penal al Federației Ruse [40]), cadrul normativ al Republicii Moldova nu prevede un scop general pentru care se creează sau se conduce organizația criminală.

La caz, *exceptio probat regulam in casibus non exceptis*, or, art. 284, alin. (2) Cod penal prevede crearea sau conducerea unei organizații criminale în scopul special de comitere a uneia sau mai multor infracțiuni cu caracter terorist. Pe cale de consecință, crearea sau conducerea unei organizații în varianta incriminată la art. 284, alin. (1) Cod penal admite orice scop posibil, cu excepția comiterii uneia sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist. Așadar, în cazul de față, se aplică varianta inversată a principiului *ubi lex distinguit, nec nos distinguere debemus* (acolo unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă).

Totodată, se reliefează faptul că regula instituită *supra* este comună pentru majoritatea modalități normative de realizare a infracțiunii cercetate, dar nu este valabilă pentru toate.

Așadar, modalitățile de comitere a infracțiunii de la art. 284, alin. (1) Cod penal, sub formă de: 1) crearea de fonduri bănești și de altă natură și 2) înzestrarea organizației criminale cu arme și instrumente, prevăd un scop special distinctiv, care poate să se desprindă din scopul nemijlocit al creării sau conducerii organizației criminale, dar care poate fi și unul contrar acestuia.

În aceste condiții, crearea de fonduri bănești și de altă natură se circumstanțiază de scopul alternativ, fie de susținere financiară a membrilor organizației criminale, fie susținerea activității criminale a organizației. La caz, accentuăm faptul că pronumele personal „lor” din cadrul sintagmei „susținerea lor financiară” indică anume la susținerea financiară a membrilor organizației criminale și nu a organizației criminale propriu-zise.

Înzestrarea organizației criminale cu arme și instrumente vizează un scop special, și anume acel de săvârșire a infracțiunilor. Desprinzându-ne de principiul roman *ubi jus incertum, ibi nullum*, în accepțiunea că ceea ce nu este interzis – se prezumă a fi permis, conchidem că scopul săvârșirii de infracțiuni privește oricare din categoriile de infracțiuni prevăzute de art. 16 Cod penal (ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave).

Cu privire la acest aspect, pe plan extranațional și european sesizăm faptul proscrierii activității organizațiilor criminale anume în scopul comiterii unor categorii de infracțiuni.

În acest fel, legislația penală a Federației Ruse (art. 210, alin. (1) Cod penal [40]), Bulgariei (art. 93 Cod penal [11]), Regatul Arabiei Saudite (art. 293 Cod penal [12]), Republicii Federale Germane (art. 129, alin. (1) Cod penal [38, p. 150]) și a altor state

prevede expres o anumită categorie de infracțiuni, raportate fie la gravitatea faptei, fie la termenul minim/ maxim al pedepsei penale, care constituie scopul pentru atingerea căruia acționează membrii organizației criminale.

În cazul altor state, răspunderea penală pentru crearea sau conducerea unui grup sau organizații criminale implică scopul generalizat de comitere a infracțiunilor, fără a concretiza tipul acestora sau sancțiunea legală (art. 367 Cod penal al României [13]; art. 416 Cod penal al Italiei [39])

Într-o speță din practica judiciară românească, *inculpatul E. a exercitat, alături de coînculpații F. și T., precum și de ceilalți membri ai comisiei de examinare, respectiv, inculpații Y., D. și G., acte materiale specifice unui grup infracțional organizat, a cărui activitate avea ca scop săvârșirea unor infracțiuni de corupție, în contextul facilitării schimbării domiciliului unor persoane și a obținerii de către acestea, în mod fraudulos, a permisului de conducere* [23].

Nu doar atât, *acquis-ul comunitar* (prin art. 5, alin. (1), lit. a), pct. i) al Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate [19]) indică fiecărui „Stat Parte adoptarea măsurile legislative și a altor măsuri necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, dacă a fost săvârșită cu intenție: [...] ca infracțiuni distincte de cele care implică o tentativă de activitate infracțională ori consumarea acesteia: faptei de a se înțelege cu una sau mai multe persoane **în vederea săvârșirii unei infracțiuni grave** cu un scop legat direct ori indirect de obținerea unui avantaj financiar sau a altui avantaj material și, când dreptul intern o cere, implicând un act săvârșit de unul dintre participanți în baza acestei înțelegeri ori implicând un grup infracțional organizat” [19] (sublinierea ne aparține – n.a.).

De menționat este că în baza Convenției împotriva criminalității transnaționale organizate, Republica Moldova și-a asumat angajamentele co-

respunzătoare, corelative unui Stat care a ratificat textul acesteia [31].

Mai mult, scopul obținerii veniturilor de către criminalitatea organizată a fost evidențiat drept unul principal în cadrul primului simpozion al Interpolului [2, p. 23].

În definitiv, nu putem renunța *de plano* la ideea prezenței, conform cadrului normativ național, a unui scop anume pentru care se condiționează existența organizației criminale. Mai cu seamă acest argument valorează în contextul în care doctrina penală recunoaște că scopul poate fi mai îndepărtat sau final și mai apropiat sau nemijlocit [3, p. 189].

Esența activității unui grup/ organizații criminale rezidă în obținerea unui profit și garantarea unei bunăstări a membrilor acestor grupuri sau organizații criminale. Dacă am înlătura caracterul ilegal al activităților acestor entități, atunci scopurile urmărite de acestea ar putea fi asemănătoare cu scopurile urmărite de către orice agent economic sau chiar scopurile urmărite de stat [25, p. 24].

Tendența criminalității organizate constă în atribuirea unui aspect legal acțiunilor infracționale, care în esența lor au doar un scop: obținerea ilegală a profiturilor, care pot fi obținute din comiterea diferitor infracțiuni, însă mijloacele financiare acumulate urmează să fie folosite de către conducătorul acesteia în interesele organizației criminale și susținerea lumii criminale, cât și în interes personal. Interesul organizațiilor criminale persistă acolo, unde este putere și pot fi obținute dividende financiare. Aceasta se face, în mare parte, prin coruperea politicianului și demnitarilor de stat pentru lobarea intereselor lor criminale, mecanism cu ajutorul cărora se modifică legi, se creează platforme convenabile de folosire a resurselor publice (atât materiale, cât și financiare), se defavorizează activitatea organelor de drept competente în combaterea acestui flagel, se creează un climat de nesiguranță pentru populație [29, p. 86].

Așadar, cât privește scopul general (final) al unei organizații criminale, sunt relevante dispozițiile părții generale ale Codului penal, care, la art. 47 Cod penal, atribuie organizației criminale scopul de „a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice” [9].

În practica judiciară a Republicii Moldova, s-a reținut drept scopuri ale activității organizației criminale următoarele: „scopul activității criminale comune [...] scopurile organizației criminale – omorurile la comandă pentru împărțirea sferelor de influență între diferite grupări criminale, pentru înlăturarea concurenților în activitatea comercială, precum și alte infracțiuni grave și deosebit de grave [...] cu scopul de a lichida concurența în grupările criminale din Transnistria [...] cu scopul înlăturării persoanei în legătură cu serviciul lui în organele miliției din regiunea Transnistreană [...] scopul împărțirii sferelor de activitate în lumea criminală” [30].

De asemenea, într-un dosar penal s-a reliefat că „în rezultatul investigațiilor efectuate, au fost captate informații potrivit cărora scopul organizației „F.” constă în restabilirea statului turc în frontierele Imperiului Otoman și realizarea ideii pan turcismului (reunificarea/ restabilirea controlului asupra teritoriilor controlate cândva de Turcia) [27]”.

În jurisprudența României s-au întâlnit scopuri specifice precum: „crearea unor filiere prin intermediul cărora să materializeze ideea infracțională, respectiv organizarea sistematică de licitații frauduloase pe site-urile specializate menționate privind vânzarea unor bunuri inexistente” [22] sau „cu scopul săvârșirii infracțiunii de înșelăciune în formă deosebită de gravă și manipularea pieței de capital, cu ajutorul unor acte false” [21].

În practica Federației Ruse s-a constatat că: „A., nu mai târziu de ianuarie 2010, a decis să creeze o

asociație (organizație) criminală cu scopul comiterii infracțiunilor grave și deosebit de grave – răpirea persoanelor în etate, a celor ce suferă de maladii grave, inclusiv de alcoolism, cu scopul de a dobândi, prin escrocherie sau extorcare, apartamentele acestora aflate în orașul X.” [36].

Rezumând ideile enunțate, concluzionăm că ***infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale (art. 284, alin. (1) Cod penal) nu specifică un anumit scop sau motiv***, necesar și obligatoriu constatării întrunirii semnelor laturii subiective a infracțiunii, respectiv, încadrării juridice a faptei infracționale.

În cazul infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale sau a unui grup criminal organizat cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist (art. 284, alin. (2) Cod penal), ***latura subiectivă se exprimă prin vinovăție, care preia forma intenției directe***, iar scopul devine o parte integrantă, obligatorie pentru atestarea întregirii componente de infracțiune.

În cadrul unor cercetări pe marginea infracțiunii de referință [4, p. 521; 14, 627] se atestă o neglijare totală a semnului facultativ obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii de la preceptul incriminator al art. 284, alin. (2) Cod penal sau referirea la acest semn în cadrul laturii obiective [35, p. 89], ceea ce este impropriu.

Așadar, semnul special al laturii subiective, care la infracțiunea cercetată devine unul obligatoriu, constă în ***scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist*** [5, p. 580].

Scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist face trimitere directă la norma interpretativă de la art. 134¹¹ Cod penal, în sensul că organizația criminală sau grupul criminal organizat urmărește comiterea uneia din infracțiunile cuprinse de dispozițiile articolelor art. 140¹, 142, 275, 278, 278¹, 279¹, 279², 279³, 280, 284, alin. (2), art. 289¹, 292, alin. (1¹) și alin. (2) în partea ce vizează faptele

prevăzute la alin. (1¹), art. 295, 295¹, 295², 342 și 343 Cod penal [9].

Pentru legislația penală a Republicii Moldova îi este caracteristică restrângerea listei infracțiunilor cu caracter terorist la un număr concret de infracțiuni, de regulă transpuse în dreptul penal național din dreptul internațional [8, p. 17], care în cazul dat îi atribuie un caracter exhaustiv. Drept rezultat, scopul de comitere a unei sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist implică, la rândul său, o limitare.

Construcția legislativă, spre exemplu, a art. 205.4 Cod penal al Federației Ruse nu presupune o limită în ceea ce privește infracțiunile pentru care se constituie comunitatea teroristă. Scopul creării comunității teroriste înglobează nu doar comiterea infracțiunilor cu caracter terorist, ci și a celor de propagandă, justificare și sprijinire a terorismului. Or, conform art. 63, alin. (1), lit. p) Cod penal al Federației Ruse, comiterea infracțiunii în scop de propagandă, justificare și sprijinire a terorismului este prevăzută drept circumstanță agravantă legală [40].

Respectiv, cu titlu de exemplu, crearea unui grup criminal organizat pentru realizarea unui furt în scop de contribuire la activitatea teroristă, conform legislației în vigoare a Republicii Moldova, urmează a fi calificată strict în conformitate cu dispoziția art. 26 raportat la art. 186, alin. (3), lit. b) Cod penal, fără antrenarea răspunderii penale conform art. 284, alin. (2) Cod penal. Aceeași situație se va atesta și în cazul altor infracțiuni neincluse în lista de la art. 134¹¹ Cod penal, chiar dacă sunt conex terorismului (bunaoară, infracțiunii de finanțare a terorismului nu i se atribuie un caracter terorist) [15, p. 70].

Simplul scop de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist nu determină existența obligatorie a unui concurs de infracțiuni dintre

art. 284, alin. (2) Cod penal și a uneia sau a mai multor infracțiuni atribuite de legiuitor la categoria infracțiunilor cu caracter terorist. În acest caz, pentru existența componentei de infracțiune este suficientă doar constatarea urmăririi respectivului scop de către făptuitor (făptuitori).

Așadar, este vorba de așa-numita „organizare calificată”. În eventualitatea în care grupul criminal organizat creat în prealabil a recurs la săvârșirea, spre exemplu, a actului terorist, la calificare se va reține, suplimentar, norma de la lit. b), alin. (2), art. 278 Cod penal al Republicii Moldova [16, p. 214].

În aceeași ordine de idei, regula dată se păstrează și în cazul formelor neconsumate – pregătire sau tentativă – ale infracțiunilor cu caracter terorist. Spre exemplu, înțelegerea prealabilă de a săvârși o infracțiune cu caracter terorist, dacă aceasta, din cauze independente de voința făptuitorului, nu și-a produs efectul, poate fi încadrată juridic fie ca pregătire de infracțiune fie, în cazul în care această înțelegere prealabilă preia o formă organizată – grup criminal organizat sau organizație criminală, ca infracțiune consumată prevăzută la art. 284, alin. (2) Cod penal. În cazul dat nu pot opera regulile concursului ideal de infracțiuni, căci norma instituită la art. 284, alin. (2) Cod penal dispune de o componentă formală și se consideră consumată din momentul constituirii sau conducerii grupului. În esență se săvârșește o pregătire de infracțiune, care în acest caz preia forma de infracțiune consumată.

Altă situație se atestă în cazul în care scopul infracțiunii își găsește o realizare efectivă, adică mai întâi se creează grupul criminal organizat sau organizația criminală, iar ulterior se pregătește, se atentează sau se comite o altă infracțiune. În cazul dat ne aflăm în prezența unui concurs real de infracțiuni. În speță, *cet. L. C. a creat o organizație criminală și în cadrul căreia, împreună cu cet. V. M., l-au amenințat pe cet. A. B. cu răfuială fizică*

întru comiterea omorului cet. N. S. Ulterior, A. B. a refuzat să ducă până la capăt realizarea planului criminal al condamnaților V. M. și L. C., fapt pentru care, la data de 05.11.2010, a fost maltratat de către ultimul. Acțiunile inculpatului L. C. au fost încadrate conform prevederilor art. 284 alin. (1) și art. 26, 42 alin. (4), 145 alin. (2) lit. i), p) Cod penal [20].

De asemenea, trecând scopul special al infracțiunii incriminate la art. 284, alin. (2) Cod penal prin prisma scopului general al grupului criminal organizat prevăzut la art. 46 și al organizației criminale prevăzute la 47 Cod penal, concluzionăm că primul (comiterea uneia sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist) se atribuie la cel din urmă (pentru a comite una sau mai multe infracțiuni; în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice) prin raportul de tip gen-specie. Or, scopul nemijlocit este prevăzut de dispoziția art. 284, alin. (2) Cod penal, iar scopul final este descris la art. 46, 47 Cod penal.

Concluzii

Importanța identificării corecte a semnelor laturii subiective a infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale nu poate fi supraapreciată.

În acest sens, pe lângă stabilirea corectă a intenției infracționale, scopul infracțiunii prevăzute de art. 284 Cod penal are o pondere covârșitoare la stabilirea întregirii laturii subiective și, prin urmare, a componenței de infracțiune. Astfel, dacă în cazul alin. (2) al art. 284 Cod penal, scopul este un semn obligatoriu și expres indicat de legiuitor, atunci pentru alin. (1) al art. 284 Cod penal, scopul urmează a fi identificat separat în baza moda-

lității normative concrete de exteriorizare a faptei prejudiciabile și, în orice caz, interpretat în lumina normei definitorii generale a unei organizații criminale, prevăzute la art. 47 Cod penal.

Referințe bibliografice

1. ANTONIU, G., MITRACHE, C., STĂNOIU, R. ș.a. *Noul Cod penal*. Volumul I. București: „C.H. Beck”, 2006. ISBN / ISSN: 973-655-969-6
2. BERNASCONI, P. *La criminalite organisee et d'affaires internaționale*. Changes in Society; Crime and Criminal Justice in Europe: A Challenge for Criminological Education and Research, Volume II: International Organized and Corporate Crime. Antwerp: Kluwer, 1995. ISBN: 2-87377-194-1
3. BOROI, AL. *Drept penal. Partea generală: conform noului Cod penal*. Editura a 2-a, revăzută. București: C.H. Beck, 2014. 693 p. ISBN/ ISSN: 978-606-18-0717-8
4. BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială*. Volumul II. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2011. 1324 p. ISBN 978-9975-53-034-7
5. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Volumul II. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015. 1300 p. ISBN: 978-9975-53-470-3
6. BRÎNZA, S., ULIANOVSKI, X., STATI, V. et al. *Drept penal. Partea specială*. Volumul II. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 805 p. ISBN: 9975-79-325-8
7. BULAI, C. *Manual de drept penal (partea generală)*. București: Editura „ALL”, 1997. 647 p. ISBN 973-9229-74-3
8. CHIRIȚA, V., CAZACICOV, A. *Măsuri de prevenire și combatere a actului terorist*. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Ediția a XIV-a, nr. 2. Chișinău, 2014. 164 p. ISSN 1857-0976
9. Cod penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
10. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, art. 8. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251.

11. Codul penal al Bulgariei din 15.03.1968, cu ultimele amendamente din 19.12.2017 [citată 26.03.2021]. Disponibil: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1245689&subID=100109090,100109257,100109267,100109819>
12. Codul penal al Regatului Arabiei Saudite (وناقلا (فديوعسل افي بر عل ائكل مل ليل ي ان جل ان) [citată 10.01.2021]. Disponibil: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ar/ma/ma045ar.pdf>
13. Codul penal al României nr. 286 din 2009, în vigoare din 01.02.2014. În: Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 510 din 24.07.2009.
14. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Manual elaborat sub conducerea profesorului BARBĂ-NEAGRĂ A. Chișinău: Editura Sarmis, 2009. 860 p. ISBN: 978-9975-105-20-0
15. COJOCARU, R., CAZACICOV, A. *Crearea sau conducerea unei organizații criminale cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist*. În: „Focarele separatiste și impactul lor asupra terorismului contemporan. Materialele conferinței științifico-practice internaționale 16 martie 2017”, Chișinău, 2017, p. 65-74. 320 p. ISBN: 978-9975-121-38-5
16. COJOCARU, VIOLETA M. *Actul terorist în contextul dreptului penal*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2020, p. 214. 264 p.
17. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, art. 21. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2016, nr. 78.
18. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale nr. 1950 din 04.11.1950, art. 6, § 2. În vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997. În: *Tratate Internaționale*, 30.12.1998, nr. 1.
19. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate nr. 2000 din 15.11.2000. În: *Tratate Internaționale*, 30.12.2006, nr. 35.
20. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09.04.2015. Dosarul nr. 4-1re-74/2015 [citată 23.03.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=711
21. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție a României nr. 1581/2012 din 15.05.2012 [citată 25.03.2021]. Disponibil: [http://www.scj.ro/1093/](http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=102759)
22. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție a României nr. 719/2013 din 27.02.2013 [citată 25.03.2021]. Disponibil: [http://www.scj.ro/1093/](http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=93484)
23. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție a României nr. 88/A/2014 din 14.04.2014 [citată 16.03.2021]. Disponibil: ([http://www.scj.ro/1093/](http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=133315)
24. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la data de 10.12.1948, art. 11. În vigoare pentru Republica Moldova din 28.07.1990.
25. DONCIU, A. *Crima-predicat în infracțiunea de spălare a banilor: Aspecte metodologice, probleme, soluții*. Chișinău: USEM, 2010. 144 p. ISBN: 978-9975-4179-5-2
26. DONGROZ, V., KAHANE, S., OANCEA, I. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român*. București: All Beck, 2003. 676 p.
27. Dosar secretizat, intentat de P.C.C.O.C.S. la 02.11.2017 în baza art. 279¹, alin. (1), lit. b) și alin. (4) C. pen., vol. I.
28. GRAMA, M. BOTNARU, S., ȘAVGA, A. GROSU, VL. *Drept penal. Partea generală*. Volumul I. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2012. 328 p. ISBN: 978-9975-53-083-5
29. GROPA, M. *Limitele mandatului de securitate – expansiunea criminalității organizate ca temei de justificare a mandatului de securitate*. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*, nr. 5, 2020. 118 p. ISSN: 2587-3601
30. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție nr. 4-1re-11/11. Dosarul nr. 4-1re-11/11. Arhiva Curții Supreme de Justiție [citată 23.03.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
31. Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate nr. 15 din 17.02.2005. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 04.03.2005, nr. 36-38.

32. MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău: Centrul editorial USM, 2003, 509 p. ISBN: 9975-70-247-3

33. *Manual de drept penal. Partea generală*. Redactor coordonator BORODAC AL. Chișinău, 2005. 516 p. ISBN: 9975-935-77-X

34. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat la 16.12.1966, art. 14. În vigoare pentru Republica Moldova din 26.04.1993. În: *Tratate Internaționale*, 30.12.1998, nr. 1.

35. SÎLI, V., ARMAȘU, V., DONCIU, A. et al. *Infracțiuni cu caracter terorist, infracțiuni conexe terorismului și unele infracțiuni cu caracter de terorizare*. Chișinău: Garomont-Studio S.R.L., 2011. 230 p. ISBN: 978-9975-9880-4-9

36. Постановление Президиума Верховного Суда Российской Федерации от 21 декабря 2016 г. Дело №

179-III6 [citat 22.03.2021]. Disponibil: <https://vsrf.ru/lk/practice/cases>

37. ПАРОВ, А. И. *Вина и квалификация преступлений*. Учебное пособие. Москва: РИО ВЮЗИ, 1982 г. 63 с.

38. Уголовное уложение (Кодекс) Федеративной Республики Германия. Текст и научно-практ. Комментарий под ред. А. И. ПАРОВА. Москва: Проспект, 2010 г. 280 с. ISBN: 978-5-392-01082-0

39. Уголовный кодекс Италии, утвержден Королевским указом № 1398 от 19.10.1930 г., вступление в силу: 1 июля 1931 г [accesat la 02.01.2021]. Disponibil: <https://wipo.lex.wipo.int/ru/legislation/details/2507>

40. Уголовный кодекс Российской Федерации № 63-ФЗ от 13.06.1996. В: *Собрание законодательства Российской Федерации*, 17.06.1996, № 25.

PROTECȚIA JURIDICĂ A GENOMULUI UMAN FAȚĂ DE INFLUENȚA PRODUSELOR MODIFICATE GENETIC

Lilia PÎSLARU

Doctorandă, Institutul de Cercetări juridice, politice și sociologice, Academia de Științe a Moldovei,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: lilyaanton@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-4079-1789>

Prezentul articol conține informații despre organismele modificate genetic, riscurile și efectele negative ale acestora, inclusiv asupra genomului uman. Este efectuată o analiză a legislației existente în domeniul organismelor modificate genetic. În rezultatul studiului s-a constatat că legislația existentă nu asigură o protecție eficientă a genomului uman. Reglementările existente în Republica Moldova în domeniul organismelor modificate genetic corespund actelor internaționale, dar în același timp sunt ineficiente și insuficiente. Se impune necesitatea modificării legislației existente, inclusiv prin completarea legii penale și contravenționale cu reglementări noi care să asigure o protecție eficientă a domeniului respectiv. La elaborarea prezentei lucrări a fost studiat și utilizat cadrul normativ internațional, regional și național ce reglementează domeniul genomului uman, precum și cel al organismelor modificate genetic, precum și un vast cadru doctrinar în domeniul organismelor modificate genetic. Au fost folosite metodele: logică, analizei și sintezei, sistemică, empirică. La finele articolului au fost înaintate unele propuneri de lege ferenda menite să acopere lacunele existente în legislație.

Cuvinte-cheie: genom uman, organisme modificate genetic, riscuri și efecte negative, lacune în legislație, protecție juridică.

LEGAL PROTECTION OF THE HUMAN GENOME AGAINST THE INFLUENCE OF GENETICALLY MODIFIED PRODUCTS

This article contains information on genetically modified organisms, their risks, and adverse effects, including on the human genome. An analysis of existing legislation in the field of genetically modified organisms is performed. As a result of the study, it was found that existing legislation does not provide effective protection of the human genome. The existing regulations in the Republic of Moldova in the field of genetically modified organisms correspond to international acts, but at the same time are inefficient and insufficient. There is a need to amend existing legislation, including by supplementing criminal and misdemeanor law with new regulations to ensure effective protection of that area. In drafting this paper, the international, regional, and national regulatory framework governing the field of the human genome, as well as that of genetically modified organisms, as well as a vast doctrinal framework in the field of genetically modified organisms were studied and used. The following methods were used: logic, analysis, and synthesis, systemic, empirical. At the end of the article, some proposals of the ferenda law were submitted, meant to cover the existing gaps in the legislation.

Keywords: human genome, genetically modified organisms, risks and adverse effects, gaps in legislation, legal protection.

PROTECTION JURIDIQUE DU GÉNOME HUMAIN CONTRE L'INFLUENCE DES PRODUITS GÉNÉTIQUEMENT MODIFIÉS

Le présent article contient des informations sur les organismes génétiquement modifiés, leurs risques et leurs effets négatifs, y compris sur le génome humain. Une analyse de la législation existante dans le domaine des organismes génétiquement modifiés est effectuée. Le résultat de l'étude a été constaté que la législation existante n'assure pas une protection efficace du génome humain. Les réglementations en vigueur en République de Moldova dans le domaine des organismes génétiquement modifiés correspondent à des actes internationaux, mais elles sont en même temps inefficaces et insuffisantes. Il est nécessaire de modifier la législation existante, notamment en complétant le droit pénal et le droit de la contravention par de nouvelles réglementations pour assurer une protection efficace de cette zone. Dans l'élaboration de cet article, le cadre normatif international, régional et national régissant le domaine du génome humain, ainsi que celui des organismes génétiquement modifiés, ainsi qu'un vaste cadre doctrinal dans le domaine des organismes génétiquement modifiés, ont été étudiés et utilisés. Des méthodes ont été utilisées: logique, analyse et synthèse, systématique, empirique. À la fin de l'article ont été soumises des propositions de loi visant à combler les lacunes existantes de la législation.

Mots clés: génome humain, organismes génétiquement modifiés, risques et effets négatifs, lacunes dans la législation, protection juridique.

ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА ГЕНОМА ЧЕЛОВЕКА ОТ ВЛИЯНИЯ ГЕНЕТИЧЕСКИ МОДИФИЦИРОВАННЫХ ПРОДУКТОВ

Данная статья содержит информацию о генетически модифицированных организмах, их рисках и побочных эффектах, в том числе их влияния на геном человека. Выполнен анализ действующего законодательства в области генетически модифицированных организмов. В результате исследования было установлено, что действующее законодательство не обеспечивает эффективной защиты генома человека. Существующие в Республике Молдова правила в области генетически модифицированных организмов соответствуют международным законам, но вместе с тем они являются неэффективными и недостаточными. Необходимо внести поправки в существующее законодательство, в том числе путем дополнения уголовного законодательства и закона о правонарушениях новыми постановлениями для обеспечения эффективной защиты этой области. При подготовке данной статьи были изучены и использованы международные, региональные и национальные нормативные рамки, регулирующие сферу генома человека, а также генетически модифицированных организмов, проанализирована обширная доктринальная основа в области генетически модифицированных организмов. . Использовались следующие методы: логический, анализ и синтез, системный, эмпирический. В заключение были представлены некоторые законодательные инициативы, призванные восполнить существующие пробелы в законодательстве.

Ключевые слова: геном человека, генетически модифицированные организмы, риски и побочные эффекты, пробелы в законодательстве, правовая защита.

Introducere

Declarația Generală UNESCO "Cu privire la genomul uman și drepturile omului" stabilește expres că genomul omului se află la baza comunității inițiale a tuturor reprezentanților neamului omenesc, precum și a recunoașterii demnității și diversității lor indispensabile. Genomul omului semnifică patrimoniul întregii omeniri [2, art.1].

Organismele modificate genetic, pe lângă riscurile evidente pentru societate, sănătatea consumatorilor și mediul ambiant, comportă un risc real pentru genomul uman în sensul modificării sau alterării acestuia, având ca efecte creșterea nivelului de toxine în organismul gazdă și scăderea cantității de substanțe nutritive.

Reglementările existente în Republica Moldova în domeniul organismelor modificate genetic corespund

pund actelor internaționale, dar în același timp sunt ineficiente și insuficiente.

Materiale utilizate și metode aplicate. La elaborarea prezentei lucrări au fost studiat și utilizat cadrul normativ internațional, regional și național ce reglementează domeniul genomului uman, precum și cel al organismelor modificate genetic, precum și un vast cadru doctrinar în domeniul organismelor modificate genetic. Au fost folosite metodele: logică, analizei și sintezei, sistemică, empirică.

Rezultate obținute și discuții. În conformitate cu Directiva europeană 2001/18/ UE ”Privind eliminarea intenționată în mediul ambiant a organismelor modificate genetic”, a fost definită noțiunea de „organism modificat genetic (OMG)”, care înseamnă orice organism, cu excepția ființelor umane, în care materialul genetic a fost modificat printr-o modalitate ce nu se produce natural prin împerechere și/sau recombinare naturală [3].

Introducerea organismelor modificate genetic (OMG) în ecosistemele complexe ale mediului înconjurător reprezintă un experiment global periculos, în joc fiind natura și evoluția noastră. Oamenii de știință din domeniul ingineriei genetice schimbă însăși viața. Produsele ingineriei genetice sunt organisme vii care nu ar fi evoluat niciodată natural și care nu au un habitat natural propriu. Aceste organisme create de om se pot reproduce și încrucișa cu organisme naturale, astfel răspândindu-se în noi medii și înmulțindu-se într-un mod care nu poate fi controlat sau prevăzut. Deoarece nu știm prea multe despre cum se vor dezvolta aceste organisme noi în mediu și deoarece aceste organisme vii se pot înmulți și răspândi, efectele negative ale OMG-urile s-ar putea să fie descoperite doar când va fi prea târziu [11].

Principiul de producere a unui organism modificat genetic constă în prelevarea de material genetic, modificarea acestuia prin procedee de laborator și introducerea într-un alt organism, în vederea obține-

rii de caracteristici noi. Sunt selectate diverse gene de la aceleași specii, dar și de la specii diferite și transferate de la un organism la altul. Alimentele modificate genetic sunt obținute din plante care au fost modificate genetic, plante ale căror semințe au fost apoi cultivate [9]. În opinia unui specialist în domeniul geneticii, prezența OMG în viața noastră este inevitabilă. Dar oamenii trebuie să știe ce risc comportă producția consumată de ei. Are loc un experiment pe oameni „Suntem supuși riscului și de fiecare dintre noi depinde în ce grup de risc își include familia, pentru că în prezent are loc un experiment pe oameni, spune un expert. Dacă în genetica plantelor testul privind studierea vreunei trăsături poate fi efectuat timp de 3-5 ani (procesul de selecție, în funcție de faptul dacă e cultură perenă sau anuală, poate dura până la 10-25 de ani). Atunci modificările în genetica omului pot fi văzute peste o generație – 25 de ani. Pentru a face niște concluzii minime privind influența unui factor asupra geneticii omului, sunt necesare două generații (primele semănări în masă a culturilor modificate genetic au fost efectuate în SUA în 1996, adică a trecut insuficient timp pentru a face concluzii concrete privind impactul lor asupra sănătății omului) [12].

Conform opiniei mai multor specialiști în domeniu, pe lângă beneficiile organismelor modificate genetic, acestea comportă un șir de riscuri, inclusiv:

1) **Riscuri pentru sănătatea consumatorilor:**

a) **Efectele alergice.** Genele nou inserate pot produce proteine care la unele persoane determină alergii. Cele mai frecvente alergii sunt cele față de lapte, oua, pește, cereale și soia.

b) **Rezistența la antibiotic.** Se știe că unele alimente modificate genetic pot duce la creșterea rezistenței omului sau a animalelor față de antibiotice.

c) **Modificarea/alterarea genomului.** Prin inserarea de gene noi se pot produce alterări la nivelul genomului - adică totalitatea genelor pe care le conține un organism - alterări care pot genera în organismul

gazdă și alte efecte decât cele scontate, cum ar fi scăderea cantității de substanțe nutritive și creșterea nivelului de toxine în organismul gazdă.

2) **Riscuri pentru mediu:**

a) Poluarea culturilor „normale” cu semințe modificate genetic reprezintă deja o potențială problemă, punând în pericol biodiversitatea planetei.

b) Violarea naturii prin amestecarea gene între specii.

3) **Riscuri pentru societate:**

a) Dominarea producției alimentare mondiale de câteva companii;

b) exploatarea străină a resurselor naturale;

c) Amestecarea culturilor modificate genetic cu produse neterminate genetic [10].

De asemenea, efecte adverse pot apărea direct sau indirect prin mecanisme care pot include: răspândirea unui OMG sau a unor OMG-uri în mediu; transferul materialului genetic inserat la alte organisme sau în același organism, indiferent dacă este sau nu modificat genetic; instabilitatea fenotipică și genetică; interacțiunile cu alte organisme; efecte asupra dinamicii populației de specii în mediul receptor și asupra diversității genetice a fiecăreia dintre aceste populații; schimbări ale managementului, inclusiv, când este cazul, în practicile agricole [7].

Cu toate că nu există un răspuns univoc privind influența OMG-urilor asupra omului, la nivel internațional și în diferite țări au fost adoptate reglementări privind securitatea biologică.

Convenția privind Diversitatea Biologică a fost semnată la Summitul de la Rio de Janeiro din 1992. Convenția recunoaște că diversitatea biologică o constituie mai mult decât numai plante, animale și microorganismele cu propriile ecosisteme – vorbim despre oameni și necesitatea acestora în securitate alimentară, medicamente, aer proaspăt și apă, adăpost, și un mediu curat și sănătos în care se poate locui. Conform acestei Convenții, organele competente ale Republicii Moldova trebuie să “promoveze

și încurajeze înțelegerea importanței și a măsurilor necesare pentru conservarea diversității biologice, ca și propagarea lor prin mijloace de informare și includerea acestor subiecte în programele educaționale” [1, art.15]. Totuși, această afirmație nu e susținută sau alimentată de stat în nici un fel.

La 14 februarie 2001, Republica Moldova semnează la New York Protocolul de la Cartagena. Acesta stabilește norme și proceduri care permit țărilor importatoare să controleze operațiunile de import/export cu organisme vii modificate genetic și derivatele lor, obținute prin tehnicile biotehnologiei moderne. Din păcate, prevederile acestui protocol nu au fost încă puse în aplicare [8].

În Directiva europeană 2001/18/ UE privind eliminarea intenționată în mediul ambiant a organismelor modificate genetic sunt menționate două riscuri principale – pentru mediu și pentru sănătate [3].

În temeiul Directivei europene 2001/18/UE a fost elaborat proiectul de lege privind organismele modificate genetic, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.820 din 01.07.2016 ”Pentru aprobarea proiectului de lege privind organismele modificate genetic” [4].

Potențiala lege va reglementa activitățile cu privire la introducerea și utilizarea organismelor modificate genetic ca produse în sine sau componente ale altor produse, care pot avea efecte adverse asupra conservării și utilizării durabile a diversității biologice, ținându-se, de asemenea, cont de riscurile pentru sănătatea umană.

Proiectul legii definește noțiunea de ”organism modificat genetic” - orice organism viu, cu excepția ființelor umane, al cărui material genetic a fost modificat într-un mod diferit de cel natural, altfel decât prin încrucișare și/sau recombinare naturală. În sensul acestei definiții, în anexa I la proiectul de lege sunt expuse tehnicile de modificare genetică și tehnicile ale căror rezultate nu sunt considerate modificări genetice.

În conformitate cu art. 23 din proiectul de lege "Răspunderea pentru încălcarea legislației", încălcarea prevederilor prezentei legi atrage răspundere contravențională sau penală în dependență de gravitatea consecințelor survenite, conform legislației în vigoare.

Conform art. 24 din proiectul de lege, pe teritoriul Republicii Moldova se interzice: (1) Diseminarea deliberată în mediul natural (ecosisteme: forestiere, acvatice, palestrice și de stepă precum și cele agricole) a organismelor modificate genetic. (2) Introducerea pe piață și utilizarea a unui organism modificat genetic, propriu-zis sau parte componentă a unui produs în proporții mai mari de 0,9 % din conținutul total al ADN și al proteinelor, până pe data de 31 decembrie 2020 [4, art.23-24].

În același timp, din textul proiectul de lege nu este clară procedura de evaluare a riscurilor pentru mediu și pentru sănătatea oamenilor. În acest context, ex-membrul Comisiei de biosecuritate, Ilia Trombițchi, a insistat ca riscurile social-economice să fie estimate și considerate egale cu riscurile menționate în directiva UE: provocarea daunelor pentru mediu și sănătate. În viziunea membrului Comisiei de biosecuritate, demonstrarea nocivității sau inofensivității OMG, la nivelul actual al științei noastre, este inutilă. Trebuie să pornim de la faptul că fiecare OMG necesită o abordare separată. Deoarece evaluarea inofensivității unui OMG costă cel puțin 1 milion de euro, țara noastră pur și simplu nu poate face acest lucru. Mai mult, pentru asta este nevoie de timp. La noi aceste evaluări au loc în baza documentelor de însoțire a mărfurilor și după analogia cu autorizațiile UE. Dacă acolo produsul este admis, atunci și noi permitem importul acestuia. Dar dacă noi ținem cont de riscurile social-economice, atunci totul se schimbă, adică noi le putem evalua. În acest context, Ilia Trombițchi a insistat asupra unei anexe la lege sau a unei prevederi elaborate de Guvern timp de câteva luni

după adoptarea legii, pentru a aplica aceste lucruri. Atunci Comisia de biosecuritate ar putea adopta decizii ținând cont de acest criteriu, îndreptat spre protecția producătorului local și a potențialului de export al țării" [12].

Unica lege din Republica Moldova care reglementează activitățile de obținere, testare, producere, utilizare, comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organism este Legea Republicii Moldova nr. 755 din 21.12.2001 privind securitatea biologică [5].

Legea stabilește structura instituțională de asigurare a securității biologice, utilizarea în condiții izolate a microorganismelor/organismelor modificate genetic, introducerea deliberată în mediu a organismelor modificate genetic, importul/exportul organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organisme.

Paradoxal, din 2001 până în prezent, Comisia nu a fost notificată nici măcar o singură dată, cu toate că pe rafturile magazinelor și în piețe sunt prezente alimente ce conțin organisme modificate genetic.

În art. 20 alin.7) din Legea Republicii Moldova privind securitatea biologică se precizează că toate soiurile provenite din plante modificate genetic care îndeplinesc condițiile de testare a valorii agronomice și tehnologice vor fi înscrise în Registrul soiurilor de plante al Republicii Moldova [5].

În realitate, în "Registrul Soiurilor de plante pentru anul 2011", precum și în Cataloagele oficiale ale soiurilor de plante, inclusiv pentru anul 2019, se afirmă expres că acest document nu include soiuri modificate genetic [6].

În conformitate cu prevederile art. 24 din Legea Republicii Moldova privind securitatea biologică, la introducerea pentru prima dată pe piață a unui produs care conține organisme modificate genetic, importatorul sau producătorul trebuie să prezinte "Comisiei Naționale privind biosecuritatea" o no-

tificare prin care să confirme faptul că produsul e inofensiv.

Conform art. 24 alin.(1) lit. c) din Legea Republicii Moldova privind securitatea biologică: "... Pe etichetă și/sau în documentele de însoțire se va specifica prezența organismului modificat genetic. Cuvintele "Produsul conține organisme modificate genetic" sunt obligatorii atât pe etichetă, cât și în documentele de însoțire. Informația privind conținerea de organisme modificate genetic trebuie să ocupe cel puțin 10% din suprafața etichetei și/sau a documentelor de însoțire. Se consideră că produsul conține organisme modificate genetic sau produse rezultate din astfel de organisme în cazul în care conținutul acestor organisme este de cel puțin 1%, iar pentru semințe - de 0,3%, din masa totală a produsului" [5, art. 24 alin.(1)].

Din păcate, prevederile Legii privind securitatea biologică nu se respectă, deoarece nu este reglementată răspunderea concretă pentru încălcarea acesteia. Doar uneori găsim etichete cu inscripția că produsul ar conține organisme modificate genetic, deși conform legii ar trebui să o aibă toate alimentele ce conțin cel puțin 1% de organisme modificate genetic.

În conformitate cu prevederile art. 40 din Legea RM privind securitatea biologică: activitățile ilegale de obținere, testare, producere, utilizare, comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organisme atrag răspundere în conformitate cu legislația. Dacă, în urma activităților legate de obținerea, testarea, producerea, utilizarea, comercializarea și importul organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organisme, se prejudiciază sau se expun riscurilor sănătatea umană și mediul, utilizatorul și/sau importatorul, după caz, poartă răspunderea stabilită de lege. Gradul de risc, natura și mărimea prejudiciului, cauzat de activitățile prevăzute la alin. (2), se stabilesc de o comisie de experți, numită de Comisia națională, din reprezentanți

ai autorităților centrale pentru mediu, agricultură și industria alimentară, sănătate. Măsurile de reparare a prejudiciului, propuse de comisia de experți, sînt stabilite de instanța de judecată. În cazul în care la originea unui prejudiciu se află importul și utilizarea pe teritoriul țării a unui organism modificat genetic sau a unui produs rezultat din astfel de organisme, sunt aplicabile dispozițiile actelor juridice internaționale la care Republica Moldova este parte, care reglementează regimul transportului peste frontiere al organismelor și produselor menționate [5, art. 40].

Realizând o analiză a prevederilor Codului Penal al RM și Codului Contravențional al RM, am constatat că există un vid legislativ în acest domeniu. Cu toate că există prevederea expusă în art. 40 alin. (1) din Legea RM privind securitatea biologică, care stabilește că activitățile ilegale de obținere, testare, producere, utilizare, comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organisme vor atrage răspundere în conformitate cu legislația, nu există nici o normă în Codul Penal al RM și Codul Contravențional al RM care ar reglementa răspunderea pentru activitățile ilegale sus-menționate.

În acest sens, consider oportună înaintarea unor propuneri de lege ferenda privind completarea codului Penal al RM și a Codului contravențional al RM, prevederi care ar constitui o bază pentru instituirea răspunderii concrete, menținerea biodiversității și echilibrului ecologic natural și, totodată, conservarea genomului uman.

Concluzii

Analiza protecției juridice a genomului uman față de produsele modificate genetic, în pofida reglementărilor existente, a permis de a conchide că există un vid legislativ în reglementarea răspunderii pentru activitățile ilegale de obținere, testare, producere, utilizare, introducere în piață, comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/

sau al produselor rezultate din astfel de organism. Respectiv nu există nici o normă în Codul Penal al RM și Codul Contravențional al RM care ar reglementa răspunderea pentru activitățile ilegale susmenționate. Se impune necesitatea completării Codului Penal al RM și celui Contravențional al RM cu reglementări care să acopere acest vid legislative.

În continuare, recomand propunerile de lege ferenda elaborate în urma studiului efectuat, după cum urmează:

1. A introduce după articolul 301¹ din Codul Penal ” Producerea, comercializarea sau procurarea în scop de comercializarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației, săvârșite ilegal” a unui nou articol: **”Articolul 301² ”Încălcarea regulilor de desfășurare a activităților de obținere, testare, producere, utilizare, comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organisme”.**

Articolul va avea următoarea formulă incriminatoare:

”Articolul 301² Încălcarea regulilor de desfășurare a activităților de obținere, testare, producere, utilizare, introducere în piață, comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organisme

(1) Activitățile ilegale de obținere, testare, producere, utilizare, introducere pe piață comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organism, precum și diseminarea deliberată în mediul natural (ecosisteme: forestiere, acvatice, palestrice și de stepă precum și cele agricole) a unui organism modificat genetic, propriu-zis sau parte componentă a unui produs în proporții mai mari de 0,9 % din conținutul total al ADN și al proteinelor,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 900 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la

5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 5000 la 6000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Acțiunile menționate în alin.(1), care s-au soldat cu:

a) vătămarea gravă a sănătății unei sau mai multor persoane;

a) decesul unei sau mai multor persoane;

b) daune mediului,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 5000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 7000 la 9000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.”

2. A completa Codul Contravențional al RM, după articolul 155¹ **”Încălcarea regulilor de desfășurare a activităților nucleare și radiologice”**, cu un nou articol nr. 155², având următorul conținut:

”Articolul 155² Încălcarea regulilor de obținere, testare, producere, utilizare, introducere în piață, comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organism

Încălcarea regulilor de obținere, testare, producere, utilizare, introducere în piață, comercializare, import/export al organismelor modificate genetic și/sau al produselor rezultate din astfel de organism, dacă această faptă nu constituie infracțiune, se sancționează cu amendă de la 15 la 45 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 30 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 60 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.”

Referințe bibliografice

1. Convenția privind Diversitatea Biologică din 1992, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 457-XIII din 16.05.1995 [citat 25.10.16]. Dispo-

nibil: <https://date.gov.md/ckan/ru/dataset/4789-conventii-de-mediu-la-care-republica-moldova-este-parte/resource/e197549e-c09d-4fcd-a403-2f0358e119f7>.

2. Declarația generală UNESCO cu privire la genomul omului și drepturile omului adoptată la 11 noiembrie 1997. Bioetica : Documente ale UNESCO. - Ch.: Univers Pedagogic, 2006 (Tipogr. "Elan Poligraf"). - 60 p.

3. Directiva europeană 2001/18/UE privind eliminarea intenționată în mediul ambiant a organismelor modificate genetic. [citată 25.10.17]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32001L0018>.

4. Hotărârea Guvernului Nr. 820 din 01.07.2016 "Pentru aprobarea proiectului de lege privind organismele modificate genetic". În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, Nr. 193-203.

5. Legea "Privind securitatea biologică": nr.755 din 21.12.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, Nr. 75.

6. Ministerul agriculturii, dezvoltării regionale și mediului. Catalogul soiurilor de plante pentru anul 2019. [citată 22.10.19]. Disponibil: <http://cstsp.md/uploads/files/Catalog%20%202019.pdf>.

7. Principiile de evaluare a riscurilor asupra sănătății umane și a mediului: 25 octombrie 2007. [citată 22.10.19]. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/geydoobsy/principiile-de-evaluare-a-riscurilor-asupra-sanatatii-umane-si-a-mediului-ordonanta-de-urgenta-43-2007?dp=gmsdkobygy3tm>.

8. Protocolul general asupra biosecurității (Cartagena 2000) la Convenția cadru a ONU deversitatea biologice Protocolul general asupra biosecurității (Cartagena 2000) la Convenția cadru a ONU deversitatea biologice. Ratificat de Republica Moldova prin Legea nr. 1381 din 11 octombrie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.149.

9. PUIU, V. *Alimentele ce conțin organisme modificate genetic vor trebui etichetate corespunzător: 23.06.2014*. [citată 22.10.19]. Disponibil: <https://www.timpul.md/timpulmd/articol/alimentele-ce-conin-organisme-modificate-genetic-vor-trebuie-etichetate-corespunzator-60482.html>.

10. RADU, O., CAPCANARI, T., SUBOTIN Iu. *Alimentele modificate genetic: o problemă sau o salvare*. UTM, 2011. [citată 24.09.19]. Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/3884/Conf_UTM_2010_II_pg104-108.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

11. SÉRALINI, G. E. *Organismele modificate genetic – realitatea din spatele miturilor*. [citată 22.10.19]. <https://www.greenpeace.org/archive-romania/ro/campanii/agricultura-sustenabila/activitati/organismele-modificate-genetic1/>.

12. TARAN, A. *Ce aduc organismele modificate genetic (OMG): mai mult – folos sau daune?* [citată 22.10.19]. <https://noi.md/md/analitica/ce-riscuri-comporta-omg-urile>.

INFRAȚIUNEA DE ORGANIZARE A MIGRAȚIEI ILEGALE: SUBIECTUL INFRAȚIUNII

Ion COJOCARI

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: ioncojocarimihail@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5107-614X>

Lupta împotriva traficului de migranți este o preocupare comună internațională care asigură protecția drepturilor de a nu fi supus sclaviei și condițiilor similare acesteia. În prezentul articol se identifică subiectului infracțiunii de organizarea migrației ilegale. O deosebită atenție se atrage statutului migrantului, care în anumite condiții poate fi considerat subiect al infracțiunii examinate. În Republica Moldova traficearea migranților este protejată de infracțiunea de "organizarea migrației ilegale". Alineatul 4 al articolului 362¹ Cod penal, îl exonerează pe migrant de răspundere penală pentru fapta prejudiciabilă de organizarea migrației ilegale. Însă în discuție se ridică problematica, când migrantul este obiect al infracțiunii în sensul Protocolului împotriva traficului de migranți. În articol se analizează calitatea specială a subiectului infracțiunii și a beneficiarilor de protecție umanitară internațională. În opinia autorului, există multe întrebări care necesită de a fi elucidate, cum ar fi: cine este subiectul infracțiunii? Care este vârsta acestuia? Care este subiectul special al infracțiunii, și care sunt condițiile când migrantul poate fi atras la răspundere penală? În viziunea autorului, pentru a evita violările drepturilor migranților, legiuitorul moldav trebuie să-și fortifice poziția pe dimensiunea protecției drepturilor migranților, astfel încât norma penală națională (care asigură prin răspundere protecția drepturilor migranților) să fie în conformitate cu Protocolului Adițional privind traficeul de migranți, având ca obiect material și corpul migrantului (obiect material).

Cuvinte-cheie: subiect al infracțiunii, persoană cu statut special, persoană publică, persoană publică străină, funcționar internațional, migrant, beneficiar de protecție umanitară internațională.

OFFENSE OF ORGANIZING ILLEGAL MIGRATION: SUBJECT OF THE OFFENSE

The fight against trafficking of migrants is a common international concern that ensures the protection of the rights not to be subjected to slavery and conditions similar to slavery. This article deals with the subject of the crime of organizing illegal migration. Particular attention is paid to the status of the migrant, who under certain conditions can be considered the subject of the crime under consideration. In the Republic of Moldova, the trafficking of migrants is protected by the crime of "organizing illegal migration". Paragraph 4 of Article 362¹ of the Criminal Code, exonerates the migrant from criminal liability for the act prejudicial to the organization of illegal migration. However, the issue arises when the migrant is the object of the crime within the meaning of the Protocol against Trafficking of Migrants. The article analyzes the special quality of the subject of the crime and of the beneficiaries of international humanitarian protection. In the author's opinion, there are many questions that need to be elucidated, such as: who is the subject of the crime? How old is he/she? What is the special subject of the crime, and what are the conditions when the migrant can be prosecuted? In the author's view, in order to avoid violations of migrants' rights, the Moldovan legislature must strengthen its position on the protection of migrants' rights so that the national criminal law (which responsibly ensures the protection of migrants'

rights) complies with the Additional Protocol on Trafficking of Migrants, having as material object the migrant's body (material object).

Keywords: subject of the crime, person with special status, public person, foreign public person, international civil servant, migrant, beneficiary of international humanitarian protection.

CRIME D'ORGANISATION DE LA MIGRATION ILLÉGALE: SUJET DU CRIME

La lutte contre la traite des migrants est une préoccupation internationale commune qui garantit la protection des droits à ne pas être soumis à l'esclavage et à des conditions similaires. Cet article identifie le sujet du crime d'organisation de la migration illégale. Une attention particulière est attirée sur le statut du migrant, qui sous certaines conditions peut être considéré comme le sujet du crime considéré. En République de Moldova, le trafic de migrants est protégé contre le crime d'organisation de la migration illégale". Le paragraphe 4 de l'article 3621 du Code pénal exonère le migrant de sa responsabilité pénale pour l'acte préjudiciable à l'organisation de la migration illégale. Cependant, la question se pose, lorsque le migrant est l'objet du crime au sens du protocole contre la traite des migrants. L'article analyse la qualité particulière du sujet du crime et des bénéficiaires de la protection humanitaire internationale. De l'avis de l'auteur, de nombreuses questions doivent être élucidées, telles que: qui est le sujet du crime? Quel est son âge? Quel est le sujet particulier du crime et quelles sont les conditions dans lesquelles le migrant peut être tenu pour responsable pénalement? De l'avis de l'auteur, afin d'éviter les violations des droits des migrants, le législateur moldave doit renforcer sa position sur la dimension de la protection des droits des migrants, de sorte que la norme pénale nationale (qui assure la protection des droits des migrants par la responsabilité) soit conforme au Protocole additionnel sur la traite des migrants, ayant pour objet matériel et le corps du migrant (objet matériel).

Mots-clés: sujet du crime, personne à statut spécial, personne publique, personne publique étrangère, fonctionnaire international, migrant, bénéficiaire de la protection humanitaire internationale.

ОРГАНИЗАЦИЯ НЕЗАКОННОЙ МИГРАЦИИ: СУБЪЕКТ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Борьба с незаконным трафиком мигрантов - общая международная проблема, которая обеспечивает защиту права не подвергаться рабству или аналогичным антигуманным условиям. В данной статье определяется предмет преступления по организации нелегальной миграции. Особое внимание уделяется статусу мигранта, который при определенных условиях может считаться субъектом исследуемого преступления. В Республике Молдова трафику мигрантами противостоят статья Уголовного кодекса о преступлении, связанном с «организацией нелегальной миграции». Пункт 4 статьи 3621 Уголовного кодекса освобождает мигранта от уголовной ответственности за деяние, наносящее ущерб организацией нелегальной миграции. Однако, проблема возникает, когда мигрант является объектом преступления согласно Протоколу о борьбе с торговлей мигрантами. В статье анализируется особенность субъекта преступления и лиц, пользующихся международной гуманитарной защитой. По мнению автора, есть много вопросов, требующих ответа. Кто является субъектом преступления? Сколько ему лет? Что является предметом преступления и при каких условиях мигрант может быть привлечен к ответственности? По мнению автора, во избежание нарушений прав мигрантов, молдавский законодательный орган должен усилить свою позицию по защите прав мигрантов, чтобы национальное уголовное законодательство (которое ответственно обеспечивает защиту прав мигрантов) соответствовало Дополнительному Протоколу о торговле мигрантами, имеющий в качестве материального объекта также тело мигранта (материальный объект).

Ключевые слова: субъект преступления, лицо с особым статусом, публичное лицо, иностранное публичное лицо, международный гражданский служащий, мигрант, получатель международной гуманитарной защиты.

Introducere

Lupta împotriva traficului de migranți este o preocupare comună internațională care asigură protecția drepturilor de a nu fi supus sclaviei și condițiile similare acestora [5]. Trebuie să recunoaștem că, norma penală de traficul de migrați diferită de traficul de ființe umane. Această concluzie revine în urma examinării protocoalelor adiționale la ”Convenția Internațională privind Infracțiunile Transnaționale Organizate”, conform căreia, traficarea migranților presupune chiar și consimțământul victimei. În anumite situații, chiar singur migrantul poate fi autor la săvârșirea infracțiunii traficului de migranți.

În Republica Moldova traficarea migranților este protejată de infracțiunea de ”organizarea migrației ilegale”. Infracțiunea corespunde cu condițiile Protocolului împotriva traficului de migranți, cu excepția că în Republica Moldova cuvântul ”traficul” este substituit de cuvântul ”organizarea”. Această substituție are legătură cu existența normei de ”traficul de ființe umane”(art. 165 Cod penal al Republicii Moldova, în continuare: CP RM) sau ”traficul de copii”(art. 206 CP RM), care are o însemnătate de constrângere [3].

Articolul 6 al Protocolului împotriva traficului de migranți, îl exonerează pe migrant de răspundere penală dacă acesta este obiect al infracțiunii [5]. Astfel, în legătură cu acest fapt, art. 362¹ Cod penal al Republicii Moldova, îl exonerează pe migrant de infracțiune în două circumstanțe: ”pentru faptul intrării, șederii, tranzitării ilegale a teritoriului statului sau al ieșirii de pe acest teritoriu; precum și pentru faptele de deținere și folosire a documentelor oficiale false în scopul organizării migrației sale ilegale” [3].

În viziunea noastră, există multe întrebări care necesită a fi elucidate în prezentul articol, cum ar fi: Cine este subiectul infracțiunii? Care este vârsta acestuia? Care este subiectul special al infracțiunii, și care este sunt condițiile când migrantul poate fi atras la răspundere penală?

Toate întrebările menționate urmează a fi analizate prin prisma metodei comparative. Vom atrage atenție la pozițiile cercetătorilor în domeniu, rapoartelor oficiale a organismelor internaționale, și le vom raporta la standardele internaționale de protecție a drepturilor omului pentru a corespunde principiului statului de drept și securității juridice.

Rezultate obținute și discuții

Subiectului infracțiunii ”organizarea migrației ilegale” joacă un rol important la încadrarea juridică a faptei. Această concluzie reiese în urma analizei art. 14 (Noțiunea de infracțiune) în conjuncție cu art. 52 (Componenta de infracțiune) a Codului penal, care reflectă modalitatea de încadrare juridică a faptei potrivit normei speciale a Codului penal (art. 362¹ Organizarea migrației ilegale). Iar potrivit art. 15 al aceluiași cod, gradul prejudiciabil este determinat de elementele infracțiunii: obiectului, latura obiectivă, subiectul, latura subiectivă [3].

În partea generală a Codului penal nu există noțiunea de ”subiect al infracțiunii”. Regulile generale identifică semnele acesteia, adică: „persoana care a săvârșit fapta prejudiciabilă, este pasibilă de răspundere penală și este responsabilă. Legiuitorul stabilește răspundere penală pentru „organizația migrației ilegale”, condiția de vârstă de 16 ani. Această concluzie reiese în urma analizei alin. 1 și alin. 2 al art. 21 CP RM. Iar „responsabilitatea” subiectului infracțiunii este distinsă în două feluri: responsabilitatea; și responsabilitatea redusă [3].

Ragov A. subliniază că, „responsabilitatea” ar trebui să fie recunoscută atunci când o persoană este capabilă să înțeleagă natura efectivă a acțiunilor efectuate și pericolul lor social, asumându-și consecințele [11]. În același context, M. Liubavina, face o diferență a responsabilității persoanei fizice de cea juridică. În același context, autoarea delimitează „responsabilitatea medicală de cea juridică” (după criteriul intelectual și volitiv). În opinia autoa-

rei, aceasta și este diferența dintre responsabilitatea persoanelor fizice de cele juridice [10]. Aceleași idei le găsim și la V. Sudenco și alții [1], [13].

Astfel, prin ”responsabilitate”, Codul penal definește următoarea noțiune: ”Responsabilitatea este starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile” [3]. Totodată, prin responsabilitatea redusă se înțelege următoarele: ”persoana care a săvârșit o infracțiune ca urmare a unei tulburări psihice, constatată prin expertiza medicală efectuată în modul stabilit, din cauza căreia nu-și putea da seama pe deplin de caracterul și legalitatea faptelor sale sau nu le putea dirija pe deplin este pasibilă de responsabilitate penală redusă” [3].

Codul penal prevede și răspunderea penală pentru persoanele juridice, care are următorul conținut: „O persoană juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe: a) fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice; b) fapta a fost admisă sau autorizată, sau aprobată, sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcții de conducere; c) fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere” [3].

Infrațiunea de organizarea migrației ilegale presupune și calitatea specială a subiectului infracțiunii. Subiectul special al infracțiunii examinate este reflectat la lit. ”d” alin. 2 art. 362¹ Cod penal, care cuprinde următorii subiecți: persoana publică; cu funcție de răspundere; cu funcție de demnitate pu-

blică, persoana publică străină sau un funcționar internațional [3].

V. Revina elucidează subiectul special al infracțiunii conform următorului conținut: „persoană care, pe lângă caracteristicile generale ale subiectului, este caracterizată de caracteristici și proprietăți specifice suplimentare. Astfel, caracteristicile unui subiect special sunt conținute în normele din partea specială din Codul penal, acestea pot include atingerea unei anumite vârste, funcție oficială, îndeplinirea funcțiilor sau atribuțiilor profesionale de către o persoană, starea de rudenie, sexul etc.”[12]. Autoarea clasifică subiecții speciali în următoarele forme: „pe baza cetățeniei: un cetățean al Federației Ruse, un cetățean străin și un apatrid; după caracteristicile demografice: sex – bărbat, femeie; vârstă: adulți; pe baza familiei, a relațiilor de rudenie: părinți; după funcția oficială: funcționari, persoane care dețin funcții publice sau ale unei entități constitutive ale Federației Ruse sau șef al unui organism de administrație locală; persoane care administrează justiție: un judecător, un expert, un executor judecătoresc, o altă persoană implicată în administrarea justiției; militar; persoane care fac parte din pază; persoane care îndeplinesc funcții manageriale într-o organizație comercială sau de altă natură, indiferent de forma de proprietate, precum și o organizație non-profit, care nu sunt de stat sau municipale; lucrători medicali, muncitori de transport rutier, aerian, maritim sau fluvial; conducătorii unei mașini, tramvai, alte vehicule cu motor etc.”[12, p. 185].

În literatura de specialitate din Republica Moldova, subiecții speciali sunt clasificați după următoarele criterii: ”vârsta; semnele care caracterizează statutul social și de drept al persoanei: cetățenia subiectului; profesia sau ocupație sa, conduce un mijloc de transport; participant la proces în instanța de judecată; funcția de răspundere a persoanei” [1, p. 197].

Noțiunile legale ale sintagmelor supra, sunt reflectate la art. 123 și respectiv 123¹ Cod penal. Ținem

să menționăm că ”organizarea migrației ilegale” nu instituie răspundere penală în calitate de subiecții speciali, a persoanelor indicate la art. 122 (Persoana care se bucură de o protecție internațională), după cum urmează: ”șeful statului străin, inclusiv fiecare membru al organului colegial care exercită funcțiile șefului de stat conform constituției statului respectiv, fie șeful guvernului, fie ministrul de externe al statului străin, precum și membrii familiilor lor care îi însoțesc; oricare reprezentant ori persoană cu funcție de răspundere a statului străin sau oricare persoană cu funcție de răspundere ori alt agent al organizației internaționale interguvernamentale care, conform dreptului internațional, are dreptul la protecție specială contra oricărui atac asupra persoanei, libertății și demnității sale, precum și membrii familiei lor care locuiesc împreună cu ei” [3]. Această normă este în concordanță cu Convenția de la Viena din 1964, care acordă privilegiu și imunități, relații consulare și diplomatice oficialilor de stat [7].

Prevederile art. 124 Cod penal, identifică persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, după cum urmează: ”se înțelege persoana căreia, în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice” [3].

Astfel, legiuitorul în vederea ca autoritățile să urmărească scopul legal prevăzut în art. 8 alin. 2 CEDO[4], a prevăzut dispoziția legală cu referire la subiectul infracțiunii, care are calitatea de administrator (sau altă funcție executivă a persoanei juridice), la art. 21 alin. 3¹ Cod penal, după cum urmează: ” O persoană fizică se consideră împuternicită cu funcții de conducere dacă are cel puțin una din următoarele funcții: ”a) de reprezentare a persoanei juridice; b) de luare a deciziilor în numele persoanei

juridice; c) de exercitare a controlului în cadrul persoanei juridice” [3].

Este important de notat, că autoritățile publice în conformitate cu prevederile art. 21 alin. 5 Cod penal nu poartă răspundere penală. Adică legiuitorul dă de înțeles că se consideră subiecții speciali al infracțiunii persoanele publice sau persoanele publice străine, care au o astfel de calitate oficial, prescrisă prin lege. Astfel, calitatea sa de ”autoritate publică”, ca entitate juridică nu poartă răspundere. În asemenea situații, statul asigură răspunderea penală pentru un drept fundamental încălcat, prin legea penală care prescrie statutul special al persoanei care deține o funcție publică sau o funcție publică străină.

I. Larionov ajunge la concluzia că, în literatura de specialitate nu există un consens la definiția legală a subiectului infracțiunii prevăzute pentru organizarea migrației ilegale. El menționează, că definiția legală prevede precum că ”organizatorul unei infracțiuni fie organizează și dirijează infracțiunea, fie creează și dirijează un grup organizat sau o comunitate infracțională” [9, p. 111-114]. În acest sens, unele păreri în literatura de specialitate identifică organizatorul infracțiunii cu organizatorul migrației ilegale [8].

Totodată, I. Larionov specifică următoarele: ”norma penală de organizarea migrației ilegale nu impută anumite condiții speciale privind săvârșirea faptei, de aceea subiect al infracțiunii poate fi oricine, inclusiv subiecții cu statut special, fiind atât funcționarii, cât și angajații de stat și municipali care nu sunt funcționari, precum și persoanele care îndeplinesc funcții organizaționale și administrative sau economice în organizații comerciale și de altă natură” [9, p. 111-114].

S. Brînza și V. Stati, definește calitatea specială a persoanei prin statutul oficial al acesteia: „persoană publică, persoană cu funcție de răspundere, persoană cu funcție de demnitate publică, persoană publică străină sau funcționarul internațional, stipulați la lit.

”d” alin. 2 art. 362¹ Cod penal al Republicii Moldova” [2, p. 1156].

În viziunea noastră, toate criteriile au relevanță. În urma analizei abordate, am ajuns la concluzia că, nu există în literatura de specialitate divergențe pe dimensiunile cu privire la vârsta persoanei, responsabilitatea acesteia și calitatea specială a acesteia. Totodată, îndeplinirea anumitor limitări de către autorități poate aduce la încălcarea drepturilor fundamentale ale persoanelor fizice (ca de exemplu: dreptul la viață privată), care are tangență cu organizarea migrației ilegale.

În viziunea noastră, noțiunea subiectului special al infracțiunii trebuie să fie clar definită din punct de vedere a legii. Astfel, art. 362¹ alin. 4 Cod penal explică circumstanțele în care victima infracțiunii este migrantul. Totodată, în accepțiunea lui V.Revina, migrantul este un subiect special, dacă este prevăzut de legea penală ca atare [12]. Poate oare victima migrantul să fie și făptuitor la săvârșirea infracțiunii? În viziunea noastră nu, deoarece Codul penal prevede exonerarea de pedeapsă a migrantului, această prevedere are un caracter limitat, adică cu excepția regulilor prevăzute de alin. 4: ”faptul intrării, șederii, tranzitării ilegale a teritoriului statului sau al ieșirii de pe acest teritoriu, precum și pentru faptele de deținere și folosire a documentelor oficiale false în scopul organizării migrației sale ilegal”[3]. Admite oare legea penală în calitate de subiect special migrantul, atunci când organizează fapta prejudiciabilă de intrare, ieșire, ședere sau tranzitare? În viziunea noastră nu, deoarece ”victima infracțiunii”, este determinată în dependență de circumstanțele în care aceasta este dirijată sau manipulată conform elementelor subiective. Totodată, recunoaștem că există riscul ca imigrantul stabilit în Republica Moldova poate organiza fapta prejudiciabilă de organizarea migrației ilegale în sensul art. 362¹ CP RM [3].

O altă întrebare relevantă dacă poate migrantul să-și piardă calitatea sa, dacă săvârșește fapta prejudici-

abilă? În viziunea noastră, asemenea accepțiune nu este admisibilă. Or, conform principiului securității juridice, la nivel internațional există un consens asupra subiectului: când legea expres va prevedea calitatea în care persoana va fi exonerată de răspundere penală.

În viziunea noastră, există o diferență dintre alin. 1 și alin. 4 al art. 362¹ Cod penal, care elucidează că, diferența dintre făptuitor și victima infracțiunii poate fi sintagma ”organizarea” [3]. Probabil, legiuitorul vrea să comunice că, alin. 4 nu este o dispoziție absolutistă, deoarece reflectă situațiile în care victima infracțiunii (adică migrantul) este absolvit de răspundere cu titlu de excepție. Această ordine de idei revine și în urma faptului că, statul are obligația pozitivă de a interveni în protecția drepturilor omului a oricărei persoane, inclusiv și în protecția relațiilor dintre persoanele care au statut de subiect al infracțiunii cu persoanele care sunt victime ale infracțiunii, ambele având statutul de migrant.

Așadar, obligația pozitivă a statului de intervenire în protecția drepturilor migrantilor, se referă la persoanele care nu au calitatea de rezident și sau cetățean al Republicii Moldova. În aceste circumstanțe concluzionăm că, statutul de rezident și/sau cetățean al Republicii Moldova are impact asupra statutului de făptuitor sau victimă a infracțiunii examinate. Deci, în viziunea legiuitorului moldav persoanele migrante pot fi atrase răspundere penală cu condiția că persoana este subiect al infracțiunii prevăzute de art. 362¹ CP RM, nu are reședință și cetățenia Republicii Moldova. În viziunea noastră, acest lucru se întâmplă deoarece infracțiunea de organizarea migrației ilegale nu cuprinde în întregime sensul prevederii ”Protocolului Adițional împotriva traficului de migranți”(nu există noțiunea de „trafic de migranți”), care presupune că, statele trebuie să prevadă infracțiunea traficului de migranți la nivel național, avându-se în vedere că, norma trebuie să fie formal-materială (corpul migrantului ca obiect material al infracțiunii). În cazul

infracțiunii de organizarea migrației ilegale prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova, norma penală nominalizată este formală. Acest lucru oferă posibilitate autorităților să-l atragă pe migrant la răspundere penală dacă dirijează săvârșirea infracțiunii de organizarea migrației ilegale, de intrare, ședere, ieșire sau tranzitarea teritoriului Republicii Moldova.

În pofida prevederilor legale care impune răspundere penală pentru dirijarea infracțiunii de organizarea migrației ilegale, persoana imigrantă în Republica Moldova, nu se poate bucura de toate posibilitățile largite a legii, de care s-ar bucura un cetățean sau rezident al Republicii Moldova. Aceleași circumstanțe se referă și la persoanele cu statut de protecție umanitară internațională, care sunt supuse riscului atragerii la răspundere penală pentru fapta nominalizată. În acest context, statutul de rezident și/sau cetățean al Republicii Moldova, ar clarifica divergențele existente la acest capitol.

Un alt subiect important care merită atenție, este situația cu privire la atragerea la răspundere penală a migrantului care a obținut calitatea de rezident sau a devenit cetățean al Republicii Moldova. Legiuitorul elucidează că, condițiile de săvârșire a infracțiunii se caracterizează de circumstanțele în care victimele infracțiunii sunt manipulate. Astfel, poate manipulara sau dirijarea victimelor ține de lipsa statutului de rezident și/sau cetățean al Republicii Moldova? În asemenea condiții migranții sunt persoanele care nu sunt rezidenți și/sau cetățeni al Republicii Moldova, care este nevoia socială de a impune răspundere penală pentru aceștia? Totodată, legiuitorul specifică, că demnitarii, și funcționarii străini se bucură de anumite privilegii, și pot organiza fapte infracționale, în asemenea situații, cu titlu de excepție, este prevăzută norma de ”organizarea, în scopul obținerii, direct sau indirect, a unui folos financiar sau material, a intrării, șederii, tranzitării ilegale a teritoriului statului sau a ieșirii de pe acest teritoriu a persoanei care nu este nici cetățean, nici rezident al acestui stat, săvârșită

de o persoană publică, de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană cu funcție de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcționar internațional” [6]. În asemenea condiții rezultă, că victima infracțiunii nu trebuie obligatoriu să întrunească calitatea de rezident și/sau cetățean al Republicii Moldova. Astfel, migrantul care realizează semnele laturii obiective a componenței de infracțiunii, și anume prin acțiunea de ”organizare”, acesta este pasibil de a fi atras la răspundere penală.

Totodată, explică oare legiuitorul dacă prin lipsa acțiunii de ”organizare”, se delimitează statutul făptuitorului de cel al victimei? Totodată, în sensul prevederii nominalizate, organizarea presupune nu pentru sine, ci pentru alții. În cazul în care această organizare este îndeplinită pentru migrarea sa, atunci prevederea legală își pierde sensul. În asemenea condiții, vom fi în prezența trecerii ilegale a frontierei de stat. Or norma nominalizată, apără persoanele migranții de scoaterea acestora din circuitul internațional, care sunt priviți de către făptuitori ca un venit financiar. Aceste circumstanțe, sunt prioritățile democratice a statelor, stabilite prin consens, privind incriminarea faptei penale de organizarea migrației ilegale [6].

Concluzii

Pozițiile abordate mai sus, înafară de calitatea specială a subiectului când acesta este o persoană publică, pot fi luate în calcul atunci când autoritățile urmează un scop legal prevăzut în Convenție (de exemplu: art. 8 alin. 2 CEDO), apără un interes public, iar identificarea subiectului infracțiunii, conform calităților sale identificabile va ajuta la protecția dreptului îngrădit, și a celui protejat [6]. Această identificare are sens pentru a afla, ce drept al făptuitorului se îngrădește, și cum ar fi trebuit de aplicat norma penală de organizarea migrației ilegale ca, să afecteze îngrădirea în mai mică măsură. În calitate de exemplu, poate fi relatată următoarea situație: Aplicând norma penală de organizarea migrației ilegale, autoritățile îngrădesc drep-

mul la viața privată a făptuitorului, care este migrant. În viziunea noastră, legea este clară la acest subiect, migrantul poate fi subiect al infracțiunii de organizarea migrației ilegale, totodată, acesta poate avea calitatea de victimă în sensul Convenției Europene a Drepturilor Omului. În asemenea circumstanțe, necuprinderea în întregime al noțiunii de „trafic de migrații”, oferă posibilitate autorităților naționale arbitrar să se implice în violarea dreptului la viața privată a persoanei (în sensul demnității acesteia), și să explice scopul legal urmărit, aplicând norma penală de organizarea migrației ilegale, pe interesul securității naționale. În concluzie, legislația Republicii Moldova nu cuprinde în întregime protecția drepturilor și libertăților migraților. În viziunea noastră, pentru a evita violările drepturilor migraților, legiuitorul moldav trebuie să-și fortifice poziția pe dimensiunea protecției drepturilor migraților, astfel încât norma penală națională (care asigură prin răspundere protecția drepturilor migraților) să fie în conformitate cu Protocolul Adițional privind traficul de migrații, având ca obiect material și corpul migrantului (obiect material).

Referințe bibliografice

1. BOTNARU, S. et al. *Drept penal, partea generală*. Ediția a II-a, septembrie 2005, Ch.: Cartier, 2005. pag. 196. Disponibilă: <http://drept.usm.md/public/files/Drept-penalgeneral3acfb.pdf>
2. BRÎNZA, S. STATI, V. *Tratat de Drept Penal. Partea specială*. Volumul II, Tipografia Centrală, Chișinău, 2015
3. Codul penal al Republicii Moldova. Publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72/74 art. 195. Modificat prin LP116 din 09.07.20, MO193/27.07.20, art. 372; în vigoare 27.07.20. Articolul 22. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122429&lang=ro#
4. European Convention on Human Rights, F-67075 Strasbourg cedex, 4 November 1950 and came into force in 1953. Disponibilă: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

5. Protocolul împotriva traficului ilegal de migrații pe calea terestră, a aerului și pe mare, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=38602

6. Rezoluție adoptată de Adunarea Generală [fără referire la o comisie principală (A/ 55/383)] 55/25. Convenția Națiunilor Unite împotriva crimei transnaționale organizate. Disponibilă: https://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf

7. Vienna Convention on Diplomatic Relations, Vienna, 18 April 1961 Entry into force, 24 April 1964, in accordance with article 51. Registration: 24 June 1964, No. 7310 Status: Signatories : 60. Parties : 193 Text: Certified true copy, United Nations, Treaty Series , vol. 500, p. 95. Disponibil: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-3-&chapter=3&clang=en

8. БЫШЕВСКИЙ, Ю. Ю. *К вопросу о юридической природе уголовной ответственности за организацию незаконной миграции*. Российский следователь. 2005 г.

9. ЛАРИОНОВ, И. А. *Уголовно-правовая характеристика и криминологическая характеристика*. Статья представлена научной редакцией «Право». УДК 343.343.6, 11 мая 2012 г. С. 111-114. Disponibil: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/361/image/361-111.pdf>

10. ЛЮБАВИНА, М. А. *Субъект преступления*. Учебное пособие/ Уголовное право России. Общая часть: Учебник / Под ред. В. П. Ревина. – М.: Юстицинформ. 2016 г. Disponibil: www.ipkiot.ru/doc/п.р.-Ревина-В.П.-Уголовное-право-России.-Общая-часть.pdf

11. РАГОВ, А. И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*. СПб., 2002 г.

12. РЕВИНА, В. П. *Уголовное право России, Общая Часть*. Учебник для бакалавров образовательных учреждений, обучающихся по специальности «Юриспруденция/ Издание 4-е, исправленное и дополненное Москва Юстицинформ 2016 г. Disponibil: www.ipkiot.ru/doc/п.р.-Ревина-В.П.-Уголовное-право-России.-Общая-часть.pdf

13. СУДЕНКО, В. Е. *Уголовное право. Общая часть. Лекции*. В. Е. Суденко; под ред. Н. А. Духно. – М.: Юридический институт МИИТа, 2016 г. Disponibil: https://miit.ru/content/%D0%9E%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%BA%D0%B0.pdf?id_vf=107100

INFORMAȚIA DE MEDIU - PREOCUPARE SEMNIFICATIVĂ A AUTORITĂȚILOR CU COMPETENȚE ÎN DOMENIU

Marcel Foma BOȘCANEANU

Doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: marcel842002@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-4776-9349>

Obiectul prezentului articol îl constituie analiza demersului științific ce urmărește abordarea anumitor aspecte relevante surprinse în reglementarea actelor normative atât internaționale cât și naționale existente în domeniul asigurării accesului tuturor membrilor societății la informația de mediu. Accesul la informație în materie de mediu are un caracter obligatoriu, autoritățile publice sunt obligate să pună la dispoziția oricărui solicitant, la cererea acestuia, informația privind mediul, fără justificarea scopului în care această informație a fost cerută. O bună asigurare a accesului tuturor membrilor societății la informația de mediu oferă acestora posibilitatea de a se implica activ și în mod eficient în acțiunile de protecție a mediului și sănătății umane, la condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic. Asigurarea exercitării în condiții optime a dreptului la acces liber și la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului, la conștientizarea problemelor de mediu, condițiilor de viață și de muncă, la adoptarea unei atitudini corespunzătoare față de astfel de probleme, vine inclusiv în sprijinul îndeplinirii obligației legale ce revine tuturor persoanelor fizice și juridice de a proteja mediul.

Cuvinte-cheie: informația de mediu, informația deținută de o autoritate publică, solicitant, dreptul de a avea acces la informație, autorități publice în domeniul protecției mediului.

ENVIRONMENTAL INFORMATION - SIGNIFICANT CONCERN FOR AUTHORITIES WITH COMPETENCIES IN THE FIELD

The object of this article is the analysis of the scientific approach that aims to address certain relevant issues caught in the regulation of existing international and national normative acts in the field of ensuring access to all members of society (public) to environmental information. Access to environmental information is mandatory, public authorities are obliged to make available to any applicant, at his request, environmental information held by them or on their behalf, without justifying the purpose for which this information was requested. Good access to environmental information for all members of society provides them with the opportunity to be actively and effectively involved in actions to protect the environment and human health, living and working conditions, the quality of food and foodstuffs. household use. Ensuring the optimal exercise of the right to free access and dissemination of truthful information on the state of the environment, awareness of environmental issues, living and working conditions, the adoption of an appropriate attitude towards such issues, also supports the fulfillment of the obligation. which is the responsibility of all individuals and legal entities to protect the environment.

Keywords: environmental information, information held by a public authority and on its behalf, the applicant, the right to access information, public authorities in the field of environmental protection.

INFORMATION ENVIRONNEMENTALE - PRÉOCCUPATION IMPORTANTE POUR LES AUTORITÉS COMPÉTENTES DANS LE DOMAINE

L'objet de cet article est l'analyse de l'approche scientifique qui vise à aborder certains aspects pertinents pris dans la réglementation des actes normatifs internationaux et nationaux existants dans le domaine de l'accès de tous les membres de la société (public) à l'information environnementale. L'accès aux informations environnementales étant obligatoire, les pouvoirs publics sont tenus de mettre à disposition de tout demandeur, à sa demande, les informations environnementales détenues par eux ou en leur nom, sans justifier de la finalité pour laquelle ces informations ont été demandées. Un bon accès à l'information environnementale pour tous les membres de la société leur donne la possibilité de s'impliquer activement et efficacement dans les actions de protection de l'environnement et de la santé humaine, des conditions de vie et de travail, de la qualité des aliments et des denrées alimentaires à usage domestique. Assurer l'exercice optimal du droit au libre accès et à la diffusion d'informations véridiques sur l'état de l'environnement, la sensibilisation aux questions environnementales, les conditions de vie et de travail, l'adoption d'une attitude appropriée face à ces questions, soutient également le respect de l'obligation. Il est de la responsabilité de toutes les personnes physiques et morales de protéger l'environnement.

Mots-clés: informations environnementales, informations détenues par une autorité publique et en son nom, le demandeur, le droit d'accès à l'information, les autorités publiques dans le domaine de la protection de l'environnement.

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИЯ – ВАЖНАЯ ЗАБОТА КОМПЕТЕНТНЫХ В ДАННОЙ ОБЛАСТИ ОРГАНОВ

Объектом данной статьи является анализ научного подхода, направленного на рассмотрение определенных актуальных аспектов, закрепленных в регулировании существующих международных и национальных нормативных актов в области обеспечения доступа всех членов общества к экологической информации. Доступ к экологической информации является обязательным, а государственные органы обязаны предоставлять любому заявителю по его запросу экологическую информацию, находящуюся у них или от их имени, без обоснования цели, для которой данная информация была запрошена. Заблаговременный доступ к экологической информации для всех членов общества дает им возможность активно и эффективно участвовать в действиях по защите окружающей среды и здоровья человека, условий жизни и труда, качества продуктов питания и пищевых продуктов. Обеспечение оптимального осуществления права на свободный доступ и распространение правдивой информации о состоянии окружающей среды, осведомленность об экологических проблемах, условиях жизни и труда, принятие надлежащего отношения к таким вопросам также способствует выполнению обязательства по охране окружающей среды.

Ключевые слова: экологическая информация, информация, находящаяся в распоряжении государственного органа, право на доступ к информации, государственные органы в области охраны окружающей среды.

Introducere

Pornind de la o realitate incontestabilă, potrivit căreia o persoană informată asupra problemelor care prezintă interes public, între care un loc aparte ocupă problemele de mediu, este o persoană care poate acționa de o manieră adecvată, conștientă fiind asupra implicațiilor pe care diferitele situații le pot avea

asupra societății căreia îi aparține. A fost asigurat, la nivel național, internațional și al Uniunii Europene, cadrul juridic care să pună la dispoziția publicului pârgghiile necesare exercitării dreptului de acces la informație în materie de mediu.

Dreptul societății civile de a avea acces liber la informație în general, drept fundamental prevăzut în art. 34 din Constituția R. Moldova și dreptul la ac-

cesul liber la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului apare ca o particularizare a dreptului la un mediu înconjurător sănătos, drept fundamental prevăzut în art. 37 din Constituția R. Moldova [1], al cărui cadru de exercitare este detaliat, în mod firesc, în acte normative cu forță juridică inferioară.

Metodologia de cercetare. Urmărind scopul obținerii unor analize utile referitor la informația de mediu ca preocupare semnificativă a autorităților cu competențe în domeniu, am decis să recurgem la un șir de metode de cercetare eficiente după caracterul și natura lor, acestea fiind: metoda retrospectivă, analiza, sinteza, deducția, metoda empirică și cea sistemică.

Expunerea conținutului de bază

Importanța accesului la informația privind mediul a fost subliniată în documente internaționale relevante adoptate în cadrul unor conferințe de referință în domeniul mediului, care au avut o contribuție deosebită la creșterea conștientizării societății asupra problemelor de mediu; astfel, în Declarația Conferinței Națiunilor Unite asupra Mediului de la Stockholm din 1972 s-a stabilit, la nivel de principiu, că „este necesar ca mijloacele de informare în masă (...) să difuzeze informații cu caracter educativ privind necesitatea apărării și a îmbunătățirii mediului pentru a-i permite omului să se dezvolte din toate punctele de vedere” (Principiul 19) [6], iar în Declarația Conferinței Națiunilor Unite privind Mediul și Dezvoltarea de la Rio de Janeiro din 1992 s-a consacrat, tot la nivel de principiu, că „la nivel național, fiecărui individ i se va asigura accesul la informațiile ce privesc mediul, deținute de autoritățile publice, inclusiv la informații privind substanțe și activități periculoase din comunitatea respectivă, precum și participarea la procesul decizional. Statele vor facilita și încuraja sensibilizarea și participarea publică făcând informațiile publice” [7].

Urmând aceeași linie de idei, eforturile stabilirii unui cadru adecvat exercitării dreptului de acces la informația de mediu s-au concretizat în documente precum Convenția privind accesul la informație, participarea societății la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu, semnată la Aarhus la 25 iunie 1998 [9], Directiva Parlamentului European și a Consiliului nr. 2003/4/CE din 28 ianuarie 2003 privind accesul publicului la informația privind mediul și abrogarea Directivei Consiliului nr. 90/313/CEE [8], Regulamentul (CE) nr. 1367/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea societății la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului [10] ș.a. R. Moldova, s-a alăturat documentelor cu relevanță în domeniu adoptate la nivel global și al Uniunii Europene, a căror respectare rezultă fie din ratificarea acestora, accesul la informația privind mediul își găsește izvorul și în acte normative naționale cum ar fi: Legea privind protecția mediului înconjurător nr.1515/1993 [3], Legea privind accesul la informație nr.982/2000 [4], Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind accesul publicului larg la informația de mediu nr.1467/2016 [5], dar și în numeroase reglementări cu caracter sectorial.

Accesul liber la informațiile veridice în materie de mediu reprezintă o garanție a dreptului fundamental al omului la un mediu înconjurător sănătos, prevăzut expres în actul normativ fundamental Constituția R. Moldova și anume la art. 37 alin. (2) [1] și, în același timp, se înscrie atât în categoria principiilor de bază ale protecției mediului consacrate în articolul 3, lit. d) alin. (2), cât și în categoria de competențe ale autorităților administrației publice ale raionului, municipiului în comun cu autorizațiile locale pentru mediu și pentru sănătate, ce asigură

respectarea legislației de protecție a mediului (art.9, lit. g)), autorităților administrației publice ale comunei (satului), orașului în comun cu autoritățile locale pentru mediu și pentru sănătate (art.10, lit. k)) și autoritatea centrală abilitată cu gestiunea resurselor naturale și cu protecția mediului înconjurător (art.15, lit. h) din reglementarea cadru în domeniul privind protecția mediului înconjurător, cu modificările și completările ulterioare [3]. Actul normativ național ce stabilește condițiile, termenii de bază și modalitățile de exercitare a dreptului de acces la informația privind mediul deținută de sau pentru autoritățile publice este Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 1467 din 30.12.2016, prin care a fost aprobat Regulamentul privind accesul publicului la informația de mediu [5]. Conform acestui regulament, prin informația de mediu se înțelege orice informație scrisă, vizuală, audio, electronică sau sub orice formă materială despre:

a) starea componentelor de mediu, cum sunt aerul și atmosfera, apa, solul, subsolul, suprafața terestră, peisajul și ariile naturale, inclusiv zonele umede, diversitatea biologică și componentele sale, inclusiv organismele modificate genetic, precum și interacțiunea dintre aceste elemente, inclusiv calitatea vieții și condițiile care pot influența bunăstarea și sănătatea omului;

b) factorii, cum sunt substanțele, energia, zgometul, radiațiile sau deșeurile, inclusiv deșeurile radioactive, emisiile, deversările și alte evacuări în mediu, ce afectează sau pot afecta componentele de mediu prevăzute la lit. a);

c) măsurile (inclusiv măsurile administrative), cum sunt politicile, legislația, planurile, programele, convențiile încheiate între autoritățile publice și persoanele fizice și/sau juridice privind obiectivele de mediu, activitățile care afectează sau pot afecta componentele și factorii prevăzuți la lit. a) și b), precum și măsurile sau activitățile destinate să protejeze componentele prevăzute la lit. a);

d) rapoartele referitoare la implementarea legislației privind protecția mediului;

e) analizele cost-beneficiu sau alte analize și prognoze economice folosite în cadrul măsurilor și activităților prevăzute la lit. c);

f) contaminarea lanțului trofic (după caz), condițiile de viața umană, monumentele, ansamblurile și siturile cultural-istorice și arheologice, orice alt fel de construcții, în măsura în care acestea sunt sau pot fi afectate de starea elementelor de mediu prevăzute la lit. a) sau, prin intermediul acestor elemente, de factorii, măsurile și activitățile prevăzute la lit. b) și c).

Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 1467 din 30 decembrie 2016 pentru aprobarea Regulamentului privind accesul publicului la informația de mediu, cu modificările ulterioare, stabilește accesul la informația privind mediul (prevederi generale, măsuri de implementare), refuzul accesului la informație, accesul la justiție, diseminarea informației privind mediul, tarifele, registrul electronic cu informația de mediu.

Potrivit actului normativ anterior menționat, solicitarea, furnizarea și accesul publicului la informația de mediu se face în transpunere cu Directiva 2003/4/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 28 ianuarie 2003 privind accesul publicului la informațiile despre mediu și de abrogare a Directivei 90/313/CEE a Consiliului publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JO) nr. L 41 din 14 februarie 2000 și în conformitate cu prevederile Legii nr. 982-XIV din 11 mai 2000 privind accesul la informație și a Convenției privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului, semnată la Aarhus, Danemarca, la 25 iunie 1998 și ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 346-XIV din 7 aprilie 1999.

În scopul asigurării unui acces mai bun al publicului la informația de mediu, guvernul a specificat expres cine face parte din cadrul acestor autorități

publice [art. 3, alin. 2), 5], și anume: a) orice structură organizatorică sau organ, instituite prin lege sau printr-un alt act normativ, care acționează în regim de putere publică în scopul realizării unui interes public; b) orice persoană fizică sau juridică care furnizează servicii publice în legătură cu mediul și este sub controlul unui organ sau al unei persoane vizate la lit. a).

Tot în acest context, prin aprobarea acestui regulament legiuitorul a făcut o claritate, ce trebuie să conțină informația deținută de o autoritate publică și informația deținută în numele unei autorități publice. Așadar, prin informația deținută de o autoritate publică se înțelege informația de mediu aflată în posesia acestei autorități publice și care a fost elaborată sau primită de acea autoritate și prin informația deținută în numele unei autorități publice se înțelege informația de mediu, care este deținută, de facto, de o persoană fizică sau juridică, în numele unei autorități publice.

Accesul la informație în materie de mediu are un caracter obligatoriu, autoritățile publice sunt obligate să pună la dispoziția oricărui solicitant, la cererea acestuia, informația privind mediul deținută de ele sau în numele lor, fără justificarea scopului în care această informație a fost cerută.

Cererea nu trebuie să aibă un caracter general, conținutul trebuie să fie clar, pentru a permite identificarea informației solicitate. În cazul în care, cererea este generală, neclară sau nu permite identificarea informației solicitate, autoritatea publică cere solicitantului, cât mai curând posibil și nu mai târziu de 15 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii de acces la informație, să specifice ce solicită. În acest sens autoritatea publică ajută solicitantul și prin furnizarea de informații pune la dispoziția publicului registrele sau listele ce conțin informația de mediu deținută de aceștia ori înființarea unor puncte de informare unde se găsesc indicații precise asupra locului în care poate fi găsită informația de mediu deținută de autoritățile publice.

Furnizarea unei informații privind mediul reprezintă regulă, neputând fi refuzată decât în mod excepțional, în situații expres prevăzute de legislație, respectiv dacă: informația solicitată nu este deținută de sau pentru autoritatea publică la care a fost înaintată cererea. În acest caz, dacă autoritatea publică are cunoștință că informația este deținută de sau pentru o altă autoritate publică, transmite cererea acelei autorități cât mai repede posibil, dar nu mai târziu de 3 zile lucrătoare de la data primirii solicitării, și informează solicitantul despre aceasta; cererea este în mod evident nerezolvabilă; cererea este formulată într-o manieră prea generală, neclară sau nu permite identificarea informației solicitate; cererea prevede materiale în curs de completare sau documente ori date nefinalizate; cererea prevede comunicarea internă a colaboratorilor instituției, luând în considerare satisfacerea interesului public prin furnizarea informațiilor; cererea prevede informații atribuite la secretul de stat [art. 24, 5].

O solicitare de informații referitoare la mediu mai poate fi refuzată de autoritățile publice, în cazul în care divulgarea respectivelor informații ar afecta: confidențialitatea procedurilor autorităților publice, atunci când aceasta este prevăzută de legislație; relațiile internaționale, securitatea națională sau apărarea națională; confidențialitatea informațiilor comerciale sau industriale, atunci când aceasta este prevăzută de legislație, privind protejarea unui interes economic legitim, inclusiv interesul public în păstrarea confidențialității statistice și a secretului fiscal; drepturile de proprietate intelectuală; confidențialitatea datelor cu caracter personal și/sau a dosarelor privind o persoană fizică, în cazul în care acea persoană nu a consimțit la divulgarea către public a informațiilor, atunci când confidențialitatea este prevăzută de legislație; protecția mediului la care se referă astfel de informații, cum ar fi localizarea speciilor rare.

Întrucât cazurile de refuz reprezintă situații de excepție de la regula accesului la informația privind

mediul, acestea se interpretează în sens restrictiv, avându-se în vedere, pentru fiecare situație în parte, satisfacerea interesului public prin divulgarea informațiilor. Satisfacerea interesului public prin divulgare trebuie să fie analizată în comparație cu interesul satisfăcut prin păstrarea confidențialității, în fiecare situație în parte.

Răspunsul la o solicitare de furnizare a informației de mediu disponibilă în instituție trebuie pusă la dispoziția solicitantului în cel mai scurt timp din momentul în care este disponibilă, dar nu mai târziu de 15 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii de acces la informație, cu excepția situației în care volumul și complexitatea informației solicitate justifică prelungirea acestei perioade și sunt atât de mari încât termenul de 15 zile lucrătoare nu poate fi respectat, informația de mediu se pune la dispoziția solicitantului în termen de 20 de zile lucrătoare de la data primirii cererii de către autoritatea publică. În astfel de cazuri solicitantul este informat, cât mai curând posibil și cel târziu cu 5 zile înaintea expirării termenului inițial, despre prelungirea termenului de răspuns și motivele care stau la baza acestei prelungiri.

Este foarte important să menționăm că, solicitarea și furnizarea informației de mediu conform Hotărârii Guvernului nr. 1467/2016 [5], cu modificările ulterioare, se face în conformitate cu prevederile Legii nr. 982 din 11 mai 2000 privind accesul la informație [4] și a Convenției privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului, semnată la Aarhus, Danemarca, la 25 iunie 1998 și ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 346-XIV din 7 aprilie 1999 [9], stabilesc aceleași termene de satisfacere a cererilor, comunicare a răspunsurilor la solicitările de informații de mediu, cât și de interes public, nu mai târziu de 15 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii de acces la informație, fără careva discrepanțe. Astfel, potrivit art. 8 din Regulamentul privind accesul publicului la

informația de mediu, aprobat prin HG nr.1467/2016, în cazul în care volumul și complexitatea informației solicitate sunt atât de mari încât termenul de 15 zile lucrătoare nu poate fi respectat, informația de mediu se pune la dispoziția solicitantului în termen de 20 de zile lucrătoare de la data primirii cererii de către autoritatea publică, în această din urmă situație existând instituită în sarcina autorității publice căreia i-a fost adresată cererea obligația legală de a informa solicitantul, cât mai curând posibil și cel târziu cu 5 zile înaintea expirării termenului inițial, despre prelungirea termenului de răspuns și motivele care stau la baza acestei prelungiri. Mai mult, potrivit aceluiași act normativ, respingerea cererii de furnizare a informației de mediu, în totalitate sau în parte, în forma sau în formatul solicitat, se motivează și se comunică solicitantului în termenul de nu mai târziu de 15 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii de acces la informație.

Legislația în vigoare pune în sarcina autorităților publice obligația de a ține evidența cererilor referitoare la furnizarea informațiilor de mediu și de raportare a acestora, în anumite termene și cu respectarea anumitor proceduri.

Solicitările/cererile pentru furnizarea informațiilor referitoare la mediu, modalitatea și termenul de rezolvare a acestora trebuie înscrise într-un registru în formă manuală pentru înregistrarea solicitărilor de informații existent la nivelul fiecărei autorități publice.

Autoritățile publice au obligația de a raporta, trimestrial, evidența cererilor pentru furnizarea informațiilor de mediu, până la data de 10 a lunii ulterioare celei pentru care se face raportarea, la autoritatea publică centrală în a cărei subordine, coordonare sau autoritate se află, precum și la autoritatea publică pentru protecția mediului în a cărei rază teritorială își au sediul.

Rapoartele respective sunt centralizate de autoritățile publice locale pentru protecția mediului, care

sunt obligate să transmită situația centralizată a acestora, până la data de 15 a lunii ulterioare trimestrului pentru care se face raportarea, Inspectoratului pentru protecția mediului.

Inspectoratului pentru protecția mediului întocmește evidența centralizată a rapoartelor de evidență a cererilor, și o transmite în termen de 5 zile de la primirea rapoartelor, Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (MADRM), care, la rândul său, întocmește evidența centralizată la nivel național a rapoartelor trimestriale de evidență cererilor, pe care o reactualizează lunar și o afișează pe propria pagină web până la sfârșitul lunii ulterioare trimestrului pentru care se face raportarea.

În contextul celor menționate mai sus, pentru buna transparență și creștere a imaginii MADRM, venim cu propunerea actualizării legislației de care se ghidează prin actualizarea denumirii ministerului (din Ministerul Mediului în Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, cât și a instituțiilor subordonate (din Inspectoratul Ecologic de Stat în Inspectoratul pentru Protecția Mediului, expus în HG nr. 1467/2016).

În sarcina autorităților publice este stabilită și obligația de a realiza diseminarea sistematică și activă către public a informațiilor referitoare la mediu, relevante activității lor și care este deținută de sau pentru acestea. Informația de mediu pusă la dispoziția publicului și diseminată în mod activ trebuie să fie permanent actualizată.

Practic, pe lângă obligația de furnizare a informației privind mediul realizată la cerere, autorităților publice le revine și obligația de a sistematiza informația privind mediul, în scopul realizării diseminării active și sistematice către public a informației privind mediul, în special prin utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor electronice.

Autoritățile publice pentru protecția mediului trebuie să publice pe paginile lor web, la fiecare 4 ani, rapoarte naționale privind starea mediului. Ra-

poartele vor include informații privind atât calitatea mediului, cât și presiunile asupra mediului și se vor publica până la data de 15 octombrie a anului următor raportării.

Autoritățile publice pentru protecția mediului au, de asemenea, obligația de a asigura în mod gratuit diseminarea imediată și fără întârziere a tuturor informațiilor privind mediul deținute de sau pentru aceste autorități, în cazul unor amenințări iminente asupra sănătății umane sau asupra mediului, datorate unor activități umane ori unor cauze naturale, care ar permite publicului posibil a fi afectat să ia măsurile de prevenire ori de ameliorare a daunelor rezultate din acea amenințare.

Autoritățile publice centrale în domeniul protecției mediului au, obligația de a asigura stocarea informației de mediu în registrele electronice specializate, iar autoritățile publice au obligația de a transmite autorității publice centrale lista centralizată a autorităților publice din subordinea sau din coordonarea lor, care dețin informații de mediu, precizându-se datele de contact pentru fiecare autoritate publică, respectiv denumire, sediu, telefon, fax, adresa de e-mail și a paginii web, numele și prenumele persoanei de contact și listele centralizate cu informațiile de mediu deținute de/sau pentru autoritățile publice din subordinea sau din coordonarea lor. Tot în acest context, elaborează și afișează pe propria pagina web lista la nivel național cu autoritățile publice care dețin informații de mediu, cu datele de contact pentru fiecare autoritate publică.

Totodată, operatorii economici care își desfășoară activitatea în baza unei autorizații de mediu, în scopul diseminării active a informației privind mediul (datele sau rezumatele datelor rezultate din monitorizarea activităților ce afectează sau pot afecta mediul), au obligația de a informa trimestrial publicul, prin afișare pe propria pagină web sau prin orice alte mijloace de comunicare, despre consecințele activităților și/sau ale produselor lor asupra mediului.

Accesul la orice liste sau registre publice întoc-

mite și ținute, la informația deținută în format electronic și consultarea pe loc a informațiilor cerute se fac în mod gratuit. Autoritățile publice trebuie să asigure, în măsura posibilităților, ca orice informație privind mediul compilată de acestea sau în numele lor să fie actualizată, corectă și comparabilă.

În ipoteza în care orice solicitant, care a solicitat să i se furnizeze informații referitoare la mediu, consideră că cererea sa a fost respinsă nejustificat, parțial sau în totalitate, a fost ignorată ori rezolvată cu un răspuns necorespunzător din partea unei autorități publice, sau nu au fost respectate prevederile generale ce descriu accesul la informația privind mediul cât și condițiile de refuz a accesului la informație, aceasta se poate adresa cu cerere prealabilă conducătorului respectivei autorități publice sau organului ierarhic superior, solicitând reconsiderarea actelor sau omisiunilor.

Solicitantul, persoana, care consideră că a fost lezat într-un drept al său prevăzut de legislația în vigoare, sau care nu a primit răspuns la cererea sa prealabilă în termenul legal stabilit poate depune o cerere de chemare în judecată, în conformitate cu prevederile Codului administrativ al R. Moldova nr.116/2018 [2].

Concluzii

Cele câteva aspecte mai sus relevate, ne conduc, o dată în plus, să concluzionăm că protecția mediului reprezintă o preocupare semnificativă a autorităților cu competențe în domeniu.

Considerăm că asigurarea exercitării în condiții optime a dreptului la acces liber și la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului, cu rolul de a contribui la realizarea unei educații ecologice adecvate, la conștientizarea problemelor de mediu, condițiilor de viață și de muncă, la adoptarea unei atitudini corespunzătoare față de astfel de probleme, vine inclusiv în sprijinul îndeplinirii obligației legale ce revine tuturor persoanelor fizice și juridice de a proteja mediul, care de altfel răspund pentru

daunele pricinuite sănătății și avutului unei persoane ca urmare a unor contravenții ecologice prevăzute în legea supremă [art.37, 1], cu toate implicațiile pe care îndeplinirea respectivei obligații le are asupra viabilității planetei.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
2. Codului administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2018, nr. 309-320.
3. Legea Republicii Moldova privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16.06.1993. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.10.1993 nr. 10. [citată la 10.06.2021]. Disponibil: lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=311604
4. Legea Republicii Moldova privind accesul la informație nr. 982 din 11.05.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.07.2000 nr. 88-90. [citată la 11.06.2021]. Disponibil: lex.justice.md/md/311759/
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind accesul publicului la informația de mediu nr. 1467 din 30.12.2016. În: Monitorul oficial al Republicii Moldova, 24.02.2017, nr.60-66.
6. Declarația Conferinței Națiunilor Unite asupra Mediului, de la Stockholm din 1972.
7. Declarația Conferinței Națiunilor Unite privind Mediul și Dezvoltarea, de la Rio de Janeiro din 1992.
8. Directiva Parlamentului European și a Consiliului nr. 2003/4/CE din 28 ianuarie 2003 privind accesul publicului la informația privind mediul și abrogarea Directivei Consiliului nr. 90/313/CEE.
9. Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului, semnată la Aarhus, Danemarca, la 25 iunie 1998 și ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 346-XIV din 7 aprilie 1999.
10. Regulamentul (CE) nr. 1367/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului.

Revista Națională de Drept

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 2 (244), anul 22 (2021)

Formatul 60x80 $\frac{1}{12}$.

Coli de tipar 23,0. Coli editoriale 16,0.

Tirajul 100 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009

